

Politiiliste teadmiste alused

A
28290

11

Polütiliste teadmiste alused

PARTEI-
HARIDUS-
SÜSTEEMI
ALGASTME
POLIIT-
KOOLIDE
ÕPIK

83103

ЗКР4

Р 66

Originaali tiitel:

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ
Учебное пособие для начальных поли-
тических школ системы партийной
учебы

Издательство политической литературы
Москва 1966

Tõlkinud M. Lumi, F. Teder, A. Kerge,
H. Haug, E. Riikoja

Kaane kujundanud E. Tali

Õpiku koostas autorite kollektiiv
koosseisus:

V. I. Stepakov (juhendaja),
D. J. Bahšijev, K. N. Brutents, B. D. Dats-
juk, N. P. Filimonov, V. F. Glagolev,
A. Z. Okorokov, F. F. Petrenko,
A. P. Petrov ja V. V. Zagladin

2

Käesolevale sajandile kuulub eriline koht inimkonna ajaloos. Nagu te teate, toimub meie põlvkonna silme all suur protsess — üleminek kapitalismilt sotsialismile. Meie kodumaa astus esimesena sellele teele. Tal tuli sammuda tundmatuid radu, lahendada keerulisi ülesandeid, mis ei olnud kunagi varem ühegi rahva ette kerkinud. Nüüd sammuvad nõukogude inimesed juba pool sajandit kindlalt sotsialistliku progressi ja õitsengu teed ning nende järel on sellele teele astunud ka teiste maade rahvad. Missugust kindlat kompassi on vaja selle ajaloolise protsessi suunamiseks! Marksism-leninism ongi see kompass, mis juhatab inimkonnale kindlalt teed helgesse tulevikku — kommunismi.

Meie ei ole üksnes suure ürituse — kommunismi rajamise kaasaegsed, vaid sellest aktiivsed osavõtjad. Sellepärast on täiesti arusaadav, et eesrindliku revolutsioonilise teooria — marksismi-leninismi põhjalik omandamine kujuneb iga nõukogude inimese sisemiseks vajaduseks. Teisiti ei ole võimalik mõista ja õigesti hin-

nata meie kodumaal ja välismaal toimuvate nähtuste mõtet, olla tõeline võitleja kommunismi ideaalide eest, aktiivselt osa võtta uue viisaastaku, NLKP XXIII kongressi otsuste elluviimisest. Sellepärast pöörabki partei määratu suurt tähelepanu ideoloogilisele tööle, selle tähtsale lülile — poliitilisele õppusele. Riigi teeb tugevaks rahvahulkade teadlikkus, ütles V. I. Lenin. Teadlikkus aga tuleb teadmiste kaudu.

Kallis lugeja, teie käes olev raamat on üks nende teadmiste allikaid, mis omandatakse parteiharidussüsteemi algülis. Poliitiliste teadmiste aluste õppimine on alles esimene aste kogu marksismi-leninismi rikkuse omandamise suunas. Missuguseid teadmisi annab see raamat? Selles on lühidalt ja populaarselt esitatud marksismi-leninismi õpetuse põhiseisukohad ühiskonna ja tema arenemise seaduste kohta. Ta annab teadmiste kõige vajalikuma miinimumi, vaid poliitiliste teadmiste alused.

Raamatus on kuus peatükki. Esimeses antakse kokkuvõtlikult ajaloolise materialismi põhiseisukohad; teises — lühike ülevaade meie maa arenemisest alates töölisliikumise esimestest sammudest kuni sotsialismi täieliku ja lõpliku võiduni; kolmandas — Nõukogude sotsialistliku riigi, tema majanduslike ja poliitiliste aluste ning liikumapanevate jõudude iseloomustus. Neljas peatükk sisaldab tähtsamaid andmeid ühiskonna sotsialismilt kommunismile ülemineku teede kohta; viies on pühendatud sotsialistlikule maailmasüsteemile, tema arenemise ja kindlustumise seaduspärasustele; kuues jutustab rahvusvahelisest kommunistlikust liikumisest ja rahvaste rahvuslikust vabadusvõitlusest.

Ent enne kui te hakkate raamatut lugema ja uurima, tahaksime juhtida tähelepanu mõningatele tähtsatele asja-

oludele. Poliitiliste teadmiste aluste omandamine nõuab tõsist tööd ja järelkult suuri jõupingutusi ja palju aega. Karl Marx võrdles teed teadusse kujukalt kivise teerajaga, rõhutades sellega, et teadmisi omandatakse püsiva ja visa tööga. Ent see töö tasub end sajakordselt ära. Inimkonna suur õpetaja kõneles korduvalt teadmiste hüvest, näitas, missugusteks ajaloolisteks tegudeks on rahvas suuteline, kui ta «on organiseeritud ja teda juhivad teadmised».

Poliitilised teadmised ei ole omaette eesmärk, neid ei vajata uudishimu pärast. Nad teevad ainult siis inimese tugevaks, ideeliselt kindlamaks ning tema teod arukamaks, kui neid ei õpita mehhaaniliselt pähe, vaid omandatakse loovalt, põhjalikult. Vähe kasu on ka revolutsioonilise teooria ühtede või teiste seisukohtade ja vormelite kokkukogumisest, kollektioneerimisest. Ülesanne seisab selles, et õppida poliitilisi teadmisi rakendama kommunistliku ülesehitustöö igapäevases praktikas, osata loovalt mõelda, hinnata iga elunähtust teadusliku maailmavaate seisukohtadelt. Teiste sõnadega — üksnes revolutsioonilise teooria olemuse põhjalik, loov omandamine võib olla tähtsaks eelduseks edukale võitlusele kommunismi eest.

Parteiharidussüsteem rajaneb järjekindlusel ja järjekestvusel. Omandanud raamatu «Poliitiliste teadmiste alused» sisu, kogu algastme poliitkooli programmi, olete te, kallid lugeja, ette valmistatud revolutsioonilise teooria edasiseks, põhjalikumaks õppimiseks marksismi-leninismi aluste koolis.

KUIDAS ÜHISKOND ARENEB

1. Materiaalne tootmine kui ühiskonna arenemise alus

Poliitiliste teadmiste aluste omandamiseks peab kõigepealt olema ettekujutus inimühiskonnast:

millal see tekkis, kuidas areneb, missugused on tema ühelt astmelt teisele ülemineku seaduspärasused.

**Mis on inim-
ühiskond**

Inimene eraldus loomariigist umbes miljon aastat tagasi. Sellest ajast peale elavad inimesed ühiskondadena. Miljoni aasta jooksul on inimkond läbi käinud keerulise arenemistee. Ta on jõudnud ürgaegse küti rohmakast kivikirvest ja vibust automaattehaste, aatomireaktorite ja kübernetiliste masinateni, antiikinimese koopast tänapäeva heakorrastatud linnadeni, esimestelt teadvuse välgatustelt teadusliku mõtte harjale.

Niisama hämmastavad muutused on toimunud ka inimühiskonna korralduses. Ürgaegselt jõugult on ta järjekindlalt üht astet teise järel ületades jõudnud sotsialismini, mille tingimustes tänapäeval elab üle kolmandiku maakera rahvastikust.

Mis on inimühiskond?

Ühiskond on teatud kindla, elamiseks tarvilike materiaalsete hüvede tootmisviisiga omavahel seotud inimeste ajalooliselt kujunenud ühendus.

**Ühiskonna
arenemise
seaduspärasus**

Inimeste ühiskondlik elu on äärmiselt kee-
ruline ja mitmekülgne. Maakeral on ligi
130 maad ja need on asustatud rohkem kui
2500 keelt kõneleva rahvaga. Need rahvad
elavad erinevais looduslikes ja sotsiaalsetes tingimustes,
nad erinevad kommete, tavade ja traditsioonide poolest.
Ühed neist on jõudnud materiaalse ja kultuurilise prog-
ressi teel kaugele ette ning elavad arenenud tööstusmaa-
des, teised ei ole ületanud veel ürgaegse seisukorra piiri.
Niisugused rahvad on säilinud üksikutel Okeania saar-
tel, Austraalia, Aafrika ja Lõuna-Ameerika kaugetes piir-
kondades. Ürgaja tingimustes elavad näiteks bušmanid
Lõuna-Aafrikas ja puaanid Borneo saare keskpriirkonda-
des. Need suguharud ei oska maad harida, elamut ehitada,
kiri on neile tundmatu. Nende ainukeseks elatusvahen-
diks on metsloomade küttimine, metsataimede viljade ja
juurte korjamine.

Millest on niisugused erinevused tingitud? Kas inim-
ühiskonna arenemises valitseb seaduspärasus või on tema
ajalugu juhuslikkuste kaos?

Möödunud sajandi teise pooleni näis ühiskonnaelu
inimestele äärmiselt segasena ja arusaamatuna. Neile
paistis, et pimedad sotsiaalsed (ühiskondlikud) jõud män-
givad igavesti nende saatusega. Kuigi paljud mõtteteadla-
sed kõnelesid ajaloo seadustest, ei olnud olemas teadus-
likku vaadet ühiskonnale. Väideti, et sotsiaalelu ei allu
mingisugustele seadustele. Ühed olid arvamisel, et inimesi
juhib jumal ja et ühiskonna arenemise seadustest kõnelda
on absurdne. Teised käsitlesid ajaloo protsessi kuningate,
tsaaride, preestrite, silmapaistvate väejuhtide, kangelaste
jne. tegevuse tulemusena. Need mõlemad vaated on vää-
rad, ebateaduslikud. Need seadsid ühiskonnaelu sõltu-
vusse kas olematust üleloomulikust jõust — jumalast —
või üksikisikute kapriisidest ning määrasid seega palju-
miljonilised töörahva hulga passiivsusele, pimedale
alandlikkusele.

Teaduslik ühiskonnateooria tekkis alles XIX sajandi
keskel. Selle sajandi 30. ja 40. aastaid tähistasid proleta-
riaadi ja tema võitluse tormiline kasv. Möödunud perioo-
diga võrreldes tõusis see võitlus kvalitatiivselt uuele ast-
mele: töölised, kes varem olid läinud kaasa kodanlusega,
hakkasid ikka sagedamini välja astuma iseseisva jõuna
võitluses oma majanduslike ja poliitiliste õiguste eest.

Tähele pannes linnakehvistu kasvu, hakkasid tolle aja õpetlased nimetama proletariaati ühiskonna paiseks, nägemata temas suurt poliitilist jõudu, vaeste võitluse rikaste vastu aga kuulutasid nad inimkonna haiguseks. Ja alles geniaalsed mõtteteadlased ja suured revolutsionäärid Karl Marx ja Friedrich Engels mõistsid esimestena rahvahulkade osa ajaloo. Kogu oma talendi, keeva energia ja elu pühendasid nad täielikult tööliste üritusele, nende organiseerimisele ja valgustamisele. Nad löid õpetuse, mis seab maailma ja aitab teda töörahva huvides ümber kujundada. Niiviisi tekkis esmakordselt ühiskonna arenemise teaduslik teooria, proletariaadi ideoloogia.

Proletariaadi revolutsioonilist teooriat hakati nimetama *marksismiks*, selle rajaja Karl Marxi nime järgi. Marxi ja Engelsi õpetust arendas uutes tingimustes Vladimir Iljitsš Lenin. V. I. Lenini panus revolutsioonilisse teooriasse oli niivõrd suur, et edaspidi hakati seda nimetama *marksismiks-leninismiks*. Marksism-leninism on kogu maailma proletariaadi internatsionaalne õpetus.

K. Marx ja F. Engels tõestasid, et ühiskond areneb objektiivsete, s. o. inimeste tahtest ja teadvusest sõltumata seaduste järgi. Neist seadustest on tingitud ühiskondlik-majanduslike formatsioonide — inimühiskonna arenemise järjestikuste astmete vahetumine: algul oli ürgkondlik kord, seejärel orjanduslik, siis feodaalne, selle järel aga kapitalistlik kord. Seaduspärane on ka see, et inimkond jõuab paratamatult sotsialismi ja kommunismini.

**Mis on
ühiskonna
elu alus**

Marksismi suur teene ühiskonnaõpetuses seisab selles, et ta määras kindlaks sotsiaalsete muutuste peamise põhjuse. Ajaloo põhjaliku teadusliku analüüsi tulemusena jõudsid K. Marx ja F. Engels järeldusele: ühiskonna olemasolu ja arenemise aluseks on kõikidel ajastutel *materiaalsete hüvede tootmise viis*. Selle muutumine põhjustab kogu ühiskonna organismi ümberkorraldamise.

Tootmisviis on lai mõiste. Vaatame algul, missugustest elementidest koosneb materiaalsete hüvede tootmine. Kõigepealt on neiks *töö objektid*, s. o. need asjad, näiteks mets, kivisüsi, nafta, rauamaak jne., millele inimese töö on suunatud. Teiseks *tööriistad* ehk *tootmisriistad*: instumendid, tööpingid, masinad. Tootmiseks on vajalikud ka energiaallikad, hooned ja ehitised, transport, raudteed ja

kanalid, sideliinid, laod jne., mis koos tootmisriistadega moodustavad *töövahendid*. Töö objektid ja vahendid moodustavad *tootmisvahendid*.

Kõige tähtsamaks ja vajalikumaks tootmise koostisosaks on *inimesed*. Omades tootmiskogemusi, töövilumust ja teadmisi loovad nad tootmisriistad. Kui täiuslik masin ka ei ole, tema loojaks on inimene. Tema paneb ka masinad ja mehhanismid tööle. «Kogu inimkonna esimene tootlik jõud on tööline, töötaja,»¹ rõhutas V. I. Lenin.

Tootmisvahendid ja inimesed, kes neid tootmisprotsessis teenindavad, moodustavad üheskoos *ühiskonna tootlikud jõud*.

Missugusel arenemistasemel on tootlikud jõud, niisugusel astmel on inimühiskonna võim looduse üle. Näiteks 200 aastat tagasi tundsid inimesed halvasti looduslikke energiaallikaid ega saanud neid kasutada. Nad rakendasid ainult oma lihasejõudu ja koduloomade jõudu. Nüüd aga annavad üle 99 protsendi energiast inimesele alistatud loodusjõud: langeva vee, tahke ja vedelkütuse, aatomi lagunemise, tuule ja päikese energia. Selle tõttu valitseb inimkond nüüd loodust suuremal määral kui kunagi varem.

Tootlikud jõud moodustavad vaid tootmisviisi ühe külje. Tema teiseks vajalikuks küljeks on *tootmissuhted*.

Kasutades primitiivseid tööriistu, olid inimesed juba muistsel ajal sunnitud ühinema, et pidada jahti suurtele metsloomadele, ehitada elamuid kaitseks halva ilma eest, kaitsta end metsloomade ja vaenulike suguharude kallale tungi eest. Ühiskonna arenedes muutus tootmine keerulisemaks, tihenesid inimestevahelised sidemed tootmistegevuses. Tootmisprotsess ise muutub järjest rohkem ühiskondlikuks. Tänapäeva tingimustes voolavad miljonid inimesed kokku tehaste ja vabrikute katuse alla, ehitustele. Nad toodavad üheskoos mitmesuguseid masinaid, rõivaid, jalatseid, kangaid, ehitusmaterjale, püstitavad maju jne. Miljonid inimesed töötavad põllumajanduses, mis paljuski sõltub linnast, samuti nagu linn paljus sõltub põllumajandusest.

Tootmissuhted on objektiivsed majanduslikud sidemed, mis kujunevad inimeste vahel ühiskondliku produkti tootmise ja materiaalsete hüvede jaotamise protsessis.

Tootmissuhted määrab eeskätt tootmisvahendite oman-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 334—335.

duse vorm. Viimane võib olla kas era või ühiskondlik. Omanduse vormist sõltub inimeste vahekord ühiskonnas.

Võtame näiteks kapitalistliku korra. Seal teeb eraomandus kodanluse, kelle valduses on tootmisvahendid, valitsevaks klassiks, proletariaadi aga rõhutud klassiks. Sotsialismi tingimustes, kus valitseb tootmisvahendite ühiskondlik omandus, vastupidi, on kodanluse olemasolu võimatu, tööliste, talupoegade ja haritlaste vahel aga valitsevad koostöö ja vastastikuse abistamise suhted.

Omanduse vormist sõltub ka töötajate toodetud materiaalsete hüvede jaotamisviis. Kapitalismi tingimustes on tootmisel ühiskondlik, töö produkti omastamisel aga erakapitalistlik iseloom. Seal valitseb printsiip: mida suurem on kapital, seda suurem on tulu. Kapitalistid ei loo oma kätega mitte mingisuguseid rikkusi, saavad aga muinasjutulisi kasumeid. Mispärast? Ainult sellepärast, et nemad on tootmisvahendite omanikud. Ameerika Ühendriikides näiteks saab üle 200 rikka perekonna igaüks aastas üle 1 miljoni dollari tulu. Miljonid kapitalistlike maade töötajad aga on ilma jäetud isegi kõige napimast teenistusest, kuna nad ei suuda leida tööd.

Tootmisriistu, nende tööd on kerge näha ja jälgida, tootmissuhted aga ei torka silma, neid ei saa käega katsuda. Ent nad eksisteerivad samuti nagu tootmisriistadki. Nende keerulisse võrku on nii või teisiti põimitud kõigi inimeste toimingud, sest iga inimene on miljonite nähtamatute niitidega seotud ühiskonnaga, kollektiiviga, teiste inimestega. Töötades vabrikus või tehases, saades palka, ostes produkte ja kaupu kaupluses, astuvad inimesed tootmissuhetesse (majandussuhetesse).

Tootmissuhte alusel tekivad ja arenevad kõik muud ühiskondlikud suhted: poliitilised, õiguslikud, ideoloogilised, perekondlikud, elukondlikud jne. Piltlikult öeldes, tootmissuhted moodustavad just nagu ühiskonnahoone vundamendi, põhialuse, millele on ehitatud kõik tema korrused: poliitika, õigus, ideoloogia, moraal. K. Marx ütles, et tootmissuhted moodustavad ühiskonna baasi (aluse) ja määravad ühiskonna pealisehituse: poliitilise võimu iseloomu, riigi tegevuse suuna, s. o. tema poliitika, ideede, kirjanduse, kunsti sisu.

Ellu astudes leiab iga inimeste põlvkond eest teatud kindla tootlike jõudude taseme ja väljakujunenud tootmissuhte tüübi. See tingib inimeste materiaalsed ja vaim-

sed huvid, millest nad juhinduvad oma igapäevases elus, isegi siis, kui nad ei mõista nende tekkimise põhjusi.

Pööre, mille K. Marx ja F. Engels vaadetes ühiskonnale teostasid, selles seisiski, et nad avasid inimese tegevuse ühiskondliku sisu, kogu inimeste ühiskondlike ja isiklike huvide mitmekesisuse objektiivse aluse. Seal, kus kodanlikud õpetlased nägid üksnes sündmuste kaost, avastasid K. Marx ja F. Engels ajaloo seadused.

Tootmissuhted avaldavad ühiskondliku tootmise arenemisele otsesest mõju: nad võivad tootlike jõudude arenemist kiirendada, aga võivad seda ka pidurdada. Neist sõltuvad inimeste seisund ühiskonnas ja nende huvid. Tootmissuhte ignoreerimine oleks väga suur viga.

Oma kuulsas töös «Kapital» toob K. Marx järgmise näite. Kasumit taga ajades otsustas inglise kodanlane Peel organiseerida kapitalistlikku tootmist Austraalias. Ta laadis laevale masinaid ja toorainet, võttis kaasa 3000 meest ja naist koos nende lastega ja asus teele. Tal oli hea meel, et Austraalias ei ole teisi kapitaliste, keegi ei hakka temaga konkureerima. Kui aga kohale jõuti, jooksid kõik töölised minema, kapitalistile ei jäänud isegi teenijat: vaba maad oli seal palju, sellepärast hakkasid töölised tegelema põllunduse ja karjakasvatusega. Peeli kasupüüdlilikud plaanid lõhkesid seebimullina.

«Õnnetu härra Peel!» märgib Marx pilkavalt. «Ta nägi kõik ette, kuid unustas ainult kaasa võtta inglise tootmissuhteid.»

Inglismaal valitsesid kõikjal kapitalistlikud suhted ja töölisel oli ainult üks võimalus: kui ei taha nälga surra, mine ja kummarda kapitalisti. Austraalias oli olukord teistsugune: seal ei olnud tol ajal kapitalistlike tootmissuhteid, neid sinna vedada oli muidugi võimatu. Miski ei sidunud töölisi kapitalistiga; niipea kui nad tundsid end vabana, jätsid nad ta maha.

Niisiis, me vaatlesime tootmise kaht tähtsamat külge: tootlike jõude ja tootmissuhteid. Üheskoos näitavad nad, kuidas, missugusel viisil toodavad inimesed kõik eluks vajaliku. *Tootlike jõudude ja tootmissuhte ühtsus iseloomustabki materiaalsete hüvede tootmise viisi.*

Milles see ühtsus seisab, kuidas tootmise kaks külge vastastikku toimivad?

Tootmissuhte tüübi määravad tootlikud jõud ja eeskätt tööriistade arenemistase. Töö kergendamiseks ja töö-

viljakuse tõstmiseks muudavad ja täiustavad inimesed pidevalt tootmisriistu. Erinevalt neist muutuvad ekspluaatorlikus ühiskonnas valitsevad tootmissuhted üksnes võrdlemisi pikkade ajavahemikkude järel. Ekspluataatorite heaolu rajaneb tervenisti tootmisvahendite eraomandusel, sellepärast püüavad nad olemasolevaid suhteid jäädvustada, nende muutmist igati takistada, kaitsevad neid sõdurite täakide, politseinike kumminuiade, kohtute ja vanglatega.

Liikumate tootlike jõudude ja vähemliikuvate tootmissuhete vahel tekivad vastuolud. Ekspluataatorlikus ühiskonnas kasvavad need paratamatult lepitamatuks konfliktiks. Teatud etapil muutuvad iganenud tootmissuhted tõkkeks, piduriks tootlike jõudude arenemisteel. Kapitalismi tingimustes avaldub see konflikt ületootmise majanduskriiside, ettevõtete võimsuse kroonilise alakorramatuse, tööpuuduse kasvu jne. näol. See kõik kutsub muidugi esile töölisklassi rahulolematuse ja klassivõitluse järsu teravnemise. Marx ütles, et kodanlik ühiskond, kes on esile nõidunud võimsad tootmis- ja vahetusvahendid, on nagu nõid, kes ei suuda enam valitseda tema poolt esilemanatud maa-aluseid jõude.

Ühiskond aga ei saa oma arengus seisma jääda. Kus on siis väljapääs? Iganenud tootmissuhted tuleb likvideerida, nad revolutsioonilisel teel hävitada ja luua nende asemele uued, mis annaksid tootlike jõudude edasisele kasvule vabaduse.

Ajaloo ongi nii olnud: orjanduslikud tootmissuhted loovutasid koha feodaalsetele, feodaalsed — kapitalistlikele, mis omakorda likvideeriti ja asendati sotsialistlike tootmissuhetega, algul meie maal, seejärel aga terves reas teistes maades.

Sotsialismi ajal langeb esmakordselt inimkonna ajaloos ära olemasolevate tootmissuhete revolutsioonilise kukutamise vajadus: tootmisvahendid kuuluvad siin töörahvale ja ta on ise huvitatud tootmisviisis tekkivatest vastuoludest ülesaamisest. Kommunistlik partei ja sotsialistlik riik, kes väljendavad rahva huve, märkavad neid vastuolusid ja võtavad tarvitusele vajalikud abinõud nende plaanipäraseks kõrvaldamiseks.

Nüüd võib teha mõningad järeldused. Esimene järeldus: ühiskonna peamine jõud, ajaloo looja on rahvas. Tema toodab kõik materiaalsed hüved ja tagab tootmis-

viisi ja kogu ühiskonna progressiivse arengu. Ent rahvas ei ole üksnes kõigi materiaalsete väärtuste looja. Ta on Gorki piltliku väljenduse järgi vaimsete väärtuste ainus ja ammendamatu allikas, «ajalt, ilult ja loominguliselt geniaalsuselt esimene filosoof ja poeet, kes on loonud kõik suurepäraseid poemid, kõik maakera tragöödiad ja suurima neist — maailmakultuuri ajaloo».

Teine järeldus: et ühiskonna elu muuta, tuleb kõigepealt ümber kujundada ühiskonna materiaalne alus — inimeste majandus- ehk tootmissuhted.

Muidugi ei tähenda need järeldused sugugi seda, et silmapaistvad isiksused, teadlased, nende ideed ei etenda inimühiskonna progressis mingisugust osa. Eesrindlikud ideed ja nende kandjad avaldavad kahtlemata ühiskonna-elu kõigile külgedele positiivset mõju, kui nad peavad eluga sammu, väljendavad õigesti arenemissuunda. Seda tõestavad kõige paremini marksismi-leninismi eesrindlikud revolutsioonilised ideed ning Marxi, Engelsi ja Lenini praktiline tegevus. Nad avaldasid kogu inimkonna elule kolossaalset mõju, kiirendasid ühiskonna arengut kommunismi teel. Marksism-leninism on ühiskondliku progressi suur revolutsiooniline jõud.

Oma mõju avaldavad sündmuste käigule ka mitmesugused kodanlikud, oportunistlikud (kokkulepet taotlevad), revisionistlikud ja muud reaktsioonilised teooriad. Nad takistavad töörahval ühiskonnaelu nähtusi õigesti mõista, leida kõige paremaid teid oma huvide eest võitlemiseks. Sellepärast on nende mõju ühiskonna arenemisele negatiivne. Ent ajaloo objektiivsete seaduste tõttu hävitatakse varem või hiljem nii iganenud ühiskonnakord kui ka reaktsioonilised ideed.

2. Klassivõitlus ja selle osatähtsus ühiskonna arengus

Inimesed erinevad omavahel paljus: tegevusala, elukutse, hariduse, tulude ja palga suuruse jne. poolest. Kuid kõigist nendest erinevustest on kõige tähtsamad, olulisemad klassierinevused, ühiskonna jagunemine klassi-

deks. Klassihuvide lepitamatus muutub revolutsioonitor-
mideks, mis hävitavad iganenud ühiskonnasuhted ja loo-
vad uued, saavutatud tootlike jõudude tasemele vastavad
suhted. Üksnes arvesse võttes klasside omapära ja nende
vastastikuste suhete iseärasusi igal kindlal ajajärgul
antud maal, võib orienteeruda ühiskonnaelu komplitseerituses ja vastuoludes, mõista sündmuste käiku.

Mis on klassid? Missugune on nende osa ajaloos?

Kuidas ja millal tekkisid klassid *Klassid on suured inimeste grupid, kes erinevad üksteisest oma suhtelt tootmisvahenditega, oma osa poolest ühiskondlikus töö organisatsioonis, samuti ühiskondlikust rikkusest osasaamise suuruse ja viisi poolest.*

Põhitunnus, mille järgi määratakse kindlaks üks või teine klass, inimeste klassikuuluvus, on nende suhe tootmisvahenditega. Kui näiteks ühiskonnas vabrikud ja tehased on inimeste ühe grupi valduses, teisel aga ei ole midagi peale töökäte ja töövõime, siis me ütleme, et esimene grupp moodustab kapitalistide, kodanluse klassi, teine — proletariaadi. Kodanlus ekspluateerib proletariaati, rikastub tema arvel, sellepärast on nende klasside vahel lepitamatud vastuolud, käib pidev võitlus.

Klassid ja klassivõitlus on seaduspärane nähtus ajaloos. Klasside olemasolu tunnistavad mõnikord isegi kodanlikud teadlased, kuid nad moonutavad nende olemust. Ühed neist väidavad, et ühiskonna jagunemine klassideks on jumalik akt, on alati olnud ja saab alati olema. Teised on arvamusel, et klasse on tekitanud sõjad, nõrkade sugharude vägivaldne allutamine tugevatele. Kolmandad soovivad klasside tekkimist inimeste jagunemisega tootmise organiseerijaiks ja täideviijaiks, «tööarmastajaiks» ja «laiskadeks», kes ei ole suutelised looma. Esimesed olevat moodustanud valitsevad, teised — alluvad klassid.

Marksism-leninism on need väärad teooriad ammu troonilt tõuganud. Klassid ei ole alati eksisteerinud. Suurema osa oma ajaloost on inimkond mööda saatnud ürgkondlikus korras. Oma arengu varasel astmel ei tundnud ühiskond klasse ega klassivõitlust. Ei olnud ei rikkaid ega vaeseid, kõik olid võrdsed. Kuidas tekkisid klassid ja miks kujunes klassivõitlus ajaloo liikumapanevaks jõuks?

Tööriistad olid ürgühiskonnas äärmiselt primitiivsed: rohmakalt töödeldud nui, kivikirves, oda, vibu ja nool. Niisuguste tööriistadega võis elatisvahendeid hankida üks-

nes üheskoos. Sellepärast elasid inimesed veresugulusel rajanevate sugukondade ja sugukondlike kogukondadena. Sugukonnad ühinesid ja moodustasid hõimu.

Niikaua kui inimene suutis primitiivsete tööriistadega hankida elatisvahendeid vaid niipalju kui ta tarbis, ei olnud klasside eksisteerimiseks majanduslikke tingimusi. Ükski inimeste grupp ei püüdnud teist gruppi jõuga allutada ja enda kasuks töötama sundida. Orjastatud inimene ei suutnud oma peremehele midagi anda: kõigest, mis ta hankis, piisas vaevalt tema enda äraelamiseks. Järelikult ei saanud ühiskonna arenemise varajasel etapil klassid tekkida, selleks ei olnud veel materiaalseid tingimusi.

Ürgkogukondlik kord arenes äärmiselt aeglaselt, kuid ühiskond läks pidevalt edasi. Kivist tööriistad loovutasid järk-järgult koha metallist tööriistadele: algul pronksist, hiljem rauast tööriistadele. Ilmus kõblas, labidas, harkader. Uued, täiuslikumad tööriistad võimaldasid üle minna toidu korjamiselt selle tootmisele.

Kogukonna piires oli algul loomulik tööjaotus: mehed tegelesid jahipidamisega, naised — viljade, söödavate juurte jne. korjamisega. Naine etendas ühiskondlikus tootmises juhtivat osa. Ta tagas ürgaegsele kollektiivile enam-vähem alalised toiduväed. Kujunes matriarhaat (ladina-keelsest sõnast «*mater*» — ema), s. o. ürgkogukondliku korra niisugune aste, kus juhtiv seisund ühiskondlikus tootmises ja sugukondliku kogukonna elus kuulus naistele.

Hiljem tekkisid ürgaegne karjakasvatus ja põlluharimine, seejärel aga algas tootmise spetsialiseerumise protsess, tekkis ühiskondlik tööjaotus: ühtedes kogukondades kindlustus karjakasvatus, teistes — põlluharimine, kolmandates jäi põhitegevuseks jahipidamine. Varsti ilmus käsitöö. See soodustas veelgi tööviljakuse tõusu, vahetuse arenemist.

Ühiskondlik tööjaotus tõi ürgühiskonna ellu olulisi muutusi. Mehed omandasid järk-järgult juhtiva seisundi tootmises. Matriarhaat loovutas koha patriarhaadile (ladina-keelsest sõnast «*pater*» — isa).

Täiuslikumate tööriistade ja uute majandusharude ilmumisega hakkab tootmine juba toimuma väikeste rakukestena. Huvi ühismajapidamise vastu langeb, sest perekond suudab varustada end kõige vajalikuga. Perekond kujuneb ühiskonna majandusüksuseks. Tal on oma elamu, kodune

majapidamine, kari. Ka tööriistad muutuvad perekonna omanduseks.

Uued tööriistad võimaldasid tootaprodukte rohkem kui kogukonna liikmed tarbisid. Tekkinud ülejääke hakati vahetama teiste kogukondade tööproduktide vastu. Tekkis raha. Hiljem hakati müüma ka tööriistu. Vahetusega tegelesid hõimude juhid, vanemad ja preestrid (vaimulikud), kes hakkasidki omastama toodangu ülejääke, hiljem aga tööriistu ja raha. Nad rikastusid kiiresti ja omandasid ühiskonnas kõrgema seisundi. Niisugune akumulatsioon oligi eraomanduse algmeks. Selle tagajärjel hakkas tekkima varanduslik ebavõrdsus.

Sugukondliku korra jäänuseid esineb sageli praegugi paljude hõimude juures Aafrikas, indiaanlaste juures Ameerikas, Vaikse ookeani saartel. Prantsuse teadlane Pfeffer, kes sooritas reisi Borneo saarele, kirjeldab oma raamatus «Bivakid Borneol» dajaki hõimude elu. Nende küla koosneb viiest suurest puumajast, mis on 80 meetrit pikad ja 50 meetrit laiad. Igal perekonnal on oma tuba. Juhile kuulub terve maja. Hõimu peamiseks tegevusalaks on põlluharimine: dajakid kasvatavad riisi, maisi ja banaane. Maad harivad üheskoos, saak läheb ühisaita. Jahipidamisel on juhuslik iseloom. Dajakid tunnevad raha ja võtavad osa vahetusest. Igal soodsal juhul omastab juht osa ühiskondlikust rikkusest, rahast. Kogumispüüd on omane ka igale perekonnale. See näide illustreerib kujukalt kogukonna lagunemise algust, omandi kogumise ja ürgaegse ülemkihi tekkimise lätteid.

Eraomanduse tekkimisega astus inimkond oma ajaloo uude etappi. Tootmine, jaotus ja ühiskonna korraldus muutusid. Ühiskond lõhenes rikasteks ja vaesteks. Laostunud kogukonnaliikmed muutuvad sõltuvaks raha ja tootmisvahendite valdajatest. Võttes teravilja, kariloomi või raha laenuks, ei suuda kehvikud sageli neid tagastada ja langevad orjusse. Terved perekonnad muutuvad härraste omandiks ja töötavad nende heaks elu lõpuni. Kasulikuks muutus ka sõjavangide muutmise orjadeks.

Niiviisi tekkis ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, niiviisi lõhenes ühiskond ekspluataatoreiks ja ekspluateeritavaks. Ühed klassid loovad oma tööga materiaalseid väärtusi, teised aga omastavad need. Lepitamatud vastuolud nende vahel põhjustavad ägeda klassivõitluse, mis ei vaibu enam paljude aastatuhandete vältel.

Rõhutatud ei taha leppida sellega, et neil tuleb kogu elu töötada ekspluataatorite heaks. Sotsiaalsetest lahingutest osavõtivate klasside huvid on vastandlikud. Ekspluataatoritele on klassivõitlus oma võimu kindlustamise vahend, ekspluateeritavaile, rõhutuile aga on see ainus viis vabaduse kättevõitmiseks.

Ühiskonna jagunemine klassideks põhjustas tootlike jõudude kasvu ja inimühiskonna edasiliikumise kiirenemise, tekkisid tingimused teaduse ja kultuuri, kirjanduse ja kunsti arenemiseks. Suur on ka klassivõitluse osatähtsus: kõigis ekspluataatorlikes ühiskondades on ta peamine ajaloo liikumapanev jõud.

Ekspluataatorliku ühiskonna tüübid

Ajalugu tunneb kolme tüüpi antagonistlike (vaenulike) klassidega ühiskonda: orjanduslikku, feodaalset ja kapitalistlikku ühiskonda.

Mis iseloomustab *orjanduslikku ühiskonda*? Tema põhi-klassid on orjapidajad ja orjad. Ühiskonna majandusliku aluse moodustab orjapidajate eraomandus tootmisvahendeile ja töötajaile — orjadele. Kõige suuremateks orjanduslikeks maadeks olid Vana-Kreeka ja Vana-Rooma.

Orjapidaja võis orjaga käituda nii nagu talle pähe tuli: ta võis orja tappa, müüa teda turul nagu karilooma. Tsirkuseetenduste ajal seati orje vaatajate lõbuks silm silma vastu raevunud metsloomadega, korraldati areenil võitlusi, kus ühed orjad pidid publiku silme all tapma teisi.

Orjanduse ajastu oli rikas arvukate klassilahingute poolest. Kõige grandioossem neist oli ülestõus Spartacuse juhtimisel Vana-Roomas, mis kestis kolm aastat.

Orjade sõnakuulmises hoidmiseks oli vaja vägivallavahendeid. Loodi riik kui tööriist ühe klassi käes teise klassi valitsemiseks. Riik kujutab endast erilist poliitilist masinat, võimuaparaati, kellel on relvastatud inimeste salgad, kohtud ja vanglad. Selle poliitilise organi ülalpidamiseks seadsid ekspluataatorid sisse maksud. Riik kaitses orjapidajate privileege, andis arenevale majandusele orje sõjavangide ja laostunud vabade kodanike hulgast.

Kõigist oma negatiivsetest külgedest hoolimata oli orjanduslik ühiskond ürgkogukondliku korruga võrreldes samm edasi. Tekkisid esimesed linnad, arenes käsitöö, ilmusid uued tööriistad — ader, äke ja vikat. Hakkas arenema tehnika. Vaimne töö eraldus füüsilisest. Arenesid

teadus, kirjandus ja kunst, mis hakkasid etendama ühiskonna elus suurt osa.

Kuid teatud aja möödudes ammendas orjanduslik kord oma võimalused. Ta pörkas kokku ületamatute vastuoludega. Kepi hirmul töötavad orjad ei olnud huvitatud tootmise täiustamisest, toodangu suurendamisest. Oma tulusid suurendasid orjapidajad peamiselt orjade niigi ülemäärase ekspluateerimise tugevdamise arvel.

Selle kõige tõttu teravnes klassivõitlus. Ikka tihedamini puhkesid orjade ähvardavad ülestõusud, sagesid võõramaiste barbarite kallaletungid. Nende jõudude surve all langes orjanduslik kord. Tema asemele tuli progressiivsem — feodaalkord.

Mille poolest erineb feodaalühiskond orjanduslikust? Tootmissuhete aluseks feodalismi ajal on mõisniku omandiõigus maale ja mittetäielik omandiõigus töötajale — talupojale. Viimasel oli kodune majapidamine, lihtsamad tööriistad ja kariloomad. See tekitas talupojas teatud huvi töö vastu. Talupojal aga puudus peamine — maa: see kuulus täielikult feodaalidele. Kõige suuremad maaomanikud olid tsaarid, kuningad ja vaimulikud.

Paremad maad jättis feodaal oma majandile. Ülejäänud maa andis väikeste tükkidena — hingemaadena — orjastavatel tingimustel talupoegadele. Feodaalsel Venemaal kinnistati hingemaa taluperedele spetsiaalse dokumendiga — «krepostiga», kust tuligi nimetus «pärisorjuslik kord».*

Talupoegade hingemaad tagasid põlluharijaile hädavaevu viletsa äraelamise. Ekspluateerimine oli täiesti avalik: saadud hingemaa eest tegid talupojad, nende lapsed, lapselapsed ja kõik järgnevad põlvkonnad tegu (töötasid mitu päeva nädalas tasuta mõisnikule) või andsid oma härrale osa toodetud produktist kas natuuras või rahas. Peale selle maksustasid riik ja kirik talupoega igasuguste maksudega: andamid, kiriku- ja kohalikud maksud jne.

Feodaalühiskonna põhiklassid on talupojad ja mõisnikud. Pärisorjad — sunniviisilised töötajad — ei olnud huvitatud tööst mõisniku heaks. Põlluharijad tõusid korduvalt üles ja pidasid sageli mõisnike ja feodaalse riigi vastu tõelisi sõdu. Sellisteks olid talupoegade ülestõusud Inglismaal ja Prantsusmaal XIV sajandil, talurahvasõda

* «Pärisorjuslik kord» on vene keeles «крепостной строй». — Tõlk.

Saksamaal XVI sajandil, talupoegade ülestõusud Vene-
maal XVII sajandil Stepan Razini juhtimisel ja XVIII
sajandil Jemeljan Pugatšovi juhtimisel. Sõjaväe ja san-
darmite abiga surus mõisnike riik need väljaastumised
maha ja õiendas julmalt arveid neist osavõtjatega.

Feodaalkorra tingimustes jätkus linnade areng, ilmusid
masinad, hakkasid tekkima vabrikud ja tehased, tundu-
valt laienes kaubandus. Selles mõttes on feodalism prog-
ressiivsem kui orjanduslik kord.

Feodaalidel aga oli põhiliselt naturaalne (suletud) ma-
jandus, mis varustas end kõige vajalikuga. Nad olid nõr-
galt seotud linnaga, kus kasvas ja arenes tööstus. Masinad,
töökojad ning seejärel vabrikud ja tehased nõudsid vaba
ja oskuslikumat töötajat kui pärisori. Mõisnikud aga luba-
sid talupoegi minna linna teenima harva ja suure obroki
eest: nad ei tahtnud jätta oma majandeid ilma tasuta töö-
jõust. Peale selle röövisid mõisnikud talupojad puupaljaks
ja viimased ei suutnud osta linnakaupu. See kõik rasken-
das kapitalismi arenemist. Kodanlus, kes oli huvitatud
tööjõu juurdevoolust, toodetud kaupade ostjate arvu kas-
vust ja suuremate kasumite saamisest, püüdis veelgi roh-
kem saada ekspluateerimisest, asuda ühiskonnas valitse-
vale seisukohale. Lõppude lõpuks tõusis ta feodaalide
vastu üles.

Tekkinud töölisklass ja talupojad toetasid tavaliselt
kodanlust võitluses mõisnike vastu. Kodanlike revolüt-
sioonide tulemusena kukutati feodalism. Tema asemele
tuli *kapitalism*.

Missugused on kapitalistliku korra iseärasused? Kapi-
talistlikud tootmissuhted on feodaalsetega võrreldes prog-
ressiivsemad. Kapitalist ei ole töölise omanik. Formaalselt
on tööline vaba: ta võib igal ajal peremehe juurest lah-
kuda ja otsida tööd oma äranägemise järgi. Ent mingil
juhul ei saa ta vältida kapitalisti, sest ettevõtte on kõik-
jal kodanluse käes. Järelikult seisab tema vabadus oma
ekspluateerija valiku vabaduses.

Kodanliku ühiskonna põhiklassideks on kapitalistid —
tootmisvahendite omanikud — ja proletariaat — klass,
kellel ei ole midagi peale oma töökäte. Ekspluateerimine
on kapitalismi tingimustes väliselt vähem märgatav, kuid
mitte vähem julm. Ka ekspluateerimise meetodid on mär-
gatavalt muutunud: valitsevaks sundimise vormiks on
juba majanduslik sund. Kapitalist ei sunni töolist jõuga

oma kasuks töötama. Ent elu ise on seadnud töölise valikute: kas sure või müü oma tööjõudu ettevõtte valdajale. Kapitalistlikus tootmises ei ole töörahva peamiseks tagajajaks piits ega vemmal, vaid nälg. Seda näitas kujukalt suurepärase vene poeet N. A. Nekrassov:

Ilmas on tsaar, ta on sünge ja kuri.
Vanjake, nälg on see tsaar.
Mandril armeed, ulgumeredel laevad
alluvad talle; artelli ta toob
töömehi kokku, ta põllumeest vaevab,
kangur — see temale koob...

Kapitalistliku ekspluateerimise saladuse avastas K. Marx. Milles see seisab? Oletame, et tööpäev kestab tehases 8 tundi. Selleks et luua väärtust, mis on vajalik töölise enda ülalpidamiseks, piisab, kui ta töötab näiteks 4 tundi. Tema aga töötab 8 tundi. Ja kõik see, mis tööline loob ülejäänud 4 tunniga, läheb tasuta kapitalistile. See ongi see lisaprodukt, see *lisaväärtus*, mille tööline loob. *Kapitalistlik ekspluateerimine seisab lisaväärtuse omandamises.*

Rikkuse kogumine ja ühiskonnas kõrge positsiooni kättevõtmine on kapitalisti elu eesmärk. Kasumi suurendamiseks püüab ta pikendada tööpäeva, kiirendada töörütmi, juurutada uusi, täiuslikumaid masinaid. Kodanluse kasuahnusel ei ole piiri. Kui kõne all on kasu, ei võta ta kuulda südametunnistuse häält. Ja pole niisugust kurnetegu, milleks ta kasumi pärast valmis ei oleks.

M. Gorki jutustuses «Moraalipreester», mis on pühendatud Ameerika Ühendriikide elule, ütleb teose kangelane: «Te teate, et meie maa elab ainult üheleainsale tungile — raha teha. Siin tahavad kõik rikkad olla, ja inimene on inimesele ainult materjal, millest alati saab mõne kullatera välja pigistada. Ja kogu elu on inimese lihast ja verest kulla väljavõtmise protsess.»

Kapitalism tõi muutusi ka ekspluataatorite poliitilise võimu vormidesse. Kui orjapidajad ja feodaalid ei lasknud rahval riigi asjadest osa võtta, siis kodanlus kuulus formaalselt välja demokraatia (kreeka keelest tõlgituna tähendab see sõna rahvavõimu). Ta tuli võimule loosungiga «Vabadus, võrdsus, vendlus!» Ent see loosung on olnud ja on sirmiks, mis varjab kapitalistide võimu. V. I. Lenin kirjutab, et kodanlikus ühiskonnas jääb demokraatia alati kitsaks, kärbituks, võltsiks, silmakirjalikuks,

rikaste paradiisiks, ekspluateeritavate ja vaeste püüniseks ja pettuseks.

Kapitalism ühendas vabrikutesse ja tehastesse miljonid töölisel, andis tootmisele veel rohkem ühiskondliku iseloomu kui feodalismi ajal, tootmise tulemused aga lähevad väikese käputäie rikaste kätte. Seoses sellega jõuab ekspluataatorliku ühiskonna põhivastuolu — vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja eraviisilise omastamise vahel siin äärmise piirini. See põhjustab kapitalismi kõigi muude vastuolude teravnemise ja klassivõitluse hoogustumise. Juhtivaks jõuks selles võitluses on proletariaat — ajaloo kõige revolutsioonilisem klass. Proletariaat koon dab enda ümber kõik rõhutud ja ekspluateeritavad.

Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium Proletariaadi klassivõitluse kõrgeim etapp on seotud kapitalismi jõudmisega oma viimsesse staadiumi — *imperialismi*.

Kaua aega oli iga kodanlane ettevõtte ainuvõimas peremees ja tegutses omaenda riisikol. Ta tootis ühtesid või teisi kaupu ja realiseeris neid turul. Temasarnaseid kapitaliste oli palju ja igaüks astus välja kõigi teiste vastu, kes tootsid samu kaupu. Ettevõtjad pidasid omavahel visa võitlust ostjate rahakoti pärast ja kõige soodsamate kauba müügitingimuste pärast. Kui ühed tõstsid hindu, siis püüdsid teised neid alla lüüa, et oma kaupu kiiremini maha müüa.

Selle ägeda heitluse — nõndanimetatud vaba konkurentsi käigus saab paljudele kodanlastele osaks krahh, nende ettevõtted müüakse oksjonil, lähevad suuremate omanike kätte; järk-järgult eraldub kapitalistliku majanduse ninameeste ladvik, kelle valduses on tohutud rikkused.

Sadade ja tuhandete väikeettevõtjate laostumise ning rikkuste väheste kapitalistide kätte koondumise protsessi nimetatakse tootmise kontsentratsiooniks. Tekivad monopolid — kapitalistide koondised, need haaravad enda kätte märkimisväärse, aga sageli ka suurema osa tootmisest ja produktsiooni turustamisest ühes ja mõnikord ka mitmes tootmisharus.

Sedamööda, kuidas monopolid koondavad põhilised tootmisvahendid endi kätte, allutavad nad endale ka kodanliku riigiaparaadi. Selle tulemusena tekib ja areneb nõndanimetatud riiklik monopolistlik kapitalism. Vallutades riigiaparaadi, asuvad monopolide esindajad seal

kõigile tähtsamatele ametikohtadele. Riik muutub monopolistliku kodanluse asjade juhtimise komiteeks, monopolide kuulekaks tööriistaks. Nende ninamehed määravad täielikult imperialistlike maade sise- ja välispoliitika reaktsioonilise kursi.

Kapitalistide ühinemine monopolidesse loob kodanlusele soodsad tingimused rahva riisumiseks, lisakasumi saamiseks: nad kehtestavad ühtviisi madala palga töölistele, kruvivad üles kaupade hinnad, suruvad üheskoos maha proletariaadi väljaastumised.

Kõige kiirem oli monopolide kasv Ameerika Ühendriikides. Tootmise kontsentratsioon saavutas seal määratu suure ulatuse. 1965. aastal olid 500-st maailma suurimast kapitalistlikust koondisest 306 Ameerika koondised.

Monopolide võim on imperialismi iseloomulik iseärasus. V. I. Lenin iseloomustas imperialismi lühidalt kui monopolistlikku kapitalismi.

Imperialismi tähtsaks jooneks on *kapitali väljavedu*. Kasumit taga ajades ületab monopolistlik kodanlus kaugelt oma rahvuslikud piirid. Suurte protsentide eest laevavad pangad ja monopolid meelsasti raha teiste riikide kapitalistidele. Eriti meelsasti paigutavad nad kapitali vähearenenud maade, asumaade ja sõltuvate riikide majandusse. Mispärast? Sellepärast, et seal on tööjõud ja tooraine odav, maa hind madal. Kapitali välja vedades, teiste maade rahvaid riisudes ja tohutuid kasumeid välja pumbates muutub imperialistlik kodanlus ülemaailmseks ekspluataatoriks. Kapitali väljavedu kasutatakse ka paljude kapitalistlike maade majanduslikuks ja poliitiliseks allutamiseks väikesele käputäiele arenenud imperialistlikele suurriikidele.

Võitlus töörahva ekspluateerimise kõige soodsamate tingimuste eest tõukab monopole ka järgmisele samule — rahvusvaheliste monopolistlike liitude loomisele, kes alistavad endile terved mitmete riikide majandusharud. Niisuguste rahvusvaheliste liitude raamides sõlmivad erinevate maade monopolid omavahel kokkuleppeid turgude jagamise, hinnapoliitika ja tootmise ulatuse kohta. Nad püüavad maailma mõjusfäärideks jagada, võtta majanduslikult vähem arenenud riikidelt poliitilist iseseisvust, muuta nad asumaadeks, poolasumaadeks ja sõltuvateks riikideks.

XX sajandi alguseks oli kogu maailm kapitalistlike

suurriikide vahel ära jagatud. Aasia ja Aafrika ning ka Okeania olid muudetud omapäraseks kolonialismi kaitsealaks. 1914. aastal olid Aafrika kontinendil poliitiliselt sõltumatuks jäänud ainult kaks riiki: Etioopia ja Libeeria. Ent ka neilt võtsid kolonisaatorid hiljem iseseisvuse. Koloniaalorjusse olid sattunud maad ja territooriumid, mis moodustasid kaks kolmandikku maakera pindalast ja kus elas kaks kolmandikku maakera rahvastikust.

Kõige suuremat aktiivsust ilmutasid koloniaalriisumises Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa, Ameerika Ühendriigid, Itaalia, Belgia, Holland, Jaapan, Portugal ja Hispaania. Üksikute riikide koloniaalvalduste suuruse üle võib otsustada järgmise näite põhjal. 1914. aastaks võttis Inglismaa koos oma asumaade ja poolasumaadega oma alla neljandiku maakera territooriumist ja ühe neljandiku meie planeedi rahvastikust. Inglismaa enda pindala moodustas vähem kui sajandiku tema valdustest. Üks Inglismaa riigitegelasi hooples omal ajal, et 500-miljonilise Briti impeeriumi kohal ei looju iialgi päike.

Tänapäeval püüavad imperialistlikud suurriigid arenevaid maid, s. o. maid, kes saavutasid hiljuti poliitilise sõltumatus ja on astunud iseseisva arengu teele, majanduslikult alistada. Suured imperialistlikud monopolid alistavad endile terveid majandusharusid, haaravad endi kätte majanduse võtmepositsioonid, muudavad need riigid oma pärusvaraks.

Ameerika Ühendriikide monopolid on tunginud sügavale paljude Lõuna-Ameerika ning mitmete Aasia ja Aafrika riikide majandusse. Näiteks Rockefelleri naftakompanii on haaranud enda kätte suure osa nafta tootmisest 12 Lõuna-Ameerika riigis. 2 Ameerika terasesulatamis-kompaniid on allutanud endale peaaegu kogu rauamaagi kaevandamise Brasiilias, Mehhikos, Venetsueelas ja Tšiilis. Ameerika elektrikompanii on haaranud enda kätte elektrienergia tootmise 7 maal.

Imperialistlik suurkodanlus peremehetseb ka sõltuvate riikide poliitilises elus. Tema tahtel vahetatakse presideente ja peaministreid, toimuvad riigipöörded ja kontr-revolutsioonilised putšid (mässud).

Imperialismi uurides näitas V. I. Lenin, et see on kapitalismi kõrgeim ja viimne staadium. Imperialismi ajastul teravneb äärmuseni kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtlus. Maad, kes varem olid kõige tuge-

vamad, jäävad aja jooksul teistest maha; neid aga, kes rebivad end ette, tõrjuvad omakorda tagaplaanile kolmandad.

Kapitalismi arenemise ebaühtluse tõttu muutub pidevalt imperialistlike riikide jõudude vahekord. See põhjustab nendevaheliste vastuolude järsu teravnemise, kutsub esile sõdu. *Imperialistlikud kiskjad püüavad relva jõul juba jagatud maailma ümber jagada.* XX sajand on olnud paljude sõdade tunnistajaks, kaks neist kasvasid ülemaailmseks konfliktiks.

Imperialismi agressiivsus läheb inimkonnale kalliks maksma. Üksnes kahes maailmasõjas tapeti ja hukkus ligemale 65 miljonit inimest. Ainuüksi XX sajandi esimesel poolel ületasid sõjakulutused 4 triljonit dollarit. Selle kolossaalse rahasummaga oleks võinud kogu maakera rahvastikku pool sajandit tasuta leivaga toita, ehitada kaasaegsed elamud 500 miljonile perekonnale.

Elu on näidanud, kuivõrd õigus oli suurel Leninil, kui ta kinnitas, et imperialism on kapitalismi roiskumine tervikuna, reaktsiooni tugevnemine igas suunas: militarismi, parasitismi, korruptsiooni (äraostmise ja müüdavuse) kasv, vabaduse ja demokraatia mahasurumine, rahvusliku rõhumise intensiivistumine, rassismi märatsemine. Monopolistliku kodanluse parasiitliku käputäie tagandamine kujuneb ajalooliseks paratamatuseks. Imperialismilt võib ühiskond üle minna ainult sotsialismi. Lenin õpetas, et *imperialism on sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu, künnis.*

Imperialism viib viimse piirini kõik kapitalismi vastuolud, mis tingivadki sotsialistliku revolutsiooni paratamatuse. Missugused on need vastuolud?

Esimene vastuolu on vastuolu töö ja kapitali vahel.

Imperialismi ajastul tugevneb järsult töörahva ekspluaateerimine. Suure osa töörahva loodud ühiskondlikust rikkusest omastab kodanlus. Tehnika kasv ja täiustamine ei too töörahvale kergendust, vaid, vastupidi, põhjustab ekspluaateerimise tugevnemist ja tööpuuduse kasvu.

Tööpuudus on kapitalistlike maade kõige rängem sotsiaalne häda. Kui palju muret ja õnnetust põhjustab see töörahvale! Kaotanud lootuse leida tööd, püüavad inimesed mõnikord isegi vanglasse sattuda — et ainult mitte nälga surra. Ja seda maades, kus kodanlik propaganda päevast päeva kinnitab, et on saabunud üldine heaolu ja klasside harmoonia!

Töölisklass ei lepi niisuguse olukorraga, ta koondab kõiki töötava rahva kihte ja võitleb resoluutselt imperialistliku kodanluse vastu. Ja kuidas kodanlus ka ei püüaks oma võimu säilitada, tema lüüasaamine on paratamatu.

Teine vastuolu on vastuolu sõltuvate maade rahvaste ja neid ekspluateerivate imperialistlike riikide vahel.

Oma jagamatu maailmavalitsemise ajal aheldas kapitalism ligemale poolteist miljardit inimest koloniaalorjuse ahelaisse. Imperialistlik kodanlus on riisunud ja riisub halastamatult asumaade ja sõltuvate riikide rahvaid, ta on sulgenud ja suleb neile visalt tee sotsiaalsele, kultuurilisele ja tehnilisele progressile.

Kas saab pidada juhuslikuks seda fakti, et kõik endised imperialismi asumaad on majanduslikult kõige mahajäänud maad? Muidugi mitte. Nad on vaesed sellepärast, et kolonisaatorid on nad puupaljaks riisunud. Suurte kapitalistlike maade rikkused on suurel määral asumaade ja poolasumaade töörahva riisumise tulemus.

Kodanlik propaganda teeb suuri sõnu, et asumaades ja sõltuvates riikides olevat valitsenud vabadus, usaldus imperialistide vastu ja humanism (inimesearmastus). Siis aga tekib loomulikult küsimus: miks siis nende maade rahvad on võidelnud ja võitlevad, relv käes, oma «heategijate» vastu?

Käesoleva sajandi viimaseid aastakümneid on tähistanud orjastatud maade rahvaste visa võitlus koloniaalorjuse vastu. Imperialismi koloniaalsüsteem variseb kokku, nagu V. I. Lenin seda ette nägi. Koloniaalorjusse on praegu jäänud ligemale 35 miljonit inimest. Pole kaugel aeg, kus ka need rahvad kihutavad imperialistid oma maalt välja.

Vabanenud ja arenevate maade rahvad jätkavad võitlust oma riikide majandusliku sõltumatus ja poliitilise iseseisvuse eest, kolonialismi jäänuste vastu. Noored riigid etendavad seega üsna tähtsat osa imperialismi positsioonide nõrgendamisel maailmas.

Kolmas vastuolu on vastuolu imperialistlike riikide eneste vahel.

Imperialistlikud riigid võitlevad pidevalt omavahel kapitali rakendamise sfääride, tooraineallikate ja oma kaupade müügiturgude pärast. See võitlus on juba kahel korral viinud maailmasõjani, mis põhjustasid rahvastele

loendamatuid ohvraid, hädasid ja kannatusi. Imperialism, tema agressiivne poliitika äratavad kõigi maade töörahvas üha suuremat viha.

Ägedad majanduslikud heitlused, sõjad imperialistlike riikide vahel, rahvaste viha imperialismi agressiivse poliitika vastu nõrgendavad ülemaailmset kapitalismi, lähendavad tema paratamatut hukku. Kapitalismi langes des saabub sotsialismi ja kommunismi ajastu.

**Kommunism
on klassideta
ühiskond**

Unistus õiglasest ühiskonnast, kus ei ole kohta ühe inimese rõhumisele teise poolt, tekkis väga ammu. Inimkonna eesrindlikud mõtlejad panid kapitalismi pahesid tähele juba tema arenemise koidikul.

XVI sajandil tegi inglise filosoof Thomas More katset selgitada, mispärast ühiskonnas need inimesed, kes ei tööta, elavad luksuses, need aga, kes töötavad, virelevad vaesuses. Ta jõudis järeldusele, et töötava rahva laiade hulkade hädade ja õnnetuste põhjuseks on eraomandus. Kõigi õnnelikuks tegemiseks soovitas More likvideerida eraomandus.

XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi alguses kritiseerisid kapitalismi teravalt ka teised filosoofid: Saint-Simon ja Fourier Prantsusmaal ning Owen Inglismaal. Nad mõistsid kodanlust hukka meeletu ahnuse pärast, nimetasid tema loodud korda hädade ja ebaõigluse vaatepildiks, pahupidi pööratud maailmaks, kus miljonid inimesed peavad virelema ja nälgima, kuigi on olemas kaupade ja produktide küllus. Nad ütlesid, et kapitalismi asendamiseks õiglasema korruga tuleb leiutada õiglane ühiskonnakorraldus ja seda laialt propageerida. Küllap rikkad saavad varsti aru, et uus ühiskond on olemasolevast parem ja annavad raha selle korraldamiseks.

Kas oli võimalik teha ühiskonnas muudatusi sel teel, nagu need õpetlased soovitasid? Ei, need teed olid eba reaalsed, teostamatud. Sellepärast hakati neid teooriaid nimetama utopistlikeks (teostamatuiks), nende autoreid aga — utopistlikeks sotsialistideks. Utopistlike sotsialistide teene seisis eeskätt selles, et nad paljastasid kapitalismi paiseid ja tegid geniaalseid oletusi tulevase ühiskonnakorralduse suhtes.

Ainuõige tee eksploateerimise hävitamiseks ja klassideta ühiskonna loomiseks näitasid inimkonnale kätte K. Marx, F. Engels ja V. I. Lenin. Nemad töötasid välja

teadusliku kommunismi teooria. Milles on selle õpetuse mõte, missugused on selle põhiseisukohad?

Kommunism on kõige täiuslikum ja kõige õiglasem ühiskond maa peal. Tema tootmissuhete aluseks on tootmisvahendite ühtne üldrahvalik omandus. Tööl on ühiskondlik iseloom ja tööviljakus on kõige kõrgem. Kommunistlikud tootmissuhted loovad tootlike jõudude arenemiseks kõige soodsamad tingimused. Teaduse ja tehnika eesrindlike saavutuste alusel tõuseb tootmine niisugusele tasemele, et tagab materiaalsete ja vaimsete hüvede külluse. Seetõttu saavad ühiskonna liikmed võimaluse täielikult rahuldada oma vajadusi. Inimeste elu põhiprintsiibiks saab põhimõte «igapähele tema võimete kohaselt, igapähele tema vajaduste järgi». Saavutatakse täielik sotsiaalne võrdsus. Kommunistlik ühiskond loob tingimused töötajate võimete igakülgseks arenemiseks. Inimese lahutamatuks joonteks kujunevad kõrge kommunistlik teadlikkus, tööarmastus ja distsipliin, ustavus ühiskonna huvidele.

Kommunismi ajal elavad inimesed täielikus külluses, õnnelikult ja vabalt. Kasutades ühiskonna arenemise tunnetatud seadusi, muutuvad nad sõna otseses mõttes looduse ja ühiskonnasuhete valitsejaks.

Kommunistliku ühiskonna esimeseks faasiks on *sotsialism*. Just see ühiskonnakord tuleb vahetult kapitalismi asemele. Ta ei tule aga iseenesest, vaid võidetakse kätte visas klassivõitluses.

Marksism-leninism õpetab, et jõudu, mis kaitseb kodanluse huve, võib uppi lüüa ainult jõuga. Sellest tuleneb vajadus organiseerida ja koondada kapitalistliku ühiskonna kõige revolutsioonilisem klass — tööliklass — ja tema liitlased ühtseks revolutsiooni armeeks. Sotsialistlik revolutsioon ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine on kapitalismi kukutamise ainuvõimalik tee.

3. Proletaarne revolutsioon kui seaduspärane üleminek kapitalismilt sotsialismile

Proletariaadi klassivõitluse kõrgeimaks väljenduseks on sotsialistlik revolutsioon. See peab hävitama kapitalismi iganenud sotsiaalmajandusliku ja poliitilise korra ning asendada selle uue, progressiivsema ühiskonnakorraga — sotsialismiga.

Marx, Engels ja Lenin tõestasid, et sotsialistlik revolutsioon on kapitalistliku ühiskonna arengus seaduspärane nähtus. Ajaloo kogemused on seda järeldust täielikult kinnitanud.

XX sajand on revolutsioonide sajand

XX sajand on suurte rahvaliidumiste tunnistaja. Viimase 50 aasta jooksul on revolutsioonitormid möllanud Euroopas ja Aasias ning jõudnud Ameerika rannikule.

Nad pühkisid kapitalismi ja feodalismi jäänused minema 14 maailma maalt ja avasid avara horisondi uue elu ehitamiseks. NLKP programmis öeldakse: «Maailmas müri-seb suur puhastav äike, kuulutades inimkonna kevade tulekut.» Revolutsioonide löökide all hävivad ja varisevad kokku ekspluataatorliku ühiskonna sünged alustoad ja töörahvas ehitab kodanlusest ja mõisnikest vabastatud maal kommunistlike parteide juhtimisel kõige kaunimat ühiskonda — sotsialismi ja kommunismi.

Sotsialistlikud revolutsioonid äratasid asumaade ja poolasumaade paljukannatanud rahvad võitlusele rahvusliku sõltumatuse eest. Rahvuslik vabadusliikumine haaras Aasia ja Okeania, Aafrika ja Lõuna-Ameerika. Rahvuslike vabastusrevolutsioonide võimas laine pühib imperiaalsi koloniaalsüsteemi minema.

Meie sajandit võib õigusega nimetada revolutsioonide sajandiks. Sotsialistlikud, feodalismivastased ja rahvuslikud vabastusrevolutsioonid on haaranud neli kontinenti viiest ja võitnud rohkem kui 80 maailma maalt.

Mispärast on revolutsioonilised ümberkorraldused võtnud nii laia ulatuse, kus on nende allikas?

Juba varsti pärast marksismi tekkimist leidsid K. Marxi ja F. Engelsi järeldused proletaarse revolutsiooni parata-

matuse suhtes praktikas kinnitust. Kõigepealt näitas seda Pariisi Kommuun. Ülestõusnud Pariisi töölisel, nagu ütles Marx, ründasid taevast. Töölisel astusid kapitali võimu vastu välja ja löid kommuuni — esimese proletariaadi diktatuuri vormi ajaloos. Kommuun eksisteeris 72 päeva, 1871. aasta 18. märtsist 28. maini.

Prantsuse kodanlus, kes seni oli valju häälega oma patriotismist kisendanud (käis Saksa-Prantsuse sõda), kutsus appi vastase väed ja üheskoos õiendasid nad julmalt arveid kommuuniga.

Pärast Pariisi Kommuuni, meie ajastul, on proletaarsed revolutsioonid võitnud Venemaal ning teistes Euroopa ja Aasia maades, samuti Kuubal. Nad olid uutes ajaloolistes tingimustes — kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastul — toimunud proletariaadi, talurahva, kõigi progressiivsete rahvakihtide klassivõitluse tulemuseks.

Enne 1917. aasta oktoobrit oli töörahvas palju kordi tõusnud võitlusele ekspluataatorite vastu. Teatavasti aga ei likvideerinud ükski neist ülestõusudest ühe inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Ja see pole muidugi mitte juhus.

Rahva võiduks ei olnud veel vajalikke ajaloolisi tingimusi. Proletariaat oli nõrk, tal ei olnud omaenda poliitilist parteid, töörahvas ei olnud relvastatud revolutsioonilise teooriaga ja tal ei olnud selget ettekujutust võitluse eesmärkidest ja meetodeist. Kõige selle tõttu lõppesidki rahva väljaastumised üldkokkuvõttes lüüasaamisega. Sellele faktile tuginedes hakkasid kodanluse ideoloogid väitma, et rahvas ei suuda võita kapitaliste ja mõisnikke, tsaare ja kuningaid, et igasugune rahva revolutsiooniline väljaastumine on määratud läbikukkumisele.

Inimkonna suured õpetajad K. Marx ja F. Engels näitasid niisuguste väidete absurdsust ja tõestasid, et kapitalismi vastuolude arenemine viib paratamatult sotsialistliku revolutsiooni võidule. Nad avastasid ühiskonnas jõu, kes on suuteline juhtima võitlust ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest. Niisuguseks jõuks kujuneb proletariaat. Kõigist kodanluse vastas seisvaist klassidest on proletariaat kõige järjekindlam revolutsiooniline klass. Marxi ja Engelsi kujuka väljenduse järgi on proletariaat kodanluse hauakaevaja. Mispärast?

Esiteks, proletariaati ekspluateeritakse julmalt. Kõik

põhilised rikkused saab kodanlus tema paljaksriisumise arvel. Töölisklassi huvid ja püüded vastavad rahva valdava enamiku huvidele ja püüetele, nad langevad kokku ajaloo progresseeruva arenguga.

Teiseks, töölisklass on seotud masinalise tootmisega kui kõige progressiivsemaga, ja areneb sellepärast pidevalt. Koos kapitalistliku tootmise kasvuga kasvab ja tugevneb vältimatult proletariaat — ühiskonna peamine tootlik jõud. Kodanliku korra olemasolu 350 aasta jooksul on töölisklass muutunud määratu suureks jõuks: tema ridades on üle 500 miljoni inimese.

Kolmandaks, proletariaat ei ole kodanlikus ühiskonnas seotud mingisuguse omandusega: tal ei ole midagi peale oma töökäte. Eraomanduse koorem ei rõhu ega pidurda tema revolutsioonilisi püüdlusi, sellepärast on ta revolutsioonis valmis ühiskonna elu kõige sügavamateks ümberkorraldamisteks. Proletariaat kannatab kõigest rohkem tootlike jõudude ja kodanlike, eraomandusel rajanevate tootmissuhete antagonismi (lepitamatu vastuolu) läbi. Ja sellepärast mõistab ta esimesena kapitalistliku eraomanduse likvideerimise ja ühiskondliku omandusega asendamise paratamatust.

Neljandaks, kapitalistliku tootmise arenemine viib objektiivselt selleni, et töölisklass koondub kodanluse vastu seisvaks ühtseks revolutsiooniarmeeks. Ta on kaasaja kõige organiseeritum poliitiline jõud, kes on varustatud kõige eesrindlikuma revolutsioonilise teooriaga — marksismi-leninismiga.

Marksismi järel dust proletariaadi kui hegemooni (juhi) maailmaajaloolise missiooni suhtes on revolutsioonilise võitluse praktikas kontrollitud ja see on kinnitust leidnud. Mitmel maal on töölisklass kapitalistlikule korrale juba lõpu teinud. Proletariaadi võit ja kodanluse hukkumine on kõigis maades paratamatu. Niisugune on ajaloo vaieldamatu seadus.

Töölisliikumise arenemine

Revolutsioonilise võitluse käigus on töölised omaenda kogemuste najal veendunud, et üksinda või isegi väikeste kollektiividena ei ole võimalik ekspluateerimist hävitada, töötingimusi parandada ja poliitilist õigusetust likvideerida. Elu ja revolutsiooniline praktika ise veenavad neid ühinemise vajaduses.

Algul asutas proletariaat vastastikuse abistamise kassa-

sid, haigekassasid, kooperatiive; seejärel tekkisid ametiühingud, mis jätkavad kiiret kasvu ka tänapäeval. 1939. aastal oli neil 45 miljonit liiget, 1964. aastal aga ühendas progressiivsetel seisukohtadel olev Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon rohkem kui 120 miljonit töelist ja teenistajat.

Töölisklassi organisatsiooni kõrgeimaks vormiks teiste massiorganisatsioonide seas on marksistlik-leninlikud parteid. Nemad juhivad rahva revolutsioonilist võitlust. Ainuüksi meie maa Kommunistlik Partei õhutas 1903. aastast 1917. aastani kolmel korral töölisi ja talupoegi võitlusse vene tsarismi ja kodanluse vastu ning viis nad 1917. aastal sotsialistliku revolutsiooni võidule.

Praegu on kommunistlikud parteid olemas enamikus maailma maades, paljud neist on koondanud oma ridadesse sajad tuhanded ja miljonid liikmed.

Rahvusvahelise töölisklassi suurimaks saavutuseks, tänapäeva tähtsaimaks revolutsiooniliseks jõuks on sotsialismi maailmasüsteem. Ainuüksi sotsialistlikes maades elab üle miljardi inimese. Võimas kommunistlik liikumine on proletariaadi klassiteadlikkuse kasvu, tema organiseerituse ja revolutsioonilisuse kujukas näitaja. Ta on kujunenud kaasaja kõige mõjuvamaks poliitiliseks jõuks. Töörahvaga ühendavate sidemete laiuse ja sügavuse poolest ei ole tal olnud ega ole võrdset. Marksistlik-leninlike parteide juhtimisel tugevneb ja laieneb töölisliikumine kogu maailmas, kasvab tööraha rahvusvaheline solidaarsus.

Töölisklassi liitlased

Töölisklass on võitluses kapitalismi vastu juhtiv, kuid mitte ainus revolutsiooniline jõud. Kodanluse ja mõisnike võimu läbi saavad kannatada ka talupojad, linnakehvistu, teenistujad, suur osa haritlastest ja väikekodanlus. Ka nemad on huvitatud ekspluataatorite ülevõimu hävitamisest ja astuvad seepärast välja liidus proletariaadiga.

Kõige arvukam ja ustavam töölisklassi liitlane on töötav talurahvas, kes moodustab paljudes maades rahvastiku enamuse.

Koos töölisklassiga lähevad ka käsitöölised, kodutööndajad ja väikekaupmehed. Suurkapital laostab neid ja tõukab proletariaadi ridadesse. Proletariaadiga ühinevad ka haritlaste laiad kihid, kes nagu töölisklasski on sunnitud töötama kapitalisti heaks.

Võitluses kodanluse vastu saab üksikute maade töölisklass abi ja toetust rahvusvaheliselt töölisliikumisel. Nii oli näiteks pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu, kui paljude kapitalistlike maade töörahvas astus imperialistliku interventsiooni vastu välja loosungiga: «Käed eemale Venemaast!»

Töölisklassi liitlasteks on ka oma rahvusliku vabane-mise eest võitlevad rahvad. Sotsialistlike ja kapitalistlike riikide töölisklass ning asumaade, sõltuvate ja arenevate maade rahvad astuvad imperialismi vastu välja ühtses rivis.

Sotsialistlik revolutsioon

Nagu me juba teame, kukutab kapitalistliku korra sotsialistlik revolutsioon. See ajaloo seaduspärasus, mille avastasid K. Marx ja F. Engels, avaldub uue jõuga imperialismiperioodil.

V. I. Lenin tõestas, et kapitalismi arenemise ebaühtluse tõttu ei küpse tingimused proletaarseks revolutsiooniks imperialismi ajastul kõigis maades üheaegselt. Sellest järeldus, et sotsialistlik revolutsioon võib võita esialgselt mõnedes maades või isegi ühel, eraldi võetud maal. Ajaloosündmuste järgnev käik kinnitas seda Lenini seisukohta: revolutsioon toimus algul meie maal, hiljem kaotas kapitalistlik maailm veel 13 riiki, kus samuti võitis sotsialism. Proletaarse maailmarevolutsiooni võidukäik jätkub.

Proletariaadi diktatuur kui sotsialismi ehitamise tööriist

Iga revolutsiooni põhiküsimus on võimküsimus, sotsialistlikus revolutsioonis aga — võimu kättevõitmine töölisklassi poolt, *proletariaadi diktatuuri* kehtestamine.

Kuidaviisi toimub revolutsioon? Üleminek sotsialismile on seotud ühiskondlike suhete põhjaliku ümberkorraldamisega. Valitsevad ekspluataatorlikud klassid pingutavad kogu jõudu võimul püsimiseks, nad kasutavad selleks sõjaväge, politseid ja muid kodanliku riigi karistusorganeid. Sellepärast ei tule sotsialistlikud revolutsioonid tavaliselt toime ka ilma proletariaadi relvastatud vägivallata. Nii oli see 1917. aasta oktoobris Venemaal, kui proletariaat haaras võimu kättevõitmiseks relvad. See oli abinõu, mille sundisid peale kodanlus ja mõisnikud. V. I. Lenin kirjutab, et «töölisklass eelistaks muidugi võtta võim enda kätte *rahulikult* teel...»¹

¹ V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 241.

Kuidaviisi ja missugustes vormides revolutsioon areneb, see sõltub paljudest teguritest ja eeskätt klassijõudude vahekorrast ühel või teisel maal, rahvusvahelisest olukor-
rast. Revolutsiooni edukaks juhtimiseks peab proletariaadi partei oskama analüüsida revolutsioonilist situatsiooni, valdama kogu võimu eest peetava võitluse vahendite ja meetodite — nii rahulike kui ka mitterahulike — arsenal.

Võimu kättevõtmine ei tähenda kodanluse valmis riigimasina (valitsemisorganite, sõjaväe, politsei, kohtu, prokuratuuri) vallutamist ja vana poliitilise mehhanismi käikulaskmist. Kodanlik masin ei kõlba proletariaadi uuele, sotsialistlikule võimule ja tuleb seepärast lammutada. Marksism-leninism õpetab, et kodanliku riigimasina purustamine on sotsialistliku revolutsiooni vajalik tingimus.

Meie maa ja teiste sotsialistlike riikide kogemused kinnitavad selle marksistlik-leninliku sotsialistliku revolutsiooni teooria tähtsaima seisukoha vastuvaidlematust. Need näitasid eeskätt, kuivõrd rumalad on oportunistide teooriad, mis nõuavad, et töölisklass võtaks võimule tulles pärandina vastu vana, kodanliku riigi.

Pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu kehtestab proletariaat oma diktatuuri. See on talle vajalik selleks, et maha suruda kukutatud klasside vastupanu, üles ehitada sotsialistlik ühiskond ja organiseerida isamaa kaitsmist imperialistlike röövvalutajate kallaletungi eest.

Üleminek kapitalismilt sotsialismile on ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamiseta võimatu. «Edasiarenemine, s. o. arenemine kommunismi poole läheb proletariaadi diktatuuri kaudu ega saagi minna teisiti, sest miski muu ei suuda *murda* kurnajate-kapitalistide *vastupanu* ning seda ei saa teha mingil muul viisil.»¹ Nii kirjutab V. I. Lenin K. Marxi õpetust kaitstes.

Proletariaadi diktatuuri riigi loomine on seega kapitalismilt sotsialismile ülemineku üldine seaduspärasus ning õpetus proletariaadi diktatuurist on marksismis-leninismis peamine.

Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni ja pärast selle ajaloolist võitu kostsid kõikjalt hääled, et uus võim ei suuda riiki valitseda ega majandust korraldada. Näiteks vene mõisnike ja kodanluse ajaleht kirjutas:

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 431.

«Oletame hetkeks, et bolševikud võidavad. Kes hakkab meid siis valitsema? Vahest kokad, need asjatundjad kottlettide ja biifsteekide alal? Või tuletõrjujad, tallimehed ja kütjad? Või ehk jooksevad lapsehoidjad mähkmete pesemise vaheajal riiginõukogu istungile? Kes siis? Kes on need riigitegelased? Võib-olla hakkavad lukksepad hoolt kandma teatrite, veevärgitöölised — diplomaatia ja tisle-rid — telegraafi eest? Vahest saavad tallimehed kuber-nerideks? Tallimehed, lapsehoidjad ja köögitüdrukud — need on need, kes ilmselt peavad bolševike arvates meie maad juhtima. Kas saab nii olema? Ei. On see võimalik? Säärasele hullumeelsele küsimusele annab bolševikele või-mukalt vastuse ajalugu.»

Ajalugu andis tõepoolest vastuse, kuid mitte bolševikele, vaid kodanlikele irisejaile: Kommunistliku Partei juhti-misel viisid Venemaa töölised ja talupojad läbi sotsialist-liku revolutsiooni ja löid oma riigi. Lukksepad ja künd-jad astusid kogu maailma ette tarkade riigitegelastena, väejuhtidena ja teadlastena, kirjanikena ja näitlejatena. Sotsialistlik revolutsioon avastas töötava rahva ammen-damatud anded, äratas töörahva miljoniliste hulkade energia.

Proletariaadi diktatuur NSV Liidus ja sotsialistlikes vennasriikides kinnitas, et ainult töölisklass on kõigi töö-tajate ja ekspluateeritavate üldtunnustatud juht võitluses kapitalistide vastu ja uue, sotsialistliku ühiskonna ehi-tamise. Proletariaadi diktatuur on tööinimeste tahtväl-jendus; tema kõrgeimaks printsipiiks on töölisklassi liit talurahvaga ja töörahva teiste mitteproletaarsete kihti-dega.

Kuivõrd proletariaadi diktatuuri põhisisuks on töörahva kõigi kihtide juhtimine töölisklassi poolt sotsialismi ehi-tamise huvides, niivõrd on ta vajalik kogu kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi kestel.

Proletariaadi vaenlased kisendavad igati, et proleta-riaadi diktatuur on vägivald. Aga kas proletariaat tuleb toime ilma vägivaldaga? Ei, ei tule. Vägivalla tarvitamise vajadus on tingitud ekspluataatorite vastupanust. Kuku-tatud klassid, kapitalistid ja mõisnikud, pingutavad kogu jõudu kaotatud rikkuste ja poliitilise võimu tagasisaami-seks. Venemaal päästsid nad pärast Oktoobrirevolutsiooni valla Kodusõja. Noort Nõukogude vabariiki ründasid lisaks sisemisele kontrrevolutsioonile ka intervendid 14

välisriigist. On selge, et nende rünnakute tagasilöömiseks oli vaja tugevat proletaarset võimu.

Klassivõitlus ei lõpe pärast seda, kui proletariaat on võimu kätte võitnud. Ta jätkub, kuid juba uutes tingimustes ja uutes vormides. Võimsaks relvaks selles võitluses ongi proletariaadi diktatuur. Proletariaadi diktatuuri osatähtsusest kõneldes nimetas V. I. Lenin teda eriliseks vembraks, mis on vajalik ekspluataatorite taltsutamiseks.

Marksism-leninism õpetab, et vägivald on proletariaadi diktatuuri vajalik, kuid mitte peamine külg. Proletaarse võimu põhiülesandeks on uue elu loomine, ehitamine.

Meie maal olid proletariaadi diktatuuri riiklikuks vormiks tööliste ja talupoegade saadikute nõukogud. Pärast ekspluataatorlike klasside likvideerimist moodustati need ümber töörahva saadikute nõukogudeks.

Nõukogud ühendavad töötajad sotsialismiehitajate armeks, olenemata nende elukutsest ja sõltumata nende klassilisest, rahvuslikust ja parteilisest kuuluvusest ning usutunnistusest. Nõukogude töö põhimeetodiks on rahva veenmine Kommunistliku Partei poliitika õigsuses ja tema organiseerimine seda poliitikat ellu viima. Ühtlasi on sotsialistlikul riigil õigus rakendada ühiskonna nimel sundimist, kui see on vajalik. Nõukogude võim on rahva vara riisujate, kurjategijate ja sotsialistliku ühiskonna seadusi rikkuvate isikute suhtes range võim. V. I. Lenin õpetas, et selles suhtes oleks igasugune nõrkus, igasugune kõhklemine, igasugune pehmus suurimaks kuriteoks sotsialismi ees.

Proletariaadi diktatuuri (töölisklassi juhtivat osa) teostatatakse peale nõukogude ka ühiskondlike organisatsioonide — ametiühingute, komsomoli jt. kaudu. Proletariaadi diktatuuri suunavaks jõuks on marksistlik-leninlik partei. V. I. Lenin rõhutas, et «proletariaadi diktatuur pole võimalik muud moodi kui kommunistliku partei kaudu». ¹ Kommunistide partei niisugune osatähtsus tuleneb tema kui töölisklassi avangardi, töötava rahva huvide väljendajana ajaloolisest missioonist.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 177.

4. Kommunistlik partei kui ühiskonna suur ümber- kujundav jõud

Mis on
poliitiline
partei

Sellest ajast peale, kui ühiskond jagunes klassideks, etendavad tema elus suurt osa poliitilised parteid. Kui parteid on võimul, määravad nad riigi poliitika ja kasutavad kõiki riigi käsutuses olevaid jõude selle poliitika teostamiseks.

Kõigepealt teeme kindlaks, mis on partei. Partei on ühe või teise ühiskonnaklassi — tööliste, talupoegade, kapitalistide või mõisnike osa, salk (organisatsioon). Partei juhib oma klassi. Loomulikult ei ühenda ta kogu klassi, vaid selle kõige aktiivsemaid esindajaid. Partei juhib klassi võitlust, väljendab ja kaitseb tema huve. See aga tähendab, et partei osatähtsuse määravad need ülesanded ja eesmärgid, mida antud klass taotleb.

Kui kodanlikud parteid teeksid teatavaks oma salajased unistused, ütleksid avalikult, et nad kaitsevad ekspluataatorliku ühiskonna põhialuseid ja korda, kapitalistide omakasupüüdlikke huve, siis paljastaksid nad end muidugi kiiresti töörahva silmis. Sellepärast varjavad kodanlikud parteid igati oma tõelisi plaane ja eesmäärke, esinevad rahvuse, rahva, demokraatia, vabaduse, vabariigi huvide kaitsjaina. Kodanlus valib oma parteidele vastavalt ka nimetuse: demokraatlik partei, vabariiklik partei, kristlik rahvapartei, liberaalne partei, rahva liit, uuendusliit jne.

Ent tuleb ette, et ühe ekspluataatorliku klassi nimel esi- neb mitu parteid. Milleks on see vajalik? Põhjusi on mitmesuguseid. Üheks põhjuseks on see, et mitme partei süsteemi puhul näib, nagu oleksid kodanlike parteide vahel tõsised lahkeliid, see aga aitab töörahva tähelepanu klassivõitluse pakulistelt ülesannetelt kõrvale juhtida. Ameerika Ühendriikides toimub näiteks enne kongressi valimisi iga kord demokraatliku ja vabariikliku partei vahel kärarikas valimiseelne «võitlus», kuigi mõlemad parteid teenivad ustavalt monopole. Mitme partei olemasolu annab kodanlusele võimaluse manööverdada, rahvast

petta. Kui üks valitsevaist parteidest kaotab valijate enamiku toetuse, seatakse tema kohale teine.

Üsnagi suure teene osutavad kodanlusele ka reformistlikud¹ parteid, kes sõnades nimetavad end töörahva parteideks. Nad astuvad revolutsiooni vastu välja, pooldavad reforme, s. o. kapitalismi «parandamist», kokkulepet, liitu kodanlusega. Nad püüavad lepitada näljaseid ja täissöönuid, vaeseid ja rikkaid, kõigest ilma jäetuid ja kõikvõimsaid. Eeskätt kuuluvad nende hulka need sotsialistlikud parteid, kelle juhtkond on ammu asunud oportunisti teele, s. o. marksismi reetmise teele. Tõsi küll, nende parteide reaaliikmed tahavad võidelda ekspluataatorite vastu, kuid parteide kui terviku joone määravad nende juhid, kes teenivad kodanlust ja ainult varjavad oma tegevust töörahva eest hoolitsemise võltsi sildiga.

Minevikus on olnud ja on ka praegu mitteproletaarseid parteisid, kes teatud küsimustes ja teatud olukorras astuvad imperialismi reaktsioonilise poliitika vastu välja, pooldavad rahva saatuse kergendamist. Ent ainult üks partei kaitseb töölisklassi ja kogu töörahva huvisid lõpuni ja järjekindlalt — see on kommunistide partei.

**Kommunistlik
partei kui
töölisklassi
avangard**

Mida kujutab endast kommunistlik partei? Kommunistlik partei on töölisklassi eesrindlik ja hästi organiseeritud väesalk, kes väljendab tema elulisi huve ja on relativastatud teadusliku revolutsioonilise teooriaga. Sellepärast on niisuguse partei tekkimine niisama seaduspärane nagu töölisklassi tekkiminegi. Parteisse kuuluvad ka töötavad talupojad ja eesrindlikud haritlased, kes võitlevad koos töölisklassiga, tema juhtimisel proletariaadi revolutsioonilise teooria elluviimise eest.

Partei juhib töölisklassi võitlust ekspluataatorite võimu kukutamise, proletariaadi diktatuuri kehtestamise ja kindlustamise, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise eest.

Partei on töölisklassi kõrgeim poliitiline organisatsioon ja juhib kõigi tema teiste organisatsioonide tegevust.

Kommunistide partei valdab eesrindlikku teooriat — marksismi-leninismi. Revolutsiooniline teooria võimaldab tal õigesti orienteeruda olukorras, näha töörahva teistest

¹ Reformism seisab selles, et inimesed agiteerivad üksnes niisuguseid muudatusi, mis ei nõua vana, valitseva klassi põhiluste likvideerimist, — muudatusi, mis on ühendatavad nende aluste säilitamisega.

väesalkadest kaugemale, õigeaegselt valida vajaliku tegevussuuna, saavutada õigesti ja õigeaegselt eesmärki. Just seda iseärasust rõhutas V. I. Lenin, kui ta ütles: «...*Eesrindliku võitleja osa võib täita ainult partei, keda juhivad eesrindlik teooria.*»¹

Marksism-leninism on teadus, millel on sügavad juured elus, teadus, mille on sünnitanud elu. Aga kuna elu ei seisa paigal, siis areneb ka marksism-leninism koos temaga, rikastub uute järelduste ja seisukohtadega. Marksistlik-leninlikus teaduses on teoreetilisi seisukohti, mis minevikus vastasid ajaloo konkreetsetele tingimustele, kuid hiljem osutusid vananenuiks. Loomulikult asendab partei need teistega, mis tulenevad uutest tingimustest. Teisiti öeldes, partei suhtub teooriasse loovalt.

Samal ajal astuvad kõigi maade kommunistid, kellele marksistlik-leninlik teooria on lipuks, võidukaks relvaks, täie printsiipaalsuse ja leppimatusega välja nende vastu, kes marksismi-leninismi parandamise ja arendamise sildi all revideerivad, moonutavad revolutsioonilist teooriat kodanluse huvides.

Parteil on teaduslikult põhjendatud programm — peamine juhtiv dokument. Ilma programmiga on võimatu partei kui vähegi terviklik poliitiline organism, kes on suuteline sündmuste igasuguse pöörde korral alati revolutsioonilist joont pidama.

Millega seletada, et just partei programm võimaldab tal järjekindlalt revolutsioonilist joont pidada ja võitu tagada? Sellega, et programmis on kehastatud marksismi-leninismi vankumatud printsiibid, kaasa arvatud ka need uued, mis partei on teooriasse toonud kaasaja elu uurides, lahti mõtestades. Programm annab vastuse küsimustele: missugune on partei lõppeesmärk, tema poliitika ja ülesanded ajaloo antud etapil, antud maal, missugused on nende saavutamise konkreetsete tingimused, kuidas partei seob võitlust eesmärgi saavutamise eest antud maal töölisklassi internatsionaalsete ülesannetega?

Kõigi maade kommunistide esimeseks programmiks oli K. Marxi ja F. Engelsi kirjutatud «Kommunistliku partei manifest».

Meie partei esimene programm võeti vastu 1903. aastal, II kongressil. Selles olid antud teetähised ning kindlaks

¹ V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., lk. 332.

määratud tsarismi ja seejärel kapitalismi kukutamise ning proletariaadi diktatuuri kehtestamise vahendid ja meetodid. Teine meie partei programm võeti vastu 1919. aastal, VIII kongressil, kui partei pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu oli kujunenud Nõukogude riigi juhtivaks jõuks. Teises programmis olid ära märgitud kapitalismilt sotsialismile ülemineku teed, vahendid ja meetodid, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise ülesanded. Kolmas programm kinnitati NLKP XXII kongressil. Selleks ajaks oli sotsialism NSV Liidus täielikult ja lõplikult võitnud. Programmis on kindlaks määratud partei ja rahva peamised ülesanded kommunismi ehitamisel.

Parteil on põhikiri, mille alusel ta rajatakse ühtse ja monoliitse organisatsioonina. Kui programm kinnitab partei ideelist ühinemist, siis põhikiri kinnitab organisatsioonilist ühinemist. Selles on kindlaks määratud partei organisatsiooni vormid ja töömeetodid, tema siseelu normid, juhtimisprintsiibid. On ära näidatud, keda võib ja tuleb parteisse vastu võtta, missugused on kommunistide kohustused ja õigused, kuidas organiseeritakse parteid alt kuni üles, missugused on kõrgemate ja alamate organite vastastikused suhted.

Nagu kogu marksismi-leninismi teooria tervikuna, nii on ka partei organisatsioonilised printsiibid elav, arenev õpetus. Tingimuste muutudes võivad muutuda ka partei organisatsiooni vormid ja töömeetodid. Loomulikult teeb partei põhikirjas regulaarselt tarvilikke muudatusi.

Oma teooria, vaimu ja tegude poolest on kommunistide partei internatsionalistide partei. Tema deviisiks on K. Marxi ja F. Engelsi üleskutse «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!». Tema hümniks on «Internatsionaal».

Niisiis on kommunistlik partei ühtne, monoliitne, rangelt distsiplineeritud jõud ja esineb töölisklassi kollektiivse juhina.

See, et kommunistide partei on töölisklassi eesrindlik väesalk, ei tähenda sugugi, et ta juhib ainult töölisklassi. Ta tekib ja areneb tõepoolest töölisklassi parteina, sest väljendab tema ideoloogiat. Vabastades enda, vabastab töölisklass kogu linna ja maa töörahva, on tema hegeemon, juht. Sellepärast kaitseb kommunistide partei kogu töötava rahva elulisi huve, juhib tema võitlust.

Antiikaja kuulsa õpetlase Arhimedese tuntud aforismi «Andke mulle tugipunkt, ja ma pööran maakera ümber»

teisendades kirjutas V. I. Lenin 1902. aastal: «Andke meile revolutsioonäärde organisatsioon ja me pöörame Venemaa ümber!»

Nendes suure juhi sõnades väljendub tabavalt töölisklassi ja kommunistliku partei osatähtsus ning nende ajalooline missioon ühiskonna ümberkujundamisel kogu rahva huvides.

Kommunistlike parteide ajalooline tee Arenenud töölisliikumise olemasolu on kommunistide partei loomise vältimatu tingimus. Ent ainuüksi sellest tingimusest ei piisa. Ja seda järgmisel põhjusel. Töölisliikumine tekkis proletariaadi ilmudes. Juba möödunud sajandi algul olid Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias, Belgias ja Ameerika Ühendriikides töölisorganisatsioonid — ametiühingud. Nad juhtisid tööliste võitlust töötingimuste parandamise ja palga tõstmise eest, olid streikide eesotsas. Proletariaadi partei idee aga tekkis siis, kui ilmus revolutsiooniline teooria, mis luuakse ja rikastub töölisklassi võitluskogemuste üldistamise baasil.

Sellepärast on kommunistliku partei tekkimise vältimatuks tingimuseks rööbiti arenenud töölisliikumisega eesrindliku revolutsioonilise teooria olemasolu. Kommunistlik partei ühendab töölisliikumise teadusliku kommunismi teooriaga. Partei annab rahva kätte teoreetilise relva ühiskonna revolutsiooniliseks ümberkujundamiseks.

Kommunistlik partei tekkis algul rahvusvahelise revolutsioonilise organisatsioonina. See on seletatav sellega, et kuni möödunud sajandi lõpuni ei olnud ühelgi maailma maal kujunenud tingimusi, mis oleksid võimaldanud seal kommunistlikku parteid luua.

Esimeseks rahvusvaheliseks revolutsiooniliseks organisatsiooniks oli Kommunistide Liit, mis tekkis 1847. aastal. Liidu ülesandel kirjutasid K. Marx ja F. Engels ning avaldasid 1848. aastal «Kommunistliku partei manifesti», mis on olnud ja jääb kõigi maade kommunistlike parteide teoreetiliseks dokumendiks. Kommunistide Liit eksisteeris 1852. aastani, millal tema juhid ja paljud liikmed areteeriti.

12 aasta pärast, 1864. aastal, asutasid Marx ja Engels Rahvusvahelise Tööliste Ühingu (I Internatsionaali). Selle ridadesse kuulusid Euroopa, Ameerika ja Aasia maade eesrindlikud töölised ja revolutsioonilised haritlased. Vene revolutsioonäärde palvel esindas Internatsionaalis Vene

seksiooni K. Marx. I Internatsionaal valmistas ette kaadrit ja rajas alused proletariaadi parteide loomiseks üksikutes maades. Internatsionaal lakkas eksisteerimast 1872. aastal.

K. Marx ja F. Engels ennustasid, et pole kaugel aeg, kus mitmetes maades tekivad proletariaadi parteid, mis ühinevad Kommunistlikuks Internatsionaaliks. Kirjas Friedrich Sorgele, meie legendaarse luuraja Richard Sorge vanaisale, kirjutas F. Engels: «Ma arvan, et järgmine Internatsionaal — pärast seda, kui Marxi teosed rea aastate jooksul mõju on avaldanud — saab olema puhtkommunistlik ja kuulutab just meie põhimõtteid.»¹

Kommunistliku partei tee oli okkiline ja raske. Saksa- maal, Itaalias, Austrias, Belgias, Taanis ja teistes maades tekkisid töölisparteid, kes nimetasid end sotsiaaldemokraatlikeks ja sotsialistlikeks. Sotsiaaldemokraatlike parteide juhtkond kaldus pahatihti reformismi. Nende parteide programmides ei kõneldud proletaarsest revolutsioonist ega proletariaadi diktatuurist. K. Marx ja F. Engels kritiseerisid nende parteide juhte tõsiste vigade pärast.

Kuus aastat pärast K. Marxi surma, 1889. aastal, ühinesid sotsiaaldemokraatlikud parteid II Internatsionaaliks. Mõnda aega kaitses ta tööliklassi huve, pärast F. Engelsi surma (1895. aastal) aga hakkas Internatsionaali ja sotsiaaldemokraatlike parteide juhtkond järk-järgult libisema reformismi, kodanlusega kokkuleppimise teele. Pealegi õnnestus kapitalistlike suurriikide kodanlusel tööliklassi ladvakihti ära osta, luua nõndanimetatud «töölisaristokraatia». Viimane kujuneski oportunisti toitepinnaks. 1914. aastal, kui algas imperialistlik maailmasõda, läks II Internatsionaali juhtkond avalikult üle kodanluse poole.

Tööliklass vajab uut tüüpi parteid, tõeliselt proletaarset parteid, mis vastaks tema eesmärkidele: kodanluse võimu kukutamine, proletariaadi diktatuuri kehtestamine, kommunistliku ühiskonna ülesehitamine. Mis pidi eraldama uut tüüpi parteid II Internatsionaali sotsiaaldemokraatlikest parteidest? Eeskätt pidi ta olema revolutsiooniline partei, mis rajaneb kindlalt K. Marxi ja F. Engelsi

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed kahes köites, II kd., Tallinn 1960, lk. 399.

poolt väljatöötatud teoreetilistele ja organisatsioonilistele printsiipidele.

Uut tüüpi partei loomine on seotud V. I. Lenini — K. Marxi ja F. Engelsi ürituse suure jätkaja nimega. V. I. Lenini ja tema partei ajalooline teene seisab selles, et nad kaitsesid marksismi iga masti oportunistide kallaletungide eest, arendasid ja viisid teda ellu. V. I. Lenini nimega on seotud uus ajastu inimkonna ajaloos. Sadade miljonite inimeste mõtteid väljendades ütles M. Gorki V. I. Lenini 50. sünnipäeval: «On inimesi, kelle tähtsust kuidagi nagu ei saa hõlmata inimsõnaga . . . Niisugune inimene mitte ainult Venemaa, vaid kogu maailma, kogu meie planeedi jaoks on Vladimir Iljitš . . . Teda tuleb väga hinnata, teda tuleb väga armastada, teda tuleb väga aidata tema suures, tema ülemaailmses, tema planetaarses töös. Jah, tema kaudu on Vene ajalugu teinud peaaegu imet.»

Pärast Kommunistide Liitu ja I Internatsionaali kujunes töölisklassi kõige silmapaistvamaks võiduks võitluses oma revolutsioonilise organisatsiooni eest uut tüüpi proletarse partei loomine V. I. Lenini juhtimisel 1903. aastal. Siitpeale oli töölisklassil tõeliselt revolutsiooniline avangard. Sellest momendist alates, kui Venemaal tekkis uut tüüpi partei, hakkasid mitmesuguste maade marksistid ühinema võitluseks II Internatsionaali oportunisti vastu. Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu loodi paljudes maades kommunistlikud parteid.

Kommunistliku liikumise uueks astmeks oli III, Kommunistliku Internatsionaali moodustamine 1919. aasta märtsis. III, Kommunistlik Internatsionaal eksisteeris 1943. aastani. Ta ühendas kommunistlikke parteisid, aitas uusi parteisid moodustada, juhtis proletariaadi revolutsioonilist liikumist.

Kommunistlikul liikumisel on rohkem kui poolteise sajandi pikkune ajalugu. Tema tekkimisel möödunud sajandi 40. aastatel oli 10 Euroopa maal ligemale 400 kommunisti. Nüüd aga ühendavad ligi 90 kommunistlikku parteid oma ridades peaaegu 50 miljonit inimest. 14 maal on marksistlik-leninlikud parteid valitsevad. Sotsialismi maailmasüsteem, mida juhivad kommunistlikud parteid, muutub tänapäeva maailma arenemise otsustavaks teguriks.

Millest see kõik kõneleb? Missuguseid ohvreid kommunistid ka ei kannaks, kuidas ka ei raevutseks nende vaen-

lased, tulevik kuulub kommunistlikele parteidele, nendele järgnevatele sadadele miljonitele inimestele. Just sellepärast on kommunistlikud parteid võitnud meie planeedi eesrindlike jõudude tunnustuse ja armastuse.

Marksistlik-leninlike parteide lõppeesmärgiks on kommunism, sellepärast nimetavad nad end kommunistlikeks. Olles kommunistlikud parteid, võtavad nad endale ametlikult mitmesuguseid nimetusi, arvestades oma maa tööliklassi ja rahva traditsioone ning ühiskonna arenemise tingimusi.

Kõige tähtsam on, et partei programm, poliitika ja praktika vastaksid tööliklassi ideaalidele, et partei viiks tegelikult ellu kommunismi printsiipe.

Meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus Mitte mingisuguseid poliitilisi parteisid ei ründa reaktsioonilised ringkonnad nii rae-vukalt kui kommunistlike parteisid. Karl Marx ja Friedrich Engels kirjutasid kommunistliku liikumise koidikul, et kõik Euroopa reaktsioonilised jõud on liitunud ajukahiks kommunistide vastu: nii katoliku kiriku pea — Rooma paavst — kui ka tsaar, nii politseinikud kui ka poliitilised obskurandid. K. Marx ja F. Engels kirjutasid: «Kus on see opositsioonipartei, keda tema võimulolevad vastased ei oleks kuulutanud kommunistlikuks, kus on see opositsioonipartei, kes ei oleks tagasi visanud seda nii edumeelsemaile opositsiooninimestele kui ka nende reaktsioonilistele vastastele häbis-tavat etteheidet kommunismis?»¹ Inimkonna suured õpetajad ütlesid, et kommunistid tunnistati juba sel ajal, kui kommunismi ideoloogia alles sündis, suureks jõuks.

Tänapäeval on kommunistliku liikumise külgetõmbejõud võrratult kasvanud. Sellest on tingitud reaktsiooni järjest tugevamad kallaletungid kommunismile ja tema ideoloogiale. Imperialistlik kodanlus suunab oma pealöögi marksistlik-leninlikele parteidele. Ta püüab neid juhita jätta, korraldab provokatsioone, heidab kommunistlike tegelasi vanglaisse, püüab kommunistide ühtseid ridu lõhestada. Paljudes kapitalistlikes riikides: Lääne-Saksamaal, Hispaanias, Portugalis ja teistes maades on kommunistlike parteide tegevus ära keelatud. Neisse kuulumise eest pannakse kauaks ajaks trellide taha. Ameerika Ühendriikides on viimastel aastatel korraldatud ligi 20

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed kahes köites, I kd., Tallinn 1957, lk. 19.

kohtuprotsessi kommunistliku partei üle. Üle 160 selle partei silmapaistva tegelase mõisteti ilma igasuguse aluseta vangi.

Ent kõik vaenlase püüdlused on paratamatult hääbumisele määratud. K. Marx nimetas revolutsiooni ajaloo lokomotiiviks. Osavate vedurijuhtidena on kommunistlikud parteid juhtinud ja juhivad selle lokomotiivi läbi igasugustest takistustest.

Tõepoolest, kas on midagi heroilisemat kui kangelas-tegu, mille saatsid korda Venemaa töölisklass, töötav talurahvas ja eesrindlik intelligents Lenini partei juhtimisel?! Partei valmistas rahvast rasketes tingimustes paljude aastate vältel ette tsarismi ja kapitalismi kukutamiseks. 1917. aasta oktoobris heiskas partei meie maal võiduka sotsialistliku revolutsiooni lipu. Tema juhtimisel murdis meie rahvas vaenlaste vastupanu, purustas välismaised sõjalised intervendid ja sisemise kontrrevolutsiooni, ületas uskumatud raskused, ehitas üles sotsialismi, kaitses teda Suures Isamaasõjas ja läheb kindlal sammul kommunismi poole.

Partei keerulisel ja raskel teel on mõnikord esinenud ebaedu, on ette tulnud ka vigu. Tema suurepäraseks omaduseks on see, et mingisugused ebaõnnestumised ja vead ei suutnud esile kutsuda meeoleolu langust, samuti nagu mitte mingisugused võidud ei pannud tema pead pööritama.

«Me usume bolševike parteid, me näeme temas meie ajastu mõistust, au ja südametunnistust.» Need suure Lenini sõnad käivad täielikult kogu ülemaailmse kommunistliku liikumise kohta, mis sammub inimkonna helge tuleviku nimel peetava võitluse avangardis.

Küsimusi kordamiseks

1. Mis on tootlikud jõud ja tootmissuhted?
2. Kuidas tekkisid klassid? Missugune on klassivõitluse osatähtsus ühiskonna arengus?
3. Mis on kapitalism? Milles on kapitalistliku ekspluateerimise olemus?
4. Mispärast defineeris V. I. Lenin imperialismi kui kapitalismi kõrgeimat ja viimset staadiumi?
5. Missugune on sotsialistliku revolutsiooni peaküsimus? Mis on proletariaadi diktatuur?
6. Missugune on kommunistliku partei osatähtsus uue ühiskonna ehitamisel? Milles seisab kommunistide jõud?

SOTSIALISTLIKU ÜHISKONNA ÜLES- EHITAMINE NSV LIIDUS

1. Töölisliikumise arene- mine Venemaal ja prole- tariaadi uut tüüpi partei asutamine

Vähesed mäletavad elu vanal Venemaal. Heidame pilgu mõnele aastakümnele, mis eelnesid Suurele

Sotsialistlikule Oktoobrirevolutsioonile. Venemaad oleks võinud siis võrrelda tugevate köidikutega aheldatud hiiglasega. Maailma eesrindlikud maad olid selleks ajaks kapitalistliku arenemise teed mööda kaugele edasi jõudnud, paljudes neis olid monarhiad kukutatud ja kodanlikud vabariigid kehtestatud. Venemaa aga oli jäänud tsaarivalitsuse surve alla. Kuni 1861. aastani oli Venemaa iga kolmas elanik pärisori. Tööstustoodangu tasemelt jäi Venemaa paljudest Euroopa maadest kaugele maha. Tol ajal valitsev ühiskonnakord aheldas rahvas peituvat määratu suurt loovat energiat. N. A. Nekrassov kirjutas südamevaluga:

Oled küll rikas,
ja ometi õnnetu,
oled küll võimas,
ja ometi mannetu,
emake Venemaa.

Pärisorjus kaotati 1861. aasta veebruaris. See oli oluline saavutus meie maa ajaloos. Sajad tuhanded vaesunud ja laostunud talupojad said pärast pärisorjuse langemist võimaluse linna elama asuda. Venemaal hakkas kiiresti are-

nema kapitalism. Venemaa ühiskonnas hakkas tekkima uus ühiskonnaklass — tööstusproletariaat.

Tööstus-
proletariaadi
tekkimine

Pärast pärisorjuse kaotamist jäid töölised ja talupojad endiselt õigusteta. Maades, mis olid varem kapitalistliku arenemise teele asunud, sundis proletariaat kodanlust mõningaid järeleandmisi tegema. Venemaal ei olnud kuni 1886. aastani mingisuguseid seadusi, mis oleksid tööliste õigusi kaitsnud. Nagu mõisnik oma mõisas, nii võis ka kapitalist oma vabrikus teha kõik mis tahtis. Töölised — täiskasvanud ja lapsed — töötasid varavalgest hilisõhtuni, 14—18 tundi päevas, töötasid tolmustes, poolpimedates ja külmades tsehhides. Ühesuguse töö eest said naised kaks kolmandikku meeste palgast, alaealised veelgi vähem. Paljud vabrikandid andsid töölistele raha asemel niinimetatud «poeraamatu», mille järgi peremehekauplustes müüdi toiduaineid kolm korda kallimalt. Hirmsaks nuhtluseks töölistele olid trahvid. Tööline-revolutsionäär P. A. Moissejenko meenutas: «Iga asja eest trahviti. Lähed direktori aknast mööda, müts peas, — trahv. Räägid kasarmus kõvasti — trahv. Astud tänavale, lõõtspill käes, — trahv. Naine sünnitab kaksikud — trahv. Heida või pikali ja sure maha!»

Tehaste ja kaevanduste ümber kõssutasid «koerakuudid» ja «jõhkardite eluasemed», nagu siis nimetati urkaid, kus elasid töölised. Mõnede vabrikute juurde olid ehitatud kasarmud. Siin elasid tavaliselt tibatillukestes ruumides mitmekordsetel naridel mitu perekonda koos.

XIX sajandil ei elanud vabrikutöölised keskmiselt üle 32 aasta vanaks. Enamik suri tuberkuloosi või kutsehaigustesse. Eriti suur oli laste suremus. Arstiabi puudus täielikult.

Kirikuid ja kloostreid oli Venemaal palju rohkem kui koole ja haiglaid, vaimulike ja munkade arv ületas mitu korda õpetajate ja arstide arvu.

Tööraha orjastamise süsteemi kaitses tsaariisevalitsus, tema sõjavägi, politsei, kohus, riigiametnike armee. Kuid rahvas ei leppinud iialgi sellise õigusteta olukorraga ja tõusis üles võitlusse.

Paljud suurepäraseid revolutsionäärid pühendasid oma elu võitlusele tsarismi vastu. Esimene Venemaa vabadusliikumise tegelaste põlvkond pärines valitseva klassi — aadlike hulgast. Selle liikumise kõige silmapaistvamad

esindajad olid dekabristid (inimesed, kes organiseerisid Peterburis relvastatud ülestõusu tsarismi vastu 1825. aasta detsembris) ja A. I. Herzen. Nende ideeliseks eelkäijaks oli esimene vene vabariiklane A. N. Radištšev. Need olid V. I. Lenini sõnade järgi parimad aadlike esindajad. Mõistes rahva kannatusi ja häda, suutsid nad oma klassi huvidest kõrgemale tõusta.

Vene revolutsioonilise liikumise teine arenemisetapp algas umbes 1861. aastast. Poliitilisse võitlusse astusid demokraatlikust, mitteaadlikust haritlaskonnast pärit inimesed, talurahva ideoloogid — N. G. Tšernõševski, N. A. Dobroljubov, 70. aastatel aga — revolutsioonilised narodnikud. See revolutsionääride põlvkond oli, nagu märkis V. I. Lenin, Venemaa sotsiaaldemokraatia otsene eelkäija.

Kuni pärisorjuse langemiseni oli peamiseks jõuks võitluses pärisorjuse vastu talurahvas. Tema stiihiline protest muutus korduvalt massilisteks ülestõusudeks. Nende eesotsas seisid suurepäraseid rahvajuhid, nagu Ivan Bolotnikov, Stepan Razin, Jemeljan Pugatšov. Talupojad tõusid korduvalt üles ka pärast pärisorjuse langemist. Kuid vastavalt sellele, kuidas arenes kapitalism, muutus klassivõitluses aegapidi peajõuks proletariaat, kes tõi klassivõitlusse uued, proletaarsed vormid ja meetodid. Selleks olid eeskätt streigid.

Esimesed tööliste streigid toimusid XIX sajandi 70. aastatel. Need olid majandusliku iseloomuga: töölisel nõudsid palka juurde, trahvide kaotamist, vihatud meistrite vallandamist jne. Eriti visa oli streik, mis puhkes 1885. aasta jaanuaris Morozovi vabrikus Orehhovo-Zujevos. Töölisel sundisid tsarismi tegema esimesi järeleandmisi: valitsus andis välja seadused, mis piirasid trahve ja laste töö ekspluateerimist.

Ent streigivõitluses oli veel palju stiihilist. Tööliste (enamik neist olid eilsed talupojad) mahajäämus ja harimatus vajutasid oma pitseri ka klassivõitluse iseloomule. Mõnikord purustasid töölisel tehaste hooneid, lõhkusid masinaid ja seadmeid. Venemaa proletariaat pidi alles muutuma, nagu ütles K. Marx, klassist «iseeneses» klassiks «iseenda jaoks», see tähendab saama klassiks, kes mõistab oma eesmärgid ja ülesandeid.

Esimesed streigid kogu oma stiihilisuse ja organiseerimatususe peale vaatamata olid suure positiivse tähtsusega.

Nad aitasid töölistel konsolideeruda. Mittevene rahvusest töölisel võitlesid sageli käsikäes venelastega. Tärkas proletariaadi klassisolidaarsus. Streigiliikumise kogemuste varal jõudsid eesrindlikud töölisel arusaamisele, et on tarvis luua oma organisatsioonid. XIX sajandi 70. aastatel tekkisid esimesed niisugused organisatsioonid: Lõuna-Venemaa Töölisühing, mille asutas J. O. Zaslavski Odes-sas, ja Põhja-Venemaa Töölisühing eesotsas V. P. Obnorski ja S. N. Halturiniga Peterburis.

Venemaa revolutsioonilised tegelased olid seotud välismaa töölisliikumisega. Vene revolutsionäärid võitlesid Pariisi Kommuuni barrikaadidel. 70. aastate töölisühingute organiseerijad kasutasid I Internatsionaali kogemusi. I Internatsionaali juhtis aga K. Marx.

Võitluses tsarismi ja kapitalistide vastu kasvas ja muutus mehisemaks tööliklass. 1877. aastal ütles tööline Pjotr Aleksejev tsaarikohtu istungil: «Kerkib üles miljonite tööliste lihaseline käsi ja variseb põrmu soldatitääkidele tuginev despotismi ike.»

V. I. Lenin nimetas neid sõnu prohvetlikeks.

Marksismi levimine K. Marxi ja F. Engelsi teosed hakkasid Venemaale tungima juba XIX sajandi 40.—50. aastatel. K. Marx märkis rahuldustundega, et tema «Kapitali» esimene tõlge võorkeelde oli venekeelne tõlge.

Marksismi levitamiseks Venemaal tegi palju ära «Töö Vabastuse» rühm. Selle asutajaks oli marksismi silmapaistev teoreetik ja propageerija Georgi Valentinovitš Plehhanov. Rühm tegutses välismaal, kuid tal olid sidemed Venemaal tekkinud marksistlike ringidega. Mõned neist ringidest andsid välja brošüüre ja revolutsioonilisi lendehti. Üks niisugustest rühmadest korraldas 1891. aastal esimest korda Venemaal 1. mai pühitsemise. Kaasani marksistlikus ringis alustas oma tegevust V. I. Lenin.

Marksismi levimine, revolutsioonilise teooria tungimine tööliste hulka kõneles Venemaa proletariaadi kasvavast küpsusest. Kuid marksistlikud ringid tegutsesid ikka veel killustatult, mis aga kõige halvem, olid nõrgalt seotud töölisliikumisega. V. I. Lenin ütles tabavalt, et marksismi levik ja proletariaadi streigivõitlus on nagu kaks paral-leelset, s. o. mitte kokkupuutuvat voolu. Suunata need ühte sängi, ühendada töölisliikumine marksismiga, selles seisis kogu Venemaa revolutsioonilise liikumise ülesanne.

Selle ülesande võis lahendada proletariaadi revolutsiooniline partei, kelle asutajaks ja juhiks sai V. I. Lenin.

Proletariaadi kui uue ühiskonnaklassi väljakujunemine jõudis Venemaal lõpule XIX sajandi lõpuks — XX sajandi alguseks. Sel ajal hakkasid meie maa majanduses järjest suuremat osa etendama kapitalistide monopolistlikud ühendused. Venemaa kapitalism jõudis oma kõrgeimasse ja viimsesse staadiumi — imperialismi. Monopolid allutasid pikkamööda endale peaaegu kõik juhtivad tööstusharud. Kuid erinevalt paljudest lääneriikidest, kus feodalism oli täielikult likvideeritud, arenes monopolistlik kapitalism Venemaal tsaariisevalitsuse ja mahajäänud feodaalse maavalduse tingimustes.

Koos Venemaa kapitalistidega ekspluateerisid ja riisusid töölisi välismaa monopolid: nad olid täielikult enda kätte haaranud mõned tööstusharud ja püüdsid Venemaad poolasumaaks muuta. Monopolid ekspluateerisid eriti julgelt rahvuslike ääremaade töörahvast. Siin tegutsesid nad käsikäes kohalike rikastega.

Seega sai Venemaa töörahvas tunda sotsiaalse, poliitilise ja rahvusliku surve kogu raskust, mis loomulikult muutis klassivõitluse eriti teravaks. Rahvarevolutsioon koputas nõudlikult uksele.

Teravamalt kui kunagi varem oli tunda vajadust tööliklassi revolutsioonilise võitluspartei järele. Ja Venemaa proletariaat astus juba XIX sajandi lõpul reaalse sammu niisuguse partei loomiseks.

**Partei
ülesehitamise
leninlik plaan**

1893. aasta sügisel saabus Peterburisse V. I. Lenin. Selleks ajaks tegutsesid siin üksteisest eraldatud marksistlikud ringid ja rühmad. V. I. Lenin lähendas neid üksteisele, juhtis neid ja ühendas nad 1895. aastal Tööliklassi Vabastusvõitluse Liiduks.

Liit organiseeris rea streike pealinna vabrikutes ja tehastes. Eriti laialdast vastukaja leidis Venemaal ja välismaal 1896. aastal toimunud Peterburi tekstiilitöölise massiline streik. Liidu üleskutsel organiseerisid töölised korjanduse streikijate heaks. K. Marxi tütre Eleonore algatusel korraldasid inglise töölised proletariaadi solidaarsuse märgiks korjanduse vene vendade abistamiseks.

Teated tööliste väljaastumistest jõudsid maale ja talurahva hulgas hakkasid järjest aktiivsemalt võitlema maa eest. Talupoegade massilised väljaastumised haarasid siis

peaaegu kogu Kesk-Venemaa, Ukraina, Volgamaa ja Kaukaasia.

V. I. Lenin ühendas töölisliikumise vahetu juhtimise määratu suure teoreetilise tööga ja revolutsioonilise teooria propageerimisega. Kolme aasta jooksul andis Tööliklassi Vabastusvõitluse Liit välja peaaegu 70 revolutsioonilist lendlehte. V. I. Lenin nimetas neid Venemaa töölisajakirjanduse esiktoodeteks.

1895. aastast, nagu märkis V. I. Lenin, algas Venemaa vabadusliikumise ajaloos uus, proletaarne etapp. Tööliklassi Vabastusvõitluse Liit oli Venemaal proletariaadi revolutsioonilise partei algidu, mis tugines marksismile ja oli tihedalt seotud töölisliikumisega. Ta hakkas esmakordselt Venemaal ühendama sotsialismi teaduslikku teooriat töölisliikumisega, valmistades ette revolutsioonilise marksistliku partei loomist. Peterburi Tööliklassi Vabastusvõitluse Liit muutus kõigi Venemaa revolutsiooniliste jõudude külgetõmbekeskuseks. Ta oli tihedalt seotud meie maal tegutsevate marksistlike ringide ja rühmadega. V. I. Lenini algatusel loodi võitlusliit Moskvast. Liidud tekkisid ka teistes meie maa tööstuskeskustes.

Võitlusliit sai oluliseks tähiseks Venemaa töölisliikumise ajaloos, proletariaadi partei loomisel. Kuid ööl vastu 9. detsembrit 1895 areteeris politsei V. I. Lenini ja teised liidu juhid.

Areteerimine ei katkestanud V. I. Lenini revolutsioonilist tegevust. Vanglas istudes kirjutas V. I. Lenin brošüüre ja lendlehti, koostas partei programmi projekti. Seal alustas Vladimir Iljitš oma kuulsat tööd «Kapitalismi arenemine Venemaal», mille ta lõpetas asumisel olles, kuhu ta saadeti 1897. aastal. Revolutsioonilise liikumise kasv ning V. I. Lenini ulatuslik teoreetiline ja organisatsiooniline tegevus olid oluliseks eelduseks tööliklassi marksistliku partei loomisele Venemaal. Esimene katse luua niisugust parteid tehti 1898. aastal.

Peterburi ja mõne teise võitlusliidu, samuti ka demokraatlike organisatsioonide esindajad tulid Minskis kongressiks kokku. Kongress kuulutas välja Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei asutamise ja avaldas manifesti, mille põhiseisukohtadega nõustus ka V. I. Lenin. Kuid I kongress ei töötanud välja partei programmi ja põhikirja. Kongressil valitud VSDTP Keskkomitee areteeriti varsti. Kohapeal tegutsevatel sotsiaaldemokraatlikel orga-

nisatsioonidel puudus endiselt ühine joon ja ühine juhtimine.

Kasvav revolutsiooniline liikumine aga nõudis tungivalt kõigi sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide ühendamist parteiks. V. I. Lenin mõtles palju ja hoolikalt selle üle, kuidas seda teha. Selle plaani aluseks, mille ta esitas, oli ülevenemaalise poliitilise ajalehe asutamise idee; see ajaleht pidi ühte liitma revolutsioonilised rühmad marksismi põhimõtete alusel, hoolega ette valmistama partei II kongressi, välja töötama partei programmi ja põhikirja.

Pärast asumiseloleku aja lõppemist sõitis V. I. Lenin välismaale ja hakkas oma mõtet teoks tegema. 11. detsembril 1900 ilmus ajalehe «Iskra» esimene number. Selle väljalaskmisel osutasid V. I. Leninile suurt abi saksa töölisel. Esimene ülevenemaaline poliitiline ajaleht hakkas etendama silmapaistvat osa Venemaal marksistliku võitluspartei loomisel.

Uut tüüpi partei loomine Leninlik «Iskra» töötas välja partei programmi ja põhikirja projekti, valmistas ette partei II kongressi kokkukutsumise.

Kongress alustas tööd 1903. aasta juulis Belgia pealinnas Brüsselis, seejärel sõitsid kongressist osavõtjad politsei jälitamise pärast Londonisse, Inglismaa pealinna. Kongressi peamine ülesanne seisis selles, et luua marksistlik partei neil põhimõtetel, mis ajaleht «Iskra» oli välja töötanud.

Kongressi töö kestis 23 päeva. Ja kogu selle aja käisid ägedad vaidlused partei programmi, põhikirja ja poliitika üle. V. I. Lenini poolehoidjad toetasid ja kaitsesid «Iskra» joont. Kongressil vastuvõetud leninlik partei programm määras kindlaks tööliklassi ülesanded kodanlik-demokraatliku revolutsiooni perioodil — isevalitsuse kukutamine ja demokraatliku vabariigi kehtestamine, samuti ka sotsialistliku revolutsiooni perioodil — proletariaadi diktatuuri kehtestamine. Ägedas võitluses oportunistidega saavutasid V. I. Lenin ja tema poolehoidjad, et programmi võeti väga oluline tees — proletariaadi diktatuuri kohta. VSDTP oli tol ajal ainus partei maailmas, kelle programm esitas selle revolutsioonilise nõudmise.

Programm määras kindlaks partei kui Venemaa tööliklassi avangardi osa, kui klassieesmärkide saavutamise eest peetava võitluse juhi osa. Venemaa tööliklassist rääkis programm kui kõigi töötajate demokraatliku võit-

luse ja vabadusvõitluse hegemoonist, juhust. Venemaa töölisklassi peaeesmärgina seati üles nõudmine teostada alguses miinimumprogramm demokraatlikus revolutsioonis — likvideerida tsarism ja asendada see demokraatliku vabariigiga, seejärel aga viia läbi sotsialistlik revolutsioon, kukutada kapitalism, kehtestada proletariaadi diktatuur (maksimumprogramm). Sel teel saavutab proletariaat kindla liidu talurahvaga ja rõhutatud rahvustega, kes võitlevad vabaduse eest. Partei peab Venemaa revolutsiooni maailma revolutsiooni osaks, ja iseennast maailma töölisliikumise osaks. Kogu oma tegevuse rajab ta marksismi põhimõtetele, lubamata marksismist taganemist või tema olemuse moonutamist.

V. I. Lenin ja tema poolehoidjad taotlesid töölisklassi monoliitse, rangelt distsiplineeritud revolutsioonilise võitluspartei loomist. Partei ühtsuseks on vaja, rõhutas V. I. Lenin, kindlaid parteielu norme. Ta oli arvamisel, et partei iga liige peab kuuluma ühte selle organisatsiooni, kinni pidama raudsest distsipliinist, mis on ühtviisi kohustuslik juhtijatele kui ka lihtliikmetele.

V. I. Lenini vastased kaitsesid teistsuguseid põhimõtteid: nad võitlesid vormitu, sisuliselt mitte proletaarset, vaid väikekodanliku partei loomise eest, niisuguse partei loomise eest, mis avaks ukse igähele, kes töölisliikumisele kaasa tunneb. Nad ei pidanud kohustuslikuks nõudmist, et partei liige kuuluks ühte selle organisatsiooni.

Need lahkarvamused viisid II kongressi delegaatide lõhenemisele. Juhtivate organite valimisel said V. I. Lenin ja tema poolehoidjad kongressil enamuse. Neid hakati nimetama bolševikeks *, oportuniste aga, kes jäid hääletamisel vähemusse, — menševikeks **.

«Bolševism,» kirjutas V. I. Lenin, «kui poliitilise mõtte vool ja kui poliitiline partei on olemas 1903. aastast.»¹ Nii loodi uut tüüpi partei, kes võttis endale nimeks Venemaa Sotsiaaldemokraatlik Töölispartei (VSDTP).

Sellel faktil, et Venemaal tekkis uut tüüpi partei, sotsiaalse revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri partei, kes oli leppimatu igasuguse oportunisti vastu, oli väga suur rahvusvaheline tähtsus, see sai pöördepunktiks kõigi maailma maade proletariaadi revolutsioonilises võitluses.

* Sõnast «большинство» — enamus. — Tõlk.

** Sõnast «меньшинство» — vähemus. — Tõlk.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 8.

Partei
revolutsioonilise
liikumise
eesotsas

«Maru! Varsti puhkeb maru!» Need sõnad A. M. Gorki kuulsast tööst «Laul tormilinnust» nagu sümboliseerisid peatselt puhkevat Vene revolutsiooni.

Selle alguseks sai 1905. aasta 9. (22.) jaanuar — verine pühapäev. Sel päeval tulistasid sõjaväed tsaari käsul Peterburi tööliste rahulikku rongkäiku; töölised palusid anda rahvale vabadus, teha kõik seaduse ees võrdseks, kehtestada kaheksatunnine tööpäev, anda maa talupoegadele. Üle tuhande inimese tapeti ja üle kahe tuhande sai haavata. Kogupaugud, mis kõmasid Peterburis, panid lainetama kogu Venemaa. Ainuüksi 1905. aasta jaanuaris streikis meie maal rohkem töölisi kui kogu revolutsioonile eelnenud kümne aasta jooksul.

Mille eest võitlesid töölised? Milliseid nõudmisi esitasid ülestõusnud talurahva hulgas? Teha lõpp tsarismile, hävitada mõisnike maavaldus, anda kodanikuvabadused, kehtestada kaheksatunnine tööpäev, tagada rõhutud rahvuste üheõiguslus ja enesemääramisõigus.

Oma ülesannetelt oli see kodanlik-demokraatlik revolutsioon. Ta oli kutsutud teostama neid nõudmisi, mis olid kavandatud VSDTP miinimumprogrammis. Kodanlikud revolutsioonid olid selleks ajaks toimunud reas lääneriikides. Kuid Vene revolutsioon erines neist, ja kõigepealt selle poolest, et ta toimus sootuks uutes ajaloolistes tingimustes. Vene revolutsioon oli esimene rahvarevolutsioon, mis puhkes imperialismi ajastul, kui klassijõudude paigutus poliitilisel areenil oli põhjalikult muutunud. Kodanlus muutus nüüd kontrrevolutsiooniliseks klassiks. Ta laskus sobingusse isevalitsusega. Ainus klass, kes võis rahva nimel välja astuda ja teda enda järel viia, oli Venemaa proletariaat. Tsarismi kukutamine ja feodalismi jäänuste hävitamine vastasid tema klassihuvidele. Ainult neil tingimustel võis proletariaat üle minna revolutsiooni uuele etapile — maksimumprogrammi teostamisele: kapitalistide kukutamisele ja proletariaadi diktatuuri kehtestamisele.

Bolševikud olid ainus partei, kes teostas järjekindlalt revolutsioonilist joont. Vastupidi bolševike selgelt revolutsioonilisele joonele, mille määras kindlaks VSDTP III kongress 1905. aastal, eitasid menševikud Vene revolutsiooni igasugust omapära. Nad ei uskunud tööliklassi ja talurahva liidu võimalikkusse. Revolutsiooni võis nende

arvates juhtida ainult kodanlus. Järgnevad revolutsioonilised sündmused näitasid, et niisugune hinnang, et niisugune suhtumine revolutsiooni on ekslik.

Revolutsiooni «nael», kõige olulisem probleem oli agraarküsimus. Talurahvas astus välja tööliklassi liitlasena. Ta oli koos proletariaadiga revolutsiooni liikumapanevaks jõuks.

Proletariaadi hegemoonia määras ära rahva revolutsioonilise võitluse vormid ja meetodid. Revolutsioonilise väljaastumise domineerivaks vormiks oli massiline streik — puhtproletaarne võitlusvahend.

Massilised poliitilised streigid toimusid juba revolutsiooni algul Peterburis, Riias, Moskvas, Bakuus, Ivanovo-Voznessenskis. Proletariaadi järel tõusid talurahva hulgas. Nad purustasid härraste mõisaid, tapsid vihatud mõisnikke, jagasid omavahel mõisamaid. Revolutsioon kandus sõjaväkke ja sõjalaevastikku. 1905. aasta juunis puhkes ülestõus soomuslaeval «Potjomkin». Selle järel astusid välja madrused Sevastopolis ja Baltikumis. V. I. Lenin toonitas, et esimene Vene revolutsioon oli oma ülesannetelt kodanlik-demokraatlik, oma võitlusvahenditelt ja -meetoditelt aga proletaarne.

Revolutsioon näitas tööliklassi ammendamatuid loovaid jõude. Selle kujukaks tunnistuseks oli tööliste saadikute nõukogude tekkimine. Nõukogud tekkisid Ivanovo-Voznessenskis, Peterburis, Moskvas ja teistes linnades. V. I. Lenin pidas nõukogusid proletariaadi tulevase revolutsioonilise võimu prototüübiks.

Revolutsioon kasvas ja laienes. Oktoobris kuulutasid töölised ülevenemaalise poliitilise streigi. Streigi ajal jäid kogu maal tühjaks vabrikute ja tehaste tsehhid, seisid raudteed, ei töötanud elektrijaamad ja telegraaf. Surmani ehmunud tsaar oli sunnitud välja andma manifesti, milles lubas anda rahvale vabaduse. Nagu järgnevad sündmused näitasid, oli manifest valitsusele vajalik rahva petmiseks, aja võitmiseks ja kontrrevolutsiooniliste jõudude ülekaalu loomiseks. Ülevenemaaline streik, ütles V. I. Lenin, andis tunnistust teatud tasakaalust: tsarism ei suutnud rahvahulkadega hakkama saada, kuid ka revolutsioonilisel rahval ei olnud veel jõudu, et tsarismi kukutada ja revolutsioonis võita.

Poliitiline streik, nagu bolševikud ka ette nägid, sai eelastmeks üldisele relvastatud ülestõusule. Esimesena

tuli 1905. aasta detsembris barrikaadidele Moskva proletariaat. Relvastatud ülestõusud toimusid Krasnojarskis, Sormovos, Donbassi mõnes linnas ja töölisasulas ning teistes meie maa piirkondades.

1905. aasta detsembri relvastatud ülestõus oli revolutsiooni kulminatsioonipunkt. Pärast seda, kui tsaarivalitsusel õnnestus see maha suruda, hakkas revolutsioon vaibuma. Bolševike juhtimisel taganes töölisklass aegamisi ja organiseeritult, pidades visasid kaitselahinguid.

Kuigi revolutsioon sai lüüa, on tema ajalooline tähtsus määratu suur. Ta pani liikuma kõik Venemaa ühiskonnaklassid, näitas, et Lenini õpetus proletariaadi hegemoniast, et Lenini idee töölisklassi ja talurahva liidust on elujõuline. Tööliste ja talupoegade põhihulgad veendusid lõplikult, et tsarism on rahva verivaenlane, kodanlus aga tegutseb koos tsaariga. Revolutsioon näitas, et tsaari ja mõisnikke suudab töölisklass kukutada ainult liidus talurahvaga.

Esimene Vene revolutsioon andis rahvahulkadele väga palju poliitilisi ja organisatsioonilisi kogemusi. V. I. Lenin kirjutas hiljem, et «ilma 1905. aasta «peaproovita» oleks 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni võit olnud võimatu».¹

Esimesel Vene revolutsioonil oli ka suur rahvusvaheline tähtsus. Idamaadel — Türgis, Pärsias, Hiinas — veeunud rõhutatud hulkade võimas revolutsiooniliste väljastumiste laine oli Venemaa revolutsiooniliste sündmuste otsene tagajärg.

Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist kattus Venemaa võllastega, kõikjal märatsesid sõjaväljakohtud ja karistusekspeditsioonid. Tsaarivõimud otsisid taga V. I. Leninit. 1907. aasta detsembris oli Vladimir Iljitš sunnitud välismaale sõitma.

Ent bolševikud-leninlased uskusid kindlalt rahva jõusse. Nad kõnelesid rahvahulkadele sellest, et revolutsioonilaine vaibumine ja reaktsiooni võimutsemine ei saa kaua kesta, et ees on uus revolutsioon ja et selleks on tarvis ette valmistuda. Menševikud aga kutsusid avalikult üles revolutsioonist loobuma, VSDTP illegaalseid organisatsioone valgustuslike organisatsioonidega asendama, see tähendab sisuliselt parteid likvideerima. Sellepärast hakatigi neid nimetama likvidaatoriteks.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 11.

VI ülevenemaaline parteikonverents, mis toimus 1912. aasta jaanuaris Prahast, kihutas menševikud, kõik likviidaatorid parteist välja. Elu näitas, et bolševikel eesotsas V. I. Leniniga oli õigus. Ei möödunud kuigi palju aega pärast revolutsiooni lüüasaamist, kui Venemaal hakkasid 1910. aastast peale uue jõuga arenema revolutsioonilised sündmused. Eriti tormiline revolutsiooniline tõus algas 1912. aastal, pärast tööliste tulistamist Leena kullakae-vandustes. Vastuseks tsarismi kuriteole toimusid meie maal poliitilised streigid, millest võttis osa vähemalt 300 000 töolist.

Tähtsaks sündmuseks revolutsioonilise proletariaadi elus oli bolševistliku päevalehe «Pravda» asutamine; selle esimene number ilmus 5. mail 1912.

Järgnevat 1913. ja 1914. aastat iseloomustas streigivõitluse edasine kasv. Üksnes 1914. aasta mais streikis peaaegu pool miljonit inimest.

1914. aasta augustis algas imperialistlik maailmasõda. Proletariaadi ette kerkisid uued, veel keerukamad ülesanded.

Tööraha Sõja päästsid valla Saksa imperialistid, kes juba ammu haudusid maailma ümberjagamise plaane ja tahtsid enda kätte võitlus Esimese jagamise ajal haarata Inglismaa ja teiste riikide asu- maailmasõja ajal maid. Saksamaa seisis maade bloki eesotsas, kuhu peale tema kuulusid Austria-Ungari ja Türgi. Saksamaa ja tema liitlaste vastu astusid välja niinimetatud Antandi riigid — Inglismaa, Prantsusmaa, Venemaa. Sõja käigus liitusid Antandiga Itaalia ja Ameerika Ühendriigid.

See sõda oli ebaõiglane röövsõda. Iga sõdiva maa kodanlus püüdis oma konkurente nõrgestada, maailma uut ümberjagamist saavutada, endale uusi asumaid haarata. Imperialistid nägid sõjas ka revolutsioonilise liikumise vastu võitlemise abinõu. Nad lootsid ühtlasi anda löögi proletariaadi rahvusvahelisele solidaarsusele.

Sõda kestis üle nelja aasta — 1914. aastast 1918. aastani. Võitlusväljadel tapeti peaaegu 10 miljonit inimest, kaks korda rohkem said haavata ja tehti sandiks. Sõjast võttis osa 34 riiki umbes 1,5 miljardi inimesega ehk 67 protsenti tolleaegsest maakera rahvastikust. Üksnes kõigi sõdivate maade otsesed sõjakulud võrdusid umbes ühe kolmandikuga kogu maailma rikkusest.

Kodanlikud valitsused maskeerisid igati oma tõelisi

sõjaeesmärke. Nad püüdsid sisendada rahvahulkadele, nagu võitleksid antud maa väed «isamaa eest». Iga valitsus tõendas, et just tema peab kaitsesõda.

Sel raskel ajal jäi bolševike partei lõpuni ustavaks tööliste rahvusvahelisele solidaarsusele. Partei paljastas väsimatult sõja imperialistlikku iseloomu ja kutsus soldateid relvi kodanluse ja mõisnike vastu pöörama, imperialistlikku sõda kodusõjaks muutma, see tähendab revolutsiooni läbi viima.

«Revolutsiooniline klass,» kirjutas V. I. Lenin, «peab reaktsioonilises sõjas paratamatult soovima oma valitsusele lüüasaamist, peab paratamatult nägema seost tema sõjaliste ebaõnnestumiste ja tema kukutamise kergemaks muutumise vahel.»¹

Revolutsiooni vaenlased moonutasid kuritahtlikult bolševike poolt esitatud imperialistlike valitsuste lüüasaamise loosungi mõtet. Nad püüdsid asja nii kujutada, nagu tahaksid bolševikud avada rinnet Saksa imperialistidele. Kuid rahvahulgad nägid läbi nende väidete valelikkuse ja uskusid kindlalt bolševikke, kes ütlesid, et tõeline patriotism on mõeldamatu ilma proletaarse internatsionalismita, et kõigi maade töölistel on ühine vaenlane — kodanlus, kapitalistid ja mõisnikud.

Sõda ja sellest põhjustatud laos lasusid kogu raskusega töörahva õlgadel. Maal ei jätkunud tööjõudu, peaaegu kõik tööloomad olid konfiskeeritud. Linnades seisis kaupluste ja leivapoodide ees pikad järjekorrad. Tsaari, mõisnike ja kodanluse arvestustest hoolimata muutus sõda lõppkokkuvõttes uue revolutsiooni võimsaks kiirendajaks. Käärimine haaras nii rinde kui ka tagala, tungis rahvuslikele ääremadele. Linnades toimusid tööliste meeleavaldused niisuguste loosungite all nagu: «Maha sõda!», «Leiba!», «Maha isevalitsus!». Rahvahulkades kujunes kindel veendumus, et sõda ja laost saab lõpetada ainult tsaariisevalitsuse kukutamisega. Meie maal küpses uus revolutsioon.

Veebruari-revolutsiooni võit ja tsarismi kukutamine Nagu 1905. aastal, nii algas ka uus revolutsioon Petrogradis. 1917. aasta veebruaris alustasid pealinna töölistes bolševike üleskutsel üldstreiki. Töölishulgad täitsid linna tänavaid ja väljakuid. Pealinna garnisoni soldatid

¹ V. I. Lenin, Teosed, 21. kd., lk. 283.

tulid ülestõusnute poole üle. See oli revolutsiooni otsustav edusamm. Relvad olid ülestõusnute käes, kuigi valitsus tegi veel meeleehtlikke katseid revolutsiooni mahasurumiseks. 27. veebruaril (12. märtsil) 1917 kukutati tsarism. V. I. Lenin kirjutab, et vere ja poriga määratud Romanovite monarhia vanker lendas uperkuuti.

Marksism-leninism õpetab, et iga revolutsiooni peaküsimus on võimuküsimus. Veebruarirevolutsioon lahendas selle küsimuse äärmiselt vastuoluliselt. Meie maal tekkis kaksikvõim — olukord, mida pole esinenud üheski teises revolutsioonis. Ühelt poolt tekkis revolutsioonilis-demokraatlik töölisklassi ja talurahva diktatuur. Selle organiteks said nõukogud, mis olid loodud töörahva enda algatusel. Nõukogude kõrval tekkis Ajutine Valitsus kui kodanluse diktatuuri organ.

Milles peituvad niisuguse olukorra põhjused? Kuidas oli võimalik niisugune kahe diktatuuri läbipõimimine? Tormilised revolutsioonilised sündmused tõmbasid poliitilisse ellu määratu suured rahvahulgad, kes ei olnud poliitikas vilunud. Need sündmused tõstsid pinnale väikekodanlikud parteid, kellel revolutsiooni esimesel etapil õnnestus töötavaid hulki endaga kaasa viia. Nende parteide liidrid istusid nõukogude juhtivates organites. Nad laskusid kodanlusega otsesesse sobingusse. Rahvahulkade poliitiline ebaküpsus oli ka selle põhjuseks, et bolševikud, töörahva huvide tõelised kaitsjad, jäid nõukogudes vähemusse.

Ent sellega pole kaksikvõimu põhjused veel ammendatud. Suure tähtsusega oli see fakt, et proletariaat oli sõja-aastate jooksul tublisti nõrgenenud. Kõige klassiteadlikumad töölised olid kaevikutesse paisatud. Vabrikutesse ja tehastesse oli tulnud proletaarses katlas veel mitte põhjalikult muutunud talupoegade mass. Nõrgenenud oli ka bolševike partei. Paljud tema juhid vaevlesid vanglates ja asumisel. V. I. Lenin oli sunnitud peaaegu 10 aastat välismaal viibima. Kodanlus ja tema parteid aga oskasid samal ajal kasutada sõjaolukorda selleks, et oma majanduslikke ja poliitilisi positsioone tugevdada.

Kõigi nende asjaolude tõttu suutiski kodanlus ajutiselt võimu haarata. Kujunes kaksikvõim.

2. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon

Pärast tsarismi kukutamist viisid pulbitsevad kevadised veed Venemaa endaga kaasa. Kõik poliitilised parteid hakkasid vabamalt tegutsema. Ka bolševike partei tuli põrandalt välja. Vabrikutes ja tehastes, soldatite kasarmutes peeti rahvarikkaid miitinguid. Mitmesuguste parteide kõnemehed järgnesid üksteisele.

Kõige teravam oli revolutsiooni edasise saatuse küsimus. Kas ta jääb peatuma? Või läheb edasi? Menševikud väitsid: kui revolutsioon on kord kodanlik, siis tähendab, võimule jääb kodanlus.

Mitte vähem oluline oli ka küsimus, kuidas peab proletariaat suhtuma Ajutisse Valitsusse ja maailmasõtta. Esseeride ja menševike mõjul usaldas suur osa rahvast siis veel Ajutist Valitsust. Mõni mõtles, et kui tsarism on kukutatud, siis on muutunud ka sõja iseloom, sõda on muutunud revolutsiooniliseks sõjaks, kaitsesõjaks. See oli ekslik arvamine.

Missugune oli bolševike partei seisukoht? Kuidas hindasid olukorda bolševikud?

**Sotsialistlikule
revolutsioonile
ülemineku
leninlik plaan**

Tsarismi kukutamine ja revolutsiooni võit leidsid aset tol ajal, kui V. I. Lenin viibis emigratsioonis. 1917. aasta märtsis avas ta bolševikele saadetud kirjades teise Venere revolutsiooni iseärasused ja määras selle lähemad perspektiivid. Momendi iseärasuseks, mida elas läbi meie maa tol ajal, pidas V. I. Lenin seda, et on tingimata tarvis üle minna revolutsiooni esimeselt etapilt, mis andis võimu kodanlusele, teisele etapile, mis toob võidu proletariaadile ja kehvtalurahvale.

Pärast 10 aastat kestnud pagendust pöördus V. I. Lenin 3. (16.) aprillil 1917 tagasi Venemaale. Järgmisel päeval esines ta Petrogradi bolševike koosolekul teesidega «Proletariaadi ülesandeist praeguses revolutsioonis». Need olid kuulsad Aprilliteesid. Neis töötas V. I. Lenin välja partei

poliitilise programmi, mis vastas revolutsiooni uuele etapile.

Aprilliteesides kuulutati välja loosung «Kogu võim nõukogudele!».

Mispärast soovitas V. I. Lenin, et kogu võimu võtaksid enda kätte need nõukogud, kus enamus kuulus väikekodanlike parteide esindajatele? Ta lähtus perspektiivist, et bolševike partei hakkab võitlema väikekodanlike liidrite kokkuleppepoliitika paljastamise eest, nõukogude bolševiseerimise eest. See võitlus oleks võimaldanud rahulikul teel saavutada valitsuse koosseisu ja poliitika muutmist, kes oleks tekkinud nõukogude ainuvõimu korral.

Kurss sotsialistliku revolutsiooni rahulikule võidule baseerus meie maal kujunenud tingimuste iseärasusel. Jõud oli rahva poolel, relvad olid rahva käes. Kodanlusel polnud võimalik rahva kallal vägivalda kasutada. «Venemaal on see revolutsioon erandjuhtumina võimalik rahuliku revolutsioonina,»¹ ütles tookord V. I. Lenin.

Kuid tuleb meeles pidada, et rahulik tee ei ole osaliste reformide tee, vaid revolutsiooniline tee. V. I. Lenin pidas silmas proletariaadi ja talurahva revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuri ümberkasvamist proletariaadi sotsialistlikuks diktatuuriks, Venemaa kogu ühiskondliku ja poliitilise korra põhjalikke ümberkujundusi.

Küsimusele, kuidas suhtub proletariaat kodanlikusse võimusse, vastasid Aprilliteesid: «Mitte mingit toetust Ajutisele Valitsusele, kõigi tema lubaduste täieliku valelikkuse selgitamine.»²

Juba Veebruarirevolutsiooni eel avaldas Vladimir Iljitš mõtet, et tulevikus muutuvad tööliste saadikute nõukogud proletariaadi diktatuuri riigivormiks. Aprilliteesid kuulutasid, et ühiskonna poliitilise organisatsiooni uueks vormiks saab tööliste, sulaste ja talupoegade saadikute nõukogude vabariik üle kogu maa, alt kuni üles.

Aprilliteesides kavandas V. I. Lenin partei majandusliku programmi: mõisamaade konfiskeerimine ja kogu maa natsionaliseerimine (üleminek riigi omanduseks), kõigi pankade ühendamine üheks rahvuspannaks ja selle allutamine nõukogude kontrollile, töölistrolli sisseseadmine ühiskondliku tootmise ja produktide jaotamise üle. Need olid programmi peamised nõudmised.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 9.

² V. I. Lenin, Teosed, 24. kd., lk. 4.

Teeside lõpul esitas V. I. Lenin ülesande — kutsuda viivitamatult kokku partei kongress ja muuta tema programmi (tsarism oli kukutatud, miinimumprogramm täidetud). V. I. Lenin avaldas samuti arvamust, et tuleb muuta partei nimetust. Ta soovitas nimetada partei Kommunistlikuks Parteiks.

Aprilliteesid olid Petrogradis toimunud bolševike VII ülevenemaalise konverentsi (aprillikonverentsi) töö aluseks. See oli esimene legaalne bolševike konverents. Partei ajaloos etendas see konverents kongressi osa. Pärast konverentsi hakkas partei tegema määratu suurt tööd, võites revolutsiooni poole tööliste, talupoegade ja soldatite laialdased hulgad. Mitmekülgset tööd tehti sõjaväes. Partei pühendas palju tähelepanu töötavate naiste hulgas tehtavale tööle. Petrogradi ja Moskva suurtes tehastes, seejärel aga ka teistes linnades hakati formeerima Puna-kaardi salku.

1917. aasta juunis tulid rahvahulgad esmakordselt pärast Veebruarirevolutsiooni tänavale protesteerima Ajutise Valitsuse poliitika vastu, kes oli teatanud, et ta jätkab sõda. Kodanlik diktatuur lõi kõikuma. Kuid talle ruttasid appi esseerid ja menševikud. Nende esindajad kuulusid kodanlikku valitsusse ja hakkasid teostama sedasama kontrrevolutsioonilist poliitikat. Nad toetasid pealetungi, mille Ajutine Valitsus organiseeris rindel 1917. aasta juunis. Kontrrevolutsioon arvestas, et kui pealetung on edukas, siis tugevnevad Ajutise Valitsuse positsioonid. Kui see aga läbi kukub, siis kodanlus, esseerid ja menševikud süüdistavad bolševikke sõjaväe laostamises ja saavad ettekäände bolševike partei tagakiusamiseks.

Teade pealetungi läbikukkumisest rindel kutsus esile töörahva rahulolematuse puhangu kogu maal. Rahva kannatus katkes. 3. ja 4. juulil toimusid Petrogradis, Moskvas ja teistes linnades võimsad tööliste ja revolutsiooniliste soldatite meelevaldused. Vaatamata sellele, et meelevaldus Petrogradis oli rahuliku iseloomuga, võttis Ajutine Valitsus kasutusele relvad. Teda toetasid esseeride partei ja menševike partei ninamehed. Algasid massilised bolševike jälitamisid, anti käsk V. I. Lenini areteerimiseks, suleti «Pravda» ja teised bolševistlikud ajalehed. Kõik see tähendas, et enam ei ole tingimusi revolutsiooni rahulikuks arenemiseks. Kaksikvõim oli lõppenud. Kogu võim oli läinud kodanluse kätte. Nõukogud, mida juhtisid men-

ševikud ja esseerid, olid kaotanud oma iseseisva tähenduse. Nad muutusid kodanliku Ajutise Valitsuse ripatsiteks.

Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni võit ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine Järsult muutunud tingimused nõudsid parteilt uue taktika väljatöötamist. 1917. aasta juuli lõpul toimus VSĐT(b)P VI kongress. V. I. Lenin, kes oli sunnitud end varjama, juhtis kongressi tööd põranda alt. Partei VI kongress võttis kursi sotsialistlikule revolutsioonile, relvastatud ülestõusu organiseerimisele kodanliku Ajutise Valitsuse vastu.

Kongress võttis ajutiselt maha loosungi «Kogu võim nõukogudele!». See ei tähendanud muidugi üldse nõukogude kui uut tüüpi riigivõimu eitamist. Partei pidas silmas nõukogusid, mida juhtisid esseerid ja menševikud, kes olid üle läinud kontrrevolutsiooni leeri. Oma otsustes rõhutas kongress samuti tähtsust, mis on töölisklassi ja kehvatalurahva liidul kui sotsialistliku revolutsiooni võidu põhitingimusel. Suurt osa etendas partei majanduslik programm, mille kongress vastu võttis.

Kongressi ülesandel pöördus partei Keskkomitee kõigi Venemaa tööliste, soldatite ja talupoegade poole manifestiga, milles kutsus rahvast üles ette valmistama jõude otsustavaks lahinguks kodanlusega.

Olukord Venemaal muutus järjest keerulisemaks. Tööstuskeskustes ja töölisasulates ei jätkunud leiba ja muid toiduaineid. Rindel andsid tsaarikindralid vaenlasele ära linnu, mis asusid revolutsioonilise Petrogradi ümbruses. Edaspidi kavatsesid nad lasta Saksa väed pealinna ja lämmatada revolutsiooni.

Ameerika, Prantsuse ja Inglise imperialistide salajasel toetusel organiseeriti kontrrevolutsiooniline vandenõu, mille etteotsa pandi tsaarikindral Kornilov. Ajutine Valitsus, samuti ka esseeride ja menševike ninamehed ei liigutanud sõrmegi. Ainult bolševike partei oli suuteline rahvahulki innustama ja neid kontrrevolutsioonilise mässu purustamiseks organiseerima.

Kornilovi mässu likvideerimine aitas rahvahulki lõplikult veenduda kodanluse ja niinimetatud «sotsialistide» reetlikkuses, aitas neid kogemuste varal mõista, et õigus on bolševikel. Üle kogu maa algas nõukogude bolševiseerimine — töörahvas kutsus esseeridest ja menševikest saadikud tagasi ja saatis nende asemele bolševikud. Bol-

ševikud said enamuse Petrogradi Nõukogus ja Moskva Nõukogus. Selles olukorras seadis partei uuesti üles loosungi «Kogu võim nõukogudele!». Kuid nüüd oli selle sisu muutunud. See polnud enam revolutsiooni rahuliku arenemise loosung, vaid Ajutise Valitsuse, kodanluse vastu sihitud relvastatud ülestõusu loosung. Rahvahulgad olid valmis, relv käes, võitlusse astuma ja kapitalistide võimu kukutama.

1917. aasta septembri keskpaiku kirjutas V. I. Lenin, ise põranda all olles, oma kuulsad kirjad partei Keskkomiteele. Neis toonitas ta, et bolševikud võivad võtta ja peavad võtma võimu. 7. oktoobril pöördus V. I. Lenin illegaalselt Petrogradi tagasi. 10. oktoobril 1917 peeti bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung. Seal tegi V. I. Lenin ettepaneku alustada lähematel päevadel relvastatud ülestõusu. Lenini ettepaneku vastu astusid välja Kamenev ja Zinovjev. Keskkomitee lükkas nende argumentid tagasi ja võttis vastu leninliku resolutsiooni, milles öeldi, et relvastatud ülestõus on täiesti küps.

See resolutsioon muutus kõigi Venemaa bolševistlike organisatsioonide võitlusprogrammiks. Partei Keskkomitee juhtnööri alusel loodi Petrogradi Nõukogu juurde ülestõusu staap — Sõja-revolutsioonikomitee.

16. oktoobril toimus V. I. Lenini juhtimisel partei Keskkomitee laiendatud istung. Istung kinnitas ülestõusu otsuse. Ent ka sellel istungil astusid Kamenev ja Zinovjev V. I. Lenini vastu välja. Nad jätkasid oma lõhestustegevust. 18. oktoobril avaldasid need revolutsiooni reetjad poolmenševistlikus ajalehes «Novaja Žizn» teadaande, et nad pole nõus bolševikega relvastatud ülestõusu küsimuses. See oli lausa reetmine — Keskkomitee salajase otsuse avaldamine. «Raske aeg. Ränk ülesanne. Ränk reetmine,»¹ kirjutas tol korral V. I. Lenin, kutsudes tööliklassi üles veelgi tihedamalt koondama oma ridu partei ümber.

Alatult käitus partei ja tööliklassi suhtes ka Trotski. Ta nõudis ülestõusu edasilükkamist kuni II nõukogude kongressi avamiseni, mis tegelikult oleks tähendanud ülestõusu nurjaajamist. Esseerid ja menševikud oleksid iga hetk võinud kongressi edasi lükata, andes niiviisi Ajutisele Valitsusele võimaluse revolutsiooni purustamiseks jõude koondada.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 191.

Kodanlik Ajutine Valitsus, keda reeturid olid hoiatanud, püüdis ülestõusu ära hoida ja astus ise esimesena välja. Junkrud hõivasid mitmed olulised objektid Petrogradis. Kuid miski ei suutnud enam rahvahulkade revolutsioonilist hoogu peatada. Bolševikud panid liikuma revolutsiooni peajõud: töölised, revolutsioonilised soldatid ja madrused. Need hakkasid vallutama valitsushooneid, sildu ja vaksaleid. Junkrud panid peaaegu igal pool relvad ilma vastupanuta maha. Punakaartlased avasid vanglate väravad ja vabastasid bolševikud, kes olid juulisündmuste ajal areteeritud. Ülestõusnud rahva poole tuli üle Balti laevastik. Kodanlik võim kaotas pea. Petrogradi sõjaväeringkonna ülem kandis paanikas ette oma ülemusele: «Vallutatakse plaanipäraselt asutusi, vaksaleid, vangimaju. Mingeid käske ei täideta...»

24. oktoobri ööl saabus Smolnõisse V. I. Lenin. Revolutsiooni rooli taha asus tema juht. Nagu märkis üks ülestõusu juhte, V. I. Lenin «oli Oktoobrirevolutsiooni kõigi relvastatud jõudude tõeline ülemjuhataja, tema juhtimisel töötas staap, millist pole kunagi olnud ühelgi väepealikul».

Ööl vastu 25. oktoobrit oli Ajutise Valitsuse saatus teelikult otsustatud.

25. oktoobri hommikul avaldas Sõja-revolutsioonikomitee V. I. Lenini kirjutatud üleskutse, milles öeldi: «Ajutine Valitsus on kukutatud. Riigivõim on üle läinud Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu organi... kätte...»

See, mille eest võitles rahvas: demokraatliku rahu viivitamatu pakkumine, mõisnike maaomanduse kaotamine, tööliskontroll tootmise üle, Nõukogude valitsuse loomine, — see on kindlustatud.»¹

Kodanlik võim elas viimseid tunde. Ajutise Valitsuse käes oli ainult Talvepalee. Ööl vastu 26. oktoobrit võtsid ülestõusnud tormijooksuga ära ka selle kontrrevolutsiooni viimase varjupaiga. Rünnakusignaaliks oli «Aurora» kuuluse kogupauk. Petrogradi järel võitis relvastatud ülestõus Moskvas ja teistes Venemaa linnades.

Sel ajal kui töölised, revolutsioonilised soldatid ja madrused jooksid tormi Talvepaleele, algas 25. oktoobril kell 22.45 ajalooline II ülevenemaaline nõukogude kongress.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 208.

Kongress võttis vastu V. I. Lenini kirjutatud läkituse «Töölistele, soldatitele ja talupoegadele!», milles teatati, et kongress võtab võimu enda kätte.

Kongress võttis vastu rahudekreedi, mille V. I. Lenin oli välja töötanud. Revolutsiooniline Venemaa tegi kõigile sõdivatele rahvastele ja nende valitsustele ettepaneku alustada viivitamatult läbirääkimisi õiglase demokraatliku rahu üle. Dekreet mõistis hukka võõraste maade haaramise igasugusel kujul, millega seda ka ei maskeerita, ja kuulutas välja rahvaste täieliku üheõigusluse sõltumata nende rassist, majandusliku ja kultuurilise arengu astmest. Dekreet väljendas partei ja Nõukogude riigi pea-joont rahvusvaheliste suhete alal, leninlikke ideid erineva sotsiaalse süsteemiga maade rahulikust koosseksisteerimisest.

Kongressi ajalooliseks dokumendiks oli maadekreet. Kaotati maaeraomandus, maa kuulutati kogu rahva varaks. Läks täide talupoegade igipõline unistus maast. Seega said talupojad Venemaal tasuta oma kasutusse üle 150 miljoni tiinu maad, mis konfiskeeriti mõisnikelt, kodanluselt, tsaarilt ja kirikult. Talupojad vabanesid igaaastasest maamaksust, kustutati täielikult nende peaaegu 1,5 miljardi rubla suurune võlg mõisnikele, kulakutele, liigkasuvõtjatele.

Nõukogude kongress moodustas maailma esimese tööliste ja talupoegade valitsuse — Rahvakomissaride Nõukogu. Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks valiti V. I. Lenin.

Uus ajastu inimkonna ajaloos Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit oli marksismi-leninismi suurim triumf. See kummutas reaktsioonilised vaated selle kohta, nagu ei oleks rahvahulgad võimelised ajalooliseks loovaks tegevuseks. Kogu maailm võis näha, et just töötavad hulgad, töölised ja talupojad, on tõelised ajaloo loojad.

Revolutsioon likvideeris esmakordselt ajaloo tootmisvahendite kodanlik-feodaalse omanduse ja muutis need ühiskondlikuks omanduseks; sellega tegi ta lõpu inimese ekspluateerimisele teise inimese poolt. Revolutsioon vabastas Venemaa rahvad rahvuslikust rõhumisest ja koondas nad proletaarse internatsionalismi lipu alla.

Revolutsiooni võidu otsustavaks tingimuseks oli see, et rahvahulki juhtis marksistlik-leninlik partei. Ta oskas

ühendada proletariaadi võitluse sotsialismi eest, talurahva võitluse mõisnike vastu, ülddemokraatliku rahuliikumise ja rahvusliku vabadusliikumise. Oktoobrirevolutsiooni võit tähendas põhjalikku pööret meie maa rahvusvahelises ja siseolukorras. Revolutsioon viis Venemaa välja imperialistlikust sõjast, päästis maa rahvuslikust katastroofist, vabastas Venemaa rahvad väliskapitali orjastamise ohust.

«Meil on õigus olla uhked,» kirjutas V. I. Lenin, «ja pidada end õnnelikuks selle üle, et meie kukutasime esimestena maakera ühes nurgas tolle metsiku kiskja, kapitalismi, kes ujutas maa üle verega, viis inimkonna nälja ja metsistumiseni.»¹

Revolutsiooniline Venemaa rajas peatee, mida mööda sammuvad praegu ja ka tulevikus sotsialismi poole kõigi maade töötajad.

Inimkonna ajaloos algas uus ajastu — kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastu.

Esimesed sotsialismi poole viivad sammud Juba järgmisel päeval pärast revolutsiooni võitu tuli nõukogude võimul lahendada meie maa juhtimise väga keerukaid ülesandeid. Oli tarvis purustada vana võimuaparaat ja luua sotsialistliku riigi aparaat. Proletariaat pidi vallutama juhtivad positsioonid majanduses — pangad, suurtööstuse, raudteed jne. Edasilükkamatuks ülesandeks sai rahudekreedi praktiline ellurakendamine — imperialistlikust sõjast väljaastumine.

Nõukogude võim likvideeris suhteliselt hõlpsasti vana riigiaparaadi: kaotati endised ministeeriumid, hävitati politsei, kodanlik kohus jne. Samal ajal, «möödamines», nagu ütles V. I. Lenin, lahendati ka need ülesanded, mida oleks omal ajal pidanud lahendama kodanlik-demokraatlik revolutsioon, kuid jättis lahendamata. Kaotati elanikkonna jaotamine seisusteks, tühistati tiitlid ja aunimetused. Kõik muutused nüüd Vene Nõukogude Vabariigi kodanikeks. Uus valitsus kaotas kohustusliku kirikliku abielu ja võttis vastu dekreeidi kodanliku abielu sõlmimise kohta, lahutas kooli kirikust.

Juba esimestel päevadel kaotas revolutsioon täielikult rahvusliku rõhumise süsteemi. Ajaloolises dokumendis — «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis», mis võeti vastu 2. novembril 1917, kuulutas nõukogude võim välja

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 461.

kõigi rahvaste üheõigusluse ja suveräänsuse, nende enesemääramisõiguse, kõigi rahvuslike kitsenduste kaotamise.

Suuri jõupingutusi nõudis uue riigiaparaadi loomine. Vanade ametkondade tšinovnikud asusid sabotaaži teele — hävitasid dokumente, keeldusid tööle ilmumast jne. Saboteerijate selja taga seisis kadettide partei, keda toetasid esseerid ja menševikud. Kontrrevolutsionärid arvestasid, et nõukogude võim ei suuda keerukat riigiaparaati luua ega seda käiku lasta.

Kuid ka siin arvestasid kontrrevolutsionärid valesti. «Meil on olemas «imevahend» selleks,» kirjutas V. I. Lenin, «et otsekohe, ühel hoobil kümnekordistada oma riigiaparaati, vahend, mida kunagi pole olnud ega saagi olla ühelgi kapitalistlikul riigil. See imevahend on töörahva kaasatõmbamine, kehvikute kaasatõmbamine igapäevasele tööle riigi valitsemisel.»¹

Sotsialistliku riigi loomisel etendas otsustavat osa töölisklass. Kõik rahvakomissariaadid loodi suurte ettevõtete tööliste, revolutsiooniliste madruste ja soldatite osavõtul. Kontrrevolutsiooni vastu võitlemiseks, Oktoobrirevolutsiooni võitude kindlustamiseks loodi Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon (Vetšeka).

Üks nõukogude võimu pakilisemaid ülesandeid oli pangandussüsteemi tundmaõppimine. Pangad muudeti kogu rahva omanduseks ja muutusid olulisteks proletariaadi diktatuuri majanduslikeks tööriistadeks. Nõukogude võim kehtestas väliskaubanduse monopoli. Ta annulleeris (tühistas) lepingud ja laenud, mis tsaar ja Ajutine Valitsus olid sõlminud. Raudteed, laevandus, post ja telegraaf said kogu rahva omanduseks.

Igal pool seati sisse tööliskontroll kui vajalik eelaste tööstuse natsionaliseerimisele. Tööliskontroll oli suurepäraseks kooliks tuhandetele töölistele, kellest said hiljem sotsialistliku tööstuse esimesed komandörid.

Järk-järgult natsionaliseeriti tööstus. 1918. aasta suveks oli natsionaliseeritud üle 500 suurettevõtte.

Tänu töölisklassi määratu suurele energiale ja Kommunistliku Partei juhtimisele oli umbes pool aastat pärast revolutsiooni meie maal juba loodud sotsialistlik majandussektor, korraldatud rahvamajanduse juhtimine, moodustatud proletaarse riigi demokraatlik aparaat.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 88.

Nõukogude võim viis läbi väga olulised ümberkorraldused, mis olid suunatud töörahva elu parandamisele. Tööliste ja talupoegade valitsus kehtestas kaheksatunnise tööpäeva täiskasvanuile ja kuuetunnise alaealistele. Seati sisse meestele ja naistele võrdse töötasu maksmise printsiip. Kehtestati esmakordselt palgaline puhkus ja tasuta arstiabi. Likvideeriti õppemaks. Kümned tuhanded töölis perekonnad kolisid niisketest keldritest, kus olid aastakümneid elanud nende isad ja isaisad, aadlike üksikela muisse ja kodanlaste korteritesse.

Nõukogude võimu hiiglasliku ümberkujundava tegevuse suurus saab veel arusaadavamaks, kui meenutame, et see sündis laose, nälja, jätkuva maailmasõja tingimustes. Tööliste ja talupoegade valitsuse esimeseks mureks oli otsida teid, kuidas imperialistlikust sõjast välja pääseda.

Otsekohe pärast revolutsiooni võitu andis legendaarse ristleja «Aurora» raadiojaam edasi Rahvakomissaride Nõukogu läkituse sõdivate maade rahvastele ja valitsustele. Nõukogude riik tegi neile ettepaneku sõlmida viivitamatult vaherahu ja alustada läbirääkimisi demokraatliku rahu üle. Antandi imperialistid ei vastanud üldse Nõukogude ettepanekutele. Saksamaa oli nõus läbirääkimistega.

Nõukogude ja Saksa delegatsioonid kohtusid Brest-Litovskis. Saksa imperialistid pakkusid Venemaale usumatult raskeid tingimusi. Nad nõudsid endale peaaegu kogu Baltikumi, osa Valgevenest ja Ukrainast. Partei ees oli küsimus: kas võtta vastu need röövellikud tingimused või jätkata sõda, mis oleks paratamatult hukutanud Nõukogude vabariigi. Rahuküsimuse ümber tekkis äge võitlus parteis. V. I. Lenin oli kindlalt rahu allakirjutamise poolt, mis oli ainus tee nõukogude võimu säilitamiseks Venemaal.

Rahu sõlmimise vastu astusid välja niinimetatud «pahempoolsed» kommunistid eesotsas Buhhariniga. Nad esitasid nõudmise alustada «revolutsioonilist» sõda Saksa imperialistide vastu. See oli ilmne avantüür. «Revolutsiooniline» sõda oleks võinud ainult hukutada Nõukogude vabariigi.

Olukord muutus veelgi komplitseeritumaks seetõttu, et Trotski katkestas tahtlikult läbirääkimised Saksamaaga, rikkudes sellega reetlikult partei Keskkomitee direktiive. Saksa imperialistid alustasid pealetungi noore Nõukogude

vabariigi vastu. Vana armee ei suutnud vaenlase survele vastu panna ja lagunes. Maailma ainus tööliste ja talupoegade riik oli hukkumise äärel.

Sel kriitilisel hetkel pöördus Rahvakomissaride Nõukogu rahva poole üleskutsega: «Sotsialistlik isamaa on hädaohus.» Lenini käega kirjutatud dokument kutsus andma vastulöögi vaenlasele, kaitsma revolutsiooni saavutusi. Tuhanded tööliselised astusid vabatahtlikult Punaarmee ridadesse. Pihkva, Narva ja Tallinna all andis Punaarmee 23. veebruaril 1918. aastal vastulöögi pealetungivatele saksa röövvalutajatele. See päev sai Nõukogude armee ja Nõukogude laevastiku sünnipäevaks ning seda pühitseatakse iga aasta meie maal kui rahvapüha.

Saksa väejuhatuse oli sunnitud nõustuma rahuläbirääkimiste uuesti alustamisega. Kuid nüüd esitasid imperialistid veelgi röövellikumad tingimused. 1918. aasta 3. märtsil kirjutas Nõukogude delegatsioon ilma arutamata rahulepingule alla. Rahutingimuste arutamisest keeldumine rõhutas, et need tingimused võetakse vastu häda sunnil. Nii sõlmiti Bresti rahu.

Vaatamata kogu oma raskusele oli leping Nõukogude võimu suureks edusammuks. Vabariik sai talle nii vajaliku rahuliku hingetõmbeaja. See võimaldas alustada sotsialistlikku ülesehitustööd, luua regulaarne Punaarmee. Suur oli ka Bresti rahu rahvusvaheline tähtsus: nõukogude võim näitas tegelikult kõigi maade töörahvale kätte revolutsioonilise tee imperialistlikust sõjast väljapääsemiseks.

**Välismaise
sõjalise inter-
ventsiooni ja
sisemise kontr-
revolutsiooni
purustamine**

Rahulik hingetõmbeaeg ei kestnud kaua. Imperialistid ei võinud leppida Nõukogude vabariigi olemasoluga. Nad alustasid relvastatud interventsiooni. Imperialismi ideoloogid maskeerivad igati interventsiooni põhjusi veel tänapäevalgi. Nõukogude Venemaale sissetungimist püüavad nad seletada kõige «paremate» kavatsustega. Tegelikult seadis kapitalistlike maade kodanlus endale täiesti kindla eesmärgi — hävitada sotsialistlik riik, anda tagasi nõukogude võimu poolt natsionaliseeritud ettevõtted, jätkata Venemaa tööraha ekspluateerimist ja tema rahvuslike rikkuste riisumist.

1918. aastal tungisid Nõukogude vabariigi piiridesse Inglise, Prantsuse, Jaapani ja Ameerika Ühendriikide

väed. Imperialistide kätte sattusid Kaug-Ida, Põhi, Taga-Kaukaasia piirkonnad. Peale selle okupeerisid suure osa meie maa territooriumist Saksamaa ja tema liitlaste väed.

Okupeeritud piirkondades likvideerisid intervendid nõukogude võimu. Röövvallutajate poole läksid üle essee-rid ja menševikud. Koos valgekaartlastega organiseerisid nad kontrrevolutsioonilisi mässe, alustasid terrorit partei ja nõukogude võimu tegelaste vastu. 1918. aasta augustis tungiti kuritegelikult kallale Vladimir Iljitš Leninile.

Nõukogude võim oli sunnitud kogu meie maa elu vastavalt sõjaaja nõuetele ümber korraldama, sõjakommunismi poliitikale üle minema. Tööstuse alal tähendas sõjakommunismi poliitika mitte ainult suurte, vaid ka keskmiste ettevõtete natsionaliseerimist, põllumajanduse alal — talupoegadelt kõigi vilja- ja muude toiduainete ülejääkide äravõtmist riigi vajadusteks (toiduainete andmise kohustus). Toiduainete andmise kohustus moodustas nüüd kujunenud tööliste ja talupoegade sõjalis-poliitilise liidu aluse. Sel kohustusel oli klassiiseloos: «Kehvtalupoegadelt — mitte midagi, keskmikult — mõõdukalt ja rikkalt — palju.»

Nõukogude riik viis rangelt ja järjekindlalt läbi põhimõtet «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma». Kõik töövilmsed kodanikud võeti arvele ning suunati sõjaväe- ja majandusorganite nõudmisel tööle.

Sõjakommunismi poliitika oli tingitud tungivast vajadusest: teisiti poleks olnud võimalik kõiki meie maa ressursse mobiliseerida vaenlase purustamiseks. See poliitika etendas otsustavat osa interventide üle saavutatud võidus.

1918. aasta sügis tõi suuri muudatusi Nõukogude Venemaa sise- ja rahvusvahelises olukorras. 1918. aasta oktoobris algas revolutsioon Austria-Ungaris, novembris — Saksamaal, mille tagajärjel lagunes Saksa keisririik. Pärast okupatsioonivägede lahkumist taastati nõukogude võim Ukrainas, Valgevenes ja teistes meie maa piirkondades. Nõukogude valitsus kuulutas Bresti lepingu tühistatuks. Pärast Saksamaa lüüasaamist maailmasõjas tugevdasid Inglismaa, Prantsusmaa, Ameerika Ühendriikide ja Jaapani imperialistid interventsiooni Venemaal. Nad organiseerisid ja toetasid avalikult kõiki nõukogude võimu vastu sihitud väljaastumisi. 1919. aasta kevadel panid intervendid oma pealootused admiral Koltšakile, kelle

väed olid jõudnud Volgani. Idarinne muutus selleks ajaks Nõukogude vabariigi peamiseks rindeks. Määratu suurte jõupingutuste hinnaga löödi Koltšak puruks.

Nüüd panid intervendid pealootuse kindral Denikini valgekaartlaste armeele. Nõukogude Venemaa oli rinnete tulerõngas. Valgekaartlased vallutasid Lõuna-Venemaa, hõivasid Orjoli ja lähenesid Tuulale. Moskva oli otseses ohus. Meie maa lõunapiirkondadesse põgenenud vene kapitalistid lubasid miljon kuldrubla sellele valgekaartlaste polgule, kes tungib esimesena Moskvasse.

Partei mobiliseeris kõik jõud võitluseks Denikini vastu. Lenini juhtimisel töötas Keskkomitee välja ja võttis vastu Denikini vägede purustamise plaani. Punaarmee pealetung algas Voroneži all. 1920. aastaks oli kogu Ukraina ja Põhja-Kaukaasia vabastatud.

Saabus hingetõmbeaeg. Nõukogude inimesed pöördusid rahuaegse töö juurde tagasi. Kuid hingetõmbeaeg oli lühike. 1920. aasta kevadel alustasid uut Nõukogude-vastast sõjakäiku läänes Poola kodanluse ja mõisnike väed, lõunas valgekaardikindral Wrangeli väed. Ent ka need sõjakäigud lõppesid lüüasaamisega. 1920. aasta oktoobris tegi Poola ettepaneku alustada rahuläbirääkimisi. Sama aasta novembris purustas kangelaslik Punaarmee Wrangeli ja vabastas Krimmi. 1922. aastaks kihutati intervendid välja Kaug-Ida piirkondadest.

Sel raskel ajal andis noorele Nõukogude vabariigile suurt abi rahvusvaheline proletariaat. Kapitalistlike maade töölised said aru, et üritus, mille eest võitlevad nende vennad Venemaal, on kogu maailma töörahva üritus. Välismaal algas massiline liikumine loosungi all: «Käed eemale Venemaast!». Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade töölised korraldasid protestistreike interventsiiooni vastu. Sadamatöölised keeldusid laadimast relvi laevadele, mis saadeti meie kallastele.

Välisinterventide ja vene valgekaartlaste sõda Nõukogude vabariigi vastu lõppes nende kaotusega. Venemaa töötajad suutsid kaitsta sotsialistliku isamaa vabadust ja sõltumatust.

3. Sotsialismi võit

Pärast seda kui interventide ja sise-
mise kontrrevolutsiooni ühinenud
jõud olid lõplikult purustatud, jõudis
Nõukogudemaa oma ajaloolises are-
nemises uude ajajärku. Algas kaua-
oodatud rahuliku ülesehitustöö pe-
riood.

Otsekohe pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevo-
lutsiooni võitu võttis partei kursi sotsialismi ehitamisele.

1918. aasta märtsis toimunud partei VII kongress võttis
vastu otsuse partei uue programmi — sotsialistliku ühis-
konna ülesehitamise programmi ettevalmistamise kohta.
Varsti pärast kongressi avaldati V. I. Lenini töö «Nõuko-
gude võimu järjekordsed ülesanded». Selles kavandati
sotsialistliku ühiskonna aluste loomise plaan. Bolševike
partei võitis Venemaa rikastelt vaestele, kirjutas V. I. Len-
nin. Bolševike partei peab nüüd Venemaad valitsema,
tegema temast sotsialistliku maa.

1919. aasta märtsis võttis VK(b)P VIII kongress vastu
partei teise programmi.

**Kurss
sotsialismi
ehitamisele.
Partei teine
programm**

Teine programm määras kindlaks üles-
anded, mis kerkisid partei ja rahva ette
uuel ajaloolisel epohhil — kapitalismilt
sotsialismile ülemineku perioodil. Majan-
duspoliitika alal seadis partei esiplaanile

meie maa tootlike jõudude igakülgse arendamise ja kõigi
tootmisvahendite lõpliku muutmise ühiskondlikuks oman-
duseks. Programm rõhutas, et on tarvis kõik rahvama-
jandusharud uue tehnikaga varustada, arendada plaani-
põhimõtteid nõukogude majanduses, igati toetada teadust
ja tehnilist progressi. Peeti silmas vanade kodanlike spet-
sialistide kaasatõmbamist sotsialistlikku ülesehitustöösse,
samuti ka uute spetsialistide ettevalmistamist tööliste ja
talupoegade hulgast.

Rööbiti sovhooside edasiarendamise ja talupoegade indi-
viduaalmajapidamiste abistamisega tagati maal igakülgne
toetus kollektiivsetele majapidamistele — maa ühishari-
mise ühistutele, samuti ka teistele põllumajanduslikele

koondistele, mis olid tekkinud pärast Oktoobrirevolutsiooni talupoegade algatusel. Neis esimestes sotsialismi võrsetes maal nägi partei teed kollektiivse sotsialistliku põllupidamise loomiseks.

Rahvussuhete alal seadis partei esiplaanile rahvuste lähendamise, nende majandusliku ja poliitilise võrdsuse ning kultuurilise õitsengu saavutamise poliitika.

Sotsialistliku ühiskonna ehitamise seostas Kommunistlik Partei rahvahulkade poliitilise ja tööalase aktiivsuse kõige laialdasema arendamisega. Programmis rõhutati, et sotsialismi võiduks on vajalik teadlik töödistsipliin, töoviljakuse tõstmine, rahvahulkade loova initsiatiivi ja omaalgatuse arendamine.

Programm kavandas ka peamised ülesanded rahvahariduse ja kultuuri alal, töötajate ainelise olukorra parandamise, töökaitse, elamuehituse jne. alal. Selles formuleeriti Nõukogude riigi rahumeelse välispoliitika alused ja ülesanded meie maa kaitsevõime tugevdamisel.

Uus majandus- poliitika

Nõukogudemaa alustas üleminekut rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle äärmiselt suure laose olukorras.

Kodusõja ja interventsiooni tagajärjel oli Venemaa tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise taseme poolest kümneid aastaid tagasi paisatud. Suurtööstuse toodang oli 7-kordselt vähenenud. 1920. aastal toodeti Venemaal malmi vähem, kui seda sulatati ühe aastaga XVIII sajandil. Meie maal ei jätkunud leiba. Teravilja tootmine oli 1913. aastaga võrreldes vähenenud üle kahe korra. Enamik tehaseid seisis, ainult tuul undas nende tühjades, poollagunenud tsehhides. Rongid peaaegu ei liikunud, sest üle poole kõigist veduritest ja üks neljandik vagunitest olid kõlbmatuks muutunud. Linnades olid tänavad valgustamata, trammid seisis. Inimestel puudus kõige hädavajalikum — toiduained, jalanõud, riided, seep. Meie maal möllas tüüfus. Töölised lahkusid massiliselt tööstuskustest ja asusid nälja eest pääsu otsides elama maale. Algas ohtlik proletariaadi killustumise protsess, mis võis tõsiselt nõrgendada nõukogude ühiskonna klassialust.

Millest tuleb alata sotsialistlikku ülesehitustööd, mis suunas seda arendada? See oli küsimus, mille õigest lahendamisest olenes meie maa edasine revolutsiooniline uuendamine. Veel ei olnud vaikinud suurtükid Kodusõja rinnetel, kui V. I. Lenin tegi ettepaneku luua Venemaa Elekt-

rifitseerimise Riiklik Komisjon. Komisjon valmistas ette kuulsa GOELRO plaani, mille nõukogude kongress 1920. aasta detsembris kinnitas. See plaan oli esimene rahvamajanduse teadusliku planeerimise katse. Plaan nägi ette ehitada 10—15 aasta jooksul 30 suurt elektrijaama üldvõimsusega poolteist miljonit kilovatti; see ületas 1,5-kordselt kogu vana Venemaa ajaloo jooksul ehitatud elektrijaamade võimsuse.

Leninlik plaan nägi ette sotsialistlikule rahvamajandusele eesrindliku tehnilise baasi rajamise. Elektrifitseerimise tulemusena pidi lähema kümne aasta jooksul malmi- ja kahekordistuma, terasetoodang suurenema 1,5 korda, oli kavatsus elektrifitseerida 3500 kilomeetrit raudteid, luua terve rida uusi tööstusharusid. V. I. Lenin pidas GOELRO plaani väga tähtsaks, nimetas seda partei teiseks programmiks.

Kui partei asus rahvamajandust taastama, pörkas ta tõsistele raskustele. Talupojad hakkasid avalikult väljendama rahulolematust sõjakommunismi poliitikaga ja nõudsid tungivalt toiduainete andmise kohustuse kaotamist. Nüüd, kus sõda oli lõppenud, tahtsid talupojad oma majapidamise ülejääke turul vabalt müüa ja saadud raha eest vajalikke kaupu osta. Toiduainete andmise kohustuse säilitamine ohustas kogu rahvamajanduse taastamise üritust. Oli tarvis äratada talupoegades materiaalset huvi, et nad laiendaksid oma majapidamist, suurendaksid vilja, liha, piima, villa, lina ja muude põllumajandussaaduste tootmist.

V. I. Lenin uuris väga tähelepanelikult talupoegade meeoleolu. Ta vestles sageli talupoegade saadikutega, kes tulid tema juurde kõigest maanurkadest, tutvus talupoegade kirjadega. Kokkuvõttes tuli ta järeldusele, et Kodu-sõja ajal eksisteerinud tööliste ja talupoegade sõjalis-poliitilist liitu tuleb täiendada linna ja maa tiheda majandusliku koostöoga.

1921. aasta märtsis toimus partei X kongress. See kuulutas välja ülemineku uuele (sõjakommunismiga võrreldes) majanduspoliitikale — nepile. Toiduainete andmise kohustus asendati toitlusmaksuga. Talupojad võisid toiduaineid, mis pärast toitlusmaksu tasumist järele jäid, vabalt ära müüa. Erakapital sai ligipääsu jae- ja hulgikaubandusele. Lubati avada väikseid eraettevõtteid. Osa riiklikke vabrikuid anti rendile.

Uuel majanduspoliitikal oli maailmaajalooline tähtsus. Suure ettenägelikkusega märkis V. I. Lenin, et see Kommunistliku Partei poliitika saab tulevikus eeskujuks teistele maadele, kes sotsialismi poole sammuvad. Uut majanduspoliitikat ellu rakendades omandas meie partei, kes juhtis määratu suure maa üleminekut kapitalismilt sotsialismile, väga väärtuslikke teoreetilisi ja praktilisi kogemusi.

Üleminekuperioodi ajalooline paratamatus tuleneb sotsialismi iseärasustest. Kui kapitalism tekib juba feodaalse korra tingimustes, siis sotsialismi kui ühiskondlike suhete süsteemi ei ole olemas ega saagi olla kapitalistlikus ühiskonnas. Sotsialistlik sektor tekib alles pärast proletariaadi diktatuuri kehtestamist, kui suurtööstus, pangad, raudteed saavad ühiskondlikuks omanduseks.

Sotsialistlik sektor ei ole ainus sektor üleminekuperioodil. Ühiskondlikuks omanduseks saanud tehaste ja vabrikute kõrval on olemas miljonid töötavatele talupoegadele kuuluvad väikemajandid. Linnades elab väga palju käsitöölisi, väikeettevõtjaid jne. Kas proletariaadi diktatuur võib talitada nendega niisamuti, nagu ta talitab pankurite ja suurkapitalistidega? Muidugi mitte. Üks üleminekuperioodi ülesandeid seisabki just selles, et seda paljumiljonilist väikeperemeeste massi ümber kasvatada, neid sotsialismi eelistes veenda. Kuni nad on olemas, eksisteerib järelikult ka teine üleminekuaja majandussektor — väikekaubatootmise sektor.

Sotsialismi ülesehitamine on suhteliselt pikaajaline protsess, millega käib kaasas äge võitlus areneva uue ühiskonna ja vana väljasureva ühiskonna vahel. Üleminekuperioodil eksisteerib, kuigi suurte kitsendustega, erakapital kaubanduses, kesk- ja väiketööstuses. Maal on veel alles kulaklikud, sageli suured majandid. Teiste sõnadega, majanduses on olemas kapitalistlik sektor.

Mitme sektori olemasolu likvideerimine on üleminekuperioodi peaülesanne. Seda ei lahendata mitte kapitalismi rahuliku sissekasvamisega sotsialismi, vaid ägedas võitluses. Üleminekuperioodil, ütles V. I. Lenin, otsustab ajalugu küsimuse «kes keda»: kas sotsialism võidab kapitalismi või kapitalistlikud elemendid saavad võitu sotsialismist? Võidab sotsialism.

Nüüd, ajaloo kogemuste valguses, on täiesti selge, et uus majanduspoliitika tagas sotsialismi võidu meie maal.

Oluliseks etapiks nõukogude ühiskonna arenemises oli 1922. aastal ühtse liiduriigi — NSV Liidu moodustamine. Nõukogude vabariikide riikliku ühenduse põhiprintsiibid ja -vormid töötas välja V. I. Lenin. Ta lähtus sellest, et tuleb luua võrdõiguslike nõukogude rahvaste rangelt vabatahtlik liit. 30. detsembril 1922 toimus I NSV Liidu nõukogude kongress, kus kõigi vabariikide täieõiguslikud esindajad vormistasid ühtse liiduriigi asutamise.

**NSV Liidus
sotsialismi
ülesehitamise
leninlik plaan**

V. I. Lenin pidas 1922. aasta novembris Moskva Nõukogu pleenumil kõne, mille ta lõpetas sõnadega: «Nepi Venemaast saab sotsialistlik Venemaa.» See oli V. I. Lenini viimane avalik esinemine.

1922. aasta detsembrist — 1923. aasta märtsini, juba raskelt haigena, dikteeris Vladimir Iljitš oma viimased artiklid ja kirjad: «Lehekülgi päevikust», «Kooperatsioonist», «Pigem vähem, aga paremini», «Kiri kongressile», «Rahvuste küsimus ehk «autonomiseerimisest»» ja teised. Neis töödes tehakse kokkuvõtteid nõukogude võimu esimese viie aasta ajaloost ja kavandatakse NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise programm. Need olid Iljitši nõuanded kodumaale. 21. jaanuaril 1924 suri V. I. Lenin.

Missugused on selle programmi pealülid, mis V. I. Lenin kavandas?

Esmajoones meie maa sotsialistlik industrialiseerimine: luua masinaline suurtööstus ja selle alusel sotsialismi materiaal-tehniline baas.

Ainult siis, kui luuakse sotsialistlik tööstus, võib tagada meie maa majandusliku iseseisvuse ja tugevdada riigi kaitsevõimet, varustada maad traktorite, kombainide, autodega ja tõestada talupoegadele kollektiivse mehhaniseeritud suurmajapidamise eeliseid üksikmajapidamisega võrreldes, lahendada miljonite talupoegade sotsialismi teele kaasatõmbamise probleem. Sotsialistlik industrialiseerimine toob kaasa proletariaadi diktatuuri ja selle aluse — töölisklassi ja talurahva liidu edasise tugevnemise. Industrialiseerimine lahendab tähtsad sotsiaalsed probleemid: töölisklassi arvuline kasv, tema kultuurilise ja tehnilise taseme tõus, tema juhtiva osa suurenemine ühiskonnas. Industrialiseerimine on töövõimelise tõusu ja töötajate ainelise olukorra paranemise vältimatu tingimus.

V. I. Leninit huvitas igati nõukogude talurahva ajaloo-

line saatus, tema sotsialismile kaasatõmbamise teed. See pärast pidas ta teiseks oluliseks ülesandeks põllumajanduse sotsialistlikku ümberkorraldamist. Artiklis «Koope ratsioonist» viis V. I. Lenin lõpule juba varem alustatud kooperatiivplaani väljatöötamise. Selle ülesande lahendamisel oli peamine seada järk-järgult maal sisse kollektivismi printsiibid, koopereerida talumajandid algul toodangu turustamise alal, hiljem ka tootmise alal.

Sotsialismi ülesehitamise leninliku programmi oluliseks osaks on kultuurirevolutsiooni teostamine.

Kavandades sotsialismi ülesehitamise plaani, rõhutas V. I. Lenin, et uue ühiskonna edukas loomine on mõeldamatu proletariaadi diktatuurita. V. I. Lenin hoolitses eriti tähelepanelikult Kommunistliku Partei eest, partei ridade ühtsuse tugevdamise eest, partei ja rahvahulkade sidemete kindlustamise eest. Ta nõudis riigiaparaadi pidevat täiustamist, halastamatut võitlust bürokratismi vastu, töötajate laialdast kaasatõmbamist riigi valitsemisele.

Mõeldes nõukogude ühiskonna edasiarendamise ja tugevdamise teede üle, võttis V. I. Lenin arvesse meie maa seda olulist iseärasust, et sotsialistlik ühiskond tuleb üles ehitada maailma kõige paljurahvuselisemas riigis. Oktoobrirevolutsioon hävitas rahvusliku rõhumise, kõik rahvused ja rahvad said võrdsed õigused. Kuid tegelik ebavõrdsus nende vahel jäi alles. Ühed olid oma majanduslikus ja kultuurilises arenemises kaugele jõudnud, teised olid feodaalsete ja isegi sugukondlike suhete astmele jäänud, kellel polnud peaaegu üldse tööstust, kes elasid rändrahvastena jne. Rahvuste vahel säilisid veel vastastikuse umbusu ja vaenu elemendid. Rahvuste kogu elu põhjalik ümberkorraldamine, nende tegeliku ebavõrdsuse likvideerimine on võimalik ainult nende tiheda koostöö ja vennaliku vastastikuse abistamise alusel. Rahvaste sõprus ja proletaarne internatsionalism, õpetas V. I. Lenin, on sotsialismi eduka ülesehitamise väga olulised tingimused.

Niisugused olid meie maal sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani peasuunad.

1925. aastal, kui rahvamajanduse taastamine oli põhiliselt lõpule viidud, kerkis partei ette küsimus, missugust teed mööda peab meie maa edasi sotsialismi poole liikuma. Kas NSV Liit, kui ta jääb ainsaks sotsialistlikuks

maaks ja teda ümbritsevad vaenulikud imperialistid, suudab oma jõududega üles ehitada täieliku sotsialistliku ühiskonna? Selle küsimuse ümber puhkes äge võitlus parteis.

Leninlike ideedega varustatuna lähtus partei sellest, et NSV Liidul on olemas kõik vajalikud sisetingimused täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks.

Metsikut rünnakut leninlike ideede vastu alustasid trotskistid ja zinovjevlasted; nad väitsid, et seni, kuni pole võitnud maailmarevolutsioon, on sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus läbikukkumisele määratud. Partei purustas need antileninlikud seisukohad.

Ennenägematult lühikese ajaga — umbes 10 aastaga — rakendas nõukogude rahvas ellu Lenini kavatsused. Võib öelda, et plaani elluviimisel oli kaks peamist etappi. Esimene — aastad 1926—1932, kui ehitati üles sotsialistliku majanduse vundament; teine — aastad 1933—1936, kui tagati sotsialismi võit NSV Liidus.

**Sotsialistliku
majanduse
vundamendi
ehitamine
NSV Liidus**

Vastavalt Lenini plaanile alustas partei sotsialismi ehitamist meie maa industrialiseerimisest. 1925. aasta lõpul peeti partei XIV kongress. Peajoonena esitas kongress sotsialistliku industrialiseerimise läbiviimise. Nõukogude rahvas liikus ajaloo seni tundmatuid teid mööda, rajades esimesena maailmas tee uue ühiskonna ülesehitamiseks.

Selleks ajaks oli suurteil kapitalistlikel maalidel juba olemas kogemusi industrialiseerimise alal. Tootmise organiseerimise, teaduse ja tehnika saavutuste rakendamise seisukohalt oli neil kogemustel muidugi tähtsust ka NSV Liidule. Kuid sotsialistlik industrialiseerimine erines oma eesmärkide, iseloomu, teede, materiaalsete allikate poolest põhjalikult kapitalistlikust industrialiseerimisest.

Kapitalistlikud riigid alustasid oma tööstuse arendamist kergetööstusest, kus kasum akumuleerub kiiremini. NSV Liit võis alustada oma industrialiseerimist ainult rasketööstusest. See on kahtlemata raskem, kuid võrratult kiirem tee — see võimaldas lühima ajaga tööstuslikult arenenud kapitalistlikele maadele järele jõuda.

Kapitalistlike maade tööstuslik võimsus loodi töörahva laostumise, asumaade halastamatu ekspluateerimise teel ja sõdades kokkuriisunud varaga. Olulist osa etendasid ka välislaenud.

On täiesti selge, et Nõukogude riik ei läinud seda teed mööda, tema võis arvestada ainult omaenda vahendeid.

Industrialiseerimise aluseks, tema lähtepunktiks oli tööstus, mis oli loodud juba vanal Venemaal. Rahva varaks saanud ettevõtted andsid kasumit, mis läks industrialiseerimise vajadusteks. Suurt tulu andis väliskaubandus. Revolutsioon lõpetas protsentide maksmise neilt võlgadelt, mis tsaar ja Ajutine Valitsus olid omal ajal saanud välismaalt. See säästis meie maale sajad miljonid kuldruhlad. Nõukogude tingimustes, kus maa oli saanud kogu rahva omanduseks ja talupojad olid vabastatud rendi- ja muudest maksudest mõisnikele, hakkasid talurahva hulgad abistama tööliklassi meie maa industrialiseerimisel.

Industrialiseerimisele materiaalsete tingimuste loomisel etendas suurt osa võitlus majandamisoskuse eest. Partei kutsus üles säästlikkusele, rangele kokkuhoiule vahendite kasutamisel, tõstma tööviljakust ja alandama toodangu omahinda. Kokkuhoiurežiimist sai edaspidi üks sotsialistliku majandamise põhiprintsiipe.

Sõna otseses mõttes iga kopikat, iga kilogrammi leiba tuli kokku hoida. Nõukogude riik oli sunnitud piirama kapitaalvahutusi põllumajandusse. Puudusid vajalikud vahendid elamuehituse laialdaseks arendamiseks. Uue ühiskonna ülesehitamise nimel oli meie rahvas nõus ka oma materiaalseid vajadusi tõsiselt piirama.

Meie maa meenutas hiiglasuurt ehitusplatsi. Rajati uusi vabrikuid ja tehaseid, käis olemasolevate ettevõtete rekonstrueerimine. Uraalis ja Siberis loodi kiiresti võimas söe- ja metallurgiabaas: ehitati musta metallurgia gigandid — Magnitogorski kombinaat ja Kuznetski kombinaat.

Juba esimesed nõukogude tööstuse edusammud kõnelesid partei poliitika elujõulisusest, kes oli võtnud kursi meie maa industrialiseerimisele. Juba 1928. aastal moodustas sotsialistliku sektori osa nõukogude tööstuses 82 protsenti. Eriti kiiresti kasvas suurtööstus. Selle toodang ületas juba 52 protsenti sõjaeelse taseme.

Partei võttis vastu otsuse hakata rahvamajanduse arendamist planeerima pikema aja peale — viie aasta peale. 1928. aastal töötati välja esimene viie aasta plaan. Plaani ülesanne seisis selles, et tagada sotsialistliku majanduse vundamendi loomine ja tõrjuda kapitalistlikud elemendid täielikult välja kõigilt rahvamajandusaladelt.

Viie aasta plaan kutsus töötajates esile ennenägematu

töölase ja poliitilise aktiivsuse tõusu. Esiridades sammus töölisklass. Töölistel lasus sotsialistliku industrialiseerimise ülesannete lahendamise pearaskus. Nad olid väga paljude loovate algatuste ja esmajoones laialdase sotsialistliku võistluse initsiaatorid. Töölisklassi algatusel sündis võitlusloosung: «Viisaastak — nelja aastaga!»

1927. aasta detsembris toimus partei XV kongress. Kongress võttis kursi maal põllumajandusliku tootmise koopereerimise igakülgsele arendamisele. Viie aasta plaan nägi ette, et igasuguste koopereerimise vormidega tuleb hõlmata 85 protsenti talumajanditest. Nähti ette, et juba viisaastaku lõpuks annavad sotsialistlikud majandid — kolhoosid ja sovhoosid — 48 protsenti kogu põllumajanduse kaubatoodangust.

Põllumajanduse kollektiviseerimisliikumist alustasid külakehvikud. Nõukogude riik toetas neid ja aitas esimesi kolhoose igati: andis neile raha võlgu, krediiti, muretses traktoreid ja muid põllutöomasinaid. Tähtsaks sammuks oli masina-traktori jaamade loomine; need etendasid maal sotsialismi tugipunktide osa.

Talupojad veendusid aegamisi kolhooside eelistes. Murang maarahva meeoludes toimus 1929. aasta sügisel: kolhoosi hakkasid kehvikute järel astuma ka keskmikud. Algas põllumajanduse üldine kollektiviseerimine.

Põllumajanduse ümberkorraldamine on sotsialistliku ülesehitustöö raskeim ülesanne. Seda lahendades ei saanud partei mitte mingisugustele varasematele kogemustele toetuda. Üldise kollektiviseerimise läbiviimisel tehti alguses ka tõsiseid vigu, mis seisid kollektiviseerimise tempo kunstlikus kiirendamises, kommuunidest vaimustusse sattumises jne. Partei parandas need vead õigeaegselt. Alles kollektiviseerimise käigus, kollektiviseerimise esimeste kogemuste alusel kujunes välja ka sotsialistliku majapidamise kõige otstarbekohasem vorm: põllumajanduslik artell. Artellis ühistatakse ainult põhilised tootmisvahendid, tulud jaotatakse aga töö järgi. Kõrvuti ühiskondliku majapidamisega artellis eksisteerib teatud piires ka isiklik majapidamine. See on saaduste tootmise ja artelli liikmete tulude täiendavaks allikaks.

Küla sotsialistlik ümberkujundamine toimus terava klassivõitluse olukorras. Kulakud tapsid kolhoosiaktiviste, arendasid Nõukogude-vastast agitatsiooni, süütasid ühiskondlikke hooneid, hävitasid külve, tapsid loomi jne.

Nõukogude võim ei saanud leppida kulakute vaenuliku tegevusega. Ta viis läbi ranget ja järjekindlat joont selle meie maa kõige arvukama ekspluataatorliku klassi likvideerimiseks. Kuigi kulakud suhtusid nõukogude võimu esimestest aastatest peale tema üritustesse vaenulikult, ei saanud ta otsekohe kulaklikke majandeid likvideerida. Asi on selles, et nad andsid teatud aja rohkem kaubavilja kui kolhoosid ja sovhoosid. Poleks õige teha siit järeldust, nagu oleksid kulakud toitnud meie maad. Tegelikult andsid töötavad talupojad — kehvikud ja keskmikud — ka siis 74 protsenti kaubatoodangust, kulaklikele majanditele aga langes umbes 20 protsenti.

Vastavalt kolhooside ja sovhooside kasvule see vahekord muutus. Nii hakkasid kolhoosid ja sovhoosid juba 1929. aasta lõpuks andma riigile rohkem vilja kui kulaklikud majapidamised. Partei ja Nõukogude riik läksid kulakute piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt üle kulakute kui klassi likvideerimise poliitikale üldise kollektiviseerimise alusel. Üldise kollektiviseerimise piirkondades keelati maa rentimine ja palgatöö kasutamine. Samal ajal lubati konfiskeerida kulakutele kuuluvaid masinaid, loomi ja muud vara, mis arvati kolhooside jagamatutesse fondidesse. Selle poliitika teostamisel tuli parteil pidada visa võitlust seisukohtadega, mida esitasid parempoolsed kallaklased, kes astusid välja kulakute kaitseks ja seisid antileninliku joone eest, nagu võiks kulak rahulikult sotsialismi «sisse kasvada».

Kulakud saadeti tavaliselt välja neile spetsiaalselt määratud piirkondadesse, kus neile anti võimalus töötada ja auateks tööinimesteks saada. Kas oleks võinud ilma nende abinõudeta läbi saada? Kulakud paljastasid esimesena relvad, astudes välja põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise vastu. Tuleb arvesse võtta ka seda, et NSV Liidus, erinevalt mõnest teisest maast, olid kulakud küllaltki tugevad nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Kulakutele panid oma lootused end põranda all varjavad kontrrevolutsionärid, neile lootsid samuti välisimperialistid.

Olukord maailmas oli keeruline. Nõukogude rahvas ei võinud hetkekski unustada sõjaohtu. Imperialistid püüdsid iga hinna eest rahulikku sotsialistlikku ülesehitustööd nurja ajada, valmistasid ette jõude uueks interventsiooniks ja kapitalistliku korra taastamiseks NSV Liidus. Neil

aastail järgnes üks Nõukogude-vastane provokatsioon teisele. Imperialistid organiseerisid Nõukogude diplomaatide tapmisi, korraldasid politseirünnakuid NSV Liidu diplomaatidele ja kaubanduslikele esindustele välismaal, kutsusid üles «ristisõjale» nõukogude rahva vastu. Interventsioonioht tugevnes eriti 1929. aasta lõpul, kui kapitalistlikus maailmas puhkes ennenägematu majanduskriis. Imperialistid püüdsid kriisist väljapääsu leida sõjas NSV Liidu vastu. Nad määrasid isegi kindlaks selle alguse tähtaja — 1930. aasta.

Kõik see nõudis Kommunistlikult Parteilt ja Nõukogude riigilt suuri jõupingutusi, mis olid suunatud riigi kaitsevõime tugevdamisele, Punaarmee ja sõjalaevastiku lahinguvõime edasisele tõstmisele.

Ühtlasi jätkas NSV Liit aktiivset võitlust rahu säilitamise eest ja taotles asjalike suhete arendamist kõigi riikidega, olenemata nende ühiskondlikust ja poliitilisest korrast. Rea naaberriikidega sõlmiti neutraliteedilepingud.

Nõukogude Liit algatas tähtsaid üritusi, mis, kui need oleks teostatud, oleksid võinud päästa inimkonna uuest verevalamisest. Meie maa tegi kapitalistlikele riikidele ettepaneku läbi viia täielik ja üldine desarmeerimine. Imperialistid, kes salamisi unistasid maailma esimese tööliste ja talupoegade riigi purustamisest, jäid kurdiks Nõukogude ettepanekute suhtes. Kuid nendele reageerisid soojalt paljude maade töölised: kolmeteistkümnes maailma riigis võtsid rohkem kui 200 kõige erinevamat ühiskondlikku organisatsiooni sõna meie rahumeelse algatuse kasuks.

Maailmas kasvas ja laienes Nõukogude Liiduga solidaarsust taotlev liikumine. Kapitalistlike maade töölised korraldasid kommunistlike parteide üleskutsel meelevaldusi ja organiseerisid protestistreike oma valitsuste Nõukogude-vastase poliitika vastu.

Meie maad külastasid arvukad välisdelegatsioonid. Kodumaale tagasi pöördunud, jutustasid nad töölistele tõtt nõukogude rahva elust ja tööst. Üks meil käinud Ameerika tööliste delegatsioon kirjutas, et ta nägi Venemaal rahvast, «kes on vaba ja ehitab sotsialismi oma vabariigis... Õppige vene töölistelt, kuidas nad said hakkama raskete aegade!... Vene revolutsioon vabastas miljonid inimesed!»

Meie maad toetasid aktiivselt paljud väljapaistvad välis-

maa teadlased, kirjandus- ja kunstitegelased. Kõige ägedama Nõukogude-vastase kampaania ajal kõlas suure prantsuse kirjaniku Romain Rolland'i kirglik üleskutse: «NSV Liit jääb alati vajalikuks kantsiks Euroopa reaktsiooni vastu... Ärge lubage puutuda NSV Liitu.»

See kõik aitas nurja ajada imperialistide agressiivseid plaane ja oli Nõukogude välispoliitika suureks edusammuks.

1932. aastal tegi nõukogude rahvas määratu suure vaimustusega kokkuvõtteid esimese viie aasta plaani täitmise eest peetud kangelaslikust võitlusest. Viisaastaku jooksul oli muutunud meie maa ilme. Tööstustoodang moodustas nüüd 70 protsenti, sel ajal kui tema osa 1928. aastal ei ületanud 48 protsenti. See aga tähendas, et viie aastaga oli Nõukogude Liit muutunud agraarmaast industriaalmaaks. Tööstustoodangu maht oli kasvanud 1928. aastaga võrreldes 2-kordseks ja 1913. aastaga võrreldes 3-kordseks. Olid tekkinud uued tööstusharud, mida vana Venemaa üldse ei tundnud: tööpingiehitus, traktoriehitus, lennukite ja autode tootmine, keemiatööstus. Iga-aastane tööstustoodangu juurdekasv võrdus keskmiselt 22 protsendiga.

Edukalt teostati põllumajanduse sotsialistlikku ümberkorraldamist. Peaaegu 15 miljonit üksikmajapidamist, mille külvipind moodustas üle 75 protsendi kogu talupöegade külvipinnast, olid ühinenud kolhoosideks. Kaugele edasi oli jõudnud põllumajanduse tehnikaga varustamine. Kolhoosi- ja sovhoosipõldudel töötas üksnes traktoreid 5,5 korda rohkem kui 1928. aastal.

NSV Liidus oli üles ehitatud sotsialistliku ühiskonna kindel majanduslik vundament.

Sel alusel toimusid olulised sotsiaalsed muudatused, mis puudutasid sõna otseses mõttes kõiki nõukogude rahva elualasid.

Sotsialismi suurimaks saavutuseks oli tööpuuduse täielik likvideerimine; tööpuudus on hirmsaim nuhtlus, mis jälitab vahetpidamata töörahvast kapitalistlikes maades. Viisaastaku jooksul kasvas tööliste arv NSV Liidus peaaegu 2-kordseks. Nii suurt kasvu ei tunne ühegi tööstuslikult arenenud kapitalistliku maa ajalugu. Inglismaal näiteks suurenes tööliste arv 40 aasta jooksul — 1891. aastast 1931. aastani — 1,2-kordseks.

Tööstuse progress tugevdas tootmise sotsialistlikku

konsentratsiooni ja koondas enamiku töölisi suurettevõtetesse.

Kasvas tööliklassi osa riigivalitsemises, suurenes tema erikaal juhtiva nõukogude ja majanduskaadri koosseisus.

Sotsialistliku majanduse vundamendi ülesehitamine tähendas, et nõukogude rahvas on Kommunistliku Partei juhtimisel vallutanud otsustava positsiooni sotsialismi täieliku võidu poole viival teel.

**Kultuuri-
revolutsiooni
otsustavad
edusammud**

Oluliseks lüliks sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani elluviimisel sai kultuuri-revolutsioon. Nagu majanduse alal, nii saavutasid partei ja riik ka meie maa kultuurilises uuendamises lühikese ajaga silmapaistvat edu. Kultuurirevolutsiooni aga oli tarvis alustada elanikkonna massilise kirjaoskamatus e likvideerimisest. Enne revolutsiooni ei osanud valdav enamik Venemaa elanikest lugeda ega kirjutada. Linnades ja külates, vabrikutes ja tehastes, Punaarmee väeosades loodi kirjaoskamatus e likvideerimise punktid, ja kümned miljonid täiskasvanud inimesed õppisid kirjatarkuse ära. Kesk- ja kõrgem kool korraldati täielikult ümber — kaotati õppemaks, õppetöö hakkas toimuma õpilaste emakeeles. Tööliste ja talupoegade lapsed hakkasid ülikoolides ja instituutides saama riiklikke stipendiume.

Ennenägematult kiires tempos arenes kooliharidus rahvuspiirkondades. Tadžikistanis näiteks kasvas keskkooli-õpilaste arv 30. aastate lõpuks revolutsioonieelse ajaga võrreldes 660-kordseks. Paljud väikerahvad said esimest korda oma kirjavara. 1930. aastast alates hakati meie maal järk-järgult sisse viima üldist kohustuslikku algharidust. Nõukogude kool tegi suuri edusamme teise viisaastaku jooksul: ehitati üle 20 000 koolimaja. Et avada nii palju koole, oleks tsaristlikul Venemaal kulunud 200 aastat.

Kasvas üles uus, nõukogude haritlaskond. Selle ridades oli 1937. aastal üle 9 miljoni inimese. Suure Isamaasõja eel õppis NSV Liidu kõrgemates õppeasutustes rohkem üliõpilasi kui Euroopa 22 kapitalistlikul maal kokku.

Partei pööras väga suurt tähelepanu teaduse ja tehnika arendamisele. Rööbiti NSV Liidu Teaduste Akadeemiaga asutati liiduvabariikide teaduste akadeemiad. Nõukogude teadlased andsid suure panuse keemia, füüsika, matemaatika, bioloogia ja teiste teaduste arendamisse. 1933.—1936. aastal tõusid õhku esimesed Nõukogude

raketid. NSV Liidus kasvas üles suurepärase lennukikonstruktorite plejaad. Loodi masinate, tööpinkide, turbiinide, vedurite ja traktorite kodumaised mudelid. Lennundusteaduse ja -tehnika eduka arendamise tulemusena jõudis Nõukogude lennukiehitus juba 30. aastatel ühele esimestest kohtadest maailmas.

Kultuurirevolutsiooni orgaaniliseks osaks on rahvahulkaade sotsialistliku teadlikkuse arendamine. Kultuurirevolutsiooni ideeliseks aluseks on marksismi-leninismi suur revolutsiooniline õpetus. NSV Liidus kultuurirevolutsiooni teostamise esimestest päevadest peale hakati laialdaselt propageerima marksismi-leninismi. Miljonilistes tiraažides hakkasid ilmuma K. Marxi, F. Engelsi ja V. I. Lenini tööd.

Kultuurirevolutsiooni läbiviimisel etendas määratu suurt osa kirjandus ja kunst, mis arenesid kõige eesrindlikuma loomingulise meetodi — sotsialistliku realismi meetodi alusel.

Sotsialismi ehitamise aastatel saavutas kultuurirevolutsioon otsustavat edu. Kuid ta ei jõudnud lõpule. Kultuurirevolutsiooni lõpuleviimine on suhteliselt pikaajaline protsess, mis langeb ühte ühiskonna üleminekuga kommunismile.

Sotsialismi võit NSV Liidus

Partei ja rahvas alustasid uusi suuri üritusi. Oli tarvis rahvamajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine lõpule viia ja sellega põhiliselt üles ehitada sotsialismi materiaal-tehniline baas. Ees seisis kapitalistlike elementide lõplik likvideerimine, nende põhjaste täielik hävitamine, mis sünnitavad ekspluataatorlikke klasse ja inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Need äärmiselt rasked ülesanded lahendas meie rahvas teisel viisaastakul (1933—1937).

Algaval viisaastakul oli tarvis mitte ainult üles ehitada 4500 uut tööstusettevõtet, see on 3 korda rohkem kui esimesel viisaastakul, vaid ka õppida täielikult kasutama juba rajatud määratu suuri tootmisvõimsusi. Paljude tööliste kultuuriline ja tehniline tase jäi tol ajal veel maha ettevõtete tehnilise varustuse tasemest. Paljud tööstushiiqlased, mis olid ehitatud esimesel viisaastakul, ei tulnud tootmisplaanide täitmisega toime. Kodanlik ajakirjandus kahjurõõmutses: töölikklass võivat küll tehaseid üles ehitada, aga tööprotsessi ilma kapitalistideta organiseerida ta ei suutvat. Kogu maal käis tootmis-tehniline

õppus. See toimus otse tsehhide, tööpinkide juures, kae-
vandustes. Miljonid töölised võtsid sellest raskest üritu-
sest osa. Paljud neist õppisid edukalt kasutama uut tehni-
kat ja neist said tootmise organiseerijad.

Uuele astmele tõusis sotsialistlik võistlus. See kasvas
ümber tootmise novaatorite võitluseks tehnika kasutama
õppimise eest; see on tuntud stahhaanovliku liikumise
nime all (ühe selle algataja — Aleksei Stahhanovi nime
järgi). Selles liikumises ilmnisid selgesti sotsialismi eeli-
sed kapitalismiga võrreldes. Töölisklassi uus algatus kõne-
les ka rahvahulkade loova aktiivsuse tormilisest tõusust,
nende osatähtsuse kasvust sotsialismi ehitamisel. Oma
artiklis «Uuest inimesest» kirjutas Maksim Gorki, et uus
liikumine, mida alustas nõukogude tööliklass, on «massi-
lise energia tulepurse... mis vabastab inimkonna mine-
viku ikkest».

Suured ülesanded lahendas partei maal, kus jõudis edu-
kalt lõpule talurahva tootmisalane koopereerumine. Kuid
kolhoosikord elas läbi ka tõsiseid organisatsioonilisi ja
majanduslikke raskusi. Need olid paljus osas seletatavad
sellega, et talupoja psühholoogia mõjutamine sotsialismi
suunas alles algas. Paljumiljoniline eilsete üksiktalupoe-
gade mass, kes oli astunud sotsialismi teele, ei võinud
ometi otsekohe vabaneda sajandite jooksul kujunenud har-
jumustest ja tavadest. Kolhoosides oli töödistsipliin nõrk,
arvestus ja kontroll halvasti korraldatud. Mõnda artelli
olid pugenud vaenulikud elemendid — endised kulakud ja
nende sabarakud.

Partei abistas talurahvast tublisti. Masina-traktorijaa-
made ja sovhooside juurde loodi poliitosakonnad. Partei
saatis neisse tööle kogenud ja karastatud kommuniste.
Partei saadikud tegid ära tohutu töö, kasvatades talurah-
vast teadliku töödistsipliini ja ühiskondlikusse varasse
kokkuhoidliku suhtumise vaimus. Poliitosakonnad aitasid
paljudel tootmise eesrindlastel sotsialistliku põllumajan-
duse vilunud juhtideks ja organisaatoriteks saada. Maal
tugevnesid tunduvalt partei- ja komsomoliorganisatsioonid.
Suurenes põllumajandusliku toodangu tootmine. Juba
enne viisaastaku lõppu sai võimalikuks kaotada elanik-
konna normeeritud varustamine.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik oskasid äärmi-
selt keerulises rahvusvahelises olukorras tagada nõu-
kogude inimestele rahulikud töötingimused. Kuid sõjaaeg

muutus järjest käegakatsutavamaks. See kasvas eriti pärast seda, kui Saksamaal tulid võimule fašistid eesotsas Hitleriga. Ohtlik sõjakolle tekkis ka Kaug-Idas, kus täris-tasid relvi Jaapani imperialistid.

Nõukogude Liit kaitses väsimatult rahuüritust. Ta tegi kõigile rahuarmastavatele maadele ettepaneku ühineda agressioonile vastulöögi andmiseks, asuda Euroopas kollektiivse julgeoleku loomise teele. Nii oleks olnud võimalik ohjeldada fašistlikku kiskjat, kes ähvardas iga hetk ketist lahti kiskuda ja maailmasõda valla päästa. Kuid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsus astusid ainult sõnades välja fašistlike agressorite vastu, tegelikult aga aitasid nad oma poliitikaga Itaalia-Saksamaa fašistlikul blokil lämmatada vabariikliku Hispaania, Hitleril aga annekteerida Austria. Hiljem andsid nad Tšehhoslovakkia fašistidele lõhkikiskumiseks. Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa imperialistid finantseerisid heldelt Saksa sõjamasina taastamist. Nad hellitasid lootust, et Hitler paiskab oma sõjalise võimsuse ainult NSV Liidu pihta ja teeb kommunismile lõpu peale.

Sellises komplitseeritud, sõjaohutudest tulvil olukorras viis nõukogude rahvas edukalt lõpule teise viie aasta plaani täitmise.

Meie maal oli loodud sotsialismi kindel materiaal-tehniline baas. Selle aluse moodustasid esmajoones need 6000 uut tehast, vabrikut, elektrijaama, söe- ja maagikaevandust, mis meie rahvas oli ehitanud kahe viisaastaku jooksul. Need ettevõtted koos äsja rekonstrueeritud vanade tehaste ja vabrikutega andsid üle 80 protsendi kogu meie maa tööstustoodangust. Sotsialistlik suurtööstus hakkas andma üle 93 protsendi meie maal toodetavast tööstustoodangust. Kolhoosid ühendasid selleks ajaks 93 protsenti talunditest ja 99,1 protsenti kogu talupoegade maast.

Rööbiti külas toimuva sotsiaalse revolutsiooniga algas revolutsioon põllumajandustehnika valdkonnas. Teise viisaastaku jooksul said kolhoosid ja sovhoosid 500 000 traktorit, 123 500 kombaini ja tohutul hulgal muid masinaid. Esimese viisaastakuga võrreldes kasvas masina-traktori-jaamade arv peaaegu 2,5-kordseks.

See kõik tähendas, et uus ühiskond, mis oli NSV Liidus Oktoobrirevolutsiooniga sündinud, oli loonud vankumatu majandusliku baasi. Endine olukord, kus nõukogude majanduses oli mitu sektorit, oli minevikuks muutunud.

1937. aastal kuulus juba 98,7 protsenti kõigist meie maa tootmisfondidest kas sotsialistlikule riigile või kolhoosidele ja kooperatiividele.

Partei lahendas edukalt ka sotsialismi ehitamise peamise poliitilise ülesande: likvideeriti lõplikult kapitalistlikud elemendid ja hävitati täielikult põhjused, mis sünnitavad inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. NSV Liidus kujunes ennenägematult monoliitne ühiskond, kes koosneb sõbralikest töötavatest klassidest — töölistest ja talupoegadest. Tekkis uus, rahva hulgast pärit haritlaskond.

Põhiliselt oli üle saadud rahvuste tegelikust ebavõrdsusest, oli tugevnenud rahvaste vennalik sõprus.

Sotsialismi võit NSV Liidus tugevdas meie maa kaitsevõimet ja tagas tema täieliku majandusliku sõltumatus.

Põhjalikud muudatused, mis olid toimunud nõukogude ühiskonna klassistruktuuris, fikseeriti seadusandlikus korras Nõukogude konstitutsioonis, mis võeti vastu 1936. aastal erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil.

Sotsialistliku ühiskonna edukas ülesehitamine NSV Liidus kinnitas veenvalt Kommunistliku Partei peajoone suurt elujõudu ja õigsust.

Sotsialismi ehitamise leninliku plaani elluviimise tulemusena toimusid meie maal põhjalikud muudatused.

Missugused on need muudatused ja milles peitub nende mõte?

Esiteks, ehitati üles sotsialismi materiaal-tehniline baas, mille aluseks oli võimas sotsialistlik tööstus ja selle keskne haru — rasketööstus.

Teiseks, väikeste, killustatud individuaaltalumajandite asemele, mis rajanesid tootmisvahendite eraomandusel, tekkisid mehhaniseeritud sotsialistlikud suurmajandid.

Kolmandaks, likvideeriti ekspuataatorlikud klassid ja põhjus, mis neid sünnitab, — tootmisvahendite eraomandus. NSV Liidus kujunes tööinimeste ühiskond, mis koosneb sõbralikest klassidest — töölistest ja talupoegadest. Nende klasside hulgast võrsusid põhiliselt ka uue, töötava nõukogude haritlaskonna esindajad.

Neljandaks, leninliku rahvuspoliitika alusel tekkisid NSV Liidus uued sotsialistlikud rahvused, tugevnes rahvaste sõprus, võeti kindlalt omaks sotsialistliku patriotismi ja proletaarse internatsionalismi ideoloogia.

Viiendaks, saavutati otsustavat edu kultuurirevolutsiooni läbiviimisel.

Nõukogude Liit muutus võimsaks industriaalriigiks, kus on mehhaniseeritud suurpõllumajandus, eesrindlik teadus ja kultuur. Ekspluataatorlike klasside likvideerimise tulemusena kujunes välja nõukogude rahva monoliitne ideelis-poliitiline ühtsus.

Tehes kokkuvõtteid sellest kangelaslikust perioodist, kirjutab partei oma programmis: «Sotsialism, mille paratamatust olid teaduslikult ette kuulutanud Marx ja Engels, sotsialism, mille ülesehitamise plaani kavandas Lenin, muutus Nõukogude Liidus reaalseks tegelikkuseks.»

Ehitanud üles sotsialismi, jõudis meie maa oma arenemises uude ajajärku — kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärku. Kuid nõukogude inimeste rahuliku loova töö katkestas sõda.

Nõukogude rahva silmapaistev kangelas-tegu Suures Isamaasõjas Hitlerlik Saksamaa tungis sõnamurdlikult, sõda kuulutamata meie maale kallale. Nõukogude rahvas oli sunnitud haarama relvad. Hitler teatas juba esimesel sõjapäeval avalikult, et fašistid seavad oma ülesandeks hävitada sotsialistlik ühiskonnakord ja purustada Nõukogude paljurahvuseline riik. Hitlerlased ei varjanud ka seda, et nad kavatsevad võtta nõukogude rahvalt ära tema maa, tehased, vabrikud, taastada meie maal kapitalistide ja mõisnike omandus ja võim. Fašistide plaanid nägid ette nõukogude inimeste massilise Saksa-maale sunnitööle saatmise, ülejäänud elanikkonna halastamatu hävitamise, tööstusseadmete, tooraine ja põllumajandussaaduste väljavedamise.

Seega oli otsustamisel Nõukogude Liidu olemasolu, maailma esimese sotsialismimaa suurte saavutuste saatuse, järelikult ka ülemaailmse kommunistliku liikumise saatuse, inimühiskonna arenemise edaspidiste teede küsimus.

See määras ka sõja iseloomu. Nõukogude rahvas nimetas oma võitluse saksa fašismi ja tema liitlaste vastu Suureks Isamaasõjaks.

Me võitlus püha, õiglane,
kee lainena sa nüüd.
Eks kostnud kogu rahvale
me sõjasarve hüüd...

õeldi ühes tolle aja populaarsemas laulus.

Nõukogude Liidu vabadussõda äratas kogu maailma töörahvas suurt sümpaatiat meie maa vastu. Nõukogude

rahva suhtes solidaarsust avaldavad miitingud ja demonstratsioonid toimusid kõigis maailmajagudes. Nende laine ulatus kaugesse Kuubasse. Havanna tänavaile tuli peaaegu 40 000 töölist. Tugevnes Jugoslaavia, Kreeka, Tšehhoslovakkia, Poola, Hollandi, Norra ja Belgia rahvaste anti-fašistlik võitlus.

Juba ammu enne sõda nägid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus selgesti ohtu, mis rippus Nõukogude-maa kohal; seepärast pöörasid nad sotsialistliku ülesehitustöö igakülgse arendamise kõrval väga suurt tähelepanu riigi kaitsevõime tugevdamisele. Ennesõjaaegsete viisaastakute ajal jõudis NSV Liidu kaitsetööstus kasvutempolt teistest tööstusharudest kaugelt ette. Kolmanda viisaastaku kolme aasta jooksul oli kogu tööstuse iga-aastane toodangu juurdekasv keskmiselt 13 protsenti, kaitsetööstuse toodangu juurdekasv aga 39 protsenti. Ühtlasi tehti palju ära relvastatud jõudude tugevdamiseks ja täiustamiseks. Nii kasvas Nõukogude armee käsutuses olevate relvade hulk juba 1939. aastal 1930. aastaga võrreldes tankide osas 43-kordseks, lennukite osas 6,5-kordseks, suurtükkide osas peaaegu 7-kordseks, tankisuurtükkide ja väikesekaliibriliste tankitõrjesuurtükkide osas 70-kordseks.

Partei nägi ette, et sõjaline kokkupõrge kapitalistliku maailmaga on paratamatu. Seepärast tegi ta suurt tööd rahva sõjalis-patriootiliseks kasvatamiseks, ühiskonna moraalseks ja poliitiliseks konsolideerimiseks.

Nõukogude Liidul oli järelikult olemas kõik vajalik vaenlase purustamiseks. Ja fašistlikud jõugud said lõppkokkuvõttes hävitavalt lüüa. Kuid sõja esimene etapp möödus meile ebasoodsates ja vaenlasele soodsates tingimustes. Fašistlik Saksamaa valmistus kaua ja hoolega NSV Liidule kallaletungimiseks. Hitler koondas meie läänepiiridele määratu suured sõjalised jõud: 181 diviisi ja 18 brigadi, 3700 tanki ja ründesuurtükki, 4950 lennukit. Fašistliku Saksamaa ja tema liitlaste vägedesse kuulus 5 500 000 inimest. Need olid väed, kellel olid suured kogemused sõjapidamiseks Euroopas ja nad olid varustatud uusima lahingutehnikaga. Fašistlik Saksamaa korraldas ammu enne sõda ümber kogu oma majanduse vastavalt sõjaaja nõuetele ja allutas sõja huvidele tema poolt vallutatud maade majanduse. Löögi ennenägematu võimsus ja ootamatus seadsid nõukogude rahva ja tema armee äärmiselt

raskesse olukorda. Meil tuli sõja esimesel perioodil kaotuste ja ebaõnnestumiste kibe karikas tühjaks juua.

Kuid juba esimestel päevadel kohtasid fašistid meie maal Nõukogude sõdurite visa vastupanu. Meie kuulsad piirivalvurid panid viimase veretilgani vastu. Bresti kindluse ja Przemyśli kaitsjate kangelasteod, kapten Nikolai Gastello ja tema lahingusõprade, Viktor Talalihhini ja paljude teiste kangelaste, kodumaa ja rahva ustavate poegade kangelasteod on surematud.

Kasutades ajutisi eeliseid, tungis Saksa fašistlik armee meie maa eluliselt tähtsatesse keskustesse. Vaenlane valutas söerikka Donbassi ja metallurgiatehased lõunas. Tema käes oli ajutiselt territoorium, kus enne sõda elas 40 protsenti NSV Liidu elanikkonnast, toodeti 68 protsenti malmi ja 58 protsenti terast, kaevandati 63 protsenti sütt.

Neis tingimustes oli tarvis rahva ja armee ennenägematut meelegindlust, partei hiiglasuurt organisatoorset ja suunavat tegevust, et vaenlase metsikule survele vastu panna, kogu meie maa majanduslikku ja ühiskondlikku elu vastavalt sõjaaja nõuetele ümber korraldada. Kogu vajaliku tegevuse juhtimiseks vaenlasele vastulöögi organiseerimisel moodustati Riiklik Kaitsekomitee eesotsas ÜK(b)P Keskkomitee peasekretäri J. V. Staliniga. Kommunistlik Partei, partei Keskkomitee ja Riiklik Kaitsekomitee tegid määratu suurt tööd, mobiliseerisid kõik rahva jõud fašistlikele röövvalutajatele vastulöögi andmiseks. Kõigepealt korraldati majandus ümber vastavalt sõjaaja nõuetele. Punaarmee võimsaks arsenaliks said NSV Liidu idapiirkonnad. Siin oli juba esimeste viisaastakute ajal loodud teine meie maa söe- ja metallurgia baas. Siia oli ka neist piirkondadest, mida ähvardas fašistlik okupatsioon, üle toodud suur hulk tööstusettevõtteid. 1941. aasta suvel ja sügisel evakueeriti Uraali, Siberi ja Kesk-Aasia rajoonidesse 1523 ettevõtet, see on rohkem, kui neid ehitati esimesel viisaastakul. Sealjuures olid 1360 suured tehased. Samal ajal hakati ehitama uusi tehaseid. Kolme sõja-aasta jooksul lasti käiku 2250 suurt tööstusettevõtet.

Surmaohu ees koondus nõukogude rahvas veelgi tihedamalt Kommunistliku Partei ümber, oli nõus kandma suuri ohvreid, et saavutada võit vaenlase üle. Hoolimata suurtest kaotustest rindel, kasvasid partei read sõja ajal

pidevalt. Enne sõda oli parteis ligi 4 miljonit liiget ja liikmekandidaati, pärast sõda aga oli parteis juba üle 6 miljoni inimese.

Nõukogude inimeste eluseaduseks sai loosung «Kõik rinde heaks, kõik võidu heaks!». Juba esimestel sõjapäevadel, kui kümned tuhanded töölised läksid rindele, asusid nende tööpinkide taha emad, naised, õed. Tootmisse tulid tagasi pensionil olevad vana tööliskaardiväe esindajad. Töölisklass asus rinde töövalvesse. Noorte tööliste initsiatiivil algas liikumine, mille deviisiks oli: täidame ühe normi enda eest, teise normi aga rindele läinud seltsimehe eest.

Käsikäes töölisklassiga võitles võidu saavutamiseks kolhoositalurahvas. Sõda viis rindele miljonid kolhoosnikud, sovhooside ja masina-traktori jaamade töötajad. Tööde pearaskus põllumajanduses lasus naiste, alaealiste ja vanade õlgadel. Väga suurtele raskustele ja puudusele vaatamata täitis kolhoositalurahvas auga oma kohuse kodumaa ees.

Suure vaimustusega viidi kogu maal läbi korjandus rinde abistamiseks, tankikolonnide, lennukieskadrillide, suurtükipatareide ehitamiseks. Sajad tuhanded nõukogude inimesed andsid vabatahtlikult oma verd haavatud sõjameeste päästmiseks.

See kõik kokkuvõttes hakkas võrdlemisi kiiresti tulemusi andma. Fašistlik armee kohtas järjest kindlamat Nõukogude vägede vastupanu. Kaks kuud kestsid ägedad lahingud Smolenski piirkonnas. Neis lahingutes silma paistnud laskurdiviisid said esimestena kaardiväediviiside kõrge nimetuse. Ligi paar kuud kaitsiti Kiievit. 69 päeva kestis võitlus Odessa pärast. Tohutute kaotuste hinnaga tungisid fašistid Leningradini, blokeerisid kangelaslinna. Leningradlased kaitsesid end mehiselt 900 päeva. Neid ei suutnud murda nälg ega pidevad pommitamised.

Grandiosne lahing toimus Moskva all. Hitler nõudis oma kindralitelt, et Nõukogude pealinn võetaks ära ükskõik mis hinna eest. Siia paisati vaenlase valikväed. 1941. aasta detsembri algul läksid Nõukogude väed kolme rinde — Lääne-, Kalinini ja Edelarinde jõududega üle otsustavale vastupealetungile ja paiskasid vastase üle neljasaja kilomeetri tagasi läände. Hitleri välksõja plaan kukkus läbi. Fašistide purustamine Moskva all hajutas legendi Saksa fašistliku armee võitmatusest.

Tugevaid lööke vaenlase vägedele anti Tihvini ja Rostovi all. Kandes raskeid kaotusi, olid fašistlikud väed sunnitud kaitsele üle minema.

Sõja esimestest päevadest peale hakkas Saksa fašistlike vägede tagalas arenema võimas partisaniliikumine. Üksnes sel ajal, kui käisid lahingud Moskva all, tegutsesid vaenlase tagalas kümned tuhanded partisanid. Neil päevil sooritasid oma surematud kangelasteod Zoja Kosmodemjanskaja, Aleksandr Tšekalin, Liza Tšaikina ja paljud teised.

Partisanivõitluse leek haaras varsti Valgevene, Ukraina, Leedu, Läti, Eesti ja Moldaavia. Nõukogude territooriumil, mille fašistid olid ajutiselt enda kätte haaranud, tegutses tihe põrandaaluste parteiorganisatsioonide võrk. Nad tegid määratu suurt poliitilist tööd elanikkonna hulgas, andsid välja ajalehti ja lendlehti, milles jutustasid tõtt olukorrast rindel. Parteikomiteede juhtimisel tegutsesid põrandaalused komsomoliorganisatsioonid. Kuulsusrikkaid lehekülgi sõja kangelaslikku kroonikasse kirjutasid Krasnodoni, Kaunase, Ljudinovi (Kaluuga oblast) põrandaalused kommunistlikud noored ja paljud teised noored nõukogude patrioodid.

Nõukogude rahvas ja tema kangelaslik armee hakkasid kahevõitluses fašistlike jõukudega neile järjest võimsamaid lööke andma. Kuid vaenlane oli tugev. Tema sõjalist võimsust oleks olnud kergem purustada, kui selleks oleksid kaasa aidanud ka liitlaste armeed. Selle asemel viivitasid Ameerika Ühendriikide ja Inglise valitsus, kes olid lubanud Euroopas väed maale saata 1942. aastal, meelega teise rinde avamisega. Nõukogude rahvas kandis kogu võitluse raskust oma õlgadel.

1942. aasta sügisel algas suur Stalingradi lahing. Kuulsusriikka Volga linna kaitsjad näitasid üles ennenägematut meelegendlust, visadust ja vaprust. Nende loosungiks said sõnad: «Volga taga ei ole meie jaoks maad!» Ägedad lahingud käisid iga tänava, iga kvartali, iga maja pärast.

19. novembril 1942 alustasid Edela- ja Doni rinde väed Stalingradi piirkonnas pealetungi. Järgmisel päeval andis Stalingradi rinne võimsaid lööke vaenlasele. Nõukogude rinnete pealetung oli nii hoogne, et nad juba neljandal päeval ühinesid ja viisid sellega lõpule grandioosse operatsiooni — piirasid sisse 22 fašistide diviisi (üle 300 000 inimese) koos suure hulga lahingutehnikaga.

Volga kangelaslinna müüride juures saavutatud võiduga algas põhjalik murrang Suure Isamaasõja ja kogu Teise maailmasõja käigus.

Nõukogude väed arendasid võimsat pealetungi 1500 kilomeetri pikkusel rindel, mis ulatus Vladikavkazist Leningradini. Mitmes kohas liikus Nõukogude armee edasi 600—700 km. Algas vaenlase Nõukogude territooriumilt massilise väljakihutamise kauaoodatud aeg. Tõsi küll, 1943. aasta suvel alustasid fašistid pealetungi Kurski piirkonnas. Kuid see oli nende viimane katse sõjalist initsiatiivi enda käes hoida. Pärast seda, kui fašistide diviisid olid ära kurnatud ja verest tühjaks jooksnud, läksid Nõukogude väed ise üle otsustavale pealetungile.

Oli ilmne, et Nõukogude Liit suudab oma jõududega täielikult purustada Saksa fašistliku bloki ja vabastada Euroopa rahvad Hitleri türanniast. Sõja viimastel aastatel toodeti NSV Liidus tanke peaaegu 2 korda rohkem kui Saksamaal, 1,5 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides, 6 korda rohkem kui Inglismaal; suurtükke 4 korda rohkem kui Saksamaal, 2,5 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides ja 6 korda rohkem kui Inglismaal.

See asjaolu häiris tõsiselt Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa juhtivaid tegelasi. Nad nägid, et teise rinde avamisega viivitamine võib viia selleni, et Nõukogude Liit purustab üksinda Saksamaa ja tema liitlased.

1944. aasta juulis saadeti Inglise-Ameerika väed maale Põhja-Prantsusmaal. Teise rinde avamine Euroopas ei võinud enam otsustavalt mõjutada sündmuste käiku. Nõukogude-Saksa rinne jäi endiselt Teise maailmasõja peamiseks ja otsustavaks rindeks. Siin pidasid fašistid ka pärast liitlasvägede maalesaatmist üle kahe kolmandiku oma vägedest.

1944. aasta lõpuks oli kogu Nõukogude territoorium vaenlase jõukudest puhastatud. Jätkates fašistide purustamist, ületas meie armee Nõukogude Liidu riigipiirid.

Nõukogude vägedel ei olnud teiste riikide territooriumil muud eesmärki kui ainult see, et lüüa lõplikult vaenlast ja aidata Euroopa orjastatud rahvaid, sealhulgas ka Saksamaa enda töölisi ja talupoegi, fašismi iket maha raputada.

Nõukogude armee võidud löid soodsad tingimused, mis võimaldasid mitme maa töörahval kukutada rahvavastased režiimid ja kehtestada rahvademokraatlik kord.

Nii oli see Bulgaarias, Ungaris ja teistes Kagu-Euroopa maades.

Hitlerlik blokk lagunes. Fašistliku impeeriumi päevad olid loetud. 1. mail 1945 levis juba võidukas punalipp Berliini kohal. 8. mail kirjutas Saksamaa alla tingimusteta kapituleerumise aktile. Sõda Euroopas oli lõppenud. Kuid Teine maailmasõda kestis Aasias ja Vaiksel ookeanil edasi.

Ustavana liitlaskohustustele, astus Nõukogude Liit 1945. aasta augustis imperialistliku Jaapani relvastatud jõudude vastu välja.

NSV Liidu sõttaastumine oli suureks toetuseks Jaapani-vastasele rahvuslikule vabadusvõitlusele, mida pidasid Hiina, Filipiinide, Birma, Malai, Indo-Hiina ja Indoneesia rahvad. Võimsa löögiga purustas Nõukogude armee Mongoolia Rahvavabariigi vägede ja Hiina rahvavabastus-armee kaasabil Jaapani imperialistide peamise löögijõu — peaaegu miljonilise Kvantungi armee — ning vabastas Hiina kirdeprovintsid, Korea, Lõuna-Sahhalini ja Kuriili saared.

Sel momendil, kui Jaapani peajõudude purustamine oli Nõukogude vägede tegevusega juba ette otsustatud, panid Ameerika relvastatud jõud toime mõttetut, mitte millegagi õigustatud julmusakti Jaapani elanike suhtes. Ameerika lennukid heitis Hirošima ja Nagasaki linnale aatompommi. Selle tagajärjel tapeti ja vigastati peaaegu veerand miljonit inimest.

Jaapani relvastatud jõudude purustamisega lõppes Teine maailmasõda. Nõukogude Liit täitis aega oma vabastusmissiooni.

Nõukogude rahva võidu allikad Kus peitub selle jõu allikas, mis aitas Nõukogude Liidul fašismi koletislikule sõjamasinale vastu panna ja seda purustada?

Kus on see elustav läte, millest nõukogude inimesed ammutasid oma tahtejõu, visaduse, piiritu mehisuse ja kangelaslikkuse?

See on nõukogude sotsialistlik kord. Nõukogude Liidu ja fašistliku Saksamaa vahelises sõjas võitlesid, seisid üksteise vastas kaks ühiskondlikku süsteemi, kaks ideoloogiat — sotsialistlik ja kapitalistlik. Nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra suured eelised koos tema võitmatu elujõuga, eesrindliku kommunistliku maailmavaate üleolek olid meie võidu põhjuseks. Suur Lenin ütles: «Iialgi ei võideta seda rahvast, kelle töölised ja talupojad

on oma enamuses mõistnud, ära tundnud ja näinud, et nad kaitsevad omaenda võimu, nõukogude võimu — töörahva võimu, et nad kaitsevad seda üritust, mille võit kindlustab neile ja nende lastele võimaluse kasutada kõiki kultuuri hüvesid, kogu inimtöö loomingu.»¹

Sotsialistlikud überkujundused, mis olid NSV Liidus läbi viidud, sotsialistlik plaanimajandus võimaldasid parteil ja riigil tohutult raskest olukorras mobiliseerida määratu suured materiaalsed ressursid võidu saavutamiseks.

Rahva ja tema armee ammendamatuks jõuallikaks oli nõukogude patriotism, mis sünnitas massilist kangelaslikkust rindel ja tagalas.

Üheks oluliseks teguriks, mis aitas kaasa meie võidule Suures Isamaasõjas, oli paljurahvuselises Nõukogude riigis elavate rahvaste sõprus, nõukogude inimeste internatsionalism. Väljapaistvat osa sõjas etendas suur vene rahvas, kelle teeneid tunnustasid kõik NSV Liidu rahvad.

Meie võidu allikad peituvad Nõukogude relvastatud jõudude üleolekus fašistlikest armeedest. Nõukogude sõjamehed näitasid kogu maailmale oma väljapaistvaid lahingulisi, moraalseid ja poliitilisi omadusi, kõrget sõjakunsti.

Nõukogude rahva juhiks, organiseerijaks ja väepealikuks Suures Isamaasõjas oli Kommunistlik Partei. Tema juhtis fašistide purustamiseks peetavat võitlust rindel, oli juhtivaks jõuks meie maa majanduse ümberkorraldamisel, rinde ja tagala ühtsuse tugevdamisel, rahva kõigi jõudude mobiliseerimisel vaenlase purustamiseks.

Uued edusammud sotsialistliku ühiskonna arendamisel ja kindlustamisel Viinud võidukalt lõpule Suure Isamaasõja, alustas nõukogude rahvas taas sotsialismi ehitamist, mille vaenlane oli vahepeal katkestanud.

Üleminek rahuolukorda toimus äärmiselt rasketes tingimustes. Nõukogude Liit kandis määratu suuri kaotusi sõjas. Miljonid sõdurid ei tulnud rindelt koju tagasi. Miljoneid nõukogude inimesi olid fašistlikud koletised piinanud okupeeritud piirkondades, miljonid olid hukkunud fašistlikes surmalaagrites. Suur osa meie maast oli varemetes, paljude linnade ja külade kohale olid jäänud ainult tuhahunnikud. Üldine materiaalne kahju, mis röövvalutajad meie maale tekitasid, moodustas astronoomilise arvu — 2 triljonit 569 miljardit rubla. Sellest sum-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 292.

mast oleks jätkunud 1300 Magnitogorski metallurgiakombinaadi taolise tööstushiiglase ehitamiseks.

Meie maa ette kerkisid enneolematult keerulised ülesanded: ravida sõjahaavad, taastada rahvamajandus ja edendada kiiresti meie maa majandust, arendada suures mastaabis kultuuritööd.

Alustada tuli sellest, et viia meie maa üle rahuliku elu tingimustele. Ettevõtted, mis tootsid relvi ja laskemoona, hakkasid organiseerima rahuaja toodangu väljalaskmist. Järk-järgult viidi läbi armee demobiliseerimine.

1946. aasta märtsis võeti vastu esimene sõjajärgne viie aasta plaan. Selle peamine majanduslik ja poliitiline ülesanne seisis selles, et võimalikult lühikese ajaga taastada sõja läbi kannatada saanud piirkonnad, saavutada tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise sõjajaelne tase, ja hiljem see tase tunduvalt ületada.

Kogu maal käis pingeline töö. Tuhast ja varemetest hakkasid kerkima linnad, tehased, vabrikud, tekkisid uuesti kolhoosid ja sovhoosid. Rahvamajanduse taastamine ja arendamine sai iga nõukogude inimese südameasjaks. Kasvas töölisklassi tööalane ja poliitiline aktiivsus. Töölisklassi eeskuju sünnitas massilist kangelaslikkust, kogu rahva töökangelastegusid. NSV Liidu rahvamajanduse taastamiseks kulus kõigest mõni aasta.

Nõukogude tööstus saavutas juba 1948. aastal enne-sõjajaege taseme. Enne tähtaega — nelja aasta ja kolme kuuga — täideti viisaastaku ülesanded. Ülesanded terase, malmi, valtsmetalli, söe ja elektrienergia tootmise alal aga ületati tunduvalt.

Nõukogude teaduse ja tehnika väljapaistvaks saavutuseks oli aatomienergia tootmise saladuse kiire lahendamine. See kinnitas uuesti sotsialismi suurt elujõudu, tema tõepoolest ammendamatuid võimalusi. Nõukogude tööstuse sõjajärgse arenemise iseloomulikuks jooneks oli eesrindliku tehnoloogia ja vooluliinide rakendamine, väljalastavate toodete nomenklatuuri tunduv laiendamine jne.

Raskes olukorras oli sõjajärgsetel aastatel põllumajandus. Partei ja Nõukogude valitsus, maatöötajad kulutasid palju jõudu selleks, et taastada vaenlase poolt laastatud külad, luua uuesti kolhoosid ja sovhoosid, varustada põllumajandus jälle tehnikaga, laiendada tunduvalt külvipinda, suurendada teravilja ja muude põllumajandussaaduste tootmist, arendada loomakasvatust. Lõpuks saavutati tea-

tud edu. Kuid just põllumajandusliku tootmise alal püsisid ka kõige suuremad raskused. Üldine külvipind ei saavutanud sõjajärgset ulatust. Teravilja tootmine jäi tõsiselt maha. Kuigi loomade arv mõnevõrra suurenes, ei jõudnud see siiski sõjajärgsele tasemele. Põllumajanduse mahaäämine takistas mõnede kerge- ja toiduainete tööstuse harude viie aasta plaani täitmist.

Pärast rahvamajanduse edukat taastamist, tema edasiarendamise käigus hakkas meie maa lahendama uusi suuri ülesandeid, mis seisid kõigepealt selles, et tagada sotsialistliku ühiskonnakorra ja Nõukogude riigi edasine igakülgne tugevnemine, saada jagu põllumajanduse mahaäämusest, organiseerida tööstuse uus võimas tõus ja saavutada rahva materiaalse heaolu ja kultuuri edasine kasv.

Kommunistlik Partei pidas resoluutset võitlust kõige vastu, mis oleks võinud takistada nõukogude ühiskonna edasiliikumist. Ta esitas kõige tähtsama ülesandena nõudmise rangelt kinni pidada kollektiivse juhtimise leninlikest põhimõtetest, suurendada partei mõju kõigis riigi- ja majanduse juhtimise lülides, veelgi tugevdada sidemeid rahvahulkadega. Partei ja riik võtsid tarvitusele olulised abinõud sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamiseks. Laiendati tunduvalt liiduvabariikide õigusi ja tehti lõpp asetleidnud leninliku rahvuspoliitika rikkumistele. Eriti hoolitsesid partei ja Nõukogude valitsus põllumajanduse eest. 1953. aasta septembris toimus NLKP Keskkomitee pleenum. Pleenum arutas põllumajanduses kujunenud olukorda, paljastas sotsialistliku põllumajanduse mahaäämuse põhjused ja kavandas teed nende kõrvaldamiseks. Parteiorganisatsioonid hakkasid tegema suurt organisatsioonilist ja massilist poliitilist tööd pleenumi otsuste realiseerimiseks.

Suurenes kolhooside materiaal-tehniline varustatus, laienes külvipind. 1955. aasta lõpuks läks otseselt tööle põllumajanduslikku tootmisse üle 120 000 agronoomi ja zootehniku. Masina-traktorijaamade koosseisu arvati peaegu 2 miljonit alalist töötajat. Partei üleskutsel suundus üle 20 000 kommunisti vabatahtlikult kolhoosiesimeestena maale tööle. Aastail 1954—1955 said kolhoosid, sovhoosid ja masina-traktorijaamad 404 000 traktorit, 83 000 kombaini ja palju muud tehnikat.

Suurt lisa külvipinnale andis uudis- ja jäätmaade ülesharimine Kasahstanis, Uraalis, Volgamaal ja Kaug-Idas.

Alustanud võitlust põllumajanduse arendamiseks, jätkas partei NSV Liidu tööstusliku võimsuse edasise suurendamise joont. Meie maal algas laialdane uute metallurgiakombinaatide, suurte soojus- ja hüdroelektrijaamade ehitamine. 1954. aasta juuni lõpul andis voolu maailma esimene aatomielektrijaam.

Tähtsaks sündmuseks partei ja rahva elus oli NLKP XX kongress, mis peeti 1956. aasta veebruaris. Kongressi otsused ja materjalid andsid uue panuse marksismi-leninismi teoriasse, kavandasid NSV Liidu rahvamajanduse edasise arendamise programmi.

Partei lõi vajalikud tingimused rahva tööalase ja poliitilise aktiivsuse edasiseks tõstmiseks, sotsialistliku demokraatia arendamiseks, rahvahulkade kaasatõmbamiseks riigijuhtimisele. Suurt osa selles etendas Stalini kultuse parteiline kriitika.

«Hoolimata kogu halbusest, mida Stalini isiku kultus tõi parteile ja rahvale,» on öeldud NLKP Keskkomitee otsuses «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta», «ei suutnud see muuta ega muutnud meie ühiskondliku korra olemust. Mingisugune isikukultus ei suutnud muuta sotsialistliku riigi olemust, mille aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, töölisklassi liit talurahvaga ja rahvaste sõprus, kuigi see kultus tekitas tõsist kahju sotsialistliku demokraatias arengule, miljonite loova initsiatiivi tõstmisele.»

Meie rahvas käis läbi tõeliselt kangelasliku tee võitluses sotsialistliku ühiskonna loomise eest. Esitame ainult mõned näited. 1958. aastal suurenes tööstuse kogutoodang 1913. aastaga võrreldes 36-kordseks, tootmisvahendite tootmine aga 83-kordseks. Maailma ajalugu pole iialgi näinud niisugust töölilike jõudude hoogsat kasvu. Eriti tormiliselt arenesid tööstuse masinaehitus- ja metallitöötlemisharud. 1913. aastaga võrreldes kasvas nende toodang 240-kordseks. Tänu leninlikule rahvuspoliitikale, mida teostas Kommunistlik Partei, saavutasid väljapaistvaid võite kõik nõukogude vabariigid. Piisab kui öelda, et suur- tööstuse toodang kasvas Kesk-Aasia vabariikides 1913. aastaga võrreldes 50-kordseks, Taga-Kaukaasias 30-kordseks, Balti vabariikides (1940. aastaga võrreldes) 9,5-kordseks.

Majanduse arenemise kiire tempo oli võimalik teaduse ja tehnika saavutuste alusel. NSV Liidu suurepärasest

edusammudest annab tunnistust maailmas esimeste Maa tehiskaaslaste väljalaskmine. Järk-järgult lahendas meie maa ka põllumajanduse tähtsamaid küsimusi. 1958. aastal varuti 1,6 miljonit puuda teravilja rohkem kui 1953. aastal. Varuti rohkem ka loomakasvatussaadusi.

Nõukogude ühiskonna klassistruktuuris toimusid mitmed edasised nihked. NSV Liidu töötajate hulgas suurenes tunduvalt tööliste erikaal. Tootmise automatiseerimise ja mehhaniseerimise tulemusena kasvas tööliklassi kultuuriline ja tehniline tase ning hakkas kujunema uut laadi nõukogude tööline, kes läheneb töö iseloomult ja ettevalmistuse tasemelt insener-tehnilistele töötajatele.

Majanduse kasv võimaldas parteil ja Nõukogude riigil läbi viia suured üritused, mis on suunatud rahva materiaalse heaolu ja kultuuri edasisele tõstmisele. Tunduvalt on suurendatud töötajate pensionimäärasid, samuti ka madalapalgaliste tööliste ja teenistujate palka. Mitmes tootmisharus on alanud üleminek lühendatud tööpäevale. Üle kogu maa areneb kolossaalne elamuehitus. Pärast sõda on linnades ja töölisasulates ehitatud ligi 900 miljonit ruutmeetrit elamuid. See ületab rohkem kui 2-kordselt meie maa linnade sõjaeelse elamufondi.

Nõukogude rahva edusammud võimaldasid parteil teha tähtsa järelduse, et sotsialism on NSV Liidus täielikult ja lõplikult võitnud.

Sotsialismi täielik ja lõplik võit Nagu me juba teame, tegi Kommunistlik Partei, kui ta põhjendas sotsialismi ülesehitamise võimalikkust NSV Liidus, vahet selle küsimuse kahe külje — sisemise ja välise külje vahel. Sotsialismi ehitamise leninliku plaani teostamine NSV Liidus näitas tegelikult, et meie maal olid kõik vajalikud tingimused sotsialismi täielikuks võiduks. Aga niikaua, kui NSV Liit oli ainus sotsialistlik maa maailmas, kuni teda ümbritses tugevate, vaenulike kapitalistlike riikide tihe rõngas, ei olnud mingit tagatist selleks, et kodanlik maailm ei püüa väevõimuga meil taastada kodanlikku korda. Järelikult ei saanud meie maal saavutatud sotsialismi võitu lõplikuks pidada.

Sootuks teistsugune olukord kujunes pärast Teist maailmasõda. Jõudude vahekord maailma areenil muutus põhjalikult sotsialismi kasuks. Võidukate revolutsioonide tulemusena asus rida Euroopa ja Aasia maid sotsialistliku arenemise teele. Sotsialism muutus maailmasüsteemiks.

Samal ajal võitsid paljud endised asumaad endale kätte riikliku iseseisvuse. On märkimisväärne, et rahvusvaheline imperialism ei suutnud takistada sotsialismi kasvamist ega koloniaalsüsteemi lagunemist; koloniaalsüsteemi alused osutusid õonestatuks, ta ise aga tunduvalt nõrgestatuks. Nüüd pole juba enam ka kapitalistlikku ümbrust ennast, on olemas kaks maailmasüsteemi — sotsialistlik ja kapitalistlik maailmasüsteem.

See põhjalikult muutunud olukord võimaldab teisiti asetada sotsialismi lõpliku võidu küsimuse NSV Liidus.

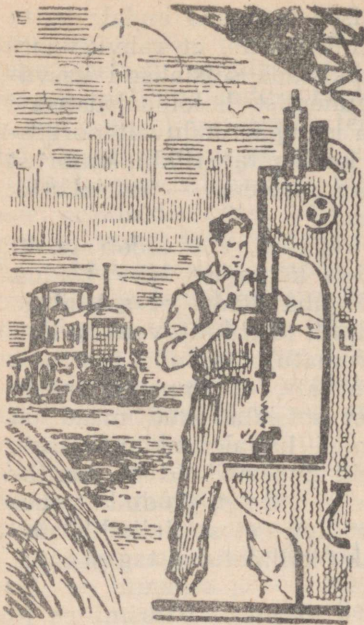
Tänapäeva tingimustes võib juba öelda, et sotsialism on NSV Liidus võitnud mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult. See on ajalooliselt vääramatu, sündinud fakt.

Oleks muidugi suur viga arvata, et imperialism on muutunud, «heaks» saanud, et sotsialistlikud maad on kindlustatud maailma reaktsiooni kallaletungimiskatsete vastu. Kuid missuguseid katseid imperialistid ka kapitalistliku korra taastamiseks ette ei võtaks, jõudude vaherkord maailmas on praegu niisugune, et sotsialistlik süsteem suudab igasuguse vaenuliku kallaletungi tagasi lüüa.

Küsimusi kordamiseks

1. Kuidas loodi Venemaal uut tüüpi partei ja milles seisab VSDTP II kongressi ajalooline tähtsus?
2. Mispärast avas Oktoobrerevolutsiooni võit uue ajastu kogu inimkonna ajaloos?
3. Milles seisab NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise leninlik plaan ja kuidas seda teostati?
4. Milles avaldus Kommunistliku Partei juhtiv osa võitluses Oktoobrerevolutsiooni võidu ja NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise eest?
5. Milles peituvad need allikad, mis aitasid nõukogude rahval saavutada võidu Suures Isamaasõjas?
6. Mispärast on sotsialism käesoleval ajal võitnud meie maal mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult?

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND ON KOMMUNISMI ESIMENE FAAS

1. Nõukogude ühiskonna majanduslik alus

Iga ühiskond baseerub teatud kindlal, üksnes temale omasel majanduslikul alusel. NSV Liidu majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus. See alus tekkis ja kindlustus meie maal kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomanduse kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena. Ta kasvab ja tugevneb vastavalt meie edusammudele kommunistlikus ülesehitustöös.

Sotsialistlik omandus

Ühiskonna kogu rikkus kuulub meie rahvale ja on seetõttu rahvalik, ühiskondlik ning sotsialistlik. Sellest tuleneb ka omanduse nimetus — ühiskondlik, sotsialistlik omandus. Olles oma olemuselt ühetüübiline, s. o. sotsialistlik, eksisteerib omandus meil kahes vormis, kahel viisil. Missugused on need vormid ja missugused põhijooned neid iseloomustavad?

Riiklik omand. Selle moodustavad maa ja maapõuevarad, metsad, veed, riiklikud ettevõtted — vabrikud, tehased, ehitused, sovhoosid, transport; sidevahendid, pangad, kommunaal-elukondlikud ja kultuuriasutused —

haiglad ja polikliinikud, puhkekodud, koolid, instituudid; põhiline elamufond linnades ja töölisasulates jne. See kõik on üldrahvalik vara ja on sotsialistliku riigi valduses.

Kooperatiiv-kolhooslik omand. Sellesse kuuluvad kolhooside ja kooperatiivide ühiskondlikud ettevõtted koos nende töö- ja produktiivloomadega, traktorite, kombainide ja muude masinatega, tootmis- ja kultuurilis-elukondlike hoonetega, samuti ka kolhooside ja kooperatiivide toodang. Kõik see rikkus kuulub üksikkolhoosidele ja -kooperatiivorganisatsioonidele. Maa, mida kolhoosid kasutavad, kuulub riigile, kuid on kinnistatud neile tähtajata kasutamiseks.

Omanduse kahest vormist on tingitud ka sotsialistliku majanduse kaks liiki — riiklikud ettevõtted ning kolhoosid, töendus- ja tarbimiskooperatsiooni ettevõtted. Erinevustest nende vahel on juttu selle peatüki vastavates osades.

Peale kaht liiki sotsialistliku omanduse on NSV Liidus olemas isiklik omand. Isikliku omandi õigus on kõigil ühiskonnaliikmetel. Kodanike isikliku omandi moodustavad nende tööst saadud tulud ja säästud, isikliku tarbimise ning mugavuse ja koduse majapidamise esemed, kolhoosipere omand. Nõukogude inimeste isikliku omandi allikaks saab olla ainult töö.

Juhtiv osa rahvamajanduses kuulub riiklikule omandusele kui küpsemale sotsialistliku omanduse vormile. Tema arvele langeb rohkem kui 90 protsenti Nõukogude Liidu tootmisfondidest, ta võimaldab organiseerida rahvamajanduse arendamist plaani järgi, on (kooperatiiv-kolhoosliku omanduse kõrval) üks tähtsamaid sotsialistliku ühiskonna võimsuse allikaid. Meie riik kasutab üldrahvalikku omandust kooperatiiv-kolhoosliku omanduse arendamiseks ja tugevdamiseks.

Nõukogude sotsialistliku korra kui eesrindliku, progressiivse korra majanduslik alus kasvab ja tugevneb pidevalt. Meie majanduse arenemistempo on kiire. Aasta-aastalt suureneb tööstustoodangu absoluutne juurdekasv. Aastatel 1959—1965 kasvasid põhilised tootmisfondid 1,9-kordselt, sealhulgas tööstuses kahekordselt. See tähendab, et seitsme aasta jooksul oleks nagu tekkinud veel üks tööstusriik NSV Liidu 1958. aasta tootmisvõimalustega.

NLKP XXIII kongress kinnitas NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani direktiivid aastateks

1966—1970. Nende ellurakendamine tugevdab veelgi nõukogude sotsialistliku korra majanduslikku alust.

Sotsialism ja töö Inimene töötab iidsest ajast peale. F. Engelsi kujuka väljenduse järgi lõi töö inimese. Töö on esimene põhitingimus inimese elus, ühiskonnale vajalike materiaalsete ja kultuurihüvede looja. Sellest hoolimata on töö paljude aastatuhandete vältel olnud, kapitalistlikus maailmas aga on veel praegugi inimesele raskeks koormaks, vastumeelseks kohuseks. Mee- nutagem, kuidas kirjeldab A. M. Gorki jutustuses «Kakskümmend kuus ja üks» pagarite rasket, kurnavat tööd vanal Venemaal:

«Me tõusime kell viis hommikul, jõudmata välja magada, ning juba kell kuus istusime tuimadena ja ükskõiksetena laua taha kringleid vorpima, — taina olid töökaas- lased meie jaoks valmis teinud, kui me veel magasime. Ja päev läbi, varahommikust kella kümneni õhtul, istusid ühed meist laua taga, käsitsi rullides sitket tainast ja õt- sutades keha, et mitte kangeks jääda, teised aga segasid sellal jahu veega... Jahutolmus, poris, mille olime õuel jalgadega sisse kandnud, lämmatavas ja lehkavas leitsakus rullisime päevast päeva tainast ja tegime kringleid, niisutades neid oma higiga. Me vihkasime oma tööd nii väga, et ei söönud iialgi seda, mis meie endi käte alt oli tulnud...»

Vihata nii väga oma kätetööd, mitte kasutada oma töö vilja! See on mõeldav üksnes niisuguse korra tingimustes, kus mittetöötajad, ekspluataatorid omastavad töö tule- mused.

Sotsialism vabastas töö ekspluateerimisest, suurendas tema kui maailmavalitseja osatähtsust, tõstis ausse töö- inimese. «Esmakordselt pärast sajandeid kestnud tööd võo- raste kasuks, sunniviisilist tööd ekspluateerijate kasuks,» kirjutas V. I. Lenin, «avaneb võimalus *töötada enda jaoks*, kusjuures see töö tugineb kõigile uusima tehnika ja kul- tuuri saavutustele.»¹

Sotsialismi tingimustes saab inimene kuulsaks ja tõeli- selt suureks tööga. Sotsialistlik ühiskond austab ja ülistab seda, kes töötab ausalt ja siiralt. Pole tähtis, mida ta teeb: kas sulatab terast, juhhib rongi, harib põldu, konstrueerib masinaid, puhastab tänavaid või vallutab kosmost. Riik

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 374.

ergutab ausameelset tööd, autasustab kõige väljapaistvamaid töötajaid ordenite ja medalitega.

Kapitalism mõõdab inimese seisundit ühiskonnas teise mõõdupuuga. «Jõud ja kuulsus kuuletavad rikkust» — niisugune on vana, kapitalistliku maailma labane moraal. Mida rohkem sa oled highi välja pressinud, mida rohkem kokku kraapinud — seda kõhukam on su kukkur, seda kuulsam ja tuntum sa oled, seda auväärsem on su seisund riigis.

Sotsialistlik ühiskond oma olemuselt ei talu muidusööjaid, päevavargaid, inimesi, kes hoiuvad tööst kõrvale. Sotsialism ja töö on lahutamatud. «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» — niisugune on sotsialismi vääramatu reegel.

Ka töö on korraldatud printsiipiaalselt teistsugusel alusel kui kapitalismi tingimustes. Kapitalistlikus maailmas püsib töö majanduslikul sunnil, sotsialistliku ühiskonna tingimustes valitseb teadlik töödistsipliin.

Nagu teistele ühiskonna materiaalse elu aladele, nii kannab sotsialism plaanilised alused ka töösse: riiklikud organid planeerivad nõukogude inimeste tööga hõivatus, määravad kindlaks töö mahu ja vastavad proportsioonid üksikute rahvamajandusharude vahel.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole ega saagi olla kohta tööpuudusel. Siin hoolitseb riik tööinimese eest: parandab tema töötingimusi, mehhaniseerib tööd, aitab tõsta kvalifikatsiooni, suurendab tööinimese heaolu. Ja mis eriti tähtis — sotsialism nagu hoolikas peremees hindab ühiskondlikult kasulikke tööd, hoolitseb tema rohkenemise eest.

Tööviljakus Töö on igasuguse ühiskonna, sealhulgas muidugi ka sotsialistliku ühiskonna progressi (edasiliikumise) kõige tähtsam eeldus. Seepärast on erakordselt tähtis, et töö oleks viljakas, efektiivne. Töö ühiskondliku viljakuse kasvus nägi V. I. Lenin otsustavat tingimust sotsialismi võiduks kapitalismi üle. Ta selgitas, et kõrge tööviljakus saavutatakse eelkõige teaduse ja tehnika saavutuste pideva rahvamajandusse juurutamisega, tootmise mehhaniseerimisega ja elektrifitseerimisega, töö ja töötasu õige korraldamisega, sotsialistliku töössesuhtumisega.

Sotsialistlikul ühiskonnal on olemas kõik vajalik selleks, et töö tehniline varustatus lakkamatult kasvaks, et tööliste ja kolhoosnike töö muutuks kergemaks, vilja-

kamaks. Rasketööstuse, eriti aga masinaehitustööstuse areng, hiiglaslike elektrivõimsuste eksploatatsiooni andmine, teaduse tormiline progress — kõik see üheskoos võimaldab sotsialistlikku rahvamajandust varustada kõige täiuslikumate masinate ja mehhanismidega, vabastada inimest väheviljakast käsitsitööst. Heaks näiteks selle kohta on meie maa. Tehniline progress, tootmise mehhaniseerimine ja automatiseerimine võimaldasid tõsta tööviljakust tööstuses viimase viie aasta vältel 25 protsenti.

Üheks tähtsaks tööviljakuse kasvu stiimuliks on sotsialistlik võistlus.

Kodanlikud sotsialismi kritiseerijad väidavad veel praegugi, et sotsialism ei jätvat kohta võistlusele, isiklike võimete ja isikliku initsiatiivi avaldamisele, et niisugune initsiatiiv olevat võimalik üksnes kapitalismi tingimustes. Tegelikult aga just kapitalism surub alla ja aheldab inimese initsiatiivi, ei tekita soovi töötada paremini, viljakamalt. Milleks on näiteks töölisel tarvis mõelda töö paremini korraldamisele kapitalistlikus ettevõttes? Kasu saab sellest ju käputäis eksploataatoreid. Teine lugu on sotsialismi tingimustes, kus kõik, mis saavutatakse, toodetakse, tööga luuakse, kuulub töölistele endile, läheb kogu rahva hüvanguks. Sellest tuleneb loov, initsiaatorlik, huvipakkuv töö, võistluse lai ulatus. Iseloomulik on selles mõttes võistlus kommunistliku töösse suhtumise eest — see sündis rahva enda keskel, sellest võtavad osa miljonid töötajad linnas ja maal.

Võib tekkida küsimus: võimalused tehniliseks progressiks, järelikult tööviljakuse kasvuks on ju olemas ka kapitalistlikus ühiskonnas? Tõsi, on. Kuid kapitalism saab temale omaste vastuolude tõttu neid üksnes osaliselt kasutada. Kui masina rakendamine toob kapitalistile vähem kasu kui käsitsitöö, siis loobub ta tehnikast. Tehniline progress, tootmise mehhaniseerimine ja automatiseerimine kapitalistlikes maades tugevdavad eksploateerimist, tekitavad tööpuudust. See aga kokkuvõttes annab hoobi tööviljakusele.

Tööviljakus ei ole NSV Liidus eesmärgiks omaette: kõrge produktiivsusega töö on nõukogude ühiskonnale vajalik selleks, et majandust ja kultuuri edukalt arendada ning et rahvas paremini ja jõukamalt elaks. Suur organisatoorne ja kasvatuslik töö, mida teevad Kommunistlik Partei ja meie riik, annab suurepäraseid tulemusi. Kuju-

kaks näiteks on niisugused andmed: töoviljakuse kasvu arvel esimesel viisaastakul sai meie maa 51 protsenti tööstustoodangu juurdekasvust, järgnevatel aastatel tõusis see protsents pidevalt ja ulatus 1965. aastal 75 protsendini. See tähendab, et kolm neljandikku toodangu juurdekasvust on saadud tänu töoviljakuse tõusule.

Töö tasustamine Kuni sotsialistlik ühiskond pole veel jõudnud oma kõrgemasse faasi — kommunismi, kehtib töö järgi tasustamise printsiip, arvestades töö hulka ja kvaliteeti. Muidugi on see õige printsiip — kui palju oled teinud, nii palju ka saad. Ent ühel töotajal on suur perekond, teisel aga väiksem. Ja kui nad saavad võrdset palka, siis on esimese perekond vähem kindlustatud kui teise oma. Tähendab, töö järgi tasu maksmise sotsialistlik printsiip ei lülita välja majanduslikku ebarõrdsust ühiskonnaliikmete vahel? Jah, ei lülita.

Aga kas ei saaks niisugusel juhul sellest loobuda ja kohe üle minna materiaalsete hüvede tasuta jagamisele, sõltumata sellest, kui palju ja kuidas keegi töötab? Ei, ei saa. Ja eelkõige sellepärast, et tootlike jõudude arenemistase pole veel küllaldane selleks, et oleks võimalik luua materiaalsete väärtuste küllus ning jagada neid vajaduste järgi. Pealegi pole töötajate teadlikkus veel niisugusel tasemel, nagu ta edaspidi kommunismi tingimustes on. Ja edasi, ühiskonnaliikmetel, töötajatel on sotsialismiajastul mitmesugune kvalifikatsioon, mitmesugused kogemused ja järelikult töötavad nad erinevalt: ühed teevad keerukamat tööd, teiste töö on lihtsam — ei nõua spetsiaalseid teadmisi, suurt oskust, pikaajalist vilumust. Võtame näiteks kogenud kvalifitseeritud inseneri ja algaja tööliste, kes alles äsja on tehasesse tulnud. Kujutlegem, et nad saaksid oma töö eest ühesugust tasu. Kui kõike on võrdselt, milleks siis end täiendada, õppida, paremini töötada, rohkem toota? Pole raske mõista, et see paratamatult viiks kvalifitseeritud töö osatähtsuse vähendamisele, viiks selleni, et tootmine hakkaks paigal tammuma ja isegi tagurpidi minema.

Sotsialistlikus ühiskonnas kontrollib riik töö ja tarbimise määra. Ta töötab välja ning kehtestab niisuguse töötasustamissüsteemi, mis tekitab töötajas huvi töö tulemuste vastu, ergutab teda kvalifikatsiooni tõstmata, rohkem ja viljakamalt töötama. See aga on kasulik nii ühiskonnale, kes hakkab igalt oma liikmelt rohkem saama,

kui ka töötajale endale, kes hakkab oma töö eest rohkem tasu saama. Töö hulga ja kvaliteedi järgi jaotamise sotsialistlik printsiip ongi just niisugune. Ta eksisteerib seni, kuni sotsialistlik ühiskond pole veel astunud oma arengu kõrgemasse faasi — kommunismi, mil luuakse materiaalsete ja vaimsete hüvede küllus ja ühiskond hakkab tasuta rahuldama inimeste nõudeid, kulutatud töö hulgast ja kvaliteedist sõltumata.

Partei ja valitsus parandavad ning täiendavad pidevalt töötasu süsteemi ja vormi. NLKP Keskkomitee 1965. aasta septembripleenum töötas välja rea abinõusid, mille rakendamine võimaldab tõsta tööliste ja teenistujate materiaalses huvi oma ettevõtte tegevuse majanduslike tulemuste vastu. Niisugused näitajad, nagu realiseeritud (müüdüd) toodangu maht, tulukuse tase, tootmise rentaablus, on praegu peamised punktid, millest lähtutakse, et kindlaks määrata ettevõtte võimalusi oma töötajate palga tõstmiseks. Tähtsamaks teguriks, mis otseselt ja vahetult mõjub ettevõtte tegevuse majanduslikele tulemustele, on toodangu kvaliteet. Mida tulukamalt ettevõtte töötab, seda rohkem on tal võimalusi suurendada oma töötajate palka, parandada nende elamu- ja kultuurilis-elukondlikke tingimusi. Palga osatähtsus tõuseb edaspidi veelgi. Tähtis on, et palga süstemaatiline tõstmine ühtiks õigesti nende töötajate eelistatult ergutamiseks, kes annavad suurema panuse materiaalse tootmise arendamisse ja täiustamisse.

Kolhoosides arvestatakse ja tasustatakse tööd pisut teisiti — normipäevade järgi. Normipäev on siin kolhoosniku poolt tehtud töö hulga ja kvaliteedi arvestamisel mõõduks. Kui kolhoosnik töötab rohkem ja paremini, saab ta rohkem normipäevi, seega rohkem produkte ja raha. Niisugune tasustamise printsiip, kus lähtekohaks võetakse töö hulk ja kvaliteet, on ainuõige. Kuid praegune kolhoositulude jaotamise praktika viib sageli selleni, nagu märkis NLKP XXIII kongress, et kolhoosnikute töö tasustamises tekivad kõikumised ja pidev teenistus tehtud tööde eest ei ole garanteeritud (näiteks ikalduse, loodusõnnetuste puhul). Käesoleval viisaastakul kehtestatakse kolhoosnikute töö igakuuline garanteeritud tasustamine võrdselt sovhoositöölise palga tasemega. See abinõu äratas kolhoosnikutes suuremat huvi oma töö tulemuste vastu ja viib ühiskondliku rikkuse edasisele kasvule kolhoosides.

Ent kui tähtsad materiaalsed stiimulid ka on, siiski ainuüksi nemad ei õhuta nõukogude inimesi paremini töötama, ühiskonnale rohkem andma. Töölisi ja kolhoosnikuid innustavad nende kasvavas tööntusiasmis ka teistsugused, moraalsed ja ideelised jõud: kõrge poliitiline teadlikkus, tulihingeline nõukogude patriotism, soov näha oma kodumaad tugevana ja õitsvana. Sotsialism on valla päästnud rahvahulkade võimsa tööenergia.

Sotsialistlik ühiskond hindab kõrgelt sotsialistliku tootmise eesrindlasi. Töö eest on kehtestatud sotsialistliku töö kangelase kõrge aunimetus, rajatud spetsiaalne Tööpunalipu orden, medalid «Töövapruse eest» ja «Eeskujuliku töö eest». Paljude miljonite nõukogude töötajate tublit tööd on ära märgitud selle aunimetusega ja nende aumärkidega.

Sotsialistliku ühiskonna rahvatulu

Ühiskonna rikkus, tema liikmete töö tulemused avalduvad lõppkokkuvõttes rahvatulus. Mis on rahvatulu, kuidas ta moodustub ja kuidas teda jaotatakse?

Et selgemini kujutleda rahvatulu moodustumise mehhanismi, esitame niisuguse lihtsa arvestuse: oletame, et aasta jooksul on kogu maal toodetud sütt, terast, naftat, masinaid, vilja, liha, jalatseid, rõivaid ja muid materiaalseid väärtusi 200 miljardi rubla eest. See on ühiskonna koguprodukt, mille mahtu ei arvestata ainult rahas, vaid ka natuuras. See produkt aga ei tulnud iseenesest, ei tekkinud äkitselt mittemillestki. Selle tootmiseks kulutas ühiskond teatud tootmisvahendeid: toorainet, materjale, kütust, masinaid, instrumente, tootmishooneid, seemet ja palju muud. Oletame, et kõigi materiaalsete tootmiskulutuste maht oli 120 miljardit rubla (neid arvestatakse samuti nagu koguproduktigi ühtlasi ka natuuras). Koguproduktist, antud juhul 200 miljardist rublast, maha arvates materiaalsed tootmiskulutused — 120 miljardit rubla, saame rahvatulu, mis võrdub 80 miljardi rublaga. Järelikult on rahvatulu teatud kindla perioodi jooksul (ütleme aastaga) loodud uus väärtus.

Meie nõukogude ühiskonnas on, nagu ka igas teiseski ühiskonnas, veel olemas mittetootmisalased harud: haridus, tervishoid, kultuur, riigi valitsemise aparaat. Siin ei toodeta materiaalseid väärtusi ja järelikult ei looda rahvatulu. Ent igaühele on selge, et ühiskond ei saa läbi ilma nendes harudes tegutsevate töötajate tööta. Nende töö on

vajalik materiaalse tootmise arenguks ning on samuti ühiskondlikult kasulik töö.

Nõukogude võimu aastatel on rahvatulu, arvestades ühe elaniku kohta, suurenenud rohkem kui 18-kordseks. Viimase viie aastaga suurenes see 33 protsenti ja moodustas 1965. aastal 190 miljardit rubla.

Meie riik ja meie rahvas muutuvad edaspidi veelgi rikkamaks. Rahvatulu kasvu maht ja tempo sõltuvad otseselt ja vahetult tööviljakusest ja sellest, kuidas kasutatakse materiaalseid kulutusi tootmises. Mida viljakamalt nõukogude inimesed töötavad, mida heaperemehelikumalt ja kokkuhoidlikumalt nad kulutavad toorainet, materjale, kütust ja muid tootmisvahendeid, seda suurem on rahvatulu.

Kuhu läheb rahvatulu ja kuidas teda jaotatakse?

Kas rahvatulu kasutatakse töötajate huvides, ühiskonna kõigi liikmete heaolu ja igakülgse arenemise huvides või läheb ta väikese käputäie ekspluataatorite taskusse, see sõltub ühiskondlikust korrast. Sotsialistlikus ühiskonnas kuulub kogu rahvatulu töötajatele ja mitte kellelegi teisele.

Nõukogude sotsialistlikul ühiskonnal ei ole ega saagi olla teisi huviseid peale töötajate huvide. Hoolditsemine nende heaolu eest on Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi kõrgeimaks seaduseks. Umbes kolm neljandikku NSV Liidu rahvatulust moodustab tarbimisfondi ning seda kasutatakse töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. 1965. aastal kasutati nendeks eesmärkideks 141 miljardit rubla.

Kuhu aga läheb ülejäänud osa rahvatulust? Sellest luuakse akumulatsioonifond. Riik kasutab seda uute vabrikute, tehaste, elamute, teatrite ehitamiseks, tervishoiu- ja haridusolude parandamiseks, meie maa kaitsevõime tugevdamiseks. Teiste sõnadega öeldes: selleks, et edasi arendada tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist, rahvamajanduse ja kultuuri teisi harusid, tugevdada ja täiustada Nõukogude relvastatud jõudusid.

Kapitalistlikus maailmas omastavad rohkem kui poole rahvatulust ekspluataatorlikud klassid, kes moodustavad tühise osa elanikkonnast. Näiteks said ühel sõjaeelisel aastal 38 kõige rikkamat inimest Ameerika Ühendriikides 360 miljonit dollarit sissetulekut. Tunduvalt väiksema summa — 322 miljonit dollarit — teenisid samal aas-

tal Ameerika Ühendriikide puuvillatööstuse 428 000 töölist.

Tohutuid summasid kulutab kodanlus luksusele ja pilamisele. Ameerika miljardäri Pierre Dupont'i ühtainust mõisat «Longwood» hinnatakse 15 miljonile dollarile. Ameerika autokuninga Dodge'i lesel oli tühiasi osta ja kinda oma tütrele 800 000-dollariline pärlikee. See on umbes niisama suur summa, mis Ameerika Ühendriikide eespool nimetatud puuvillatööstuse tuhat töölist teenisid aasta jooksul.

2. Leninlikud rahvamajanduse juhtimise printsiibid

Ühiskondlik tootmine, olgu ta kapitalistlik või sotsialistlik, ei saa funktsioneerida ja areneda ilma teatud kindla juhtimissüsteemita. Missugune see süsteem on, missugustel põhimõtetel teda ehitatakse ja missuguseid eesmärke ta silmas peab, seda ei määra kellegi tahe ega soov, üksikute gruppide või isikute tegevus, vaid tootmisvahendite omanduse vorm, ühiskondlik ja riiklik kord. Nõukogude sotsialistlik majandus areneb plaani järgi, teaduslikul alusel. Plaani põhimõtted, täpne, teaduslik suhtumine majandusprobleemide lahendamisse on kogu partei majanduspoliitika aluseks, riiklike ja majandusorganisatsioonide, sotsialistlike ettevõtete praktilise tegevuse aluseks.

Demokraatlik tsentralism

Sotsialistliku tootmise juhtimine erineb kardinaalselt kapitalistliku tootmise juhtimisest ning tal on viimasega võrreldes tohutud eelised. Sotsialism oma tootmisvahendite ühiskondliku omandusega avab võimaluse korraldada juhtimist tõeliselt teaduslikel alustel, majandusliku arengu objektiivsete seaduste tunnetamise ja majandusliku ülesehitustöö praktikas õigesti rakendamise teel. Sotsialistlik rahvamajandus võimaldab kindlustada ühiskondliku tootmise plaanipärast juhtimist kogu maa ulatuses. Kapitalismi tingimustes, kus tootmisvahendid on eraomand, valit-

seb ühiskondlikus tootmises stiihia, anarhia. Seal pole võimalik kogu majandust plaanipäraselt juhtida, kuigi kapitalistid saavutasid üksikutes majandusharudes, üksikutes ettevõtetes kõrge organiseerituse.

Kuidas aga konkreetselt juhitakse meie rahvamajandust, missugune printsiip on põhiline, mis määrab kindlaks majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise organite organisatsioonilise ehituse? Selleks printsiibiks on demokraatlik tsentralism. Selle töötas välja V. I. Lenin. «Meie ülesandeks on praegu,» kirjutas V. I. Lenin 1918. aastal, «viia ellu just demokraatlik tsentralism majanduse alal...»¹

Rahvamajanduse tsentraliseeritud juhtimine tähendab, et juhtimist teostatakse tsentrumist: NSV Liidu Ülemnõukogu ja tema presiidiumi, Ministrite Nõukogu, ministeeriumide ja Ministrite Nõukogu komiteede, Riikliku Plaankomisjoni poolt. Analoogilise printsiibi järgi on rajatud majanduse juhtimine rahvusvabariikides, oblastites ja kraides. Riiklikku ettevõtet juhib direktor, kelle määrab kohale riik ja kes on ainujuhtija.

Suhted riikliku ja majandusliku mehhanismi lülide vahel rajatakse omakorda madalamalseisvate organisatsioonide kõrgematele allumise printsiibil.

Loomulikult võib tekkida küsimus: kas ei ahenda niisugune tsentralisatsioon üksikute ettevõtete õigusi, ei ahelda tootmiskollektiivide loomingulist initsiatiivi ja ei tõrju laialdasi töötajate hulki maa majanduslikust elust aktiivselt osavõtmisest kõrvale? Endastmõistetavalt mitte. V. I. Lenin rõhutas, et tõeliselt demokraatlik tsentralism eeldab võimalust mitte ainult kohalike erisuste, vaid ka kohaliku algatuse, kohaliku initsiatiivi, ühise eesmärgi poole viivate erisuguste teede, meetodite ja abinõude täielikuks ja takistamatuks arenemiseks.

Meil võivad tootmiskoondised ja -ettevõtted paljusid tähtsaid majandusküsimusi iseseisvalt lahendada. Nende initsiatiivi, nõuandeid ja ettepanekuid majandusliku tegevuse parandamiseks toetatakse ja ergutatakse igati.

Iga nõukogude inimene teab omaenda kogemuste põhjal, kuivõrd mitmekesistes vormides avaldub rahva osavõtt majanduslikust ülesehitustööst. Meie maal arutavad töötajad oma koosolekutel, tootmisnõupidamistel, majan-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 183.

dusaktiivi koosolekutel, konverentsidel riikliku ja majandusliku ülesehitustöö elulisi küsimusi: töötavad ühiselt välja tootmisplaanid, võtavad osa tootmistegevuse kokkuvõtete arutamisest, töötavad välja sotsialistliku võistluse kohustused, kontrollivad, kuidas neid täidetakse jne. Ettevõtetes tegutsevad arvukad töötajate endi organisatsioonid: majandusliku analüüsi büroo, ratsionaliseerijate brigaadid, ühiskondlikud konstrueerimisbürood ja muud.

Miljonid inimesed võtavad nii või teisiti osa tootmise juhtimisest. Teatud kujutluse sellest annavad järgmised arvud: juba üksnes ettevõtete alaliselt tegutsevatest tootmisnõupidamistest võtab igal aastal osa 30—40 miljonit inimest. Aastatel 1959—1965 peeti rohkem kui 3,5 miljonit istungit. Need nõupidamised võtsid vastu ja soovitasid tootmisse juurutada rohkem kui 12 miljonit mitmesugust ettepanekut, millest üle 9 miljoni realiseeriti.

Või jälle kõige tähtsamate majanduslik-poliitiliste plaanide üldrahvalikud arutelud. Eks tõenda need rahvamajanduse juhtimise laialdast demokraatiat sotsialismi tingimustes?! Rahvamajanduse arendamise viie aasta (1966—1970) plaani direktiivide projekti arutati pikemat aega koosolekutel ja ajakirjanduses; esitati palju ettepanekuid, mida NLKP XXIII kongress direktiivide kinnitamisel arvestas.

Aga rahvakontroll! Miljonid inimesed kontrollivad terve organisatsioonide süsteemi — rahvakontrolli komiteede, partei-algorganisatsioonide, ametiühingute, komsomoli, igasuguste aktiivigruppide ja -postide kaudu ettevõtete, ametkondade, ehituste, kolhooside ja sovhooside tööd, selgitavad välja ebamajanduslikkuse juhud ning mitmesugused häired üksikutes tootmislüülides, riikliku ja majandusaparaadi töös ning aitavad neid kõrvaldada.

Teisiti on lugu kapitalistliku korra tingimustes. Lihtsalt võimatu on oletada, et keegi töölistest hakkaks äkki kapitalisti tähelepanu puudustele juhtima, end tema komertsasjadesse segama. Pole raske aimata, kuidas kapitalist sellisesse sammu suhtuks: tõstaks uljaspea pikema jututa vabrikust või tehasest tänavale.

Isegi raevukad sotsialismi vastased on sunnitud tunnistanud nõukogude inimeste sügavat huvi majandusliku ülesehitamise edusammude, ühiskondliku tootmise kõrvalekaldu matu arenemise vastu. Väljapaistev Ameerika Ühend-

riikide tööstur ja riigitegelane A. Harriman kirjutab oma raamatus sõidust Nõukogude Liitu, et teda hämmastas see, kuidas nõukogude töölised on huvitatud üldrahvaliku eesmärgi saavutamiseks tehtavast isiklikust panusest ja tunnevad uhkust selle panuse üle.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik kannavad pidevalt hoolt, et majanduse juhtimise süsteem, vormid ja meetodid täiustuksid, paraneksid, täielikult vastaksid nõukogude sotsialistliku majanduse edasise arenemise huvidele. Viimasel ajal on välja töötatud ja ellurakendamisel tähtsad abinõud paremaks majandamiseks, tootmise arukamaks planeerimiseks, ettevõtete õiguste ja majandusliku iseseisvuse laiendamiseks. Meie majanduse täiustamisel tehtava töö eesmärgiks on lühidalt öeldes ühiskondliku tootmise efektiivsuse igakülgne tõstmine, sotsialistliku korra rikkalike võimaluste ja eeliste maksimaalne kasutamine.

Tähtsaid muudatusi tööstuse juhtimise süsteemi tõi NLKP Keskkomitee 1965. aasta septembripleenum. Tööstuse juhtimise territoriaalne printsiip — majanduspiirkondade rahvamajanduse nõukogude kaudu juhtimine — asendati pleenumi otsusel tööstusharude järgi ministereeriumide kaudu juhtimisega. Tööstusalastele ministereeriumidele on praegu antud kõik õigused vastavate tootmis- harude juhtimiseks. Nad vastutavad täielikult oma harude arendamise eest — planeerivad tootmist, juhivad teaduslikke asutusi, määravad kindlaks tehnika suunad, lahendavad varustamise ja finantseerimisega seotud küsimusi, töö- ja palgakorraldust.

Rohkem õigusi ja majanduslikku iseseisvust on antud tööstusettevõtetele. On kinnitatud riikliku sotsialistliku tööstusettevõtte põhimäärus. Niisiis, demokraatliku tsentralismi printsiip areneb ja täieneb.

Sotsialistlik ettevõtte on rahvamajanduse põhilüli Materiaalseid väärtusi toodetakse vahetult ettevõttes. Ettevõtte on rahvamajanduse põhilüli. Siin ühtivad ühiskonna ja kollektiivi, kollektiivi ja üksikisiku huvid. Siit tulenebki nende vastastikune huvi selle vastu, et ettevõtte töötaks paremini ja efektiivsemalt. Kui lastakse välja rohkem toodangut, siis saab riik rohkem, töötajate teenistus suureneb ja nad saavad rohkem muid materiaalseid hüvesid.

Alles hiljuti eksisteeris veel liigne tsentralisatsioon, mis

ahendas tööstusettevõtete õigusi, piiras nende majanduslikku initsiatiivi. Nüüd kaotatakse niisugune ebanormaalne olukord. Ettevõtetele antakse suurem majanduslik iseseisvus, ulatuslikult laiendatakse nende õigusi. Milles see konkreetset avaldub?

Eelkõige selles, et tunduvalt laiendatakse ettevõtte õigusi oma majandusliku tegevuse planeerimisel. Kõrgemalseisvad riiklikud organid määravad ettevõttele kindlaks üksnes põhilised näitajad — realiseeritava toodangu mahu, üldise palgafondi, kasumi üldsumma ja mõningad muud. Niisugused tähtsad plaaninäitajad aga, nagu tööviljakus, omahind, töötajate arv, töötajate üksikute kategooriate palgamäär, kehtestavad ettevõtted ise.

Endisest rohkem on ettevõttel õigusi ka kapitaalehituse ja tootmistehnika ning -tehnoloogia täiustamise valdkonnas, toodangu turustamise küsimustes, materiaalse ergutamise alal.

Lühidalt öeldes, ettevõtte kollektiiv võib iseseisvalt uut viisi lahendada paljusid majandusliku tegevuse küsimusi, mida ta varem ei saanud teha, sest liigne tsentralisatsioon ja eestkoste aheldasid ettevõtte iseseisvust. Tehasel või vabrikul on nüüd rohkem võimalusi paremini töötada, rohkem toota, ja mis pole vähem tähtis, äratada töölises materiaalsel huvi oma töö tulemuste ja tehase või vabriku majanduslike edusammude vastu.

Ettevõttele antakse rohkem õigusi ja võimalusi ka töötajate materiaalseks ergutamiseks. Kui varem ülevalt poolt määrati kindlaks nii palk kui ka preemiafond, siis oli ettevõttel vähem võimalusi materiaalseid stiimuleid rakendada — tal polnud allikaid täiendavaks tasustamiseks. Nüüd kujuneb niisuguseks allikaks kasum: kasumi määr sõltub otseselt ja vahetult ettevõttest endast, tema majandusliku tegevuse efektiivsusest. Ettevõtetes rajatakse spetsiaalne materiaalse ergutamise fond, millesse eraldatakse osa kasumist. Samasse fondi lülitatakse ka preemiasummad, mida töötajatele makstakse palgafondist. Teiste sõnadega, kui ettevõtte arukamalt majandab, siis saab ta suuremat kasumit, järelikult aga kasvab ka ergutamisefond, preemia suureneb.

Kavandatud ja ellurakendamisel on samuti teisedki abinõud, mis suurendavad tehaste ja vabrikute iseseisvust ja majanduslikku initsiatiivi oma tootmisvõimaluste kasutamisel. Ent kui on rohkem õigusi, on ka vastutus suurem.

Mõõtnatult kasvavad nõuded planeerimise ja kõige selle suhtes, mis on seotud plaaninäitajate täitmisega.

Missugused õigused ettevõttel iganes oleksidki ja kui-võrd iseseisev ta ka on, sellest ei ole suuremat kasu, kui tema kollektiiv ei õpi arukalt, säästlikult, hoolikalt ma-jandama.

Uus põhimäärus näeb ette, et kogu ettevõtte, samuti aga tema tsehhide, jaoskondade, osakondade ja teiste sise-miste lülide tootmis- ja majandustegevus toimub reegli-kohaselt sisemise isemajandamise alusel. Sellest tuleneb isemajandamise kui sotsialistliku majandamise meetodi üha kasvav tähtsus. Kuna isemajandamise aluseks on ise-tasuvuse printsiip ja sissetulekute prevaleerimine välja-minekute üle, pole raske mõista, kui tähtis on hoolikalt majandada, tehnikat paremini kasutada, toodete kvaliteeti tõsta, tööviljakust suurendada ja toodangu omahinda alan-dada. Muidu võib juhtuda, et rahalisi vahendeid, mida ettevõtte saab toodangu müügist, ei piisa kõigi kulutuste katmiseks, mida nõuavad tooraine, kütus, materjalid, töö-liste ja teenistujate palk. Ettevõtte ei saa kasumit, ja siis ei saa ka mingist materiaalsest ergutamisest juttugi olla. Täieliku isemajandamise laialdane rakendamine on niisiis tähtsaks eelduseks nõukogude sotsialistliku majanduse edukale arenemisele.

Teist tüüpi sotsialistlikuks ettevõtteks on kolhoos. Samuti nagu tööstuslikus tootmises toimuvad ka kolhoositootmises viimasel ajal tähtsad protsessid. Kolhoosid on muutunud majanduslikult võimsaiks, kõrge mehhaniseerimistasemega suurmajapidamisteks; tunduvalt on tugevnenud nende vastastikused sidemed ja suhted riiklike organitega; nende kaadri, kõigi kolhoositootmises töötajate poliitiline ja kul-tuuriline tase on tõusnud, kolhoosidemokraatia on laienu-nud. See võimaldab, nagu märkis partei XXIII kongress, moodustada valitavaid kolhoosi- ja kooperatiiviorganeid rajoonides, oblastites, kraides, vabariikides ja keskuses. Selline juhtimise demokratiseerimine võimaldab koope-ratiivmajandite eeliseid täielikumalt kasutada, viib kol-hoosidevaheliste majanduslike ja tootmisalaste sidemete laiendamisele, lubab paremini kasutada ühismajapidamise looduslikke, materiaal-tehnilisi ja tööalaseid ressursse.

3. Nõukogude ühiskonna poliitiline alus

Sotsialism, mis on kommunismi esimeseks faasiks, ehitati meie maal põhiliselt üles teise viisaastaku lõpuks. Nõukogude Liit kui sotsialistlik ühiskond kindlustus ja tugevnes Suure Isamaasõja aastatel ja sõjajärgsel arenemisperioodil. Eelmisest peatükist me juba teame, missugused sügavad muutused toimusid meie maal sotsialismi võidu tulemusena. Need muutused puudutasid paljusid külgi ühiskonna elus: sotsiaalset struktuuri, tema majanduslikke ja poliitilisi aluseid.

Töötajate ühiskond

Missugused on nõukogude sotsialistliku ühiskonna iseloomulikud erinevused ja milles seisavad tema eelised kapitalistliku

ühiskonnaga võrreldes?

Kõik tootmisvahendid meie ühiskonnas on ühiskondlikus omanduses, mis asendas eraomandi, kapitalistliku omandi. Omandusvormide muutumisega muutus põhjalikult ka ühiskonna klassistruktuur, teistsuguseks kujunesid ka tootmissuhted. Erinevalt kapitalistlikust ühiskonnast, mis koosneb vaenulikest klassidest — ekspluataatoritest ja ekspluateeritavatest —, on meie ühiskond töötajate — tööliste, talupoegade ja haritlaste ühiskond. Kui kapitalistlikus ühiskonnas valitsevad antagonism ja vaen, lakkamatud klassilahingud, siis sotsialistlikule ühiskonnale on iseloomulikud sõbraliku koostöö ja vastastikuse abistamise suhted. Meie ühiskonna klassid on töötajate — tööliste ja talupoegade klass.

Töölisklass on peamiselt tegev sotsialistlikus tööstuses, rahvamajanduse kõige tähtsam asutus; töölisklassil on rikkalikud poliitilised kogemused, mida ta omandas revolutsioonilises liikumises ja sotsialistliku ülesehitustöö käigus; töölisklass rajas Kommunistliku Partei, mille osatähtsus ühiskonna arenemises pidevalt kasvab. Kõigest sellest on tingitud töölisklassi juhtiv osa ühiskonna elus.

Talurahvas on tegev põllumajanduses. Sotsialistlikud ümberkujundused külas — põllumajanduse kollektivisee-

rimine ja kultuurirevolutsiooni võit — muutsid talurahva palge. Eraomanduslik ideoloogia on andnud koha sotsialistlikule ideoloogiale. Kolhoositalurahvas on praegu töötajate klass, kes on tegev kollektiivsetes suurmajapidamistes.

Töölised ja talupojad on koondunud tihedasse liitu, mis kasvab ja tugevneb.

Suure töötajate rühma sotsialistlikus ühiskonnas moodustab meie intelligents. Ta on liha meie rahva lihast. Käsikäes tööliste ja talupoegadega töötab ta ennastsalgavalt sotsialistliku ühiskonna hüvanguks.

Töölisi, talupoegi ja haritlasi, kõiki nõukogude inimesi liidab ühtsesse töötajate ühiskonda suur eesmärk — võitlus kommunismi eest.

1917. aastal võitnud sotsialistlik revolutsioon andis kogu võimu meie maal nõukogude näol töörahvale. «Pidage meeles,» pöördus V. I. Lenin töötajate poole, «et teie ise valitsete nüüd riiki... Teie nõukogud on nüüdsest peale riigivõimu organid, täievolilised, otsustavad organid.»¹ Töörahva saadikute nõukogud moodustavadki NSV Liidu poliitilise aluse.

Mis on nõukogude funktsioonid, missugune on nende osatähtsus meie ühiskonna elus? Nõukogud teostavad kogu riigivõimu terve maa territooriumil — nii keskuses kui ka kohtadel. Nad liidavad, koondavad ühte ja organiseerivad kogu elanikkonna, kõik meie maa rahvused ja rahvusrühmad ühtseks riigiks — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks.

V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et Nõukogude vabariik on proletariaadi diktatuuri riigivorm, et nõukogude näol on loodud uut, kõrgemat tüüpi riigiaparaat, mis on oma olemuselt ja struktuurilt kohaldatud proletariaadi diktatuuri ajaloolistele ülesannetele, töötajate vabastamisele eksploateerimisest ja sotsialismi ehitamisele.

Sellest, mis proletariaadi diktatuur on, oli juttu eelmises peatükis. Meenutame lühidalt, et proletariaadi diktatuuri peamiseks ülesandeks on revolutsiooni võitude kaitsmine ja kindlustamine kukutatud klasside vastupanu ületades; sotsialismi majanduse ja kultuuri rajamine; talurahva ja linnaväikekodanluse ümberkasvatamine ja sot-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 271.

sialismi teele viimine; kõikide töötajate kasvatamine sotsialismi vaimus; sotsialistliku kodumaa kaitse organiseerimine; oma vabaduse eest võitlevatele rahvastele toetuse organiseerimine; teiste maadega sõbralike suhete rajamine ja tugevdamine; rahu kaitsmine rahvaste vahel.

Sotsialismi võiduga kadusid meie maal kukutatud klasside mahasurumise ja väikeomanike sotsialismi teele üleviimise funktsioonid. Üha suurema tähtsuse omandavad majanduslik-organisatoorsed ja kultuurilis-kasvatustlikud ülesanded.

Nõukogud, mida juhivad Kommunistlik Partei, on tõeliselt rahvalikud võimuorganid. Rahvas valib nõukogud, rahvas peab neis istungeid oma parimate esindajate näol, kogu oma töö teevad nõukogud rahvale toetudes ja rahva huvides. Rohkem kui kaks miljonit töölise, kolhoosniku ja intelligentsi esindajat on nõukogude — NSV Liidu Ülemnõukogu, vabariiklike ja kohalike nõukogude saadikuteks. Peale selle on üle kahe miljoni töötaja mitmesugustes kohalike nõukogude alalistes komisjonides.

Piisab ainuüksi nende arvude nimetamisest, et saab selgeks: midagi ligilähedaseltki taolist ei ole ega saagi olla kodanlikus maailmas. Seal on võim ekspluataatorlike klasside käes, töörahva esindajaid ei lasta riigivalitsemise juurde. Kõige ilmekamalt tuleb see nähtavale kõrgemates riigivõimuorganites. Kes peavad istungeid kaasaja kodanlikes parlamentides? Ameerika Ühendriikide praeguse Kongressi koosseisus on näiteks 305 advokaati, 147 äri-meest ning pankurit ja mitte ühtegi töölise. Samasugune olukord on paljude teiste kodanlike riikide esindusorganites.

Kas võib niisugustelt parlamentidelt oodata, et nad hoolitseksid rahva eest, tema hüvangu eest, hakkaksid kaitsma töötajate huvisid?

Sotsialism ja demokraatia

Sõna «demokraatia» tähendab rahva-võimu. Nõukogud, nagu me nüüd juba teame, kehastavad tõelist rahvavõimu ja on selles mõttes Nõukogude sotsialistliku riigi demokraatia kõrgeimaks väljenduseks.

Milles, missugustes konkreetsetes vormides väljendub meie ühiskonna demokraatia? *Nõukogude kodanike poliitilistes õigustes ja vabadustes.*

Kodanlik demokraatia kuulutab suuresõnaliselt igasuguseid õigusi ja vabadusi, kuid töötajatele jäävad need tüh-

jaks sõnakõlksuks, vabaduseks ja õiguseks paberil ja sõnades. Tõepoolest, kas on töötaja — tööline ja talupoeg — vaba kapitalistist, ettevõtjast, mõisnikust? Ja millisest kirjaniku, ajakirjaniku, teadlase vabadusest võib kõnelda, kui kirjastused, ajalehed, instituudid, laboratooriumid on finantssahkerdajate ja kapitalimagnaatide eraomand? Nii-samuti on lugu õigustega. Kodanlike maade töötajad on sunnitud oma õiguste ja vabaduste eest visa võitlust pidama.

Nõukogude sotsialistlik demokraatia kannab raskus- tsentri töötajate õiguste ja vabaduste tegelikule tagamisele. V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et sotsialistlik riik tähendab töötajate jaoks «sellist tegelikku demokraatlike õiguste ja vabaduste kasutamise võimalust, mida pole kunagi ligikaudseltki olnud kõige paremates ja demokraatlikumates kodanlikes vabariikides».¹

Nõukogude riik annab kõigile kodanikele õiguse tööle. Praktiliselt tähendab see seda, et igale NSV Liidu kodanikule on garanteeritud õigus saada tööd, mille eest tasutakse vastavalt töö hulga ja kvaliteedile. Õigus tööle on nõukogude rahva üks suuremaid võite. Iidne küsimus, mis erutab miljoneid töötajaid kapitalistlikus maailmas, ei kohuta tööinimest meil. Alates 1930. aastast, mil suleti viimane tööbörs, ei tea ta, mida tähendab tööpuudus.

Kõrvuti õigusega tööle annab Nõukogude riik igale töötavale kodanikule õiguse puhkusele. Nii nagu teisi õigusi garanteeritakse ka seda õigust terve rea riiklike vahenditega; eelkõige sellega, et töölistele ja teenistujatele on kehtestatud seitsmetunnine tööpäev, raskete töötingimustega kutsealadel aga on tööpäev lühendatud kuue või isegi nelja tunnini; sellega, et töölistele ja teenistujatele antakse iga-aastane puhkus palga säilitamisega; samuti sellega, et on rajatud laialdane sanatooriumide, puhkekodude, klubide, teatrite, raamatukogude, parkide ja staadionide võrk.

Vanaduses, samuti aga juhul, kui töötaja haigestub või kaotab töövõime, kindlustab riik teda materiaalselt. Selleks kasutab riik sotsiaalkindlustuse ja pensionide süsteemi, tasuta arstiabi. Aasta-aastalt eraldab riik nendeks otstarveteks järjest rohkem summasid: hiljuti suurendati tunduvalt enamiku pensionäride pensione, hakati pensioniga kindlustama kolhoosnikuid.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 436.

Teisiti on lugu kapitalistlikes maades. Seal on tööinimene üksnes ekspluateerimisobjektiks. Ta on vabriku või tehase peremehele vajalik seni, kuni ta suudab töötada ja kasumit tuua. Kui aga juhtub õnnetus või saabub vanadus, siis visatakse tööline lihtsalt ettevõtte värava taha. Kõige rikkamal kapitalistlikul maal — Ameerika Ühendriikides — langeb töötute arv harva alla nelja miljoni.

Raske koormana lasub tööinimesel tasu ravimise ja arstiabi eest. Haiguse korral tuleb tal oma teenistusest näpistada küllaltki suur summa, et arstile tasuda.

Nõukogude riik annab kõigile kodanikele õiguse haridusele. Tööliste, kolhoosnike ja haritlaste lastele on meil avatud kõige mitmekesisemate õppeasutuste ukSED, nendele on kättesaadav iga liiki haridus, mida NSV Liit võimaldab tasuta. Kapitalistlikes maades on haridus tavaliselt tööinimesele raskesti kättesaadav või hoopiski saavutamatu. Miljonid lapsed ei õpi seal üldse.

Nõukogude sotsialistlikku ühiskonda iseloomustavad laialdased poliitilised vabadused, mida ta võimaldab oma kodanikele. Need on sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja miitingute vabadus, tänavarongkäikude ja -meeleavalduste vabadus. Selleks aga, et neid oleks võimalik tegelikult ellu rakendada, loob riik vajalikud materiaalsed eeldused: annab töörahva ja tema organisatsioonide käsutusse vajalikud paberitagavarad, trükikojad, ühiskondlikud hooned, sidevahendid jne.

Mitte midagi selletaolist pole olemas paljudes kapitalistlikes maades. Ükskõik kuidas kodanlikud propagandistid, ühiskonna- ja poliitikategelased ka ei kisendaks «Lääne demokraatiast», «vabast maailmast» ja paljust muust, kapitalism ei lakka seetõttu olemast kapitalism, töörahval aga ei ole tõelist vabadust. Rahvatarkus ütleb: «Ükskõik kui palju korrata sõna «suhkur», suu sellest magusamaks ei saa.»

Sotsialism muutis põhjalikult naise seisundit ühiskonnas: lõi vajalikud tingimused tema kultuuriliseks kasvuks ja igakülgseks arenemiseks, võrdsustas ta õiguste poolest mehega, andis talle võrdse õiguse tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele, haridusele jne.

Erinevat pilti pakub selles suhtes kodanlik maailm. Seal on naisel ühiskonnas teistsugune seisund — tema osavõtt majanduslikust, riiklikust, kultuurilisest ja ühiskondlik-poliitilisest elust on piiratud. «Naiste õigus saada head

haridust, asutust juhtida, elukutset omandada on moest läinud ehete taolised — neil on oma väärtus, kuid nad vedelevad kasutamata laekas,» nii ütleb ameerika sotsioloog naiste õiguste kohta Ameerika Ühendriikides.

Mis puutub kodanike rahvuslikku võrdõiguslikkusse, siis kapitalistlikes maades kasutavad ühed rahvused eesõigusi, teiste rahvuste õigusi tallatakse toorelt jalge alla, jutlustatakse avalikult rassilist ja rahvuslikku vihkamist. Neegrite õigused on Ameerika Ühendriikides rangelt kitsendatud. Solvav silt «Ainult valgetele» pole sellel üleskiidetud demokraatiamaal sugugi haruldane. Tõeliseks rassismi kaitsealaks on Lõuna-Aafrika Vabariik.

NSV Liidus on rahvuslik võrdõiguslikkus garanteeritud. Nõukogude riik hoolitseb järjekindlalt kõigi rahvaste majandusliku, kultuurilise ja poliitilise arengu eest; karistab seadusega igasugust kodanike õiguste kitsendamist või neile eesõiguste andmist sõltuvalt nende rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, samuti ka igasugust rassilise või rahvusliku erandi tegemise jutlustamist.

Nõukogude ühiskonna kõige tähtsamate demokraatlike institutsioonide hulka kuulub riigi poolt tagatud isiku- ja korteripuutumatus ning kirjavahetuse saladus.

Andes Nõukogude kodanikele tõeliselt demokraatlikud õigused ja vabadused, paneb nõukogude ühiskond nendele ka suured kohustused. Õigused ja kohustused on omavahel tihedasti seotud, üksteisest vastamisi tingitud. Teisiti ei saagi olla ühiskonnas, kus ühe inimese heaolu sõltub kogu rahva hüvangust, põhiliste kohustuste täitmine kodanike poolt aga tagab sotsialistliku ühiskondliku ja riikliku korra arengu. Selles väljendubki ühiskonna ja üksikisiku huvide ühtsus.

Kuid mitte ainult selles ei seisne meie ühiskonna kodanike õiguste ja kohustuste iseloomulik eripärasus. Jutt on sellest, et õigused ja kohustused on võrdsel määral maksvad kõigi nõukogude inimeste suhtes. Erinevalt ekspluataatorlikust ühiskonnast ei ole sotsialistlikus ühiskonnas ega saa olla niisugust olukorda, et ühed kodanikud kasutaksid eelistatud õigusi ja vabadusi, teised aga kannaksid oma õlul kohustuste kogu raskust.

Missugused on kohustused, mille täitmist ühiskond nõuab Nõukogude kodanikelt?

Üks tähtsmaid kohustusi seisneb selles, et tuleb ausalt töötada ühiskonna hüvanguks ja pidada distsipliini. Kons-

titutsioonis on öeldud: «Töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks...» Põhimõttega «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» mõistab ühiskond hukka ebaausa, lohaka töö, kuulutab otsustavalt sõja tööpõlguritele, loodritele, inimestele, kes ei tööta, vaid elavad parasitlikult.

Nõukogude kodaniku tähtsaks kohuseks oma ühiskonna ees on hoida ja tugevdada sotsialistlikku omandit. See omand on kogu rahva vara ja seepärast püha ning puutumatu. Kes riisub rahva vara, see tahes-tahtmata nõrgendab objektiivselt riigi võimsust, tekitab riigile kahju.

NSV Liidu Konstitutsioon kuulutab isamaa kaitsmise iga NSV Liidu kodaniku pühaks kohuseks. Ja Nõukogude kodanikud kaitsevadki oma kodumaad relvastatud jõudude kogu võimsusega, kogu oma patriotismi jõuga.

Nõukogude ühiskonna elu tervikuna, samuti aga tema üksikkollektiivide ja kodanike elu reguleerivad teatud kindlad normid, reeglid. Riik nõuab, et neid norme või teiste sõnadega — sotsialistliku ühiselu reegleid — täidaksid ja austaksid kõik kodanikud.

Meie ühiskonna demokraatism väljendub valimissüsteemis, valimiste iseloomus.

Nõukogud on, nagu me juba teame, tõelise rahvavõimu organid. See määratleb ka valimiste loomuse, nende demokraatliku olemuse. Nõukogude valimissüsteem näeb ette, et nõukogud valitakse meie maal üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Mida tähendab üldine valimisõigus? Seda, et valimistest võtavad osa kõik kodanikud, kes on saanud 18 aastat vanaks. Seejuures ei piirata valimistest osavõtu õigust mitte mingil viisil ja mitte millegagi: ei varandusliku seisundiga, ei rassilise ega rahvusliku kuuluvusega, ei sooga ega usutunnistusega, ei haridusliku ega paiksuse tsensusega, ei sotsiaalse päritoluga ega varasema tegevusega.

Milles seisneb ühetaolise valimisõiguse olemus? Selles, et igal kodanikul on üks hää; naised kasutavad õigust valida ja olla valitud võrdselt meestega.

Kuidas mõista otsest valimisõigust? NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud, et «valimisi kõigisse töörahva saadikute nõukogudesse», alates küla ja linna töörahva saadikute nõukogudest ja lõpetades NSV Liidu Ülemnõukoga, «teostavad valijad üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel» Teiste sõnadega,

otsene valimisõigus tähendab, et meie maal võtab iga valija vahetult osa kõigi esindusorganite valimistest.

Mis tähendab salajane hääletamine? Siin on peetud silmas tahteavaldamise saladust: kelle poolt ja kuidas valija hääletas, see jääb kõigile teadmatuks, ta võib hääletada eraldi ruumis, kus peale tema ei tohi keegi viibida.

Niisiis, ükskõik missuguse külje valimistest me võtame — olgu see saadikukandidaatide ülesseadmise kord, valimisjaoskondade loomise printsiibid, valimiskomisjonide töö organiseerimine, hääletamise kord või valimistulemuste kindlakstegemise kord — neid kõiki iseloomustab rahvalikkus, järjekindel demokraatlikus.

Oma olemuselt hoopis teistsugused on valimised kapitalistlikes maades. V. I. Lenin kirjutab üleskiidetud kodanlikku demokraatias iseloomustades: «Kui vaadelda kapitalistliku demokraatia mehhanismi lähemalt, siis näeme kõikjal, niihästi valimisõiguse «väikestes», näiliselt väikestes üksikasjades (paiksuse tsensus, naiste väljajätmine jne.), esindusasutuste tehnikas ja koosolekuõiguse faktilistes kitsendustes (ühiskondlikud hooned pole «kerjustele»!) kui ka iga päev ilmuva ajakirjanduse puhtkapitalistlikus korralduses ja nii edasi ja nii edasi, näeme üht demokraatia piiramist teise peale. Need vaeste suhtes rakendatavad kitsendused, eranditegemised, tõkestused tunduvad väikestena, eriti selle silmis, kes ise pole kunagi häda tundnud ega rõhutatud klassidega nende igapäevases elus lähemalt kokku puutunud (säärased on aga üheksa kümneid, kui mitte üheksakümmend üheksa sajandikku kodanlike publitsiste ja poliitikuid), — kuid kõik need kitsendused ühtekokku kõrvaldavad kehvistu, tõrjuvad ta välja poliitikast, ei lase tal aktiivselt osa võtta demokraatiast.»¹

Võtame näiteks Ameerika Ühendriigid. Hääleõiguse otsuste piiramiste kõrval niinimetatud tsensus — vanuse- ja varandusliku tsensusu näol, rassiliste ja teiste takistuste kõrval on siin välja töötatud, eksisteerib ja kehtib terve kurikavalate piiramiste, tõkestuste ja riugaste süsteem, mis tegelikult viib nullini paljude miljonite töötajate valimisõigused. Ameerika Ühendriikide seadusandlikud organid nõuavad, et valija oskaks lugeda ja õigesti tõlgendada konstitutsiooni paragrahve. Kalifornia osariigis peab valija oskama alla kirjutada, New Yorgi osariigis kirjalikult vas-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 430.

tata talle esitatud küsimustele. Alabama osariigis saab valimisedeli üksnes see, kes oskab lugeda, kirjutada ja Ameerika Ühendriikide konstitutsiooni ükskõik missugust paragrahvi inglise keeles seletada. Analoogilist laadi nõudeid esitatakse valijatele ka paljudes teistes osariikides.

«Kõigist butafoorsetest privileegidest, mis on olemas kaasaegsel töötaval ameeriklasel,» kirjutas tuntud ameerika kirjanik Theodore Dreiser, «on kõige butafoorsem tema hääleõigus.»

**Sotsialistliku
ühiskonna
sotsiaal-
poliitiline ja
ideeline ühtsus**

Paljude sajandite ja aastatuhandete välteel on inimühiskonnas ühed klassid teistega vastamisi seisnud. Nende vahel käib lakkamatu võitlus. Meenutagem «Kommunistliku partei manifesti», kuulsat vihjet sellele, et vaba ja ori, patriits ja plebei, mõisnik ja pärisori, kodanlane ja proletaarlane, lühidalt öeldes rõhuja ja rõhutav on pidanud omavahel lakkamatut, kord varjatud, kord avalikku võitlust. Seda võitlust põhjustasid vaenulikud klassihuvid. Kodanlikus ühiskonnas võib praegugi säärast pilti näha, sest ta on lõhestatud teineteisele vaenulikeks klassideks — ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon likvideeris ekspluataatorlikud klassid meie maal ja kõrvaldas seega pinna klassivastuoludeks nõukogude ühiskonnas. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus lahkus lavalt viimane ekspluataatorite klass — kulakud. Ühiskond koosneb nüüd tööliste klassist ja talupoegade klassist, samuti ka intelligentsist. Need on aga omavahel sõbralikud klassid; nad mõlemad on võimul, nende valduses on tööriistad ja -vahendid, nad võtavad aktiivselt osa meie maa kõigist ühiskondlik-poliitilise elu aladest.

Töölisi, talupoegi ja haritlasi ühendavad kindlalt ühtsed huvid ja vaated, ühine eesmärk — sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitamine. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus, võitluses meie maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise eest, kultuurirevolutsiooni läbiviimise eest kujunesid, kasvasid ja tugevenesid nende vahel sõbraliku, vennaliku koostöö suhted. Need sõprus- ja vendlussuhted moodustavadki sotsiaal-poliitilise ja ideelise ühtsuse aluse.

Nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse kõrgeimaks väljenduseks on kogu rahva tihe koondumine

Kommunistliku Partei ümber. Nõukogude inimesed näevad, et parteil pole teisi huviseid peale rahva huvide, ning toetavad palavalt kõiki tema algatusi ja tema poliitikat kui õiget, teaduslikult põhjendatud poliitikat. Kommunistide ja laiade tööraha hulkade monoliitsuseta poleks olnud võimalik revolutsiooni võit 1917. aasta oktoobris ja interventide purustamine Kodusõjas. Oleks olnud mõeldamatu meie maa industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine. Partei ja kogu rahva monoliitsuseta oleks meil jäänud saavutamata suur võit fašismi üle 1941.—1945. aasta Isamaasõjas, me poleks suutnud üles ehitada sotsialismi ja asuda kommunistliku ühiskonna ehitamisele. Ilma sellise ühtsuseta poleks olnud võimalik meie maa arvukate rahvuste ühendamine võimsasse vennalikkusse liitu. Teiste sõnadega, kui partei ja rahvas on üksmeelsed, kui nende püüdlused ja taotlused on koondatud ühtsesse tervikusse, siis ei kohuta mingid raskused ning nõukogude ühiskonnale on ka kõige keerulisemad ja kõige raskemad ülesanded jõukohased. Erilist osa selles nõukogude inimeste vennalikus ühenduses etendab tööliste ja talupoegade liit, milles juhtiv osa kuulub tööliklassile. See liit otseku tsementeerib tööinimeste suurt sõprust.

Põlvest põlve antakse edasi niisugust tarka rahvapärimust. Hallipäine vanake kogus kord kõik oma pojad kokku, andis igaühele tavalise vitsarao ja ütles: «Proovige, lapsed, pooleks murda!» Pojad imestasid isa poolt antud ülesande kerguse üle ja murdsid üksteise järel vitsaraod katki. Seejärel andis isa igaühele juba terve kimbu ja ütles: «Proovige, lapsed, nüüd murda!» Kuidas ka noormehed püüdsid ja jõudu pingutasid, ükski neist ei suutnud vitsakimpu katki murda, isegi mitte tunduvalt painutada.

«Näete nüüd, lapsed, ja pidage meeles: kui tahate olla tugevad ja võitmatud, kui tahate, et vaenlased teid alla ei heidaks, mure ja hädad ei murraks, siis olge üksmeelsed ja hoidke ühte. Igaüht teist üksikult on hõlbus murda, üheskoos aga võimatu. Ühtsuses ongi jõud,» õpetas vanake.

Meie nõukogude sotsialistlik ühiskond on ühtne. Kapitalismi maailma aga lõhestavad teravad klassivastuolud: hetkekski ei lakka seal töö ja kapitali vahel võitlus, mis ajuti puhkeb avalikeks relvastatud kokkupõrgeteks. Pidevalt põrkavad vastamisi ka kapitalistide endi, nende monopolide huvid. Kodanlikus maailmas valitseb oma moraal, inimene on seal inimese vastu hunt.

Silmanähtavatest faktidest hoolimata kaagutavad kodanlikud propagandistid üha, et olevat saabunud rahu klasside vahel, ühiskond olevat harmooniline ning õnnelik jne. Ent igaühele on selge, et need on vaid osavad propagandistlikud riukad. Kas saab olla midagi ühist rõhujate ja rõhutavate vahel!

NSV Liidu rahvaste sõprus Tsaari-Venemaa oli rahvaste vangla, rahvusliku ikke ja poliitilise ebaõigluse kolle. Nõukogude võim kuulutas juba «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis» välja Venemaa rahvaste enesemääramise õiguse kuni lahkulöömiseni, tühistas kõik ja igasugused rahvuslikud ja rahvuslik-religioossed eesõigused ning kitsendused, kuulutas välja vähemusrahvuste vaba arenemise.

Sellest ajast on möödunud ligi 50 aastat, ja meie kodumaa on praegu rahvaste uute omavaheliste suhete näiteks, rahvaste tõelise üheõiguslikkuse eeskujuks. Rohkem kui sada kolmkümmend rahvust ja rahvusrühma ja üle seitsmekümne etnilise (keelelise) rühma moodustavad nõukogude inimeste sõbraliku vennaliku pere.

Nõukogude rahvaste vennaliku koostöö ja vastastikuse abistamise suhted kujunesid ja tugevnesid nõukogude ühiskonna poliitiliste võitude ja vajalike majanduslike tingimuste baasil. Eri rahvustest rahvaste vennaliku ühinemise poliitiliseks aluseks said ekspuateerimise likvideerimine ja nõukogude võimu kehtestamine. Üksnes sotsialistliku korra tingimustes oli võimalik rahvaid klassi- ja rahvuslikust ikkest vabastada, igast rahvusest töötajatel võimaldada oma tulevikku iseseisvalt määrata, rahvaste vahel usaldust taastada. Ent kuivõrd tähtsad poliitilised eeldused iganes ongi, poleks neist piisanud tõelise koostöö jaluleseadmiseks rahvuste vahel, selleks oli tingimata vajalik tugev majanduslik alus. Niisuguseks aluseks on sotsialistlik tootmisviis, tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Tootmisvahendite eraomand tekitab klassi- ja rahvuslikku iket, ekspuateerimist ja rahvastevahelist vaenu. Üksnes eraomandi likvideerimine kõrvaldas kõik takistused rahvastevahelise koostöö teelt.

Rahvatarkus ütleb: «Üheskoos pole raske, üksi aga löö või käega.» Eri rahvustest nõukogude inimesed elavad, võitlevad ja töötavad sõbralikult üheskoos. Nõukogude inimesele on saanud tavaliseks, igapäevaseks, endastmõistetavaks asjaks siiras ning austav suhtumine teisest rah-

vusest inimesesse, püüe teda aidata. See on kujukas tõend leninliku rahvuspoliitika elustavast jõust, rahvaste tugevnevast sõprusest.

Suur Isamaasõda seadis Nõukogude rahvaste sõpruse karmi katsumuse ette. Saksa fašism lootis meie maal elavaid rahvaid lahutada, külvata nende vahele tüli ja vaenu.

Hitlerlased püüdsid loomaliku rassismi ideoloogiat meie Nõukogude rahvaste sõpruse ja vendluse ideoloogiale vastu seada. Kõik teavad praegu väga hästi, mis sellest välja tuli. Surmaohu ees liitusid kõik NSV Liidu rahvused veelgi tugevamini ja löid vaenlase puruks.

Rahvaste sõprus on see elustav allikas, millest nõukogude inimesed endale jõudu ja innustust ammutavad oma rahumeelses töös. Kõigi vennasrahvaste majandus areneb kiires tempos. Seda näeb kas või järgmistest andmetest. Aastail 1961—1965 kasvas Vene NFSV tööstustoodang 45 protsenti, Ukrainas 53 protsenti, Valgevenes 64, Usbeki NSV-s ja Tadžiki NSV-s 54 protsenti, Kasahhi NSV-s 63 ja Kirgiisi NSV-s 67 protsenti. Suuri edusamme majanduslikus ülesehitustöös tegid ka teised vennasvabariigid.

Ilma rahvaste sõprusetä poleks olnud mõeldav ka see tohutu edu, mille NSV Liidu rahvad saavutasid oma kultuurilises arengus. Võrreldes revolutsioonieelse perioodiga kasvas õppijate arv kõigis üldhariduslikes koolides Kirgiisi NSV-s rohkem kui 60-kordselt, Usbeki NSV-s peaaegu 100-kordselt.

Peaaegu poole sajandi vältel on partei väsimatult tugevdanud, sepistanud, täiustanud vennalike vabariikide liitu, kuni see muutus niisuguseks meie riigi vääramatuks ja võimsaks jõuks, nagu on seda praegu Nõukogude Liidu rahvaste sõprus. Meie vaenlased on korduvalt püüdnud seda sõpruse kantsi vankuma panna küll relva jõul, küll oma kodanliku ideoloogia mürgi abil. Ent kõik nende lootused on tulde lennanud. Nõukogude rahvaste sõprus aga saab kindlalt jõudu juurde, õitseb, tugevneb ja areneb.

4. Kommunistlik Partei on nõukogude sotsialistliku ühiskonna juhtiv jõud

Nõukogude sotsialistliku ühiskonna elu juhivad leninlik kommunistide partei. Ta on töötajate organiseerija, kasvataja ja poliitiline juht.

Mis võimaldab parteil edukalt ühiskonda juhtida, tema arenemiskäiku suunata? See, et partei on relvastatud eesrindliku, revolutsioonilise, marksistlik-leninliku teooriaga ning et temas kehastub kõrge organiseeritus. Ta paistab silma raudse, teadliku distsipliini poolest, tahte- ja tegevusühtsuse poolest. Partei teostab poliitikat, mis vastab töötajate elulistele huvidele, on nendega tihedalt seotud. Partei elu reguleeritakse leninlike juhtimismotiivide ja -printsipidega. Kõige selle tõttu on parteil rahva hulgas täielik usaldus ja piiritu autoriteet.

Partei on tööliklassi avangard, kogu rahva juhtiv jõud

Marksism-leninism õpetab, et töölikklass ei saa edukalt pidada revolutsioonilist võitlust enda vabanemise eest, uue ühiskonnakorra võidu eest ilma tugeva, võitluses karastatud parteita, kel on rahvahulkade usaldus, kes oskab neid mõjutada ja endaga kaasa tõmmata. Selleks et täita oma ajaloolist missiooni, vajab töölikklass laiade rahvahulkade toetust. Tööraha hulgað omakorda vajavad oma vabastusvõitluses juhtimist tööliklassi ja tema eesmise väesalga — partei poolt. V. I. Lenin kirjutas: «Kasvatades töölisparteid kasvatab marksism proletariaadi eelväge, kes suudab võimu enda kätte võtta ja viia kogu rahva sotsialismile, suunata ja organiseerida uut korda, olla kogu tööraha ja kõigi eksploateeritavate õpetajaks ja juhiks oma ühiskondliku elu korraldamisel ilma kodanluseta ja kodanluse vastu.»¹

Kommunistliku Partei jõud on tema ühtsuses rahvaga. Partei tugevdab väsimatult oma sidemeid rahvahulkadega, taotleb, et need päev-päevalt kujuneksid veelgi tihedamaks ja kindlamaks.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 377.

Rahvaga on parteil katkematu side *massiorganisatsioonide* — *nõukogude, ametiühingute, komsomoli, kooperatsiooni* ja muude tööraha vabatahtlike ühiskondlike ühenduste kaudu. Need organisatsioonid on selleks tähtsaks ülekandemehhanismiks, mille abil partei avaldab mõju elanikkonna mitmesugustele kihtidele ja rühmadele, koondab ühte, kasvatab ja organiseerib laialdasi rahvahulki.

Me juba teame, missugust tähtsat osa etendavad nõukogude ühiskonna elus nõukogud. Nad on nii riigivõimorganid kui ka meie rahva kõige massilisemad ühiskondlikud organisatsioonid. Nõukogude kaudu võtavad miljoni- lised töötajate hulgad vahetult osa riigivalitsemisest ja ühiskondlikust elust. NLKP XXIII kongress, kriipsutades alla meie riigi edasise tugevdamise ja sotsialistliku demokraatia igakülgse arendamise vajalikkust, juhtis tähelepanu sellele, et nõukogude osatähtsuse tõstmine kommunistlikus ülesehitustöös on eriti oluline.

Ametiühingud on töötajate massiorganisatsioon. Ametiühinguid iseloomustades ütles V. I. Lenin, et «see ei ole riiklik organisatsioon, see ei ole sundimise organisatsioon, see on kasvatuslik organisatsioon, kaasatõmbamise, õpetamise organisatsioon, see on kool, juhtimise kool, majandamise kool, kommunismi kool».¹

Leninlik komsomol on nõukogude ühiskonna aktiivne, loov jõud. Komsomol on nõukogude noorsoo eesmine väesalk, partei ustav reserv. Kommunistliku Noorsooühingu tööst osa võttes teevad noormehed ja neid läbi hea poliitilise kasvatuse kooli, omandavad ideelise karastuse, õpivad kommunistlikke ideaale praktiliselt ellu viima. Komsomoliorganisatsioonid kasvatavad noormeestes ja neidudes kommunistlikku töössesuhtumist, kindlat ideelist veendumust, ustavust partei üritusele, armastust sotsialistliku kodumaa vastu, valmisolekut tema kaitsmiseks, vennalikkude sõprust sotsialismimaade tööraha vastu, internatsionaalset solidaarsust kõigi ekspluateeritavate ja rõhututega.

Meil on loodud ja tegutsevad aktiivselt ka teised töötajate ühiskondlikud organisatsioonid: teaduslikud, teaduslik-tehnilised, teaduslik-hariduslikud ühingud, ratsionaliseerijate ja leiutajate organisatsioonid, kirjanduse,

¹ V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 2.

kunsti, ajakirjanduse alal töötajate liidud, kaitse-, spordi- ja kultuurhariduslikud ühingud.

Kommunistlik Partei on eluliselt huvitatud sellest, et kõik nõukogude ühiskonna töötajate massiorganisatsioonid täiustaksid ja avardaksid oma tegevust, et nad etendaksid üha suuremat osa ühiskonna elus, kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisel.

NLKP programmis on öeldud, et partei peab ühiskondlike organisatsioonide kõige tähtsamaks ülesandeks igati arendada töövõistlust ja ergutada kommunistlikke töövorme, pidevalt tõsta tööraha aktiivsust kommunismi ehitamisel, hoolitseda rahvahulkade materiaalsete elutingimuste paranemise ja nende kasvavate vaimsete vajaduste rahuldamise eest. Partei peab vajalikuks laiendada ühiskondlike organisatsioonide osavõttu kultuuri-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusasutuste juhtimisest, laiendada nende tegevust avaliku korra tugevdamisel. Ja partei viib seda kurssi järjekindlalt ellu.

**Kõigi tööraha
organi-
satsioonide
juhtiv tuumik**

NLKP ühendab ja koordineerib kõigi ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide jõupingutusi, suunab need ühtsetele rööbastele üldrahvalikus võitluses kommunismi eest.

Tööraha organisatsioonide parteiline juhtimine on tingitud seisundist, mis parteil on ühiskonnas, ja tema ajaloolisest osast nõukogude rahva elus. Partei ühendab oma ridades kõige eesrindlikumaid töölisklassi ja kõigi töötajate esindajaid, on monoliitne organisatsioon. Ta valdab revolutsioonilist teooriat. V. I. Lenin õpetas, et partei peab proletariaadi ühiskondlikke organisatsioone juhtima, suunama nende tegevust revolutsiooni teed mööda. Juhtides proletariaadi revolutsioonilisi massiorganisatsioone, astus partei otsustavalt välja menševistlike, oma olemuselt aga reaktsiooniliste teooriate vastu, mis kuulutasid mittevaheseisemist nende organisatsioonide tegevusse, eriti ametiühingute «neutraalsust», võimalust organiseerida «nõukogusid ilma kommunistideta». Nende ja teiste seda laadi vaadete pooldajate eesmärgiks oli lahutada parteid tööraha massiorganisatsioonidest, allutada neid organisatsioone kodanluse mõjule. Tõrjudes need vaated resoluutselt tagasi kui ekslikud ja kahjulikud, astus partei ametiühingute, komsomoli ja teiste organisatsioonide ja ühenduste etteotsa ning suunas nende jõupingutused ja

nende organisatsioonide kaudu kogu töörahva jõupingutused võitlusele sotsialismi võidu eest.

Nähes, et Kommunistlik Partei töötajate huvisid kõige täielikumalt väljendab ja järjekindlalt kaitseb, tunnistas rahvas teadlikult ja vabatahtlikult partei oma juhtijaks, oma poliitiliseks juhiks.

See sai kinnituse meie riigi põhiseaduses — NSV Liidu Konstitutsioonis. Konstitutsiooni 126. paragrahvis on öeldud, et Kommunistlik Partei on töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.

Parteiline juhtimine ei tugine käskkirja jõule ega sunnimisele, vaid partei tohutule, vaieldamatule autoriteedile rahva hulgas. Parteil ja tema organitel ei ole mingeid administratiivseid õigusi teiste massiorganisatsioonide suhtes, oma juhtimist, oma nõuandeid ja näpunäiteid ei sunni partei teistele organisatsioonidele peale, vaid need võetakse organisatsioonide ning samuti kogu rahva poolt vabatahtlikult vastu. Partei poliitika ja tema praktiline tegevus on ühiste huvide teenistuses, langevad ühte töötajate püüdlustega, vastavad rahva lootustele.

Partei soovitustes, tema otsustes ja näpunäidetes näevad nõukogude inimesed oma tahte väljendust, hoolitsust nende eest, leiavad vastused kaasaja aktuaalsetele küsimustele.

Parteiline juhtimine ei ahelda massiorganisatsioonide initsiatiivi, ei suru alla nende isetegevust, vaid on suunatud sellele, et igati aktiveerida nende tegevust, arendada nende initsiatiivi, aidata edukalt täita nende ees seisvaid ülesandeid. NLKP põhikirjas on öeldud, et parteiorganisatsioonid ei asenda nõukogude, ametiühingu-, kooperaatiivseid ja muid töörahva ühiskondlikke organisatsioone, ei salli partei- ja muude organite funktsioonide segi-ajamist, ebavajalikku parallelismi töös.

Parteilises juhtimises seisneb töörahva ühiskondlike organisatsioonide jõu allikas, nende eduka tegevuse pant.

«Partei eksisteerib rahva jaoks, rahva teenimises näeb ta oma tegevuse mõtet,» on öeldud NLKP programmis. Selle juhtlause sügav elulisus on meie partei kogu olemasolu vältel kinnitust leidnud. Oma ajaloo kõikidel perioodidel — tsarismi vastu võitlemise ajajärgul, rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö ajal, Suure Isamaasõja karmidel aastatel on partei olnud koos rahvaga, elanud tema huvi-

dele, on tuhandete nähtamatute niitude kaudu seotud rahvaga.

Partei kannab väsimatult hoolt selle eest, et tema sidemed rahvaga laieneksid, järjest kindlamaks ja tugevamaks muutuksid.

Nõukogude rahvas usub kindlalt oma parteisse, järgib kõiges tema juhendeid, võtab tema otsuseid kui oma tegevuse võitlusprogrammi. Nõukogude inimesed jagavad täiel määral partei ideoloogiat ja poliitikat, ei säästa jõudu võitluses tema peajoone ning tema poolt väljatöötatud majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö plaanide ellurakendamise eest. Meie maa töötajad kiidavad üksmeelselt heaks partei praktilise tegevuse, osutavad talle piiritut usaldust, toetavad teda kõiges.

Meie ühiskonnas on välja kujunenud partei ja rahva tugev, vääramatu, monoliitne ühtsus.

Selles seisneb nõukogude sotsialistliku korra suur jõud ning võitmatlus.

Küsimusi kordamiseks

1. Mis moodustab meie ühiskonna majandusliku aluse? Missugused omanduse vormid on olemas NSV Liidus?

2. Mis moodustab nõukogude ühiskonna poliitilise aluse?

3. Kuidas moodustub meie maa rahvatulu ja kuidas teda jaotatakse?

4. Mida tähendab demokraatlik tsentralism rahvamajanduse juhtimisel?

5. Missugused on Nõukogude kodanike põhiõigused ja -kohustused?

6. Milles seisab materiaalsete hüvede jaotamise sotsialistliku printsiibi olemus?

7. Mis määrab nõukogude ühiskonna sotsiaalse ning poliitilise ühtsuse ja milles see ühtsus väljendub?

8. Millega on seletatav ja milles seisneb partei juhtiv osa Nõukogude riigi elus?

SOTSIALISMILT KOMMUNISMILE

1. Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine

Me juba teame, et sotsialism on kommunistliku ühiskonna esimene aste, esimene faas. Vaatame

nüüd, mida kujutab endast kommunism, mille poolest erineb tema teine, kõrgem faas meie kaasaegsest sotsialistlikust faasist ja missugused teed viivad sotsialismilt kommunismile.

Mis on kommunism

NLKP programmis on öeldud: «Kommunism on klassideta ühiskonnakord, kus kehtib ühtne tootmisvahendite üldrahvalik omandus ja kõigi ühiskonnaliikmete täielik sotsiaalne võrdsus, kus koos inimeste igakülgse arenemisega kasvavad pidevalt areneva teaduse ja tehnika baasil ka tootlikud jõud, kus kõik ühiskonna rikkuse allikad hakkavad voolama täie jõuga ja viiakse ellu üllas põhimõtte «igaiühelt tema võimete kohaselt, igaiühele tema vajaduste järgi». Kommunism on vabade ja teadlike tööinimeste hästiorganiseeritud ühiskond, kus seatakse sisse ühiskonna omavalitsus, kus töö ühiskonna heaks saab igaiühele esimeseks eluvajaduseks, tunnetatud paratamatuseks, kus igaiühe võimeid rakendatakse kõige suurema kasuga rahva heaks.»

Sotsialism ja kommunism on ühe ja sellesama kommu-

nistliku formatsiooni faasid. Neil on palju ühiseid jooni. Selleks on eelkõige ühesugune majanduslik alus — tootmisvahendite ühiskondlik omandus, mis teeb võimatuks inimese ekspluateerimise teise inimese poolt. Teiseks, sama tüüpi tootmissuhted — seltsimehelik koostöö ja vastastikune abistamine. Kolmandaks, majanduse ja kogu ühiskondliku elu arendamise ühesugune iseloom — plaani-pärasus, teaduslikkus. Ja lõpuks, üks ja seesama tootmise eesmärk: töörahva vajaduste rahuldamine.

Kuid nende vahel on ka väga olulised erinevused, mis eelkõige ilmnevad tootlike jõudude arenemistasemes. Kui sotsialismi tingimustes materiaalseid hüvesid jaotatakse töö järgi, siis kommunismi tingimustes saavutavad tootlikud jõud niisuguse võimsuse, et ühiskond võib materiaalseid hüvesid jaotada vajaduste järgi. Kommunismi tingimustes kujuneb kindlaks ühtne üldrahvalik omandus, kaovad klassid, ületatakse olulised erinevused linna ja maa vahel, füüsilise ja vaimse töö vahel — erinevused, mis säilivad sotsialistlikus ühiskonnas. Ühiskondlikud suhted muutuvad küpsemaks, tõuseb inimeste vaimne ning kultuuriline tase, kasvab nende teadlikkus.

Kuna mõlemal faasil on ühine majanduslik alus ja ühine tootmise eesmärk, siis ei nõua sotsialismilt kommunismile üleminek uut sotsiaalset revolutsiooni. See üleminek toimub järk-järgult. Kommunistlikku ühiskonda kulgeb tee sotsialismi ja tema printsiipide edasise tugevdamise ja täiustamise kaudu. Võib öelda, et kommunism on edasi-arenenud sotsialism. Selleks aga, et sotsialism jõuaks oma kõrgemasse faasi, kommunismi, on tarvis teatud kindlaid eeldusi. Meie ühiskonnas on niisugused eeldused olemas, need on nõukogude võim, sotsialistlik tootmisviis ja marksistlik-leninliku partei juhtimine, kes tugineb rahva loovale energiale.

Peamine majanduslik ülesanne

Sotsialistliku ühiskonna kommunismi ülekasvamise teed on määratletud partei programmiga, mille võttis vastu NLKP XXII kongress. Selles on sõnastatud kolm peaülesannet, mis tuleb lahendada: luua kommunismi materiaal-tehniline baas, kujundada kommunistlikud ühiskondlikud suhted, kasvatada harmooniliselt arenenud ja kõrge teadlikkusega inimene.

Need ülesanded on omavahel tihedasti seotud ja väljendavad kommunismi ülesehitamise ühtse protsessi eri-

nevaid külgi. Kuid otsustavaks tingimuseks uuele ühiskonnale üleminekul on kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine. See on partei ja nõukogude rahva peamine majanduslik ülesanne.

Nagu me juba teame, iseloomustab sotsialistliku ühiskonna materiaal-tehnilist baasi plaanipäraselt organiseeritud mehhaniseeritud suurtootmine, mis on rajatud tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele. Kommunismi materiaal-tehniline baas on kvaliteedilt uus aste nõukogude ühiskonna tootlike jõudude arengus.

Partei programmis on öeldud, et kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine tähendab:

meie maa täielikku elektrifitseerimist ja selle alusel kõigis rahvamajandusharudes tehnika, tehnoloogia ja ühiskondliku tootmise organiseerimise täiustamist; tootmisprotsesside kompleksset mehhaniseerimist ja nende järjest täielikumat automatiseerimist; keemia ulatuslikku rakendamist rahvamajanduses; uute, majanduslikult efektiivsete tootmisharude, uute energialiikide ja materjalide igakülgset arendamist; looduslike, materiaalsete ja tööjõuressursside igakülgset ja ratsionaalset kasutamist; teaduse orgaanilist ühendamist tootmisega ning teaduse ja tehnika progressi kiiret tempot; töötajate kõrget kultuurilist ja tehnilist taset; tunduvat üleolekut kõige arenenumatest kapitalistlikest maadest tööviljakuse suhtes, mis on kommunistliku korra võidu tähtsaim tingimus.

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi ehitamise protsessis kujunevad sotsialistlikud ühiskondlikud suhted järk-järgult ümber kommunistlikeks suheteks, tekib klasideta ühiskond, kaovad olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel.

Endastmõistetavalt ei teki kommunismi majanduslik vundament tühjal kohal. Ta luuakse sotsialismi materiaaltehnilise baasi arendamise ja täiustamise käigus. Meie maal on olemas kõik vajalikud tingimused selleks, et see protsess kulgeks edukalt ja ühiskonna tootlikud jõud kiiresti kasvaksid. NSV Liidul on olemas ammendamatud looduslikud ressursid, võimas tööstus, meil on kvalifitseeritud kaader, suured saavutused teaduse alal.

Sotsialistliku korra tohtu suuri eeliseid realiseerides arendab NSV Liit kiires tempos majandust. Võrreldes sõjaeelse, 1940. aastaga toodeti 1965. aastal: terast 5 korda rohkem, naftat veidi vähem kui 8 korda, elektrienergiat

10,5 korda, tsementi peaaegu 13 korda, traktoreid üle 11 korra, autosid üle 4 korra, metallilõikamispinke üle 3 korra, gaasi ligi 40 korda rohkem.

Need arvud näitavad, et meie ühiskond on saavutanud niisuguse teaduslik-tehnilise ja majandusliku küpsuse, mis võimaldab lahendada kõiki keerukaid rahvamajanduse ülesandeid.

Kommunistliku majanduse rajamise peateln Juba rohkem kui sada aastat tagasi ütles Karl Marx: «Möödunud sajandil kogu maailma pahupidi pööranud tema kõrguse auru valitsemine on lõppenud; tema asemele asub mõõtnatult revolutsioonilistem jõud — elektrisäde...» Elektrienergia määratu suurt osa kriipsutas alla V. I. Lenin. «Kommunism,» ütles suur juht, «see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine.» NLKP programmis on öeldud, et elektrifitseerimine on kommunistliku ühiskonna majanduse rajamise peatelnjeks.

Millega seletada, et elektrifitseerimistele omistatakse niisugust hiiglasuurt tähtsust?

Elektrienergial on rida väärtuslikke omadusi. Teda saab suurtesse kaugustesse edasi anda, hõlpsasti muuta iga liiki energiaks — soojusenergiaks, mehaanilisteks või keemilisteks energiaks, suure efektiivsusega kasutada tootmises, teaduslikel uurimistel ja igapäevases elus.

Kaasaegne tootmine ja igapäevane elu, seda enam aga kommunistlik majandus ja kommunistlik elu-olu, on elektrienergiaata mõeldamatud. Ilma temata jäävad seisma tehased ja vabrikud, vakatab raadio, kustuvad kino- ja telekraanid.

Et saada selget ettekujutust, kuivõrd tähtis on sõna otseses mõttes iga kilovatt-tund elektrienergiat, toome järgmised arvud. Üheainsa kilovatt-tunni abil võib kaevandada 50 kilogrammi sütt, kududa 10 meetrit riidet või küpsetada 88 kilogrammi leiba. Kaks tuhat kilovatt-tundi läheb vaja auto tootmiseks, üks miljon kilovatt-tundi 120 korteriga maja ehitamiseks. Elektrienergia paneb käima mehhanismid ja automaadid, mis teevad rasket füüsilist tööd, ületades selle tootlikkust mitmekordselt, kindlustab raalide töötamise, mis kergendavad vaimset tööd ja suurendavad järsult tema efektiivsust, loob tingimused põllumajandusliku tootmise industrialiseerimiseks, annab elu elektrisoojendus- ja elektrikülmutusaparaatidele, elektrilampidele, televiisoritele jne., jne. Võimsad elektrijaamad

ja laialdane elektriülekandevõrk, mida sageli nimetatakse majanduse vereringesüsteemiks, on ühiskonnale niisama vajalikud nagu õhk hingamiseks.

Nõukogude võimu aastatel on meie maal loodud võimas energeetikasüsteem. Pole mõtet üles lugeda suuri elektri-jaamu, mis juba töötavad kommunismi heaks, kõik teavad neid juba niikuinii väga hästi. Aga selleks, et edasi minna, rahuldada areneva tehnika ja tootmise tehnoloogia vajadusi ning nõukogude inimeste igapäevaseid nõudeid, tuleb elektrijaamade ehitamist jätkata. Ja seda on vaja teha niisuguses ulatuses ja niisuguse tempoga, et *meie maa täielik elektrifitseerimine* teoks saaks. Üksnes siis on võimalik kindlustada tootlike jõudude sellist arenemistaset, mis vastaks ühiskonna kommunistlikule faasile.

Nõukogude Liidul on olemas tohtu suured energeetika ressursid. On avastatud äärmiselt rikkaid kivisöe, loodusliku gaasi, nafta, turba ja põlevkivi leiukohti. Kasutamiskõlblike hüdroressursside poolest on NSV Liit niisama rikas kui Ameerika Ühendriigid, Kanada, Jaapan ja Prantsusmaa kokku.

Teaduse saavutused viimastel aastatel avavad uued, tööpoolest ammendamatud energiaallikad, mis järk-järgult rakendatakse rahvamajanduse teenistusse. Eelkõige on see aatomi lagunemise energia. 1954. aastal ehitati Nõukogude Liidus ja alustas tööd maailma esimene aatomielektrijaam võimsusega 5000 kilovatti. Praegu on käiku lastud ja alles ehitamisel tunduvalt võimsamad aatomielektrijaamad.

Tegelikult ammendamatu on päikesekiirte soojusenergia. Palju elektrit võib anda tuuleenergia (eriti Põhjas, kõrbelistes ja mägistes maakohtades). Uuritakse Maa sisemise soojuse ja meretõusude ning -mõõnade jõu kasutamise võimalust. Juba on rajatud esimesed heliolektri-jaamad, mis koguvad päikeseenergiat, tuuleelektri-jaamad, meretõusuelektri-jaamad, geotermilised (Maa sisemise soojuse varal töötavad) elektri-jaamad.

Laial rindel teostatakse uurimisi termotuumaenergia rahulikuks otstarbeks kasutamise viiside kohta. Niipea, kui inimene termotuumareaktsioone valitsema õpib, kaob mure energeetikaressursside pärast alatiseks. Siis hakatakse kütusena kasutama merevett. Siis on võimalik saada ükskõik milline hulk energiat piiramatult aja vältel. Inimkond võib lahendada enneolematult keerukaid ja tähtsaid ülesandeid.

Kommunismi tehnik

Tööstuses, ehituses, transpordis ja teistes majandusharudes toimuvad praegu tähelepanuväärsed muudatused. Need on niivõrd hämmastavad, et lubavad rääkida sügavast pöördest, tõelisest teaduslik-tehnilisest revolutsioonist. Tõepoolest, aatomienergeetika, sünteetilised materjalid, elektronmasinad, laialdane automaatika juurutamine — kõik see paneb toime pöörde paljude maade tootmises.

See protsess toimub nii sotsialistlikes kui ka kapitalistlikes riikides. Kuid ühiskondlikud tulemused pole ühel ja teisel juhul kaugeltki ühesugused. Kapitalismimaades toob teaduslik-tehniline revolutsioon finantsmagnaatidele miljardilisi kasumeid, farmeritele aga laostumise, töölistele ja teenistujatele tööpuuduse. Masin on seal tööinimese võistleja ning vaenlane. Sotsialismimaades aga on masin ustav liitlane: iga leiutus, iga tehniline uuendus kergendab siin tööd, suurendab rahva heaolu.

Kommunismi majandust luues kasutavad nõukogude inimesed laialdaselt kaasaegse teaduslik-tehnilise revolutsiooni tulemusi, eelkõige automaatmasinaid. *Tootmise automatiseerimine on kommunistliku ühiskonna materiaaltehnilise baasi iseloomustav eripärasus.*

Mida annab automaatmasinate juurutamine?

Teatavasti on nii, et tööline paigaldab vana tüüpi treimis-, puurimis-, freesimis- ja muudel tööpinkidel vastavate seadeldiste abil detailid ja töötleb neid, reguleerib tööpingi tööd, kontrollib detailide töötlemise kvaliteeti ja tõstab detailid pärast valmimist ära. Tööline ise laseb tööpingi käima ja ise peatab ta. Muidugi, käsitsi juhitud tööpingid olid oma aja kohta tehnika suursaavutuseks. Ent juba poolautomaattööpingid, kus tööline üksnes valmistas protsessi alustab ja valmistootet tööpingilt maha võtab, võimaldasid järsult suurendada detailide töötlemise kiirust, tõsta väljalastava toodangu kvaliteeti. Praegu levivad automaatmasinad üha laialdasemalt.

Tootmisprotsess nõuab inimeselt ja masinalt kooskõlastatud tegutsemist. Masina töö kiirendamise, keerukamaks muutmise ja tema poolt teostatavate operatsioonide arvu suurendamise võimalused on peaaegu piiratud, inimorganismi võimed aga piiratud. Inimene ei suuda masinaga sammu pidada, jääb temast kiiruses ja täpsuses maha. Siin tulebki inimesele appi automaatika.

Tähendab see seda, et inimene justkui muutuks siin liig-

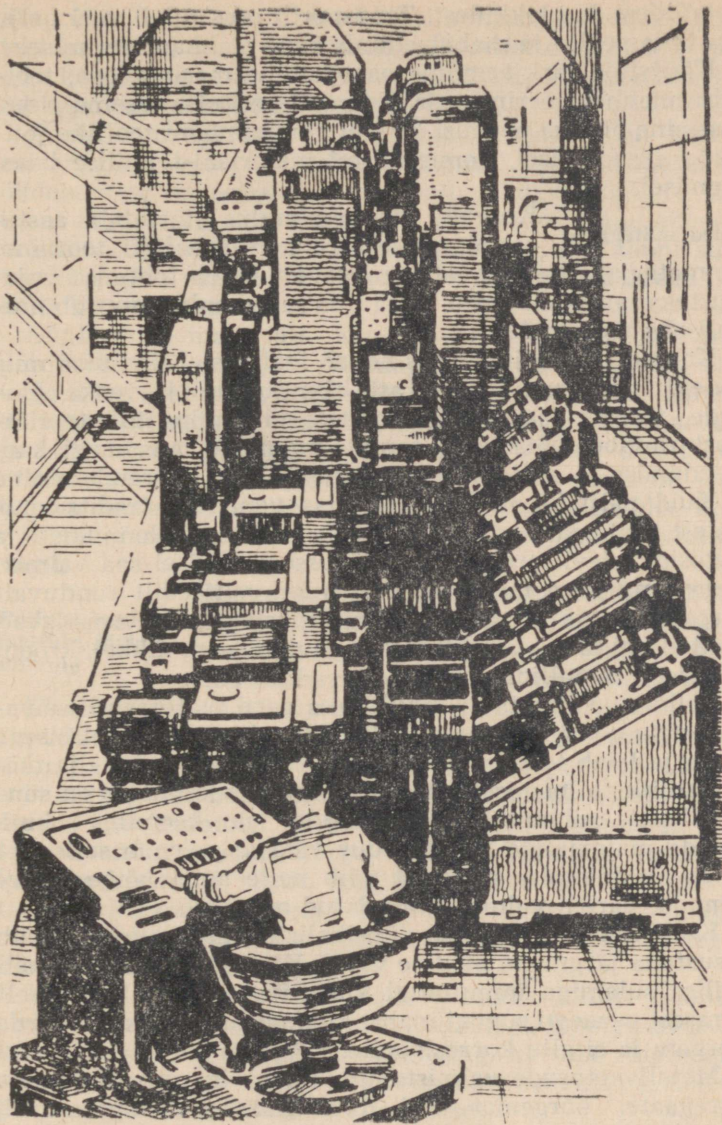
seks? Sugugi mitte. Inimesele jääb aktiivne algatus: ta töötab välja ülesanded programmeerivatele seadeldistele, jälgib ja kontrollib masinate tööd jne. Automatiseerimine loob suured võimalused töölise tootmisalase kvalifikatsiooni tõstmiseks, muudab põhjalikult ka töö iseloomu — viib füüsilise ja vaimse töö lähenemisele, oluliste erinevuste kaotamisele nende vahel. See aga on teatavasti üks peamisi ja põhilisi ülesandeid kommunistliku ühiskonna rajamisel.

Nüüd on juba paljud meie rahvamajandusharud omandanud automaatmasinate ja -seadeldiste kasutamise kogemusi. Metallurgiatööstuses näiteks on suur hulk kõrg- ja martäänahjusid, samuti ka valtsimispinke varustatud automaatsete reguleerimis- ja kontrollimissüsteemidega. Üha laialdasemalt kasutatakse automaattehnikat keemia-, nafta-, gaasi- ja söetööstuses. Peaaegu täiel määral on automatiseeritud hüdroelektrijaamade töö. Viimasel ajal on meil juba üksnes masinaehituses ja metallitöötlemisel igal aastal juurutatud üle 200 automaat- ja poolauto-maatliini.

Nagu tuleviku prototüübid kerkivad automaattsehhid ja -tehased. Mõned aastad tagasi loodi automaattsehh Moskva laagritehases. Laagrid lastakse siin välja, ilma et inimkäsi oleks toodet puudutanud. Treimis- ja lihvimisoperatsioonid, karastamine, monteerimine, paberisse pakkimine, toote kvaliteedi kontrollimine, isegi koristamine — kõik tehakse automaatselt. Tööpingitöölisi on asendanud kõrge kvalifikatsiooniga korrastajad, kes kontrollivad mehhanismide tööd.

Tulevik kuulub niisugusele tootmistehnikale ja niisugusele töö organiseerimisele. Kuid et selleni jõuda, tuleb mahajäänud lõigud järele tõmmata, asendada veel säilinud käsitsitöö mehhaniseeritud tööga ja astuda järgmine samm — *tootmisprotsessid komplekselt mehhaniseerida.*

Teatavasti langeb põhiline osa käsitsitööst tootmise abija kõrvallõikudele. Detailide transportimine, nende paigaldamine ja mahavõtmine, viimistlus- ja kontrolloperatsioonid tehakse sageli käsitsi. Nõrgalt on mehhaniseeritud remonditsehhid, laod ja muud abitöölõigud. Ikka veel kasutatakse käsitsitööd laialdaselt põllumajanduses. Väga tunduv on käsitsitöö osatähtsus esialgu veel ehitustegevuses, eriti seal, kus ühel või teisel põhjusel ei kasutata progressiivseid meetodeid hoonete monteerimiseks valmis-

detailidest ja plokkidest. Transpordi osas tuleb veel palju ära teha peale- ja mahalaadimistöõde mehhaniseerimiseks.

Käsitsitöö järkjärguline asendamine masinatööga, tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimise taseme pidev tõstmine on üks peamisi suundi kommunismi tootlike jõudude arendamisel, kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomisel.

Uued materjalid Kasvav rahvamajandus tarvitab aasta-aastalt järjest rohkem iga liiki toorainet ja materjali. Isegi tavalist magevett läheb tootmise vajadusteks tarvis nii palju, et ta üha sagedamini muutub hinnaliseks tooraineiks.

Kaasaegne masinaehitus nõuab igal aastal üha uusi miljoneid tonne rauda ja terast, alumiiniumi ja vaske. Majade, tööstus- ja muude hoonete ehitamine monteeritavast raudbetoonist pole samuti võimalik rauamaagi kaevandamise ja metallide sulatamise järsu suurendamiseta.

Kuid paljudel juhtudel ei piisa vanadest, traditsioonilistest materjalidest. Tööpinke ja seadmeid, lennukeid ja autosid, televiisoreid ja külmutusseadmeid ei saa valmistada ilma uute materjalideta, mis kvaliteedilt tunduvalt ületavad raua ja terase. Järjest sagedamini asendavad neid alumiinium ja vask, titaan ja mangaan, nikkel, kroom ja teised metallid.

Sellest hoolimata ei rahulda ka need materjalid rahvamajanduse kõiki nõudeid. Tihedas koostöös tootmisega otsib ja leiab teadus teid uute, kunstlike tooraine- ja materjaliliikide loomiseks. Eriline koht nende hulgas on sünteetilistel sulamitel, plastmassidel ja keemilisel kiul. Nende materjalide tohtu suur väärtus seisneb selles, et sõltuvalt tootmise nõuetest võib neile anda kõige erinevamaid, varem valmis kavandatud omadusi.

Kunstlike materjalide füüsikaliste omaduste üle võib otsustada järgmiste näidete varal. Klaasplast, mis koosneb erilise sulamiga immutatud klaaskiust, ei jää tugevuselt terasest peaaegu sugugi maha, kuid on terasest kolm korda kergem ja ei allu korrosioonile.

Metallveetorude valmistamine nõuab keerukaid tehaseagregate, kõrgemat kui 1000-kraadist temperatuuri, samuti võimsaid veokeid transportimisel. Võrreldamatult kergemaid polüetüleentorusid aga valmistatakse väheldaselt agregaadil kõigest 250-kraadise temperatuuri juures, pealegi ei roosteta need torud ja ei lõhke, kui vesi neis

ära külmub; neid on rikete korral hõlpsam vahetada. Sünteetilise riide, naha ja karusnaha headest omadustest räägib kõige selgemat keelt ostjaskonna kolossaalne, iga aastaga kasvav nõudmine nende järele.

Peale suurepärase füüsikaliste omaduste on kunstmaterjalidel veel üks tähtis väärtus: nad on tootmises ökonoomsed ja sellepärast odavad. Näiteks töökulu ühe tonni loodusliku villa saamiseks (arvestades lambakasvatajate tööd) moodustab 624 inimtööpäeva, ühe tonni sünteetilise villa saamiseks aga 280 inimtööpäeva, seega üle kahe korra vähem.

Sünteetilisi materjale annab keemiatööstus. See ongi põhjuseks, miks meie rahvamajandusplaanid näevad ette väga kiire arenemistempo selle tööstusharu jaoks. Täheleb see ehk seda, et vanad tööstusharud jäävad unarusse ja hooletusse? Muidugi mõista mitte. Üksnes traditsiooniliste ja uute materjalide arukas kombineerimine loob tugeva toorainebaasi tootmise hiiglaslikuks kasvuks, ilma milleta ei saa rajada kommunistliku majanduse vundamenti.

Põllumajanduse Kommunistliku materiaaltehnoloogilise baasi rajamise edukus sõltub paljuski põllumajanduse — ühe tähtsama ühiskondliku tootmisharu tasemest ja arenemistempost.

õitsvale järjele Teaduslikult on tõestatud, et kui kõikjal levitada eesrindliku agrotehnika juba ammu tuntud meetodeid, siis võib maaviljeluse ja loomakasvatuse praegust produktiivsust kolme- või neljakordistada. Kui aga rakendada soiste maade kuivendamist ja põuaste maade niisutamist, mis võivad anda püsivalt kõrgeid saake, kasutada vajalikus koguses keemilisi väetisi seal, kus see on tarvilik, juurutada selektsiooniteaduse ja -praktika saavutusi, siis on võimalused põllumajanduse produktiivsuse tõstmiseks tegelikult piiramatud.

Muidugi mõista on see kõik võimalik ainult täieliku elektrifitseerimise puhul, maaviljeluse ja loomakasvatuse kompleksel mehhaniseerimisel ning keemia, bioloogia, agronoomia ja zooveterinaaria uusimate saavutuste rakendamisel põllumajanduslikus tootmises.

Nõukogude Liidu põllumajandusse paigutatakse miljardilisi kapitaalühikuid. Kolhoosid ja sovhoosid saavad igal aastal tuhandeid traktoreid, autosid, igasuguseid põllumajandusmasinaid ja põllutööriistu. Riik eraldab kolos-

saalseid assigneeringuid maade melioratsiooniks ja väetiste tootmiseks. Iga aastaga suureneb kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide — agronoomide, zootehnikute ja insener-tehniliste töötajate ettevalmistamine maal töötamiseks. Sellega luuakse vajalikud tingimused põllumajanduse arendamiseks pidevas tempos, nii et ta kõige lähemal ajal võiks elanikkonda toiduainetega ja tööstusliku toorainega külluslikult varustada.

Teaduse sajand XX sajand on tormiliselt areneva teaduse sajand. Iialgi varem pole teadus etendanud nii tähelepanuväärset osa inimese ja inimkonna elus, samuti ühiskondlikus progressis kui meie päevil. Nüüdsel ajal ei saa teaduse saavutuste juurutamiseta läbi ükski ettevõte, ükski majandusharu. Teadus on tulnud tsehhidesse, kolhoosipõldudele ja farmidesse. NLKP programmis on öeldud, et teaduse rakendamine saab ühiskonna tootlike jõudude võimsa kasvu otsustavaks teguriks.

Sotsialism avab laialdased võimalused teaduse saavutuste kiireks kasutamiseks majanduslikus ülesehitustöös. Meil on loodud ja loomisel paljud ajakohased masinad, töötatakse välja uusi tehnoloogilisi protsesse, viiakse läbi tähtsaid, suure teadusliku ja praktilise väärtusega eksperimente. Näiteks juba ainuüksi metallide töötlemine kõrgrõhu abil, kasutades füüsika, keemia ja tehnikateaduste viimaseid saavutusi, võimaldab tõsta tööviljakust 10—15 korda ja rohkemgi.

Teadlased lisavad tohtu panuse arvutustehnika arengusse. Elektronmasinad lühendavad töömahukate arvutuste aega tunduvalt. Ühes Moskva tehases arvutab arvutusmasin iga tsehi tootmisprogrammi kõigest 20—30 minutiga. Varem kulus selleks 15—25 päeva. Elektrontehnika rakendamine võimaldab tsehhide plaanipärasest tööst rangelt kinni pidada, kindlustab seadmete ja tööjõu ratsionaalsema kasutamise.

Kosmoselaevad ja aatomitehnika, uute maavarade leiukohtade avastamine, sünteetiliste materjalide, elektronaparaatide ja automaatmasinate loomine, püsivalt kõrgete saakide saamine — see kõik on matemaatika ja füüsika, keemia ja bioloogia, agronoomia ja geoloogia ning paljude teiste teaduste saavutuste tootmisse juurutamise tulemus.

Loodusteaduste ja tehniliste teaduste kõrval omandab tootmise arendamises järjest suurema tähtsuse majandusteadus. Tema järeldustele tuginedes määravad partei ja

riik kindlaks majanduspoliitika, töötavad välja konkreet-
sed abinõud tootmise efektiivsuse tõstmiseks. Majandus-
teadusele kuulub tähtis osa rahvamajanduse perspektiiv-
plaanide väljatöötamisel.

Kõik see tõendab, et teaduse saavutused ja avastused
tunduvalt kiirendavad kommunismi materiaal-tehnilise
baasi loomise protsessi. Paljusid neist juba kasutatakse.
Ent teadus areneb meie ajal hämmastava kiirusega. See
tähendab, et veelgi võimsamad progressi edasiviijad on
valmis kommunismi teenistusse astuma.

Peamine tootlik jõud Ükskõik kui täiuslikud on masinad, mida
kommunismi ajal tarvitusele võetakse, ilma inimeseta on neist siiski vähe kasu.
Inimene on ühiskonna peamine tootlik jõud. Ta etendab
määravat osa tootmise täiustamisel ja samal ajal muutub
ise seoses ühiskonna arenemisega.

Juba nüüd, praeguse tehnika juures, ei piisa inimesele
üksnes püüdlusest, visadusest ja usinusest. On tarvis tead-
misi, oskust ja kõrget kultuuri.

Teadmised ja kogemused võimaldavad täielikumalt ja
paremini kasutada tehnikat, parandada tootmistehnolo-
giat, suurendada toodangu väljalaset ja tõsta tema kvali-
teeti. Üks ja sama masin annab osavates kätes tunduvalt
rohkem ja kõrgema kvaliteediga toodangut kui vähekoge-
nud töötaja puhul. Haritud, juurdlev tootmistööline oman-
dab kiiremini ja kindlamalt oskused uue tööpingi käsitse-
miseks, uue toodangu väljalaskmiseks. Me juba rääkisime,
et praegu tungivad teaduse saavutused tsehhidesse ja kol-
hoosifarmidesse. Selleks et neid saavutusi kasutada ja
ühiskonna teenistusse rakendada, on samuti tarvis tead-
misi ja kogemusi.

Teaduse ja tehnika arenguga kaovad mõned elukutsed,
teised muudavad oma iseloomu, ilmuvad uued elukutsed.
Ei saa võrrelda praegust kaevurit või seppa samade kutse-
alade töölistega mõned aastakümned tagasi. Tootmisesse
on tulnud tark ja keerukas tehnika. Tulevased masinad
ja mehhanismid aga on veelgi keerukamad, nõuavad töö-
liselt uusi teadmisi ja oskusi.

Pole seepärast imestada, et meie maal pööratakse väga
suurt tähelepanu rahvaharidusele, kaadri väljaõppele ja
tema kvalifikatsiooni tõstmisele. Miljonid töötajad õpivad
instituutides, koolides, tehnikumides, kvalifikatsiooni tõst-
mise kursustel või lihtsalt oma töökaaslastelt tsehhis.

Üksnes kõrgesti haritud ning hea üld- ja spetsiaalettevalmistusega inimesed suudavad juhtida kaasaegset tootmist, pealegi luua uusi keerulisi agregaatide ja neid täiustada. Juba praegu leidub selliseid töötajaid meie ettevõtetes küllaltki palju, iga aastaga nende arv aga kasvab.

NLKP programm püstitab ülesande likvideerida kvalifitseerimata töö; tootmise arenemine loobki reaalsed eeldused selle küsimuse lahendamiseks. Kommunistlikus ühiskonnas on igal töötajal, ükskõik mis alal ta tegutseb, laialdased teadmised, ta on relvastatud eesrindlike tootmiskogemustega.

**Tootmise
teaduslik
organiseerimine**

Võib omada täiuslikke masinaid, kolossaalseid toorainevarusid, võimekaid ja energilisi töötajaid — kuid siiski mitte ära kasutada kõiki võimalusi tööviljakuse kasvaks. Niiviisi juhtubki, kui töö organiseerimine ei ole läbi mõeldud.

Sellepärast pööravad partei ja valitsus suurt tähelepanu sellele, kuidas teaduslikult organiseerida tööd ja tootmist tervikuna. Eelmisest peatükist me juba teame, missugune tõeliselt revolutsiooniline tähendus on praegu teostataval majandusreformil. See tõstab tootmise efektiivsust nii kogu maa ulatuses kui ka igas ettevõttes ja igal töökohal.

Milles väljendub tootmise teaduslik organiseerimine?

Eelkõige spetsialiseerimises ja koopereerimises.

Spetsialiseerimine on üksikute toodanguliikide väljalaske või üksikute tootmisoperatsioonide koondamine ühte ettevõttesse (näiteks autotehas, kes laseb välja eri margiga masinaid, või jalatsivabrik, kes laseb välja eri liiki jalatseid). On olemas ka veel kitsam spetsialiseerimine, näiteks tehas, kes toodab ainult veoautosid, või vabrik, kes valmistab üksnes lastejalatseid. Tootmist võib spetsialiseerida ka üksikute detailide väljalaskmiseks — näiteks laagritehas.

Spetsialiseerimine on majanduslikult väga tulus. Ta võimaldab valmistada toodangut suurtes partiides. Tootmiskulud on spetsialiseeritud ettevõtetes tavaliselt hulga madalamad kui niinimetatud universaalvabrikutes ja -tehistes.

Põllumajanduses dikteerivad spetsialiseerimise looduslikud tingimused ja ajalooliselt kujunenud traditsioonid. Näiteks annab puuvilla, suhkrupeedi või viinamarja tootmine kõige paremaid tulemusi teatud piirkondades, kus

selleks on olemas vastavad pinnase- ja kliimatingimused ning kus on omandatud rikkalikud kogemused nende tootmisel. Viimasel ajal suureneb kolhooside ja sovhooside arv, kes kasvatavad üht või kahte-kolme tähtsamat põllumajanduskultuuri; sel juhul kasvab tööviljakus, alaneb toodangu omahind.

Kaasaegne tootmine nõuab täpset sidet ettevõtete vahel, kes teatud produkti valmistamisest üheskoos osa võtavad. Näiteks auto tootmiseks läheb tarvis lehtterast, mootoreid, elektriseadmeid, autokatteid ja palju muid detaile. Kõike seda ühes ettevõttes toota on ebaotstarbekohane, puhuti aga täiesti võimatu. Seepärast saab autotehas üksikuid toodanguliike teistest ettevõtetest. Niisugust sidet ettevõtete vahel, kes võtavad osa keeruka produktsiooni tootmisest, nimetatakse *koopereerimiseks*.

Spetsialiseerimine ja koopereerimine võimaldavad meie maa ressursse ja üksikuid majanduspiirkondi ratsionaalsemalt kasutada, vähendavad tootmiskulusid, võimaldavad paremini organiseerida tööd igas ettevõttes, kasutada kõrge tootlikkusega seadmeid, kõige progressiivsemaid tehnoloogilisi protsesse, juurutada vooltootmist, konveierit, automaatliine ja -sehhe.

Spetsialiseerimine ja koopereerimine saavad kasu tuua ettevõtete ratsionaalse paigutuse puhul. Meie maal, mille territoorium on tohutu, on tootlike jõudude õige paigutus eriti suure tähtsusega. Enne kui hakata ehitama, tuleb kõike kaaluda ja arvestada. Mõnel juhul on kasulik ehitada ettevõtte tooraineallikate lähedusse, teisel juhul turustamispaiga kõrvale.

Meie maa perspektiivplaanid näevad ette võimsate tööstuskeskuste loomise Siberis ja Kaug-Idas. Asi seisneb selles, et siin on avastatud suured söe ja raua, nafta ja gaasi leiukohad, mille baasil võivad töötada võimsad ettevõtted. Jõgede rikkalikud energiaressursid soodustavad samuti siia uute tööstuspiirkondade rajamist. Seda, mis praegu tuleb idasse vedada, valmistavad siberlased ja kaugidalased peatselt ise.

Teaduslik-tehniline progress, töötajate teadmiste ja kogemuste kasv, tootmise täiuslikum organiseerimine, kõik see kutsub esile tööviljakuse tõusu. See aga, nagu ütles V. I. Lenin, on kõige tähtsam, kõige peamine uue ühiskonnakorra võiduks.

Teel eesmärgile Kommunismi ehitamist võib kujukalt võrrelda mäkketõusuga. Plaanid, mida nõukogude rahvas ellu rakendab, on otsekui astmed selle tipu poole tõusmisel.

Esimeseks niisuguseks astmeks oli GOELRO plaan. Sõjajärgsete ning sõjajärgsete viie aasta plaanide ja seitsme aasta plaani täitmine lähendasid meid samm-sammult sellele töötatud eesmärgile. Praegu tõuseb meie maa veel astme võrra kõrgemale, täites rahvamajanduse arendamise viie aasta (1966—1970) plaani.

NLKP XXIII kongressi direktiivides on öeldud: «Viieaastaku majanduslikku põhiülesannet näeb partei selles, et teaduse ja tehnika saavutuste igakülgse kasutamise, kogu ühiskondliku tootmise industriaalse arendamise, tema efektiivsuse suurendamise ja tööviljakuse tõstmise alusel garanteerida tööstuse edasine tunduv kasv ja põllumajanduse kõrge stabiilne arengutempo ning tänu sellele saavutada rahva elujärje oluline tõus, kõigi nõukogude inimeste materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste täielikum rahuldamine.»

Kongress rõhutas vajadust tunduvalt tõsta tootmise efektiivsust, see tähendab saavutada maksimaalne toodangu väljalase minimaalsete kulutustega. Viie aasta plaan nõuab seadmete paremat kasutamist, materjalikulu vähendamist ja muude abinõude rakendamist tootmise efektiivsuse suurendamiseks.

Suurt tähelepanu on pööratud tööviljakuse tõusule. Viieaastaku jooksul kasvab tööviljakus tööstuses 33—35 protsenti, põllumajanduses 40—45 protsenti.

Aastatel 1966—1970 astutakse uus samm meie maa täielikuks elektrifitseerimiseks. Viiakse lõpule ühtse energiatehnikasüsteemi rajamine NSV Liidu Euroopa-osas. Hiljem liidetakse meie maa Euroopa-osa, Taga-Kaukaasia, Kesk-Aasia ja Siberi energiasüsteemid ühtseks energiasüsteemiks. See võimaldab organiseerida elektrijaamade korrapärast tööd ning häireteta varustada kõiki meie maa ettevõtteid ja asustatud punkte elektrienergiaga.

Elektrienergeetika kiire areng võimaldab tunduvalt tõsta elektri kasutamist tööstuses, põllumajanduses, transpordis, elukondlikus tarbimises. Elektrienergia üldine juurdekasv viie aasta jooksul moodustab 70 protsenti.

Eriti suurt tähelepanu pööratakse kolhooside ja sovhooside edasisele elektrifitseerimisele. 1970. aastal saavad põl-

lumajanduslikud ettevõtted 30 protsenti rohkem elektrienergiat, kui 1940. aastal kogu maal tarbiti.

Käesoleva viisaastaku iseloomulikuks jooneks on kapitaalehituse, samuti ka uute tootmisvõimsuste käikulaskmise erakorraliselt kiire tempo. Viie aasta jooksul alustab tegevust niisama palju uusi võimsusi, kui on rajatud nõukogude võimu olemasolu rohkem kui 40 aasta vältel.

Suuri kapitaalmahutusi tehakse põllumajanduses. Kolhooside ja sovhooside põldudele tuleb 2 800 000 traktorit, 1 100 000 veoautot, 550 000 viljakoristamiskombaini ja palju muud tehnikat. Võrreldes eelmise viisaastakuga kasvab mineraalväetiste tootmine kahekordseks. Viiakse ellu tunduv osa põuaste maade niisutamise ja soiste maade kuivendamise kümne aasta programmist. Kõik see võimaldab tõsta saagikust ja loomakasvatuse produktiivsust.

Lähematel aastatel kasvab oluliselt rahvatarbekaupade väljalase. Kergetööstuse ja toiduainete tööstuse toodangu kasvutempo läheneb rasketööstuse kasvutempole. Töötajate reaaltulu, arvestatuna ühe inimese kohta, tõuseb umbes 1,3 korda, sealjuures maal kiiremini kui linnas. Töölise ja teenistujate palk tõuseb umbes 20 protsenti, kolhoosnikute tulud 35—40 protsenti. Seeläbi toimub maa- ja linnaelanikkonna elatustaseme edasine lähenemine.

Viie aasta plaan näeb ette elamuehituse tohtu kasvu. Ainuüksi linnades ja töölisasulates ehitatakse 480 miljonit ruutmeetrit elamispiinda. Käesoleva viisaastaku jooksul lähevad töötajad üle viiepäevasele töönalale kahe puhkepäevaga.

Viie aasta plaani täitmine on suur samm kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomisel.

2. Kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemine

Arenedes ja täienes kasvavad sotsialistlikud ühiskondlikud suhted kommunismi ehitamise protsessis järk-järgult üle kommunistlikeks suheteks. Nagu me juba teame, on ühiskondlikud suhted mitmekesised. Need on nii majanduslikud kui ka sotsiaalsed-poliitilised, nii rahvusli-

kud kui ka perekondlikud-elukondlikud ja muud suhted. Kõigi ühiskondlike suhete aluse moodustavad majanduslikud (tootmisalased) suhted.

Sotsialistlike tootmisuhete ülekasvamine kommunistlikeks tootmissuheteks

Nii sotsialistlikud kui ka kommunistlikud tootmissuhted baseeruvad tootmisvahendite ühiskondlikul omandusel. Kuid sotsialismi ajal eksisteeriva kahe omandusvormi — üldrahvaliku, riikliku ja grupilise, kooperatiiv-kolhoosliku omandusvormi asemele tuleb kommunismi ajal *ühtne kommunistlik omandus*.

Kommunismile liikumise protsessis täiustuvad mõlemad sotsialistliku omanduse vormid. Riikliku omandusvormi areng väljendub tootmise ulatuse kasvus ja kontsentreerumises, ühiskondliku tööjaotuse süvenemises.

Kommunismile üleminek nõuab tootmise laiendamist, uute vabrikute, tehaste ja muude ettevõtete ehitamist. Seejuures, nagu elu näitab, kasvavad ettevõtete suurenemisega tootmise ökonoomsus ja kasulikkus. Mida rohkem tehnikat ja tööjõudu kontsenteeritakse vabrikusse või tehasesse, seda rohkem võimalusi on töö ratsionaalseks organiseerimiseks, kõrge tootlikkusega tehnika kasutamiseks. Muidugi ei saa ettevõtte võimsust lõpmatult suurendada, sel on oma piirid, mille määravad toorainega varustamine, olemasolevad tööjõuressursid antud piirkonnas ja mõned muud asjaolud.

Veidi varem me vaatlesime spetsialiseerimise ja koopereerimise osatähtsust tootlike jõudude arendamise vahendina. Need tootmise organiseerimise vormid kajastavad aga ühtlasi üldrahvalikus omanduses olevate ettevõtete vahel kujunenud suhete täiustumist. Tehaste ja vabrikute omavahelised seosed tugevnevad, inimeste tegevuse vahetamine muutub igakülgsemaks.

Samaaegselt areneb ka kooperatiiv-kolhooslik omandus: kasvavad jagamatud fondid, tugevnevad seosed põllumajanduslike artellide vahel, kolhooside ja riigi vahel, laieneb ühiskondlik majandussfäär.

Kooperatiiv-kolhoosliku omanduse tõstmiseks üldrahvaliku omanduse tasemele on väga tähtis kolhooside jagamatute fondide kasv. Nendesse fondidesse kuuluvad põllutöomasinad, majapidamishooned, transpordivahendid, kolhoosielektriijaamad, abimajandid, tööloomad ja produktiivkari, rahasummad, mis on eraldatud ühismajapidamise arendamiseks.

Jagamatud fondid suurenevad pidevalt. 1958. aastal moodustasid nad 24,4 miljardit rubla, 1965. aastal aga 35 miljardit rubla. Iseloomulik on, et siinjuures kasvab ajakohase põllumajandustehnika — traktorite, kombainide, elektrimootorite, autode erikaal. See tähendab, et kolhoositootmine omandab järjest rohkem tööstusele omaseid jooni.

Kolhoosidevaheliste seoste areng avaldub selles, et põllumajanduslikud artellid sageli ühendavad oma jõupingutused elektrijaamade, teede, hüdroehituste, põllumajandussaaduste töötlemise ettevõtete ehitamiseks ja eksploateerimiseks.

Seoses küla elektrifitseerimise arenemisega ning tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimisega tugevnevad seosed tööstuse ja põllumajanduse vahel. Koos riigiga arendavad kolhoosid maal laialdast ehitustegevust tootmise ja kultuurilis-elukondlikul alal.

Ühiskondlik majandussfäär laieneb pidevalt. Kõrgetasemelise kolhoositootmise juures, mis suudab täielikult rahuldada kolhoosnikute nõudeid, kaotab praegu eksisteeriv kolhoosiperede abimajapidamine järk-järgult oma majandusliku tähenduse.

Niisiis toimub kommunistliku ülesehitustöö käigus kooperatiiv-kolhoosliku omanduse lähenemine riiklikule, üldrahvalikule omandusele. Teatud kindlal arenemisetapil sulavad need mõlemad omandused ühte, ühtseks kommunistlikuks omanduseks.

Endastmõistetavalt ei tähenda see, et kolhooslik omandusvorm on juba aegunud või põllumajandusliku tootmise arenemisele takistuseks muutunud. NLKP programmis on öeldud, et kolhoos on talurahvale kommunismi kooliks. Seepärast on kommunistlike tootmissuhete tekkimise teeks külas kolhoosikorra igakülgse tugevdamise ja arendamise tee.

Kommunistlikule jaotamisele Vastavalt tootlike jõudude kasvule ja materiaalsete hüvede tootmise suurenemisele asendub sotsialistlik printsiip «igäühelt tema võimete kohaselt, igäühele tema töö järgi» ajapikku kommunistliku printsiibiga «igäühelt tema võimete kohaselt, igäühele tema vajaduste järgi».

Et seda protsessi kiirendada, selleks on tarvis tegevsusse panna kõik hoovad, mis aitavad kaasa tootmise kasvule ja tööviljakuse tõusule, sealhulgas ka niisugune hoob, nagu

seada on materiaalsete hüvede jaotamine sõltuvalt töö hul-
gast ja kvaliteedist.

Teatavasti on palk tööliste ja teenistujate põhiline tulu-
allikas, normipäev aga kolhoositalurahva põhiline tulu-
allikas. Tähendab kommunismile ülemineku perioodil on
tarvis pidevalt täiustada töö eest tasustamist, muuta see
paindlikumaks ja iga inimese poolt tootmise arendamisse
lisatud panust täpsemini väljendavaks. V. I. Lenin kir-
jutab, et kuni kommunismi kõrgema faasi saabumiseni on
vaja ranget kontrolli töö määra ja tarbimise määra üle.
Töö järgi tasustamine ongi vahendiks, mis võimaldab ühis-
konnal seda kontrolli teostada.

Sotsialistlik töö järgi jaotamise printsiip aitab luua tar-
vilikke eeldusi üleminekuks kommunistlikule vajaduste
järgi jaotamise printsiibile. Ta stimuleerib tööviljakuse
kasvu, ergutab töötajaid tõstma oma kultuurilist ja tehni-
list taset, loob võimaluse töötajate tulude pidevaks kas-
vuks. Töö järgi jaotamine tekitab harjumuse võimete
kohaselt töötada ja teadlikult töödistsipliini pidada.

Viimastel aastatel on partei ja valitsus rakendanud rea
abinõusid palga tõstmiseks ja töötajate reaaltulude suu-
rendamiseks. On kõrgendatud tööliste ja teenistujate mini-
maalpalga määra, samuti aga madalalt ja keskmiselt ta-
sustatavate töötajate tariifimäärasid ja palku; maksud pal-
galt on tunduval osal töölistest ja teenistujatest ära jäe-
tud või neid vähendatud: on alandatud paljude rahva-
tarbekaupade hindu. Kokkuvõttes on töörahva rahalised
tulud ainuüksi 1965. aasta iooksul rohkem kui 10 prot-
senti suurenenud. Tunduvalt on tõusnud kolhoositalu-
rahva sissetulekud.

Sotsialismi ajal rahuldatakse inimeste vajadusi mitte
ainult isiklike tulude, vaid ka *ühiskondlike fondide* arvel.
Siia kuuluvad kulutused lasteaedade ja -sõimede, inter-
naatkoolide, sanatooriumide ja puhkekodude ülalpidami-
seks, väljaõppeks, meditsiiniliseks ja kultuurialaseks tee-
nendamiseks, pensionide ja stipendiumide maksmiseks,
soodustuste andmiseks jne. Kui 1940. aastal väljamaksud
ja soodustused, mis elanikkond sai ühiskondlikest fondi-
dest, moodustasid 4,6 miljardit rubla. siis 1965. aastal kas-
vasid need 41,5 miljardi rublani. Ühiskondlike fondide
kasv aitab töötajate tulude taset lähendada.

Uus viie aasta plaan näeb ette töötajate heaolu edasise
tõusu: kasvab tööliste ja teenistujate töötasu, suurenevad

kolhoosnikute sissetulekud. Alandatakse hindu riiklikus ja kooperatiivkaubanduses, ühiskondlikud fondid suurenevad vähemalt 40 protsenti. Tootmise järkjärguline kasv võimaldab kommunismi kõrgemal staadiumil üle minna vajaduste järgi jaotamisele eranditult ühiskondlike fondide arvel.

Endastmõistetavalt saabub üleminek kommunistlikule jaotusprintsiiobile seda rutem, mida kiiremini areneb tootmine ja kasvab tööviljakus, mida suuremaks muutub nõukogude rahva tööalane aktiivsus.

Sotsiaalsete erinevuste ületamine

Kommunism on klassideta ühiskond, sotsialismi ajal aga on olemas töölisklass ja talupoegade klass, samuti niisugune ühiskonnakiht, nagu seda on intelligents. Kuidas ületada klassidevahelisi erinevusi? V. I. Lenin kirjutab, et klasside täielikuks kaotamiseks on tarvis likvideerida eksploateerimine, seejärel kaotada ka erinevused linna ja maa vahel, samuti erinevused füüsilise ja vaimse töö vahel.

Linna ja maa lähendamise protsess on meie ajal juba käimas. See hõlmab meie ühiskonna materiaalse ja vaimse elu mitmesuguseid külgi. Olulised erinevused linna ja maa vahel seisnevad sotsialismi ajal teatavasti eelkõige selles, et linnas ja maal eksisteerivad omanduse erinevad liigid. Töölise töö on seotud riikliku, üldrahvaliku omandusega, kolhoosnikute töö aga kooperatiiv-kolhoosliku omandusega. Nendevaheliste erinevuste likvideerimiseks on tarvis kõigepealt asetada nad tootmisvahendite suhtes ühesugusesse olukorda. See protsess toimubki seoses omanduse kahe vormi arenemisega ja nende järkjärgulise lähenedamisega.

Kuid erinevus linna ja maa vahel ei piirdu üksnes omandusvormidega. Teatavasti on tööstuslik tootmine paremini mehhaniseeritud kui põllumajanduslik tootmine, linnaelanikkonna kultuuriline tase on kõrgem kui maarahva oma, oluliselt erineb ka linna- ja maainimeste elukondlik teenindamine.

Nende erinevuste likvideerimine on samuti võimalik üksnes tootlike jõudude võimsa arenemise baasil. Põllumajandusliku töö tehnilise varustatuse kasv muudab ta ajapikku industriaalse töö eriliigiks. Tootmise tõus ja artellide tulude suurenemine võimaldavad artellidel tunduvalt rohkem vahendeid klubide, lasteaedade ja elumajade ehitamiseks eraldada. Kõik see kindlustab maa-

töötajate kultuuri kiire tõusu ja elukondliku heakorrastuse kasvu.

Olulised muutused toimuvad elanikkonna koosseisus ka kutsealade järgi. Maal suureneb järjest inseneride, tehnikute, mehhanisaatorite, agronoomide, zootehnikute, kooliõpetajate ja arstide arv. Sedamööda, kuidas piirid linna ja maa vahel järjest kahanevad, kaovad ka erinevused tööliklassi ja talurahva vahel, ühiskond muutub klassideta kommunistlikuks ühiskonnaks.

Sotsialismi tingimustes on veel olemas oluline erinevus vaimse ja füüsilise töö tegijate vahel; tööliste ja talupoegade kultuuriline ja tehniline tase jääb üldkokkuvõttes maha intelligentsi kultuuri- ja tehniliste teadmiste tasemest. Selle erinevuse ületamiseks on vaja tõsta tööliste ja talupoegade kultuuriline ja tehniline tase haritlaste tasemele. See ülesanne lahendatakse kommunismi ehitamise käigus. Tehnika progress, uute keerukate ja kõrge tootlikkusega masinate kasutuselevõtmine, tootmisprotsesside automatiseerimine ja täielik elektrifitseerimine, aatomienergia kasutamine tootmises, keemia ja teiste teaduste saavutuste laialdane rakendamine rahvamajanduses — kõik see nõuab tootmise alal töötajatelt kõige mitmekesisemaid erialaseid tehnilisi oskusi ja head üldhariduslikku ettevalmistust, teaduste aluste tundmist.

Tähtsat osa etendab vaimse ja füüsilise töö vaheliste erinevuste likvideerimisel teatavasti rahvaharidussüsteem. Meie maal laieneb pidevalt kõrgemate ja kesk-eriõppeasutuste, üldhariduslike koolide, agronoomiliste ja zootehniliste kursuste, mehhanisaatorite koolide võrk. Kokkuvõttes tõstab järjest suurem arv töölisi ja talupoegi oma tootmisalast ja kultuurilist taset. See muudab aga nende töö suurel määral vaimseks, lähendab neid intellektuaalset tööd tegevatele inimestele.

Kommunistlikus ühiskonnas tekib kvalitatiivselt uus töölik, milles harmooniliselt sulavad ühte igakülgsest arenenud inimese füüsilised ja vaimsed jõupingutused.

Rahvustevaheliste suhete arenemine

Kommunistlik ülesehitustöö tähistab uut etappi ka rahvustevaheliste suhete arenmises meie maal. Milles see konkreetselt väljendub?

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine viib liiduvabariikide majanduse edasisele igakülgsele arenemisele: täieneb nendevaheline tööjaotus, arenevad olemas-

olevad majanduslikud seosed ja sõlmitakse uusi. See on ka arusaadav: kommunistlik majandus on mõeldav majandusena, mis on rajatud kõige tihedamatele vastastikustele majanduslikele seostele liiduvabariikide vahel. Kommunismi poole liikumisel kasvab panus, mille igauks neist lisab meie maa tootlike jõudude arendamise ühisesse üritusse. Seega toimub sotsialistlike rahvuste edasine majanduslik lähenemine.

Rahvustevaheliste suhete täiustumisele aitavad kaasa paljud teised tegurid, näiteks uute tööstuskeskuste ehitamine, loodusvarade avastamine ja töötlemine, uudismaade ja kaugete paikkondade ülesharimine, kõigi transpordiliikide arendamine.

Meie maa rahvuste ja rahvusrühmade lähenemisele aitab aktiivselt kaasa partei poolt tehtav kultuuriline ja ideoloogiline töö. Meie silme all toimub laialdane vaimsete rikkuste vahetamine rahvaste vahel. Iga rahvuse saavutused teaduse, kirjanduse ja kunsti alal muutuvad kiiresti ühisvaraks. See rikastab rahvuste kultuure vastastikku, lähendab neid ja tugevdab nende ideelist ühtsust.

Kommunistliku ülesehitustöö edusammud, klassipiiride kadumine ja kommunistlike ühiskondlike suhete arendamine tugevdavad rahvuste sotsiaalset homogeensust, arendavad veelgi nende kultuuri, moraali ja elu-olu ühiseid kommunistlikke jooni.

Rahvuste lähenemise protsess jõuab lõpule nende ühtesulamisega. Kuid rahvuste ühtesulamine, rahvuslike erinevuste ületamine on hoopis pikaldasem protsess kui klassidevaheliste erinevuste kadumine.

Sotsialistliku riikluse arenemine Kommunismi poole liikumisel muutub tõsiselt ka ühiskonna poliitiline organisatsioon. Arenevad ja täiustuvad sotsialistlik riik ja nõukogude demokraatia. See väljendub eelkõige selles, et kasvab nii töörahva saadikute nõukogude kui ka massiorganisatsioonide — ametiühingute, noorsoo-, kooperatiivsete ja teiste organisatsioonide osatähtsus. On käimas riigivalitsemise kommunistlikuks omavalitsuseks järkjärgulise ümberkujunemise protsess.

Sotsialistliku riikluse arenemine ja demokraatia täiustumine väljenduvad proletariaadi diktatuuri riigi ülekasvamises üldrahvalikuks riigiks. Seejuures ei muutu riigi sotsialistlik olemus, vaid see areneb ja täieneb.

Sisepoliitika valdkonnas täidab riik sotsialismi ajal majanduslik-organisatoorseid ja kultuurilis-kasvatuslikke funktsioone: juhib kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomise, kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemise ja uue inimese kasvatamise protsessi. Ta kontrollib töö ja tarbimise määra, tagab rahva heaolu tõusu, kaitseb Nõukogude kodanike õigusi ja vabadusi, sotsialistlikku õiguskorda ja sotsialistlikku omandit.

Välispoliitika valdkonnas taotleb riik sotsialismisüsteemi maade ühtsust ja monoliitsust, toetab igati rahvuslikku vabadusliikumist, võitleb uue maailmasõja ärahoidmise eest. Üks tähtsamaid sotsialistliku riigi ülesandeid on meie maa kaitsevõime tugevdamine.

Teatavasti ei teki kommunism stiihiliselt, vaid kujutab endast rahva teadliku loomingu, tema kangelasliku töö ja ennastalgava võitluse tulemust. Ent rahva loovaid jõupingutusi on vaja ühendada, organiseerida ja ühtse eesmärgi saavutamisele suunata.

Kommunistliku Partei poolt juhitud sotsialistlik riik ongi see jõud, mis organiseerib uue ühiskonna loomist. Siit tulenebki vajadus riigi eksisteerimiseks kogu kommunismiehitamise perioodil, vajadus riigi edasiseks arenemiseks ja täiustumiseks.

Partei hoolitseb väsimatult, et riik pidevalt tugevneks, et tema tegevuse demokraatlikud alused igati areneksid, et riigiorganite ja töörahva ühiskondlike organisatsioonide vaheline koostöö tiheneks.

Sealjuures ei tähenda sotsialistliku riigi tugevdamine ja arendamine sugugi, et riik peaks igavesti eksisteerima. Sedamööda, kuidas klassierinevused kommunismi poole liikumise käigus kustuvad, kaotavad riigivalitsemisorganid järk-järgult oma poliitilise ja klassiiseloomu. Kommunismi ajal on klassid kadunud, nad sulavad ühte ühiskondlike organisatsioonidega ja muutuvad ühiskondliku omavalitsuse organiteks.

3. Töötajate kommunistlik kasvatus

Tähtsamate ülesannete hulgas kommunismi ülesehitamisel on ka uue inimese — kommunistlike ideaalidega ja kõrgete moraalsete omadustega inimese kasvatamine.

Inimeste teadvus on võimas jõud, mis aktiivselt mõjub kõiki ühiskondliku elu külgi. Mida kõrgem on ühiskonnaliikmete teadlikkus, seda suurem on nende loominguiline aktiivsus, seda rohkem võimalusi on inimeste võimete, teadmiste ja kogemuste rakendamiseks, seda kiiremini liigutakse kommunismi poole.

Kommunistliku kasvatamise ülesanded

NLKP programmis rõhutatakse, et partei peab praegusel etapil ideoloogilise töö peamiseks ülesandeks kasvatada kõigis töötajates kõrget ideelisust ja ustavust kommunismile.

See on mitmekülgne ülesanne. Ta sisaldab endas teadusliku maailmavaate kujundamise, bolševistliku ideelisuse kasvatamise, kommunistliku moraali normide võidulepääsemise, nõukogude patriotismi ja proletaarse internationalismi arendamise, inimeste teadvuses ja käitumises säilinud kapitalismi iganditest jagusaamise, kodanliku ideoloogia paljastamise ja selle vastu võitlemise ülesannet.

Kommunistlik maailmavaade on uue ühiskonna inimese kõlbluse omamoodi vundament. Seda kujundada tähendab arendada inimeses niisugune vaadete süsteem looduse ja ühiskonna arenemise seaduste kohta, mis baseeruks rangelt teaduslikul alusel. Kommunistlik teadvus, õpetas V. I. Lenin, võib tekkida üksnes sügavalt teaduslike teadmiste alusel.

Üldtuntud tõde on, et mitte igasugune maailmavaade pole teaduslik. Kodanluse vaateid näiteks määravad eranditult ainuüksi eksploatatorite klassihuvud. Meie ajastu on kapitalismilt sotsialismile, kommunismile ülemineku ajastu. See protsess toimub juba paljudes paikades meie

planeedil. Kuid kodanlikud ideoloogid moonutavad teadlikult ühiskonna arenemise seadusi, kaitsevad kõigest väest kapitalismi, tõendavad tema õigust igavesti eksisteerida. On selge, et niisugune maailmavaade, mis üldse ei arvesta reaalseid ühiskonna arenemise protsesse, ei saa olla teaduslik.

Samuti on teadusevastane ka religioosne maailmavaade. Religioon ei tugine teadmistele, vaid pimedale usule, ta ei tunnista võimalust elu maa peal paremaks muuta, vaid töötab paradiisi teises ilmas, soovib kõiges loota «kõige-kõrgema» peale.

Teaduslik, marksistlik-leninlik maailmavaade läheneb ühiskondlike nähtuste analüüsile teisiti. Ta lähtub teaduse andmetest looduse ning ühiskonna kohta ja tugineb oma järeldustes tõeliselt teaduslikele faktidele. Talle on vastuvõtmatu igasugune teaduse võltsimine ja maailmas toimuvate protsesside moonutatult seletamine, mis on nii iseloomulik kodanlikule maailmavaatele. Me juba teame, et rahvahulgad on peamine ajaloo liikumapanev jõud. Tähendab töörahvas peab oma huvide eest võideldes lootma eelkõige endale, oma organiseeritusele, monoliitsusele, teadlikkusele. «Ei vabadust saa taevaväega, ei anna tsaar, ei hiiglane, vaid oma võimsa, julge käega me vägivalla võidame,» on öeldud meie partei hümnis «Internatsionaal». Ja tõepoolest, sotsialistlike maade töörahvas paiskas omaenda kätega minema ekspluataatorite ikke ja ehitab praegu oma tööga õnnelikku elu maa peal.

Kommunistlik maailmavaade aitab põhjalikult aru saada partei ja sotsialistliku riigi poliitikast. Tema aluste tundmine võimaldab nõukogude inimestel klassiseisukohtadelt mõista mitmesuguste sündmuste põhjusi sise- ja rahvusvahelises elus, teadlikumalt ja aktiivsemalt võidelda partei ja valitsuse otsuste täitmise eest.

Teadusliku maailmavaate levitamine kõigi kodanike hulgas ei ole mõeldav ilma võitluseta kodanliku ideoloogia vastu, mis püüab elustada eraomanduslikku psühholoogiat ja moraali, mineviku igandeid inimeste teadvuses ja käitumises, kasutab kõiki vahendeid ja võimalusi ebakindlate inimeste mõjutamiseks.

Kommunistlik kasvatus arendab nõukogude inimestes palavat armastust oma sotsialistliku isamaa vastu. Tõeline patrioot on see, kes ennastsalgava tööga tugevdab kodumaa majanduslikku võimsust ja kaitsevõimet, kes on

valmis kaitsma oma maad vaenlaste vastu. Nõukogude inimeste palav patriotism avaldus Kodusõja ja Suure Isamaasõja võitlustandritel ning rahuajal sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. Praegu avaldub see grandioosses kommunistlikus ülesehitustöös.

Tõeline patrioot organiseerib aktiivset võitlust majanduse ja kultuuri tõusu eest, paljastab julgelt meie elus esinevaid puudusi. Kriitika on progressi tähtis relv sotsialismi ajal. Kommunistlik Partei kutsub pidevalt kritiseerima puudusi, möödalaskmisi ja lohakust töös, kuid kritiseerima nõnda, et kriitikast oleks kasu. Kriitikat ja enese-kriitikat ei tule segi ajada kritikaanlusega, virisemisega ja nurisemisega ühtede või teiste puuduste üle. Virisemine, huupi kirumine, küüniline suhtumine meie tegelikkusesse on sotsialistlikule ühiskonnale võõrad nähtused. Kasvatustöö mõte seisneb selles, et tugevdada töötajates usku kommunismi üritusse, tõsta nende võitlusvaimu, nende tootmisalast ja poliitilist aktiivsust võitluses kommunistlike ideaalide saavutamise eest.

Kommunistliku maailmavaate tähtsaks küljeks on NSV Liidu rahvaste sõpruse ideoloogia. Nõukogude rahvad on vennalikud rahvad. Nad saavad väga hästi aru, et sotsialistlike rahvuste majanduslik, poliitiline ja vaimne ühtsus on Nõukogude Liidu võimsuse alus. Nimelt just see ühtsus võimaldas Nõukogude rahvastel saavutada väljapaistvat edu sotsialismi ehitamisel, vastu panna vaenlasele Suure Isamaasõja aastatel ja edukalt ehitada kommunismi.

Sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemisega avarduvad rahvaste sõpruse ideoloogia piirid tunduvalt. Tööraha ustavus sotsialistlike maade sõprusühendusele muutub tema ideoloogia koostisosaks. Ühtlasi on sotsialismi-maade rahvaste patriotism, nende sõpruse ja koostöö ideoloogia lahutamatu seotud töötajate rahvusvahelise solidaarsuse tundega.

Nõukogude inimeste kõrge ideeline veendumus, nende ustavus kommunismile ja oma sotsialistlikule kodumaale, nende internatsionaalne teadlikkus avalduvad praktilistes tegudes, võitluses kommunismi eest. Nimelt just praktiliste tegudega ühiskonna heaks mõõdetakse NSV Liidu iga kodaniku sotsialistlikku teadlikkust. Need teod kehastuvad töös.

Valdav enamik nõukogude inimesi suhtub töösse sotsialistlikult, see tähendab, nagu kodaniku kohustusse, oma

aukohusesse. Töölised, kolhoosnikud ja haritlased ei oska kujutleda elu ilma tööta ühiskonna kasuks, nad töötavad kõrge tootlikkusega, annavad oma jõu ja võimed ühiskonnale. Nõukogude ühiskonnale — tööraha ühiskonnale — on võõrad parasitism, tööst kõrvalehoidumine, distsiplineerimatus, lodevus. Ja ta võitleb igati nende nähtuste vastu. Kõige suurem tähtsus selles võitluses on põhimõtte «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» ellurakendamisel.

Ühtlasi on kommunistlik töössesuhtumine lahutamatu seotud organiseerituse ja distsipliini tugevdamisega, hoolitsusega sotsialistliku omandi säilitamise ja suurendamise eest.

Uue inimese kasvatamine eeldab kommunistliku moraali põhimõtete kinnitumist. Sotsialism hävitab individualistliku moraali aluse. Austus tööinimese vastu, hoolitsus inimeste eest, vastastikune abistamine, õiglus, ausus, siirus rahva ja kollektiivi ees, lihtsus, tagasihoidlikkus ja samal ajal kõrge teadlikkus ning enda väärikuse säilitamine, printsiipiaalsus ja nõudlikkus enda ning teiste suhtes — need õilsad jooned tungivad üha järjekindlamalt ja ulatuslikumalt meie ellu, kinnitavad tõeliselt inimlikku, kollektivistlikku moraali. Ning seda talumatumaks muutuvad bürokratism, ükskõiksus inimeste vastu, ebaprintsiipiaalsus, lipitsemine ja pugemine. Võitlus nende amoraalsete nähtuste vastu on kõigi Nõukogude kodanike eluline ülesanne. Tähtis osa selles võitluses kuulub ühiskondlikele organisatsioonidele ja eriti just tootmiskollektiividele.

Inimese igakülgne arenemine ei ole mõeldav ilma isiksuse vaimse rikkuse saavutamisetä. Marksistlik-leninliku mõiste järgi kuulub vaimsesse rikkusesse teaduslik maailmavaade, ideeline veendumus, hea haridus, kõrge kultuur. V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et kommunistiks võib saada ainult siis, kui rikastad oma mälu kõigi vaimsete varadega, mis inimkond on loonud.

Inimese igakülgseks ja harmooniliseks arenemiseks on kõlbelise puhtuse ja vaimse rikkuse kõrval vajalik samuti tema füüsiline täiustamine. Teatavasti kapitalism ei hoolitse tööinimeste tervise eest, vaid isegi laostab selle. Vaesus, toidupuudus, halvad korteritingimused, kallid arstiabi, pöörane töö intensivistamine (kiirendamine), tootmisalane traumatism — kõik see takistab rahvahulkade füüsilist arenemist, puhuti aga teeb selle täiesti võima-

tuks. Kujukalt näitavad seda ametlikud andmed, mille järgi kõige rikkamal kapitalistlikul maal — Ameerika Ühendriikides — pooled kutsealustest on tervislikel põhjustel sõjaväeteenistusse kõlbmatud.

Üksnes sotsialism ja kommunism loovad tingimused tööinimeste normaalseks füüsiliseks ja vaimseks arenemiseks. Seda saavutatakse eelkõige elutingimuste põhjaliku muutmisega, õigesti korraldatud tervishoiuga ja kogu elanikkonna hästi organiseeritud kehalise kasvatusena. Iseloomulik on, et nõukogude võimu ajal on elanikkonna keskmine eluiga 32 aastalt tõusnud 70 aastale.

Kommunistliku kasvatused ja vahendid

Kodanlikud teadlased, propagandistid ja sotsioloogid väidavad, et inimese loomust pole võimalik muuta ja et uue inimese kasvatamine on lootusetu üritus. Marksistlik-leninlik teooria ja kommunistliku ülesehitustöö praktika kummutavad selle vaate, näitavad, et inimene muutub koos elutingimuste muutumisega.

Mitte inimese loomus, vaid sotsiaalsed ja majanduslikud tingimused määravad inimeste kõlbluse — seda tõendavad sotsialismi edusammud inimese kasvatamisel. Nõukogude inimeste teadlikkuse kasvust kõnelevad nii uus töössesuhtumine, kollektivismi ja humanismi põhimõtete kinnitumine kui ka võitlus mineviku iganditega ühiskonnaliikmete teadvuses ja käitumises. Meie maal on tekkinud uued kõlblised suhted inimeste vahel, on kasvatatud uus inimene. Kuid ülesanne seisneb selles, et muuta kogu ühiskond teadlikumaks, kinnitada kommunismiehitajate tegudes ja toimingutes kommunistliku moraali põhimõtteid.

Kõige tähtsam kommunistliku kasvatused vahend on tööst ja ühiskondlikust elust osavõtmine. Sotsialistliku majanduse arendamine, inimeste materiaalse heaolu tõstmine, nende kultuuri kasv loovad objektiivsed eeldused kommunistlikuks suhtumiseks töösse ja ühiskondlikku omandisse, loovad vajalikud tingimused kommunistliku teadlikkuse kinnitumiseks. V. I. Lenin on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et väljaspool teadlikku tööd ja ühiskondlikku tegevust ei ole ega saa olla kommunistlikku kasvatust. Teadmisi saab veendumusteks ja ideesid tegudeks muuta üksnes kommunistlikust ülesehitustööst otsest osa võttes. Mida ulatuslikum on inimeste sihikindel ühiskonnale kasulik praktiline tegevus, seda kiiremini

muutub nende vaimne pale, seda põhjalikumalt omandatakse kommunistlikud ideed.

Kasvatuse mõte seisneb selles, et kommunistlike ideede teadliku omandamise protsess seostuks tihedalt võitlusega kommunismi suurte eesmärkide eest, et inimesed saaksid aru: oma tööga loovad nad materiaalseid hüvesid ja võitlevad samaaegselt ka kommunistlike ideaalide elluviimise eest. Tähtis on, et igapäevasele tööle vaadataks kui ühele maailma kommunistlikel alustel ümberkorraldamise protsessi vajalikule lülile.

Siit tuleneb tungiv nõue — töotajaid laialdasemalt kaasa tõmmata aktiivsele tootmisalasele ja ühiskondlikule tegevusele, ilma milleta ei saa kommunismi ehitada ja inimesi ümber kujundada. Seda ülesannet täidavad sotsialistlikus ühiskonnas kõik riiklikud, majanduslikud ja ühiskondlikud organisatsioonid. Raske on üle hinnata kasvatustöö osa, mida meie ühiskonnas etendavad ametiühingud, komсомol, mitmesugused kultuurhariduslikud organisatsioonid. Nad tõmbavad töotajaid kaasa aktiivsesse võitlusse kommunismi eest, teevad nende keskel igakülgset ideelist kasvatustööd. Palju teevad selles suhtes ära töörahva saadikute nõukogud.

Üheks uue inimese kujundamise vahendiks on teaduslike teadmiste laialdane levitamine, eesrindliku teooria propageerimine, võitlus meile võõraste vaadete vastu. Sellesse suurde ja keerulisse töösse on sotsialistlikus ühiskonnas rakendatud kool, kõrgemad ja kesk-eriõppeasutused, kultuurhariduslikud asutused, ajakirjandus, raadio, televisioon, sotsialistlik kunst, parteipropaganda, massiline poliitöö. Just nende kaudu levitatakse rahvahulkades teadmisi ja kultuuri, relvastatakse neid teadusliku maailmavaatega. Partei hoolitseb väsimatult kõigi teadusliku ja kultuurilis-ideoloogilise tegevuse vahendite täiustamise eest, tõstab nende võitlusvõimet töotajate kommunistlikul kasvatamisel.

Marksism-leninism kui kommunistliku kasvatuse alus

Kommunismi ehitamine nõuab ajaloos seniolematult rohkeid teaduslike teadmisi nii tootlike jõudude arendamiseks kui ka kogu ühiskondliku elu ümberkujundamiseks. Need teadmised baseeruvad marksistlik-leninlikul õpetusel. Seepärast on marksism-leninism inimeste teaduslike teadmiste ja maailmavaate kujundamise aluseks.

Uue ühiskonna ehitamine on kõige põhjalikum inimeste elu ümberkujundamine, mis ajaloos iganes on toimunud. Sellest võtavad osa laiad rahvahulgad. Nad ei saa tegutseda pimesi, ebateadlikult, kobamisi. Vastupidi, nende teadlikkusest sõltub uue ühiskonna ehitamise tempo. Ühiskonna arenemise seadustest arusaamise, teadliku ja asjatundliku tegutsemise oskuse annab inimestele marksistlik-leninlik õpetus.

Kommunismi ehitamine nõuab kõigi jõudude pingutamist, kogu rahva jõupingutuste kontsentreerimist. Inimene, kes on oma elu pühendanud rahva teenimisele, võitlusele kommunismi eest, peab selgelt tunnetama oma töö ühiskondlikku tähtsust, kindlalt uskuma ühise ürituse õigsusesse, omama stabiilsust ja mehisust, oskama raskusi ületada ja võita. Seda kasvatabki marksism-leninism.

Marksistlik-leninlikul teorial on hindamatu väärtus. Ta varustab nõukogude inimesi teadmistega ja innustab neid. Marksism-leninism on elav, loov, mõjuv, ta on ära-proovitud relv maailma ümberkujundamisel, kommunistliku ühiskonna inimese kasvatamisel.

4. Rahu säilitamine ja kindlustamine

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi edukas ehitamine meie maal, kommunistlike ühiskondlike suhete kujundamine, töötajate kommunistlik kasvatamine sõltuvad mitte ainult sisemistest, vaid ka välistest tingimustest. Mida soodsam on rahvusvaheline olukord, seda kiiremini me liigume töötatud eesmärgi poole. Ja vastupidi, meie maa rahvusvahelise olukorra halvenemine kutsub paratamatult esile raskusi ja komplikatsioone uue ühiskonna ehitamisel.

Nõukogude riigi välispoliitilise tegevuse peamiseks eesmärgiks on kõige soodsamate rahvusvaheliste tingimuste loomine, mis tagavad rahva rahuliku loova töö.

Kommunism ja rahu on lahutamatud

Meie maal on võimul rahvas — töölised, talupojad, nõukogude intelligents. Tööinimestele on täielikult võõrad teiste rahvaste orjastamise püüded, soov teisi maid vallutada ja võõrast vara ahnitseda. Juba oma olemasolu esimestel päevadel ütles nõukogude võim end lahti mitte-võrdõiguslikest lepingutest naabermaadega idas ja läänes, andis kõigile tsaariimpeeriumi koosseisu kuulunud rahvastele õiguse oma saatust ise otsustada.

Nõukogude välispoliitika siiras rahutaotlus, tema printsiipaalne õiglus kindlustavad talle kogu meie rahva täieliku toetuse. Nõukogude inimesed usaldavad piiritult Kommunistlikku Parteid ja tema välispoliitikat, sest ta teenib ustavalt nende huvisid.

Kommunism ja rahu on lahutamatud. Kui kapitalism haaras oma võimu kindlustamiseks relvad ja teeb seda praegugi, siis sotsialism ei vaja vallutussõdasid, need on talle võõrad. Sotsialismil on kapitalismiga võrreldes tohutud eelised ühiskonna ja majanduse organiseerimisel, riigikorralduses ja rahva vaimses elus. See ongi meie võimas relv kahevõitluses kapitalistliku maailmaga.

Püsiv rahu on meie edasiliikumise peamine välispoliitiline tingimus, meie ustav liitlane. Kommunistlik Partei võitleb väsimatult rahu eest, uue maailmasõja vältimise eest. Püsiv, kindel rahu on vajalik edukaks kommunismi-ehitamiseks. NLKP XXIII kongressil rõhutasid vennasparteide esindajad üksmeelselt, et edukas kommunistliku ühiskonna ehitamine on peamine abi, mida nõukogude rahvas osutab rahvaste revolutsioonilisele võitlusele, on NSV Liidu põhiline panus sellesse võitlusesse. Aeg on kinnitanud, kuivõrd õiged on V. I. Lenini sõnad, kes esimestel aastatel pärast Oktoobri võitu ütles, et peamist mõju maailmarevolutsiooni käigule hakkab meie maa avaldama oma majanduspoliitikaga.

Lenini vastased, niinimetatud «pahempoolsed kommunistid», sõnakõlksude ja avantürismi kummardajad poliitikas, pooldasid teistsugust seisukohta. Nende arvates pidi sotsialismi ehitav maa koondama kõik oma jõupingutused revolutsiooni «taganttõukamiseks» teistes maades, revolutsiooni «ekspordiks» teistesse maadesse. V. I. Lenin naeris niisugused hädateoreetikud raevukalt välja. Ta tõendas, et revolutsioone ei saa väljastpoolt peale sundida: nad saavad küpseks ise sel määral, kuidas klassivastuolud ühel

või teisel maal arenevad. «On muidugi olemas inimesi,» ütles Vladimir Iljitš, «kes arvavad, et revolutsioon võib ilmale tulla võõral maal tellimise peale, kokkuleppe alusel. Need inimesed on kas hullumeelsed või provokaatorid.»¹ Ta rõhutas, et mitte «revolutsiooni eksportimine», vaid reaalsed edusammud uue ühiskonna ehitamisel, mis kapitalismi igati ületab ja seega tema sotsiaalset alust õõnestab, — see on sotsialismi peamine relv maailma arengu revolutsioneerivaks mõjutamiseks.

Nii õpetas Lenin, ja elu on näidanud, et tal oli täielikult õigus. Kommunistliku ülesehitustöö edusammud NSV Liidus ja sotsialismimaade võimsuse kasv viivad selleni, et imperialism iga aastaga järjest rohkem oma positsiooni kaotab, sotsialismi, rahu ja rahvaste vabaduse ideed aga üha uusi piire juurde võidavad. Just nimelt edusammud uue ühiskonna ehitamisel andsid Nõukogude Liidule ja teistele sotsialistlikele riikidele võimaluse rajada kindel tõke imperialistliku agressiooni teele, osutada reaalselt, järjest kasvavat abi rahvastele võitluses imperialismi ja kolonialismi vastu, oma eluliste õiguste ja huvide eest.

Sotsialistliku ühenduse maade edusammud on kogu maailma töörahvale heledaks majakaks, ammendamatuks innustuse allikaks võitluses klassirõhumise ja rahvusliku ikke vastu. Nad näitavad, kui palju võivad saavutada töölised ja talupojad, kui nad on võtnud võimu enda kätte, ja millised tõepoolest piiramatud võimalused avab sotsialistlik kord inimeste igakülgseks arenemiseks.

Ülemaailmse sotsialismi positsioonide kaitsmine ja tugevdamine, tema igakülgseks arenemiseks kõige soodsamate rahvusvaheliste tingimuste loomine vastavad seega täiel määral kõigi rahvaste, kogu progressiivse inimkonna eluliste huvidele.

Ameerika imperialism on sõjasüütaja

Sotsialistlike maade välispoliitika täielikuks vastandiks on imperialistlike suurriikide välispoliitika.

Imperialismi kiskjaloomus, tema piiritu kasuahnus, iha rahvaid ekspluateerida ning võõraid maid, tooraineallikaid ja müügiturgusid haarata põhjustavad tema agressiivsuse. Imperialistid ei talu rahu, sest see takistab nende röövellikku poliitikat. Eriti pöörase rahuvastasena ja vallutussõdade pooldajana esineb impe-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 443.

rialism meie päevil. Ta kardab rahu sellepärast, et ta väga hästi teab: rahulikus võistluses sotsialismiga ei suuda ta võita, varem või hiljem pääsevad sotsialism ja kommunism kõikjal võidule.

Imperialism püüab iga hinna eest säilitada ajaloo poolt hukkamõistetud kapitalistlikku korda, taastada endist riigikorda sotsialistlikes maades ja kindlustada endale fin- gimused, et karistamatult teisi rahvaid riisuda. Sellest tuleneb tema jultunud vahelesegamine võõrastesse asja- desse, majanduslik surve, relvade täristamine ja lõpuks — sõda. Iga päev ja iga tund tõendavad, et imperialism ongi sõjaohu allikas.

Eriti ohtlikku ja avantüristlikku poliitikat teostavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad. Olles meie päevil muutunud kõige tumedamate reaktsioonijõudude kantsiks, on Ameerika Ühendriigid võtnud endale maailma sandarmi osa.

Juba Esimese maailmasõja ajal, nagu kirjutas V. I. Lenin, avasid Ameerika monopolistid «eriti traagilise lehekülje verise imperialismi verises ajaloos». ¹ Juba siis teenisid nad muinasjutulisi kasumeid miljonite ülemaailmses tapatalgus hukkunute vere hinnaga.

Meie päevil tuleb veelgi selgemini ilmsiks Ameerika imperialistide osa tsiviliseeritud timukatena, rahvaste vabaduse lämmatajatena. Militarism haarab Ameerika Ühendriikides tervenisti kõiki riikliku ja ühiskondliku elu külgi. Piisab, kui öelda, et Ameerika Ühendriikide föderaalikulude igast neljast dollarist läheb kolm dollarit sõja ettevalmistamiseks.

Koletud on Ameerika Ühendriikide kuriteod Kagu- Aasias. Ameerika sõjaväelise kildkonna ennekuulmatud hirmuteod Vietnami pinnal kutsuvad esile kõigi ausate inimeste raevu ja nõrdimuse. Ameerika prestiiž on kogu maailmas järsult langenud. Isegi mõned tema liitlased ei kiida Ameerika imperialistide barbaarset poliitikat heaks. Selle fakti põhjal võib selgesti näha tähtsaid muudatusi, mis on viimase 10—15 aasta jooksul maailmas toimunud. Need muudatused kutsus esile sotsialismijõudude järjekindel kasv, mis avaldab üha suuremat mõju ajaloosünd- muste käigule.

Meenutagem 50-ndaid aastaid. Siis pidasid Ameerika

¹ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 44.

Ühendriigid agressiivset sõda Korea rahva vastu. Tol ajal õnnestus neil veel nagu teha, nagu esineksid nad kogu lääneriikide leeri nimel: Ameerika Ühendriikide agressiivsest tegevusest võtsid osa ka nende lähimad liitlased — Inglismaa, Prantsusmaa ja teised.

Ent nüüd? Kui Ameerika Ühendriikide valitsus nõudis oma liitlastelt osavõttu sõjast Kagu-Aasias, siis leidis ta vastukaja õigupoolest üksnes Taivanil hingitsevalt Jiang Jie-shilt ja Lõuna-Korea sõjaliselt diktaatorilt. Ainult Ameerika valitsevate ringkondade aktiivsel surveel läks neil korda Filipiinide ja Austraalia sõdureid Vietnami saata.

Ameerika agressiivne poliitika on nüüd sattunud suurtesse raskustesse. Kuid ta kujutab ikkagi väga tõsist ohtu. Ameerika Ühendriikidel on veel liitlasi, kes täiel määral toetavad Washingtoni avantüristlikku kurssi ja on valmis isegi kaugemale minema. Eelkõige on niisugune Saksa Föderatiivne Vabariik, kes avalikult teostab agressiivset, militaristlikku poliitikat. Säärase poliitika lätted on selgesti nähtavad. Kes juhib praegu Lääne-Saksamaa monopolistlikke kontserne? Needsamad tööstuskuningad, kes omal ajal upitasid võimule Hitleri ja andsid natsidele relvad kätte.

Ruhri magnaadid tahavad meelsasti Teise maailmasõja tulemusi uuesti läbi vaadata. Bonni valitsus aga teenib ustavalt oma monopolistlikke peremehi. Sellepärast kisen-dabki ta Saksamaa taastamisest 1937. aasta piirides. See aga tähendaks Saksa Demokraatliku Vabariigi likvideerimist ja Poola tükeldamist. Lääne-Saksa revanšistid kahmaksid meelsasti tüki ka sotsialistliku Tšehhoslovakkia territooriumist.

Bonni neofašistide pöörased plaanid ei täitu. See, mis on võitluses fašismi vastu rahvaste verega võidetud, ei kuulu revideerimisele. Kuid rahupooldajaid erutab fakt, et Ameerika Ühendriigid igati õhutavad Bonni valitsejate revanšistlikke taotlusi, ergutavad kogu Lääne-Saksamaal toimuvaid kärarikkaid marsse ja revanšistlike nõudmistega miitinguid. Kõigi rahuarmastavate rahvaste tahte vastu soosib Ameerika imperialism Saksa Föderatiivse Vabariigi püüet aatomirelvale ligi pääseda.

Loobumata katsetest sotsialistlikele riikidele sõjalis-poliitilist survet avaldada, otsivad imperialistid vahendeid oma ideoloogia sissepoetamiseks sotsialismimaadesse,

tahavad «kanda ideoloogilise lahingu vastase territooriumile».

Ameerika imperialism loodab niinimetatud «järkjärgulise lahkulöömise» poliitikale, tahab üht sotsialismimaad teise järel sotsialistlikust ühendusest eemale kiskuda. Püüdes progressijõudude ühtsust ja monoliitsust nõrgestada, loodab ta valmistuda otsustavaks pealetungiks sotsialismile.

Ent üks asi on tahtmine, teine asi aga jõudude reaalne vahekord, mis ilmselt ei kujune imperialistide kasuks.

**Maailmasõda
saab vältida**

Nähes, et maailmas kasvab ähvardav uue sõjalise kriisi oht, küsivad inimesed ärevalt: kas uut maailmasõda saab vältida?

Meie partei, kogu maailma kommunistid-leninlased vastavad kindlalt: jah, saab.

Järelduse, et uut maailmasõda saab kaasaegsetes tingimustes vältida, tegi NLKP XX kongress. See järeldus leidis kommunistlike ja töölispartei esindajate nõupidamistel 1957. ja 1960. aastal täielikku kinnitust ja heakskiitu.

Me ütleme: meie ajal eksisteerib reaalne võimalus uue maailmasõja vallapästmist tõkestada. Ent võimalus pole veel tegelikkus. See ei tähenda seda, et kui niisugune võimalus on olemas, siis võib nüüd käed rüpes istuda ja oodata, kuni maailmas hakkab valitsema igavene rahu. Uue maailmasõja vältimiseks on tingimata tarvis eelkõige pidevalt suurendada rahujõudude aktiivsust ja tugevdada nende monoliitsust, resoluutselt võidelda imperialistlike sõjasüütajate agressiivsete salasepitsuste vastu.

Rahu säilitamise kõige tähtsamaks eeltingimuseks on sotsialistliku maailmasüsteemi maade ühtsuse ja monoliitsuse tugevdamine. Viimaste aastate kogemused on näidanud, et neil juhtudel, kui sotsialistlikud maad ja nende kommunistlikud parteid ühtse rindena välja astuvad, taandub sõjaoht. Ja vastupidi, kui sotsialistlike maade monoliitsus nõrgeneb, tugevneb sõjaoht. On täiesti selge, et lahkkelidest ülemaailmses kommunistlikus liikumises ja sotsialistlikus süsteemis saavad kasu üksnes agressiivsed imperialismijõud. Sotsialistlike riikide ja kõigi vennaspartei ühtsus on eluline vajadus võitluses ühise vaenlase — imperialismi vastu, rahu, demokraatia ja sotsialismi võidu eest.

Teine tähtis eeltingimus on sotsialismimaade ning Aasia,

Aafrika ja Ladina-Ameerika rahuarmastavate riikide imperialismivastase liidu tugevdamine. Nendes maades elab rohkem kui 2 miljardit inimest, ja nende ühised väljaastumised suudavad imperialistlike provokaatorite plaane nurja ajada.

Ja lõpuks, maailmasõja vältimiseks on eriti tähtis laiaide rahvahulkade osavõtt võitlusest agressorite vastu, rahvusvahelise julgeoleku kindlustamise eest, kõigi rahuarmastavate jõudude kasvav aktiivsus.

Rahupooldajate liikumine, mis tekkis 1949. aasta kevadel protesti märgiks aatomisõja ettevalmistamise vastu, hõlmab erinevate poliitiliste veendumustega, usutunnistuse ja vaadetega inimesi. Rahuvõitlejate kongressidel võib kohata väljapaistvaid kommunistliku ja töölisliikumise tegelasi, kodanlike parteide ja progressiivsete organisatsioonide juhte, katoliiklasi ja õigeusulisi, kõigist rassidest ja rahvustest inimesi. Neid ühendab üks püüe — vältida uut maailmasõda, takistada kõige selle hävitamist, mis inimeste töö ja vaimujõuga on loodud.

Rahupooldajate liikumine on demokraatlik liikumine. Ta ei püstita endale eesmärki kukutada kapitalism ja asendada see sotsialismiga. Kuid ta on kaastegev võitluses ühiskondliku progressi eest ja aitab seepärast imperialistide agressiivseid plaane luhta ajada.

Rahupooldajaid toetavad aktiivselt rahvusvahelised demokraatlikud organisatsioonid: Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon, Rahvusvaheline Demokraatlik Naiste Föderatsioon, Ülemaailmne Demokraatliku Noorsoo Föderatsioon ja teised demokraatlikud massiorganisatsioonid.

Eriti tähtsat osa etendab Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon. Töölisklass on kõige resoluutsem ja järjekindlam rahu eest ja imperialistliku agressiooni vastu võitleja. 1945. aasta oktoobris rajatud Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon ühendab kõige aktiivsemaid töölisklassi võitlusorganisatsioone. Ametiühingute VI ülemaailmsel kongressil 1965. aasta augustis Varssavis oli esindatud üle kahe kolmandiku kõigist ametiühingutesse kuuluvatest tööinimestest. See on määratu suur jõud sõjavastases võitluses.

Kommunistlikud parteid astuvad välja kõigi maade töölisklassi ühtsuse eest, töölisliikumise kõigi voolude ühise tegutsemise eest võitluses uue sõja õhutamata vastu.

«Mitte mingisugused erinevused poliitilistes, usulistest ja muudes küsimustes ei pea takistama töölisklassi kõigi jõudude koondamist sõjaohu vastu,» öeldakse 1960. aastal Moskvast toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise avalduses. «On tulnud aeg sõjakatele jõududele vastu seada rahvusvahelise proletariaadi kõigi väesalkade ja organisatsioonide võimas tahe ja ühisaktsioonid, ühendada kõik tema jõud sõja ärahoidmise ja rahu säilitamise nimel!»

**Nõukogude välis-
poliitika tähtis
põhimõte**

Rahu meie maakeral sõltub suurel määral sellest, kuidas kujunevad suhted sotsialistlike ja kapitalistlike maade vahel. V. I. Lenin töötas välja Nõukogude välispoliitika

tähtsa põhimõtte suhtlemiseks kapitalistlike riikidega — rahuliku kooseksisteerimise printsiibi.

Juba 1920. aasta juunis rõhutas Välisasjade Rahvakomissariaat vastuses Ülevenemaalisele Kesktäitevkomiteele: «Meie loosung on olnud ja jääb selleksamaks: rahulik kooseksisteerimine teiste valitsustega, ükskõik missugused nad ka on. Tegelikkus ise on viinud meid ja teisi riike vajadusele luua pidevad suhted tööliste ja talupoegade valitsuse ning kapitalistlike valitsuste vahel.»¹

Mida tähendab rahuliku kooseksisteerimise printsiip tegelikkuses? Loobumist sõjast kui riikidevaheliste vaidlusaluste küsimuste lahendamise vahendist; vaidlusaluste küsimuste lahendamist läbirääkimiste teel; riikide võrdõiguslikkust, teiste riikide siseasjadesse mittevahelesegamist; iga rahva õiguse tunnustamist iseseisvalt oma saatust otsustada; kõigi maade suveräänsuse ja territoriaalse tervikluse ranget austamist; majandusliku ja kultuurilise koostöö arendamist täieliku võrdsuse ja vastastikuse kasulikkuse alusel.

See on rahuliku kooseksisteerimise poliitika alus. Kuid rahulik kooseksisteerimine ei tähenda sugugi, nagu tuleks imperialiste «keelitada», paluda neid «paid olla». Ei, rahuliku kooseksisteerimise poliitika pole «keelitamise» poliitika, veel vähem imperialistide «vaigistamise» poliitika. Mitte anuda rahu imperialistlikelt suurriikidelt, vaid sundida see neile peale rahuarmastavate jõudude ühise aktiivse tegutsemisega — niisugune on rahuliku kooseksisteerimise leninliku poliitika mõte.

¹ Документы внешней политики СССР, т. II, Госполитиздат 1958, стр. 639.

Imperialistid on alati olnud ja jäävad rahuliku koosseksisteerimise poliitika raevukateks vastasteks. Varem, paarkümmend aastat tagasi, ei tahtnud imperialism kuulda rahulikust koosseksisteerimisest. Kuid sotsialistlike maade rahvaste järjekindel resoluutne võitlus, sotsialistliku ühenduse riikide võimsuse kasv, kes tegutsevad koos kõigi rahuarmastavate rahvastega, sundisid teda sellelt positsioonilt taganema. Praegu pole mõnedel imperialistlikel poliitikutel midagi selle vastu, et rääkida rahulikust koosseksisteerimisest, mõningad nende hulgast isegi kuulutavad end rahupooldajateks. Kuid nõukogude inimesed suhtuvad neisse avaldustesse ettevaatuse ja valvsusega. Nad on valmis üldise rahu kindlustamise eesmärgil koos töötama inimestega, kes uue sõja ohust siiralt aru saavad ja seda ohtu vältida püüavad. Nendega aga, kes end võltside sõnadega rahulikust koosseksisteerimisest maskeerivad ja sealjuures oma endist agressiivset poliitikat edasi ajavad, ei saa olla juttugi mingist koostööst.

Kuid vastandlike ühiskondlike süsteemidega riikide rahuliku koosseksisteerimise leninlik poliitika ei järgi üksnes ülddemokraatlikku rahu säilitamise eesmärki, vaid ka klassieesmärki, sotsialistlikku eesmärki — suure revolutsiooniürituse aktiivset edasiviimist. See poliitika ühendab laiad rahvahulgad kommunistide ümber, paralüseerib sõjakad imperialismijõud, tõkestab kontrrevolutsiooni eksportimist ja reaktsiooni võitlust vabadusliikumiste vastu.

Nõukogude Liit on alati olnud ja on revolutsionääride poolel, vabaduse lämmatajate ja progressi vaenlaste vastu. Seda muidugi imperialismi ideoloogid arvestavad. Nad püüavad leiutada üha uusi vahendeid võitluses revolutsiooniliste jõudude ja sotsialismi vastu, kasutavad kõikvõimalikke provokatsioone, isegi sõjalisi avantüüre. Selles olukorras teostab meie partei Keskkomitee Lenini juhendeid järgides kindlat rahu kaitsmise poliitikat, kõigi oma rahvusliku vabanemise eest võitlevate rahvaste abistamise poliitikat.

NLKP XXIII kongress määras Nõukogude riigi välispoliitilised eesmärgid kindlaks järgmiselt:

koos teiste sotsialistlike maadega kindlustada soodsad rahvusvahelised olukorrad sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks;

tugevdada sotsialistlike maade ühtsust ja monoliitsust, nende sõprust ja vendlust;

toetada rahvuslikku vabadusliikumist ja rajada iga-
kõlgnelise koostöö noorte arenevate riikidega;

järjekindlalt kaitsta erineva ühiskondliku korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõtet, anda otsustav vastulööks agressiivsetele imperialismijõududele, päästa inimkond uuest maailmasõjast.

Ühtlasi kavandas NLKP XXIII kongress Nõukogude riigi konkreetseid suunad võitluses rahu säilitamise ja kindlustamise eest. Meie partei leiab, et rahu kindlustamiseks ja sõjaohu vastu peetava võitluse tugevdamiseks on praegu eelkõige tarvis teha lõpp sõjale Vietnamis, lõpetada imperialismi, esmajoonel Ameerika Ühendriikide imperialismi agressiivne tegevus kõigis meie maakera piirkondades. Edasi on rahu tugevdamiseks oluliselt tähtis saavutada julgeolek Euroopas, ajada nurja Lääne-Saksamaa revanšistidele tuumarelva andmise plaanid, likvideerida Teise maailmasõja jäänused. Ja lõpuks, tohutu suur tähtsus on abinõudel, mis on suunatud relvastumise võidujooksu ja «külma sõja» lõpetamisele.

Kaks maailma — Maailma areenil on käimas terav, pingeline võitlus — maailma poliitika kahe vastandliku suuna võitlus. Üks suund on NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade rahuarmastav poliitika, teine on imperialistlike riikide agressiivne poliitika.

Meie ajal on maailm relvastusega üleküllastatud. Iga elaniku kohta maakeral tuleb rohkem kui 8 tonni lõhkeaineid. Ameerika Ühendriikide sõjalised kulutused 20 sõja järgse aasta jooksul ületasid 48-kordselt sõjalised kulutused kahe aastakümne vältel enne Teist maailmasõda. Agressiivse sõjalise bloki NATO riigid kulutasid 1949. aastast kuni 1966. aasta alguseni sõjalisteks eesmärkideks tohutu summa — 1000 miljardit dollarit.

Nõukogude Liit ja vennalikud sotsialismimaad esitavad järjekindlalt desarmeerimissetepanekuid. Nende ettepanekute eesmärgiks on saavutada esialgu tuumarelva tootmise piiramine, seejärel aga täielik lõpetamine, üldine ja täielik desarmeerimine.

Lääne kapitalistlikud riigid aga ei arvesta rahvaste huvisid ja jätkavad relvastumise võidujooksu.

Surmatoova sõja ohtu võiks vähendada rahvusvaheline kokkulepe tuumarelva levitamise keelu kohta. Praegu on see relv olemas Ameerika Ühendriikidel, Inglismaal,

Prantsusmaal, Nõukogude Liidul ja Hiina Rahvavabariigil. Teistel riikidel seda relva veel ei ole. Täiesti ilmne, et mida väiksem on seda relva omavate riikide arv, seda kergem on võidelda tema täieliku keelamise ja hävitamise eest. Seepärast taotlebki Nõukogude Liit järjekindlalt kokkuleppe sõlmimist tuumarelva levitamise keelu kohta.

Kuid Ameerika Ühendriigid ja tema partnerid kardavad niisugust kokkulepet. Veel enam, nad tahavad anda tuumarelva Saksa Föderatiivse Vabariigi revanšistlikele jõududele, see aga on suur oht Euroopa ja kogu maailma rahvastele.

Viimastel aastatel on korduvalt tehtud ettepanekuid, et üks või teine piirkond meie planeedil kuulutataks tuumarelvavabaks tsooniks. Mida see tähendab? Võtame näiteks Poola Rahvavabariigi ettepaneku tuumarelvavaba tsooni loomiseks Kesk-Euroopas. See ettepanek nägi ette rahvusvahelise kokkuleppe sõlmimist selle kohta, et Kesk-Euroopa maade — Poola, Tšehhoslovakkia, Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi territooriumil ei tohi olla aatomi-, vesiniku- ega raketrelva. Samasuguseid ettepanekuid on tehtud samuti Balkani poolsaare ja Aadria mere, Balti mere ja Skandinaavia ning Vaikse ookeani piirkonna kohta.

Seesugused kokkulepped aitaksid parandada rahvusvahelist olukorda. Nad hõlbustaksid ka desarmeerimisküsimuse lahendamist. Kuid Lääne imperialistlikud ringkonnad, eesotsas Ameerika Ühendriikidega, lükkavad visalt tagasi kõik Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade ettepanekud, mis on suunatud rahvusvahelise olukorra tervendamisele.

Viimastel aastatel on imperialismi agressiivsus märgatavalt intensiivistunud. Seda tõendavad verine sõda Kagu-Aasias, Lääne-Saksamaa revanšistide hoogustunud relvastumine, lakkamatu provokatsioon Kuuba vastu, paljud sündmused Aafrikas ja teistes paikades kogu maailmas. Kostavad ähvardused Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade aadressil. Meie maa ja teised sotsialistlikud vennasriigid ei saa seda arvestamata jätta. Rahuarmastavat välispoliitikat teostades tugevdavad nad samal ajal oma kaitsevõimet.

Partei ja nõukogude rahva deviisiks on V. I. Lenini sõnad selle kohta, et seni, kuni eksisteerivad imperialist-

**NSV Liidu
kaitsevõime
tugevdamine**

Viimastel aastatel on imperialismi agres-
siivsus märgatavalt intensiivistunud. Seda
tõendavad verine sõda Kagu-Aasias,
Lääne-Saksamaa revanšistide hoogustu-

likud riigid, ei tohi me unustada sõjaohtu. Partei kutsub üles arvestama rahvusvahelise olukorra keerukust ja pingelisust, ilmutama väsimatut valvsust, olema teovalmis, täiustama oma relvastatud jõudusid.

Nõukogude armeel on praegu olemas kõik vajalik imperialistlike sõjaõhutajate agressiivse tegevuse ohjeldamiseks. Võib tuua palju näiteid selle kohta, kuidas NSV Liidu relvastatud jõud omandavad uusimat võitlustehnikat. Grupp Nõukogude aatomialveelaevu sooritas ümbermaailmareisi vee all. Igaüks neist laevadest on võimeline üllatama ükskõik missugust vaenlase objekti merel või maal, ilma et tal oleks selleks tarvis veepinnale tõusta.

Nõukogude armee ja sõjalaevastik on varustatud kõige uuema sõjatehnikaga: võimsate rakettidega, aatomikanderakettidega, juhitavate ballistiliste rakettidega, kaugraketilennuväe võimsate tuumavahenditega, täiusliku soomustanki-, suurtüki- ja spetsiaalse tehnikaga. Käesoleval viisaastakul on ette nähtud kaitsetööstuse edasine arendamine, rakett-tuumarelvastuse ja iga liiki sõjatehnika täiustamine.

Imperialistide agressiivse tegevuse intensiivistumise tõttu tõhustavad sotsialistlikud maad sõjalist koostööd. Sotsialistliku süsteemi sõjalise võimsuse tugevdamiseks on suur tähtsus Varssavi lepingul.

Nõukogude rahvas saab väga hästi aru, et Nõukogude armee pidev varustamine uusima relvastusega on otsustav tingimus rahu säilitamiseks ja isamaa kaitsmiseks. Nõukogude inimesed annavad oma ennastsalgava tööga väärtusliku panuse maa kaitsevõime arendamisse. Nad hindavad kõrgelt sõdurite, ohvitseride ja kindralite austavat ja rasket tööd, armastavad palavalt oma relvastatud jõudusid, on uhked nende lahingukuulsuse üle.

Nõukogude armee ja laevastik kaitsevad kindlalt kommunismiehitajate rahumeelset tööd.

5. NLKP juhib kommunistlikku ülesehitustööd

Kommunismi ehitamist juhib Kommunistlik Partei — töölisklassi ja kogu nõukogude rahva läbiproovitud avangard. Partei kui töörahva juhi, organisaatori ja kasvataja osa suureneb pidevalt. See objektiivne seaduspärasus tuleneb partei olemusest, kes on kutsutud rahvahulkade loomingu juhtima.

Partei juhtiva osa suurenemine

Kommunistlikku ühiskonda ainuüksi kommunistide kätega rajada on võimatu. V. I. Lenin ütles, et kommunistid jõuavad ainult siis eesmärgile, kui nad suudavad rahva, eesotsas töölisklassiga, endaga kaasa viia ning kui nad rahva jõupingutusi oskuslikult organiseerivad ja suunavad. See oskus omandab järjest suurema tähtsuse kommunistliku ülesehitustöö laienemisega.

Kuhu me oma pilgu iganes pöörame — tehasele või kolhoosile, laboratooriumile või ehitusplatsile —, kõikjal on näha partei suunavat kätt. Elu näitab, et Kommunistliku Partei juhtiv osa ühiskonna progresseeruva arenemisega pidevalt kasvab.

Mis tingib partei tähtsuse ja vastutuse suurenemise kaasaegsel etapil?

Esiteks, kommunistliku ühiskonna ehitamisel nõukogude rahva ees seisvate ülesannete keerukus. Neid grandioosseid ülesandeid lahendavad töölisklass, kolhoositalurahvas ja nõukogude intelligents, ning edu sõltub siin inimeste teadlikust suhtumisest ühiskondlikku kohusesse. V. I. Lenin ütles: «Mida suurem on ajaloolise tegevuse hoog ja ulatus, seda suurem on sellest tegevusest osa võtvate inimeste arv, ja teisest küljest, mida sügavam on ümberkujundus, mida me tahame teostada, seda rohkem on vaja äratada tema vastu huvi ja temasse teadlikku suhtumist, veenda selle tarvilikkuses üha uusi miljoneid ja kümneid miljoneid.»¹ See asjaolu nõuab partei poliitilise

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 461.

ja organisatsioonilise juhtimise taseme edasist tõstmist, kaadri ettevalmistamise ja kasvatamise parandamist kõigis tööharudes.

Teiseks, rahvahulkade loominguilise aktiivsuse enneolematult laialdane arenemine. Majanduse juhtimisest ja mitmesugusest riiklikust ning ühiskondlik-poliitilisest tegevusest võtavad osa kõik töötajad. See üldine huvi ühiskondlike ürituste suhtes ja allikana pulbitsev initsiatiiv suurendavad ka nõudlikkust rahvahulkade parteilise juhtimise vastu, mis peab täielikult ja paremini ära kasutama rahva gigantseid loominguilisi võimeid.

Kolmandaks, sotsialistliku demokraatia edasiarendamine. Meie maal aktiveerub järjest rohkem töörahva saadikute nõukogude, ametiühingute, komsomoli ja teiste massiorganisatsioonide tegevus, laienevad liiduvabariikide õigused. Seoses sellega omandab nende töö koordineerimine ja parteiorganite poolt neile osutatava abi tugevdamine äärmiselt suure tähtsuse.

Neljandaks, vajadus teooriat loovalt rakendada. Ühelgi teisel ühiskonnal ei ole niisugust vajadust teadusliku teooria järele kui sotsialistlikul ühiskonnal, kus toimub üleminek kommunismile. Et sammuda õiges suunas, välja töötada tarvilikke abinõusid ja neid ellu rakendada, selleks tuleb osata olukorras täielikult orienteeruda ja sündmuste käiku ette näha. Tänu revolutsioonilise teooria arendamisele ja õigele rakendamisele rajab partei teed praktikale, kindlustab rangelt teadusliku suhtumise nõukogude rahva majandus- ja kultuurielu juhtimisse.

Partei teeb kõik selleks, et paremini täita oma organiseerivat ja suunavat osa. Väsimatult täiendab ta juhtimisvorme ja -meetodeid, tugevdab oma mõju kõigile ühiskonna elu külgedele. NLKP XXIII kongress märkis, et viimaste aastate jooksul on partei read veelgi tugevnenud, on kõvenenud partei side rahvahulkadega ja kindlustunud partei elu leninlikud normid.

Ajaloo kogemused tõendavad veenvalt, et partei täidab oma osa organisaatorina ja poliitilise juhina seda paremini, mida järjekindlamalt ta peab kinni partei elu leninlikest normidest ja põhimõtetest. Milles seisneb nende olemus?

Ühtekokku kujutavad nad reeglite summat, mis määravad kindlaks partei organisatsioonilised vormid, tema sise-

elu ja töömeetodid. Partei ümberkujundava tegevuse protsessis on need arenenud, rikastunud ja täiustunud vastavalt uuele ajaloolisele olukorrale.

V. I. Lenin õpetab, et partei saab oma osa edukalt täita siis, kui ta kujutab endast organiseeritud väesalka, mida liidab tahte- ja tegevusühtsus ning tugev distsipliin. Partei vankumatu organisatsiooniline ja ideeline ühtsus on tema edusammude tähtsaim tagatis.

NLKP organisatsioonilise struktuuri juhtivaks põhimõtteks on demokraatlik tsentralism. See tähendab kõigi partei juhtivate organite valitavust alt kuni üles; parteiorganite perioodilist aruandmist oma parteiorganisatsioonidele ja kõrgematele organitele; ranget parteidistsipliini ja vähemuse allumist enamusele; kõrgemate organite otsuste tingimatut kohustuslikkust alamatele organitele.

«Tegevuse ühtsus, arutluste ja kriitika vabadus,» nii määratles V. I. Lenin parteisiseste suhete olemuse. Igasugune fraktsioonilisus (eraldatus), distsiplineerimatus, vastuvõetud otsustele mitteallumine õõnestavad partei jõudu ja ei sobi seepärast kokku parteilisusega.

Rahvahulkade loova aktiivsuse tõus ning õige, sügavalt läbimõeldud juhtimine saavutatakse tänu rangele leninlikust kollektiivsuse põhimõttest kinnipidamisele töös, otsuste ühisele arutamisele ja väljatöötamisele. Partei kannab hoolt, et kollektiivsuse põhimõtet vankumatult ellu rakendataks. Ta õpetab oma kaadrile oskust korraldada tööd sõbralikult ja kollektiivselt igas parteikomitees ja igas partei-algorganisatsioonis. Partei mõistab resoluutselt hukka need, kes lakkavad arvestamast parteiliste hulkade arvamust, asendavad nende tahte omaenda ainuisikulist otsuste ja tegudega.

Arusaadavalt võib niisuguses keerulises ja raskes ürituses, nagu kommunismi ehitamine, ette tulla vigu ja eksitusi. Kui need esinevad, ei mätsi partei neid kinni, vaid paljastab neid iga kord julgelt, räägib neist avalikult rahvale, näitab kätte tee nende kõrvaldamiseks. See tugevdab veelgi töötajate usaldust partei vastu ja tõstab partei autoriteeti. Oma puuduste, nõrkuste ja vigade julge kriitika, oskus neid õigeaegselt avastada ja kõrvaldada on partei edusammude vältimatu eeltingimus.

Nüüd on leninlikud partei siseelu normid ja juhtimisprintsiibid parteis kindlalt juurdunud. Eriti suurt osa etendas selles suhtes NLKP Keskkomitee 1964. aasta

oktoobripleenum, mis oli tähtsaks etapiks partei ja meie maa elus. Pleenum avaldas igakülgset positiivset mõju partei, riigi ja kogu nõukogude ühiskonna tegevusele. NLKP Keskkomitee oktoobripleenum näitas kujukalt partei monoliitsust, tema poliitilist küpsust, oskust julgelt ja otsustavalt kõrvaldada kõik see, mis takistab edasi-liikumist.

NLKP XXIII kongressi otsused laiendavad tunduvalt kollektiivse juhtimise aluseid. Arenevad edasi partei-sisene demokraatia, kriitika ja enesekriitika. Luuakse suured võimalused partei, tema organisatsioonide ja juhtide sidemete tugevdamiseks rahvahulkadega.

Konkreetselt väljendub see järgnevas. Keskkomitee võib regulaarselt peetavate pleenumite kõrval kokku kutsuda partei üldkonverentse. Vajaduse korral arutatakse neil konverentsidel partei poliitika kõige tähtsamaid küsimusi. Parteikonverentside kokkukutsumise õiguse said samuti liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed.

Et veelgi tugevdada kõigi partei juhtivate töötajate otsest suhtlemist rahvahulkadega, selleks soovitas kongress kõigil poliitbüroo liikmetel ja liikmekandidaatidel, NLKP Keskkomitee sekretäridel ja liikmetel, valitsuse liikmetel, ministritel, liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede, krai-, oblasti-, linna- ja rajoonikomiteede juhtivatel töötajatel regulaarselt esineda kommunistide ja parteitute töötajate ees.

Avara tegevusvälja on kollektiivse juhtimise arendamiseks saanud kohalikud ja algorganisatsioonid. Nende õigusi on laiendatud, mis võimaldab igapäevasesse töösse kaasa tõmmata suurt aktivistide ringi — parteibüroode liikmeid ja sekretäre, parteigruppide organisaatoreid.

NLKP kui juhtija osa kasvamine toob kaasa kommunistide avangardse osatähtsuse tõusu. Sellepärast esitas XXIII kongress suuremaid nõudeid nii NLKP liikmetele kui ka parteisse astujatele. Parteiorganisatsioonid on nüüd kohustatud suhtuma parteisse vastuvõtmisesse suurema tähelepanuga, valima selleks kõige väärilisemaid tööliklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi esin-dajaid.

V. I. Lenin kutsus üles partei liikme nimetuse tähtsust tõstma. NLKP XXIII kongress võttis partei põhikirja sisse punkti, mis näeb ette, et partei eemaldab ka edaspidi oma

ridadest isikud, kes rikuvad NLKP programmi või põhikirja ja oma käitumisega parteid kompromiteerivad.

Ühiskonna elu teaduslik juhtimine Partei osatähtsuse suurenemine kommunismi ülesehitamisel tähendab eelkõige ühiskonna teadusliku juhtimise taseme tõstmist. V. I. Lenin ütles, et partei tegevuse kõiki külgi võib võrrelda ühe ja sama ahela lüli-dega. Meie maa poliitilise ja majandusliku elu juhtimisel määrab partei kindlaks põhilüli, millest kinni haarates võib kinni hoida kogu ahela, teiste sõnadega öeldes: rakedada poliitilist joont tervikuna. Kaasaegsel etapil näiteks on niisuguseks põhilüliks majanduslik reform, mida partei ja riik teostavad. See võimaldab kiiresti arendada majanduse, teaduse ja tehnika kõiki harusid, kiirendada nõukogude ühiskonna edasiliikumist kommunismile.

Partei hoolitseb pidevalt, et tema poolt teostatav kommunistliku ülesehitustöö juhtimine kannaks tõeliselt teaduslikku iseloomu. See on peamine tingimus sotsialistliku korra eeliste kõige täielikumaks ja õigemaks kasutamiseks. Partei mõtestab teoreetiliselt lahti protsessid, mis toimuvad nõukogude ühiskonnas ja rahvusvahelisel areenil. Reaalseid võimalusi arvestades töötab ta välja kogu rahva üldised tegevusplaanid, kavandab kommunistliku ülesehitustöö peasuunad. Seejuures arvestab NLKP rahvahulkade kogemusi, kuulab hoolikalt rahva arvamust.

Meelevaldne, suvaline suhtumine poliitilistesse ja majanduslikesse küsimustesse on Kommunistlikule Parteile võõras. Ta tugineb alati teaduse andmetele. Majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö küsimuste niisuguse teadusliku lahendamise eredaks tõendiks on NLKP XXIII kongressi direktiivid uue viie aasta plaani kohta. Viisaastaku ülesanded ei ole püstitatud meelevaldselt. Nad tulenevad uue ühiskonna ülesehitamise praktika üldistustest, Nõukogudemaa objektiivsete vajaduste hoolikast analüüsist.

Partei organisatsiooniline ja ideoloogiline töö Selleks et edukalt ehitada kommunismi, ei piisa peajoonest õigest väljatöötamisest ja võitluseesmärkide täpsest kindlaksmääramisest igal etapil. Tähtis on organiseerida ja mobiliseerida töötajate miljonilised hulgad nende eesmärkide saavutamisele. Rahva jõupingutuste ühendamise kindlustab partei pidev organisatsiooni-

line ja poliitiline töö rahvahulkades. NLKP teeb seda oma alg- ja kohalike organisatsioonide ja nende komiteede kaudu.

Parteiorganisatsioonid on olemas peaaegu kõigis ettevõtetes ja ehitustel, sovhoosides, kolhoosides, asutustes ja õppeasutustes. Üldse on neid umbes kolmsada kolmkümmend tuhat. Paljudes neist on moodustatud tsehhioorganisatsioonid ja parteigrupid. Laialdane algorganisatsioonide võrk võimaldab Nõukogude Liidu Kommunistlikul Parteil mõjutada eranditult kõiki rahvamajandus- ja kultuuriharusid, riigivalitsemisorganeid ja ühiskondlikke organisatsioone.

Partei hoolitseb pidevalt oma algorganisatsioonide tugevdamise eest, suurendab nende osatähtsust. NLKP XXIII kongress rõhutas vajadust väsimatult tugevdada partei-algorganisatsioonide võitlusvõimet. Ta nõudis parteikomiteedelt, et nad kindlalt toetuksid algorganisatsioonidele, aitaksid neil korraldada parteisisest tööd ja arendada massilist poliitilist tegevust töötajate keskel.

NLKP organiseeriv osa ja mõju, mida ta rahvahulkadele avaldab, sõltuvad otseselt sellest, kui võrd aktiivselt iga kommunist tegutseb, kui järjekindlalt ja energiliselt ta võitleb partei otsuste ja tema poliitika elluviimise eest. Sellepärast taotleb partei, et kõik kommunistid käituksid laitmatult tootmistöös, ühiskondlikus ja isiklikus elus. See tähendab, et tuleb täpselt täita NLKP programmi nõudeid, kinni pidada partei põhikirjast ja kommunistliku moraali printsiipidest. Teiste sõnadega, kommunisti kohus on oma eeskujuga innustada nõukogude inimesi, oma tegude najal rahvahulki kaasa tõmmata.

Partei organisatsiooniline töö toimub tihedas seoses tema ideoloogilise tööga. NLKP lähtub sellest, et kommunistliku ülesehitustöö edu sõltub paljuski kommunistide poolt töötajate hulgas tehtava kasvatustöö ulatusest ja tasemest. Sellest, kui võrd haritud, kultuurne ja kommunistlikus vaimus kasvatatud on elanikkond, sõltuvad väga suurel määral tootlike jõudude kasv, tootmistehnika ja tootmise organiseerimise progress, töötajate ühiskondliku aktiivsuse tõus, sotsialistliku demokraatia arenemine, igapäevase elu kommunistlik ümberkorraldamine.

Ega NLKP XXIII kongress asjata ei pööranud suurt tähelepanu ideoloogiaküsimustele. Ta analüüsis üksikasjalikult olukorda kommunistliku kasvatuse valdkonnas

ja määras kindlaks partei ideoloogilise töö ülesanded. Kongress rõhutas, et ideoloogilise töö keskpunktis peab olema töötajate kasvatamine kõrge poliitilise teadlikkuse ja kommunistliku töösse suhtumise vaimus. Esmajärguliseks ülesandeks on rahva jõupingutuste mobiliseerimine aktiivsele võitlusele rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani täitmise ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest meie maal.

NLKP on ülemaailmse kommunistliku liikumise võitlussalk

Partei näeb kommunistlikus ülesehitustöös Nõukogude Liidus mitte ainult sise- maist üritust, vaid ka nõukogude rahva suurt internatsionaalset ülesannet, mis vastab kogu sotsialistliku maailmasüsteemi, rahvusvahelise proletariaadi ja kogu progressiivse inimkonna huvidele. NLKP lähtub oma tegevuses sellest, et ta on üks rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise võitlussalk. Meie partei on alati olnud ja jääb ustavaks proletaarse internatsionalismi marksistlik-leninlikele printsiipidele.

XXIII kongress rõhutas, et kommunismi ehitamine NSV Liidus on NLKP ja kogu nõukogude rahva põhiline panus ülemaailmsesse revolutsioonilisse protsessi, kõigi rahvaste võitluse imperialismi vastu, rahu, rahvusliku sõltumatus, demokraatia ja sotsialismi eest.

Väsimatult arendab ja tugevdab meie partei sidemeid kommunistlike ja töölisparteidega. Ta taotleb sotsialistliku sõprusühenduse monoliitsust, tema võimsuse ja mõju tugevdamist, majandusliku ning teaduslik-tehnilise koostöö ja kultuurisidemete laiendamist sotsialistlike maade vahel.

Partei kasvatab kommuniste ja kogu nõukogude rahvast solidaarsuse vaimus töölisklassiga, kõigi maade töörahvaga, tugevdab internatsionaalseid sõprussidemeid nendega ja nende demokraatlike organisatsioonidega. Ta toetab rahvaid, kes võitlevad oma rahvusliku sõltumatus ja sotsiaalse vabanemise eest.

NLKP tegutseb järjekindlalt rahvusvahelise kommunistliku liikumise monoliitsuse ja kõigi vennasparteid tegevusühtsuse suunas. Kogu oma rahvusvahelises tegevuses juhindub ta rangelt marksismi-leninismi printsiipidest, ülemaailmse kommunistliku liikumise peajoonest, mis töötati välja ühisel jõul vennasparteid nõupidamistel 1957. ja 1960. aastal.

Ühesõnaga, NLKP kogu juhtimistegevus vastab nii suurenevatele majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö nõuetele meie maal kui ka ülemaailmse proletariaadi klassihuvidele.

Küsimusi kordamiseks

1. Missugused on kommunistliku ühiskonna kahe faasi ühised jooned ja erinevused?
2. Mida tähendab kommunismi materiaal-tehnilise baasi ehitamine? Missugused on kommunistliku majanduse vundamendi rajamise põhilised teed?
3. Missugused on klassi- ja muude sotsiaalsete erinevuste ületamise teed?
4. Mida tähendab kommunistlik kasvatus?
5. Milles seisneb Nõukogude riigi välispoliitilise tegevuse peaesmärk? Milles seisneb erineva sotsiaalse korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise leninliku printsiibi olemus?
6. Millega seletada NLKP juhtiva osa suurenemist kommunistlikus ülesehitustöös?

SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM

1. Sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mis purustas kapitalistliku orjuse ahelad, viis selleni, et kapitalism lakkas olemast kõikehõlmav maailmasüsteem. Ühel kuuendikul maakerast pääses võidule uus, sotsialistlik kord.

Venemaal saavutatud võit kodanluse üle ja Nõukogude Liidu edusammud näitasid kõigile rahvastele vabanemistee ning innustasid neid võitlusse kapitalismi vastu. Kuid selles võitluses edu saavutada ei õnnestunud töörahval pikka aega. Veel enam, maailma kodanlus püüdis kaotatud positsioone igati tagasi võita. Imperialismi reaktsioonilised ringkonnad, kes ei tahtnud NSV Liidu olemasoluga leppida, haudusid aastaid nõukogude võimu lämmatamise plaane. Teise maailmasõja käigus lootsid imperialistid Nõukogude Liitu kui mitte hävitada, siis igal juhul tunduvalt nõrgestada. Nad püüdsid kasvavat töölis- ja demokraatlikku liikumist kapitalistlikes maades maha suruda. Kuid mis juhtus? Nõukogude riik ja tema liitlased löid puruks maailma reaktsiooni peajõud. Mitmes kapitalistlikus riigis toimusid võidukad rahvademokraatlikud ja seejärel sotsialistlikud revolutsioonid.

Kuidas see sündis?

Sotsialistlike
revolutsioonide
võit Euroopa ja
Aasia maades
ning Kuubas

Kesk- ja Kagu-Euroopa maad sattusid Teise maailmasõja algul hitlerliku Saksamaa kanna alla. Mitmes Aasia riigis pere-
mehetsesid Jaapani imperialistid.

Fašismi ja Jaapani militarismi vastu astusid sõtta laiad töörahva hulgad eesotsas töölisklassiga, kommunistidega. See rahvuslik vabadusvõitlus tugevnes, kui Nõukogude armee kihutas saksa fašistlikud anastajad välja meie maalt ja hakkas vabastama teisi hitlerliku Saksamaa poolt okupeeritud riike.

Nõukogude Liidu võit Suures Isamaasõjas, hitlerlike röövvallutajate ja Jaapani imperialistide purustamine lõi soodsad tingimused rahvademokraatlikeks ja sotsialistlikeks revolutsioonideks. Poola, Bulgaaria, Tšehhoslovakkia, Albaania, Jugoslaavia, Ungari ja Rumeenia rahvad, olles Nõukogude armee abiga heitnud endalt fašistliku ikke, astusid välja «oma» kapitalistide ja mõisnike vastu. Töörahva võitlus kapitaliorjusest vabanemise eest liitus välismaiste orjastajate vastu sihitud üldrahvusliku liikumisega ühtseks võimsaks vooluks. Töörahvas võttis võimu enda kätte, tegi revolutsioonilisel teel lõpu ekspluataatorite võimutsemisele, seadis sisse rahvademokraatliku korra ja alustas sotsialistlikku ülesehitustööd.

1949. aastal kuulutati Ida-Saksamaal välja Saksa Demokraatlik Vabariik, kes samuti astus sotsialistlike riikide perre.

Saksa fašismi ja Jaapani imperialismi purustamine ning uute sotsialistlike riikide tekkimine avas soodsad võimalused ka Hiina rahvarevolutsiooni lõpuleviimiseks. Hiina töörahvas oli kommunistliku partei juhtimisel aastakümneid visalt võidelnud niihästi välismaise kui ka «oma» kodanluse ja mõisnike orjaikke alt vabanemise eest. 1949. aasta sügisel saabus Hiina revolutsiooni võit. Moodustati Hiina Rahvavabariik.

Põhjalikud demokraatlikud ümberkujundused viidi läbi Põhja-Koreas. Pärast seda kui Nõukogude armee oli Korea jaapani okupantidest vabastanud, võttis korea rahvas maa põhjaosas võimu enda kätte. 1948. aastal kuulutati välja Korea Rahvademokraatlik Vabariik.

Ka Vietnami vabastamist jaapani röövvallutajatest tähistas demokraatliku vabariigi loomine. Selle etteotsa astusid patriootlikud jõud, kes sõja-aastatel olid ennastalgavalt võidelnud jaapani okupantide vastu. Üheksa aasta

vältel pärast Teise maailmasõja lõppu tuli Vietnami rahval relvaga kaitsta oma vabadust prantsuse kolonisaatorite kallalekippumiste vastu. 1954. aastal tekkis maa põhjaosas Vietnami Demokraatlik Vabariik.

1959. aastal astus kapitalistlikust maailmast välja revolutsiooniline Kuuba.

Sotsialistlike revolutsioonide võit paljudes Euroopa, Aasia ja Ladina-Ameerika maades on kõige suurem sündmus maailma ajaloos pärast 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni. *Sotsialism jõudis välja ühe maa raamidest ja muutus ühiskondlik-majanduslikuks maailmasüsteemiks.*

Sotsialismi maailmasüsteem hõlmab tänapäeval 14 suveräänset (iseseisvat) riiki. Need on: Albaania Rahvavabariik, Bulgaaria Rahvavabariik, Hiina Rahvavabariik, Jugoslaavia Sotsialistlik Föderatiivne Vabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Kuuba Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Poola Rahvavabariik, Rumeenia Sotsialistlik Vabariik, Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia Sotsialistlik Vabariik, Ungari Rahvavabariik ja Vietnami Demokraatlik Vabariik.

Olles suveräänsed riigid, moodustavad sotsialismimaad ühtse sotsiaal-majandusliku süsteemi omavaheliste majanduslike, poliitiliste, kultuuriliste ja muude suhetega.

Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimise tagajärjel muutus jõudude vaherkord rahvusvahelisel areenil sotsialismi kasuks, kapitalismi kahjuks. Teise maailmasõja eel langes sotsialismi arvele 17 protsenti maakera territooriumist, umbes 9 protsenti rahvastikust ning 10 protsenti maailma tööstustoodangust. Käesoleval ajal võtab sotsialistlik süsteem enda alla 26 protsenti maakera pinnast ja seal elab üle kolmandiku inimkonnast (rohkem kui miljard inimest), tema osa maailma tööstustoodangus on umbes 38 protsenti. Sotsialismimaadel on tohutuid võimalusi edasiseks kiireks majanduslikuks arenguks. Nende käsutuses on üle poole maailmas avastatud rauamaagivarudest, üle kolmveerandi mangaanimaagist, umbes 40 protsenti söest ja boksiitidest ning üle 40 protsendi metsaressurssidest. Sotsialismimaad kujutavad endast võimsat jõudu, mis avaldab maailma arengule üha otsustavamalt mõju. Nad on omandanud tohutult palju kogemusi põhjalike ühiskondlike ümberkujunduste valdkonnas. Need kogemused on õpetlikud ja maailmaajaloolise tähtsusega.

Sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused

Ehkki iga sotsialistlik riik on sotsialismi poole liikunud omal viisil, kujutab uuele ühiskonnakorrale üleminek, samuti nagu sotsialismi maailmasüsteemiks muutumise negi endast seaduspärase ajalooprotsessi resultaati. See protsess — kapitalismilt sotsialismile üleminek — moodustab kaasaegse epohhi peamise sisu.

Rahvad veenduvad üha enam, et kapitalistlik süsteem on raugastunud, et ta on kaotanud perspektiivid, et tal pole tulevikku. Kapitalistliku ja sotsialistliku tegelikkuse võrdlemise alusel jõuab töörahas järeldusele, et inimkonna tõeline progress on seotud sotsialismiga.

Sotsialismi vaenlased on püüdnud tõestada, et marksistlik-leninlik õpetus sotsialismist ei ole sobiv tööstuslikult arenenud maadele. Kuid Tšehhoslovakkia ja Saksa Demokraatliku Vabariigi kogemustega on need väited ümber lükatud. Kodanlik propaganda on levitanud väljamõeldisi, nagu oleksid sotsialistlikud revolutsioonid võimalikud ainult seoses ülemaailmsete sõjaliste kokkupõrgetega. Näide Kuubast on kummutanud need väljamõeldised.

Seega on praktika näidanud, et meie ajal võib iga maa — olenemata oma majanduse arengutasemest, territooriumi suurusest ja rahvaarvust — asuda sotsialismiteele. On olemas mitmeid *üldisi* seaduspärasusi, mis on omased kõigile sotsialistlike ümberkujundusi teostavatele riikidele. Need üldised seaduspärasused on:

töötavate hulkade juhtimine tööliklassi poolt, kelle tuumaks on marksistlik-leninlik partei, proletaarse revolutsiooni teostamisel ühes või teises vormis ning proletariaadi diktatuuri kehtestamisel ühes või teises vormis;

tööliklassi liit talurahva põhimassiga ja teiste töötajate kihtidega;

kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse sisseseadmine;

põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine;

rahvamajanduse plaanipärane arendamine, selleks et üles ehitada sotsialism ja kommunism, ning tööraha elastaseme tõstmise;

sotsialistliku revolutsiooni läbiviimine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning arvuka töölikklassile, kogu töörahvale ja sotsialismile ustava haritlaskonna loomine;

rahvusliku rõhumise likvideerimine ning rahvastevahelise üheõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse loomine;

sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaenlaste kallalekippumiste vastu;

antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga — proletaarne internatsionalism.

Võimu kättevõitmise ja sotsialismi ehitamisele ülemineku konkreetset ajaloolised tingimused olid Nõukogude Liidul ja teistel maadel erinevad. Kuid revolutsiooni juhtivaks jõuks oli kõikjal töölisklass eesotsas marksistlik-leninliku parteiga. Tema liitlasteks olid talurahvas ja teised töötajate kihid. Kõigis maades kehtetati — ühel või teisel kujul — proletariaadi diktatuur. NSV Liidus ja teistes sotsialistlikes riikides sai majanduse arenemise aluseks põhiliste tootmisvahendite ühiskonnastamine. Paljud teised ümberkujundused olid oma iseloomult analoogilised nendega, mis omal ajal ellu viidi Nõukogude Liidus.

**Sotsialismile
ülemineku
iseärasused**

Samal ajal kinnitasid kogemused Lenini ennustust, et kõik rahvused jõuavad sotsialismi, «... kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse...»¹

Elav, tõeline sotsialism osutus keerukamaks ja mitmekesisemaks kui teda mõned aastakümned tagasi võis teoreetiliselt kujutleda. Üksikute maade ajaloolise saatuse, majandusliku küpsuse ja rahvuslike traditsioonide erinevused tingisid sotsialistliku ülesehitustöö teede ja vormide omapära. Vaadelgem neist mõningaid lähemalt.

Teatavasti viidi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon meie maal läbi relvastatud ülestõusu teel. Tema võite tuli töörahval kaitsta ägedas võitluses sisemise ja rahvusvahelise reaktsiooni vastu. Kodusõda ja välismaine interventsioon kestsid Nõukogude Venemaal ligi viis aastat.

Sündmuste areng Euroopa rahvademokraatiamaades näitas, et sotsialistlik revolutsioon ei pruugi alati olla seotud relvastatud ülestõusu ja kodusõjaga. Siin toimus üleminek revolutsiooni demokraatlikult etapilt sotsialistlikule etapile suhteliselt rahulikult. Vietnami ja Kuuba rahval tuli võim kätte võita ning teostada demokraatlikud

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

ümberkujundused relvastatud võitluse abil; kuid üleminek demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile kandis ka siin võrdlemisi rahulikku iseloomu. See fakt on uus veenev tõend, et sotsialistlik revolutsioon on oma olemuselt humanne.

Proletariaadile pole vägivald omaette eesmärk, vaid vahend, mille kasutamisele teda sunnivad ekspluataatorlikud klassid ise, astudes välja sotsialistlike ümberkujunduste vastu. Mõnede maade kogemustest näeme, et reaktioonilised jõud avaldavad revolutsioonile relvastatud vastupanu. Nii püüdis kontrrevolutsioon Poolas valla päästa kodusõda, Rumeenias tegi ta panuse relvastatud väljaastumiste organiseerimisele, Ungaris aga püüdis kodanlus taas võimule pääseda relvastatud putši (mässu) abil. Kuid kõik need katsed kukkusid läbi.

Nõukogude Liidus natsionaliseeriti tööstus, transport ja pangad otsekohe pärast Oktoobrirevolutsiooni. Rahvademokraatiamaades ühiskonnastati põhilised tootmisvahendid järk-järgult. Algul konfiskeeris riik endiste sõjaroimarite ja saksa fašistlike okupantidega koostöös olnud kapitalistide omandi ning alles siis natsionaliseeriti etappide kaupa ka teised suurettevõtted, transpordi- ja sidevahendid ning pangad. Mitmel maal kujunesid omapärased tingimused, kus riigil tuli osa omandit kapitalistidelt välja osta. Siin loodi riiklik-kapitalistlikud segaettevõtted.

Miks rahvademokraatlik võim valis mitmel maal niisuguse sotsialistlike ümberkujunduste tee? Kas ei oleks saanud otsekohe kogu kapitalistlikku omandit konfiskeerida ja rahvale üle anda? Mõnede Euroopa ja Aasia maade praktika näitas, et konkreetsetes tingimustes oli kasulik, otstarbekam end kapitalistidest «lahti osta», selleks et nende vahendeid, teadmisi ja tootmise organiseerimise vilumust rahva huvides, sotsialismi heaks ära kasutada. Saksa DV, Poola, Ungari, Jugoslaavia ja teiste maade kogemused näitavad, et mõnede majandusharude sotsialistlik ümberkujundamine ning teenindussfääri töö täiustamine nõuab pikaajalist ettevalmistust ja painduvaid vorme.

Nagu Nõukogude Liidus, nii oli ka rahvademokraatiamaades sotsialistlike ümberkujunduste otsustavaks jõuks tööliklass, kes viis endaga kaasa töötava talurahva. Kuid siin olid ka omad iseärasused: aktiivsele osavõtule uue elu

ehitamisest tõmmati kaasa mitmesugused mitteproletaarsed rahvakihid.

Kui Nõukogude Liidus suhtus esimestel nõukogude võimu aastatel suur osa vanast haritlaskonnast uuesse korrasse umbusklikult, sageli ka vaenulikult, siis rahvademokraatiamaades võttis haritlaskond, välja arvatud vähesed erandid, uue korra vastu heatahtlikult.

Sotsialismile ülemineku iseärasuseks nendes maades oli ka see, et poliitilisse ellu lülitusid elanikkonna keskihiid — käsitöölised, väikekaupmehed, väikeettevõtete omanikud jt. Nende elanikkonna gruppide põhihuvid langesisid lõppkokkuvõttes ühte kogu töörahva huvidega.

Mis puutub külakodanluse — kulakutesse, siis selle likvideerimine polnud rahvademokraatiamaades seotud administratiivabinõude laialdase rakendamisega. Kulak tõrjuti välja eeskätt majanduslikult. Mitmel maal (Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias) anti põllumajanduse koostöötegevuse teatud etapil kulaklike majapidamiste omanikele kooperatiivi astumise õigus. Endised kulakud said võimaluse töötada ja elada kollektiivis.

Linna- ja maakodanluse mitmesuguseid kihte poliitilisse ja majandusellu kaasa tõmmates lähtus rahvavõim sellest, et kuigi nende kihtide esindajad esialgu ei võta omaks sotsialistlikele ideaale, kuid kui nad töötavad ausalt ja uute suhete kujunemisele vastu ei tegutse, tuleb neisse siiski suhtuda nagu täieõiguslikesse ühiskonna liikmetesse.

Loomulikult ei tähendanud mitteproletaarsete klasside esindajate kaasatõmbamine sotsialistlikku ülesehitustöösse, nendega vastastikuse arusaamise otsimine klassivõitluse lõppemist või nõrgenemist. Klassivõitlus jätkus, kuid selle meetodid muutusid: sundimine asendus üha rohkem kasvatamisega, veenmisega eeskujul varal. Niisugune laialdaste klassiliitude poliitika, mida suunasid kommunistid, kandis head vilja.

On ka muid erinevusi. Meie maal seadis rahvas võimule ainult ühe partei — Kommunistliku Partei. Sotsialistliku revolutsiooni ja Kodusõja käigus võitlesid ainult bolševikud — Lenini partei — järjekindlalt sotsialismi ja rahu eest, töörahva tõelise õnne eest. Kõik ülejäänud poliitilised parteid osutusid kontrrevolutsiooni ja imperialistliku reaktsiooni leeris olevaiks. Rahvahulgald pöörasid neile selja, ja nad lahkusid ühiskondlikult areenilt. Teistsuguseks kujunes olukord rahvademokraatiamaades. Mõnel

maal on kommunistliku partei kõrval ka teisi parteisid, kes liidus kommunistidega võtavad aktiivselt osa sotsialismi ehitamisest.

Veel üks karakterne sotsialismile ülemineku iseärasus. Proletariaadi diktatuuri kehtestamine ja kindlustamine toimus enamikus Euroopa rahvademokraatiamaades sel teel, et kasutati ära mõningaid kodanliku demokraatia elemente, nagu parlament ja kodanlik-demokraatlikud seadused. Rahvavõim suutis nendes maades toime tulla, ära kasutamata selliseid erakorralisi poliitilisi abinõusid, nagu valimisõiguse äravõtmine endise ekspluateerijate klassi esindajatelt.

Ja lõpuks, erinevalt Nõukogude Liidust, kus maa on natsionaliseeritud, viiakse rahvademokraatiamaades sotsialistlikke ümberkujundusi külades ellu maad natsionaliseerimata.

Sotsialismi ehitamise kogemused on sotsialistliku sõprusühenduse riikide ja kogu maailma tööraha ühisvara. Iga aastaga muutuvad need kogemused üha rikkalikumaks. Terviklik sotsialism, millest unistas V. I. Lenin, — see on kokkuvõetult kõigi maade kogemused, mis hõlmavad niihästi eri maade sotsialismile ülemineku peamisi seaduspärasusi kui ka iseärasusi.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on alati meeleldi jaganud ja jagab oma sõpradega ühiskonnaelu sotsialistlikel alustel ümberkorraldamise kogemusi. Samal ajal õpib meie partei sügava tähelepanu ja huviga tundma vennasparteide ja -maade kogemusi, püüab üle võtta, mis vastab meie maa tingimustele ja teenib kommunismi huve.

Maade ja rahvaste uus ajalooline ühtekuuluvus Ajalugu teab paljusid rahvaste ja riikide ajutisi ja kestvaid ühendusi ning liite. Kuid mitte ühtegi sellist liitu ei saa iseloomult, jõult ja võimalustelt võrrelda sotsialistliku süsteemiga. Sotsialismi maailmasüsteem kujutab endast täiesti uut maade ja rahvaste ajaloolist ühtekuuluvust, mille sarnast inimkond ei ole veel tundnud.

Kapitalismi maailmasüsteem kujunes ja arenes ägedas riikidevahelises võitluses, mille käigus tugevad maad orjastasid ja ekspluateerisid nõrku. Sotsialistlik süsteem sündis ja tugevnes olukorras, kus Nõukogude Liit aktiivselt toetab noori sotsialistlikke riike, ning võrdõiguslike suveräänsete maade tihedas seltsimehelikus koostöös.

Sotsialismi maailmasüsteem on sotsialismi ja kommu-

nismi teed sammuvate ning inimkonna tulevikku kehastavate riikide ühendus, mitte aga lihtsalt sõprussuhetega seotud maade grupp.

Sotsialism tõi riikidevahelistesse suhetesse eesmärkide ja ideaalide ühtsuse. Tema võit tõi kaasa rahvademokraatiamaades ühetüübilise ühiskonna- ja riigikorra kehtestamise. Kõikjal kuulub võim töörahvale eesotsas töölisklassiga. Kõigis maades on oma iseloomult ühesugune majanduslik baas — tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik omandus, mis teeb võimatuks ühe inimese ekspluateerimise teise inimese poolt. Kõigil on sotsialistlik tootmine, mis teenib inimese õnne ja heaolu, rahva elatustaseme tõusu. Sotsialismimaade rahvastel on ühine ideoloogia — marksism-leninism — ja ühine eesmärk — kommunismi ülesehitamine.

See kõik loob objektiivse aluse püsivateks sõprussuheteks. Kapitalistliku omanduse likvideerimine ja sotsialistlike ühiskonnasuhete võidulepääs kaotasid pinna, millel tekib rahvuslik vaen ja rõhumine, ning löid tingimused rahvaste suure sotsialistliku liidu sünniks. Läks täide K. Marxi ennustus: «Selleks et rahvad võiksid tõesti ühineda, peavad neil olema ühised huvid. Selleks et huvid võiksid olla ühised, tuleb hävitada senised omandussuhted, sest olemasolevad omandussuhted tingivad ühtede rahvaste ekspluateerimist teiste poolt...»¹

Just ühiste huvide ja eesmärkide alusel areneb sotsialismimaade vennalik koostöö. Sellest on ühtviisi huvitatud niihästi väikesed kui ka suured riigid. See koostöö on iga maa rahvusliku suveräänsuse tugevnemise pant, aitab edukalt edasi liikuda, kergendab ajutiste raskuste ületamist ning soodustab sotsiaalse, majandusliku ja kultuurilise arengutaseme ühtlustumist.

Kui kapitalistlikus maailmas ühe maa kiirem areng süvendab riikidevahelisi vastuolusid, muudab intensiivsemaks konkurentsi, siis iga sotsialismimaa edusammud tähendavad kogu sotsialistliku süsteemi tõusu ja tugevnemist.

Erinevalt ülemaailmse kapitalismi majandusest, mille areng kulgeb läbi tõusude ja languste, kriiside ja vapustuste, *areneb ülemaailmse sotsialismi majandus stabiilselt ja kiiremas tempos.*

Kapitalistlike riikide hulgas rajanevad suhted tuge-

К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. 4, стр. 371.

vama õigusel, sest imperialism tallab jalge alla riikidevaheliste suhete ülddemokraatlikud põhimõtted, nagu üheõiguslikkus, riiklikust sõltumatuses ja territoriaalsest puutumatuses lugupidamine, üksteise siseasjadesse mittevahelesegamine. Sotsialistlikus sõprusühenduses seevastu saavad need põhimõtted täie arengu osaliseks. Veel rohkem, nad täienevad uute vennaliku sõpruse ja vastastikuse abistamise suhetega. Need rajanevad proletaarsel internatsionalismil, mis on saanud sotsialistlike riikide vaheliste suhete normiks.

Sotsialistlikus sõprusühenduses ei ole kellelgi mingisuguseid erilisi õigusi ega privileege. Olgu riik milline tahes — kas suur või väike, peab ta arvestama niihästi enda kui ka teiste riikide ja sotsialistliku süsteemi kui terviku huve.

Sotsialismimaade vahel valitsevad laialdased majanduslikud sidemed ning tihe koostöö teaduse, tehnika ja kultuuri valdkonnas. Nad annavad üksteisele diplomaatilist ja sõjalist toetust. Kas tähendab see, et sotsialistlikus riikidevahelises koostöös ei teki viperusi ega takistus? Muidugi mitte.

Sotsialistlikel riikidel on küllaltki palju erinevusi ja nad peavad ületama teatud raskused. See on seotud sellega, et sotsialistlikku sõprusühendusse kuuluvatel maadel oli minevikus erinev majanduse tase, erinevad ajaloolised ja kultuurilised traditsioonid. Raskusi sünnitab ka see, et imperialistlik reaktsioon püüab igati õhutada natsionalistlikke ja muid eelarvamusi, takistada sotsialismi ehitamist ja sotsialistlike riikide omavahelist lähenemist, kutsuda sotsialistlikus sõprusühenduses esile lahkkelisid, ajada neid omavahel tülli.

Sellepärast ei välista ühtsus põhilises, peamises seda, et sotsialismimaadel ühel või teisel momendil võivad tekkida ja tekivad lahkarvamused üksikutes sisemise ja rahvusvahelise arengu probleemides. Vastastikustes suhetes ette tulevatel raskustel pole alati objektiivset alust, vahel kutsuvad neid raskusi esile ka subjektiivsed põhjused, ühe või teise maa juhtkonna ebaõige tegevus.

Kuna uued, sotsialistlikud suhted ei teki kohe valmis kujul, siis ei ole sotsialistlik süsteem antud etapil täielikult kaitstud natsionalismi ja natsionalistliku ideoloogia igandite vastu. Need igandid on visad kaduma ja võivad sotsialistlikule sõprusühendusele tõsiselt kahju tuua.

Tähtis on see, et sotsialistlike riikide vahelistel vastuoludel ei ole antagonistlikku iseloomu ja et ühiste jõupingutustega saadakse nendest järk-järgult jagu. Sotsialistlikus maailmasüsteemis ei ole sotsiaalset pinnast selleks, et ajutine vaadete lahkumine ühe või teise probleemi suhtes kasvaks riikidevahelisteks põhimõttelisteks lahkeliideks. Vastupidi, parteide ja riikide õige, marksistlik-leninliku poliitika puhul on olemas võimalused tekkivate vastuolude lahendamiseks täieliku üheõiguslikkuse, vastastikuse kasusaamise ja seltsimeheliku vastastikuse abistamise alusel. Seepärast on nõutav kõigi vennasparteide alatine hoolitsus tegevusühtsuse eest, selle eest, et iga sotsialismimaa huvid oleksid seostatud kogu sotsialistliku süsteemi huvidega.

Maailma sotsialistliku sõprusühenduse liikmed taotlevad suuremat tegevuse koordineerimist igas tähtsas ühiskonnaelu sfääris, et leida efektiivsemaid vorme ühist huvi pakkuvate küsimuste ühiseks lahendamiseks.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on eriti palju ära teinud selleks, et aidata kindlustada rahvavõimu sotsialistlikes maades, tagada nende ühtsust ning luua sotsialistlikus süsteemis sõpruse ja vastastikuse lugupidamise õhkkond. Kui teiste maade proletariaat sai pärast Oktoobri-revolutsiooni võitu Venemaa noorele nõukogude võimule anda ainult moraalset ja poliitilist toetust, siis rahvademokraatiamaade töörahvas kasutas uut ühiskonda luues Nõukogude Liidu võimsat poliitilist, majanduslikku ja sõjalist abi.

Oma internatsionaalset kohust täites abistab nõukogude rahvas kogu aeg neid rahvaid, kes on asunud sotsialistlikule arenguteele. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on palju ära teinud sotsialismimaade ühteliitmiseks ja sotsialistliku maailmasüsteemi kindlustamiseks. Nii on sotsialistlikud riigid NLKP Keskkomitee algatusel hakanud tähtsamates vastastikust huvi pakkuvates küsimustes vastu võtma otsuseid pärast kollektiivseid konsultatsioone võrdõiguslikel alustel. See kõik soodustab sotsialismimaade monoliitsuse tugevnemist.

Leninliku kursi elluviimine niihästi NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade sisepoliitikas kui ka sotsialistlike riikide vaheliste suhete praktikas aitab kaasa vennalike rahvaste sõprusühenduse edasisele arengule.

Sotsialismimaade vahelistes suhetes võib täheldada

kahte vastastikku toimivat joont. Ühest küljest püüavad need maad kindlustada oma riiklikku iseseisvust ja sõltumatust, arendada oma rahvamajandust ja kultuuri. Teisest küljest viib elu neid üha laialdasemale koostööle ja omavahelisele lähenemisele. Nende kahe protsessi harmooniline ühendamine vastab niihästi üksikute maade kui ka kogu sotsialistliku sõprusühenduse huvidele.

Sotsialistlike riikide vahelised suhted arenevad ja muutuvad nende sisemistest ja rahvusvahelistest ülesannetest olenevalt. Esimestel aastatel pärast revolutsiooni võitu kerkisid esiplaanile sõjalis-poliitilised ülesanded: sotsialismimaade kaitse imperialistlike kallaletungide vastu ja uue ühiskonnakorra võrsete tugevdamine. Sellele vastavalt oli sotsialistlike riikide esialgseks ühinemismvormiks sõjalis-poliitiline liit.

Majanduslik koostöö ja vastastikune abistamine Sotsialismi positsioonide kindlustumine rahvademokraatiamaades ja vennasrahvaste vaheliste majanduslike sidemete areng viisid järk-järgult selleni, et nende maade sõjalis-poliitiline liit täienes sotsiaalrajandusliku sõprusühenduse võrra.

Sotsialismi ehitamisel tugineb iga maa eelkõige omaenda jõududele, kasutades rahva loovat energiat ja oma materiaalseid ressursse. Ilma selleta oleksid ühiskondlikud ümberkujundused võimatud. Kuid omaenda jõududele toetumine annab parimaid tulemusi siis, kui üks või teine maa ei ehita uut ühiskonda üksipäini, vaid kasutab seejuures niihästi sisemisi ressursse kui ka terve sotsialistliku süsteemi võimalusi ja eeliseid.

See poleks majanduslikult kasulik ega efektiivne, kui iga sotsialismimaa hakkaks looma kõiki tootmisalasid, kõiki tööstus- ja põllumajandusharusid, kasutamata seejuures teistest sotsialistlikest riikidest üksikute toodangu- ja tooraine liikide saamise võimalust.

Sotsialismi ja kommunismi ehitamise huvid nõuavad järjest tihedamat majanduslikku koostööd. See võimaldab igal sotsialismimaal paremini kasutada oma sisemisi ressursse ja kogu süsteemi abi ning sel viisil tunduvalt kiirendada loova töö tempot ja ulatust.

Iga sotsialismimaa edusammud ja kogu sotsialistliku süsteemi võimsuse kasv on omavahel tihedalt seotud. Mida laiemalt areneb sotsialistlike riikide vaheline poliitiline, majanduslik ja kultuuriline koostöö, seda rohkem

võimalusi saab iga maa oma tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri arendamiseks ning rahva heaolu parandamiseks. Teiselt poolt, mida kõrgemad on iga maa saavutused oma rahvuslikus arengus ja sotsialismi ehitamisel, seda laiem on igakülgse koostöö baas ja seda kindlam on kogu sotsialistlik süsteem.

Juba sotsialismimaade olemasolu esimestel aastatel võimaldas majanduslik koostöö neil kiiresti jagu saada rahvamajanduse arendamise raskustest, mis olid seotud sõjapurustustega ning nende ja kapitalistlike lääneriikide vaheliste traditsiooniliste kaubandussuhete häirumisega.

Sotsialismimaade majandusliku koostöö vormid on mitmekesised. Nende hulka kuuluvad kaubandus, laenud, krediidid, teaduslik-tehniline koostöö, rahvamajandusplaanide koordineerimine, riikidevaheline tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine, suurte majandusobjektide ühine ehitamine, koostöö transpordi ja rahanduse alal.

Kuidas siis on majanduslik koostöö korraldatud? Kõigepealt rajaneb see *rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse* põhimõtetel. Selle põhivorm on *tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine* sotsialistliku sõprusühenduse raamides. Arvestades väljakujunenud tootmise spetsialisatsiooni, olemasolevaid tööjõu- ja tooraineressursse ning muid võimalusi, lepivad sotsialistlikud riigid omavahel kokku, millist toodangut ja millisel hulgal hakkab neist igaüks valmistama, et rahuldada niihästi oma kui ka teiste vennasmaade vajadusi. Riikidevaheline spetsialiseerimine võimaldab kontsentreerida ühelaadilise toodangu valmistamise ühte või mõnedesse sotsialismimaadesse, tõsta tehnika ja tootmise organiseerimise taset ning intensiivistada tootmise koopereerimist.

Selline tööjaotus tagab toodangu väljalaske suurenemise, omahinna alanemise, tööviljakuse tõusu ja toodete kvaliteedi paranemise. Ühtlasi saavutatakse kõigi sotsialismimaade majanduse arenemise ja rahva heaolu tõusu kiirem tempo. Majanduslikult vähemarenenud maad saavad võimaluse rahvamajanduse kiiremaks industrialiseerimiseks ja oma mahajäämuse likvideerimiseks.

Riikidevaheline spetsialiseerimine ja koopereerimine ei tähenda seda, et üksikute maade majandus areneb ühekülgsetl. Ühtede või teiste harude kiiremast kasvust hoolimata areneb rahvamajandus tervikuna komplekselt. Tavaliselt hõlmab ta kõige tähtsamaid tööstusharusid —

kütuse-, energeetika-, masinaehitus-, keemia-, kerge- ja toiduainete tööstust — ning samuti paljude tootmisharudega põllumajandust. Riikidevahelise tootmise spetsialiseerimise ühendamine iga sotsialismimaa rahvamajanduse kompleksse arendamisega on üks tähtsamaid rahvuslike ressursside efektiivse ärakasutamise tingimusi.

Riikidevaheline spetsialiseerimine ja koopereerimine võimaldavad ühelt poolt vältida põhjendamatu parallelsimi tootmise arendamisel, teiselt poolt aga annavad võimaluse ehitada niisuguse suurusega ettevõtteid, mis suudavad rahuldada mitte ainult siseturu nõudmisi, vaid ka teiste sotsialismimaade vajadusi. Sotsialistlike riikide vahelise kokkuleppe alusel on näiteks laevaehitus koondatud Poolasse, NSV Liitu ja Bulgaariasse, kõrgahjude seadmeid toodetakse peamiselt NSV Liidus, Poolas ja Tšehhoslovakkias, naftaseadmeid Rumeenias, NSV Liidus ja Tšehhoslovakkias, tsemenditehaste seadmeid Saksa DV-s ja Tšehhoslovakkias, naha- ja jalatsitööstuse masinaid Tšehhoslovakkias jne.

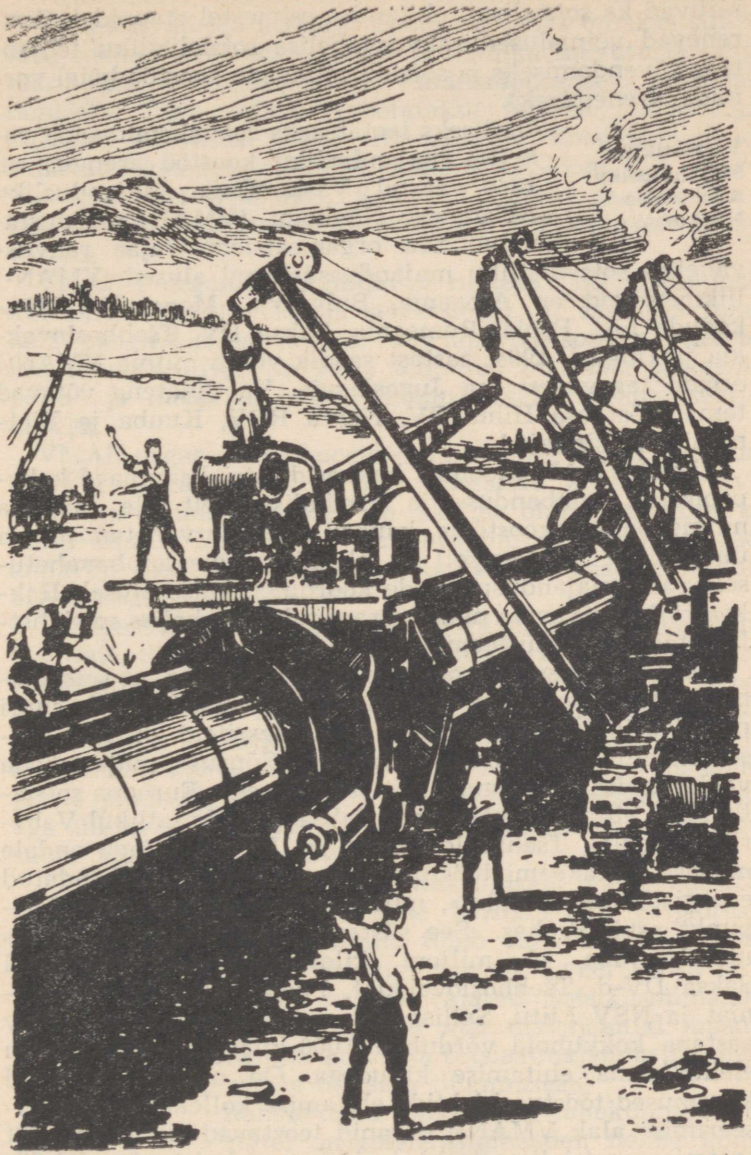
Oma majandust arendades kasutab iga maa neid hüvesid ja eeliseid, mida talle pakub rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus.

Sotsialismimaad annavad üksteisele *tehnilist abi ettevõtete ehitamisel ja tootmise organiseerimisel*. Eriti suur on Nõukogude Liidu abi. Tema toetusel on sotsialismimaades ehitatud või ehitamisel ligi 1200 tööstusobjekti. Koostöös Nõukogude Liiduga on sotsialismimaades rajatud 22 metallurgiakombinaati, 44 värvilise metallurgia ettevõtet, 70 masina- ja metallitehast, 48 keemiatehast, 12 naftatöötlemise ettevõtet, 34 söekaevandust ja 84 elektriijaama. Aastatel 1966—1970 antakse eksploatatsiooni veel ligi 530 ettevõtet. Nende hulgas on suuri elektriijaamu, maagirikastus- ja metallurgiakombinaate, naftatöötlemise ettevõtteid ning masinatehaseid.

Kui esimestel sõjajärgsetel aastatel andis peamiselt vaid Nõukogude Liit teistele vennasmaadele tehnilist abi, siis nüüd teevad seda ka teised sotsialistlikud riigid.

Maailma sotsialistliku sõprusühenduse üheks peaesmärgiks on likvideerida ajalooliselt kujunenud erinevused üksikute maade sotsiaalmajanduslikus arengutasemes.

Arengutasemete ühtlustamine annab sotsialismimaadele tohutuid eeliseid. See võimaldab likvideerida majanduslikud barjäärid, mis kapitalismi ajal riike lahutasid ja mis

säilivad ka sotsialismi ehitamise esimestel etappidel. Suurenevad võimalused rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse süvendamiseks ja sotsialismimaade koostöö kõigi vormide arenemiseks.

**Vastastikuse
Majandusliku
Abistamise
Nõukogu**

Oluliseks teetähiseks sotsialismimaade vahelise majandusliku koostöö arengus sai 1949. aastal Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu (VMAN) moodustamine. See organisatsioon rajas rahvusvahelise sotsialistliku majandussüsteemi alused. VMAN-i liikmesriigid on Albaania, Bulgaaria, Mongoolia, Nõukogude Liit, Poola, Rumeenia, Saksa DV, Tšehhoslovakkia ja Ungari. 1964. aastast saadik võtab mitme VMAN-i organi tegevusest osa Jugoslaavia. Vaatlejatena võtavad tema tööst osa Hiina RV, Korea RDV, Kuuba ja Vietnami DV esindajad.

Pärast VMAN-i loomist hakkasid sotsialismimaad kahepoolsetelt kaubandus- ja krediidisuhetelt üle minema mitmepoolsele koostööle, kaubaülejääkide vahetamiselt ja ühepoolset abistamiselt — plaanipärasele kaubavahetusele rahvamajandusplaanide koordineerimise alusel. Hakkas välja kujunema plaanipärase rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse süsteem.

VMAN-i tegevuse kogemused on näidanud, et sotsialismimaade kollektiivne majanduslik koostöö annab suuri positiivseid tulemusi. VMAN-i liikmesriigid ehtasid ühiselt maailma suurima naftajuhtme «Sõprus», mida mööda voolab nafta Nõukogude Liidust mitmesse Euroopa sotsialistlikku riiki. See võimaldas Saksa Demokraatlikul Vabariigil, Poolal, Tšehhoslovakkial ja Ungaril rajada endale moodsa naftakeemiatööstuse alused. On loodud ühendatud energiasüsteem «Rahu», mille rahvusvaheline dispetšeripunkt asub Prahas. See süsteem, mille energiavõimsus ulatub juba 40 miljoni kilovatini, seob omavahel Saksa DV-d, Tšehhoslovakkia, Poolat, Ungarit, Rumeeniat ja NSV Liitu. Sellise ühinemise tulemusena saadav aastane kokkuhoid võrdub 600 000-kilovatise võimsusega elektri jaama ehitamise kuludega. On olemas esimesed kogemused tööstusobjektide ehitamise kollektiivse finantseerimise alal. VMAN-i organid teostavad riikidevahelist tootmise spetsialiseerimist ja koopereerimist ning lahendavad ühiselt kõige teravamaid riikide tooraine ja kütusega varustamise probleeme.

Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu osatähtsus kasvab iga aastaga. Tema raamides tehakse suurt tööd sotsialismimaade teaduse ja tehnika saavutuste ning eesrindlike tootmiskogemuste tundmaõppimiseks ja üldistamiseks. Tänu sellele vahetatakse teaduse, tehnika ja tootmise saavutusi väga ulatuslikult. Sotsialismimaad annavad üksteisele tehnilist dokumentatsiooni ja vahetavad omavahel eriteadlasi. Selle tulemusena saavad üksikute riikide kogemused kiiresti kõigi vennasmaade ühisvaraks.

VMAN-i organid korraldavad näiteks põllumajanduskultuuride katsetamist ja selektsiooni, et kindlaks teha kõige saagirikkamad sordid, ning annavad soovitusi nende kasutamiseks. Nad on välja töötanud masinate süsteemi põllu- ja metsamajanduse kompleksseks mehhaniseerimiseks.

VMAN organiseerib koostööd ka transpordi alal. Vedude parema korraldamise ja liikuvkoosseisu kõige efektiivsema kasutamise huvides on loodud ühine vagunipark, kuhu kuulub ligi 100 000 kaubavagunit. Sotsialismimaad annavad üksteisele suurt abi ka teiste transpordiliikide arendamisel.

Tänapäeval on VMAN-i liikmesriigid saanud maailma võimsaks tööstuspiirkonnaks. Nende osa maailma tööstustoodangus ulatub juba 31 protsendini. Nende arvele on viimastel aastatel langenud ligemale pool maailma tööstustoodangu juurdekasvust. Tööstusliku tootmise tasemelt iga elaniku kohta on VMAN-i maad «Ühisturu» maadele järele jõudnud, tööstusliku tootmise absoluutselt mahult aga ületavad nad tunduvalt seda kapitalistlike maade suurt majanduslikku liitu.

VMAN-i liikmesriigid töötasid ühiselt välja koostöö programmi — «Rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse põhiprintsiibid». Loomulikult tuleb rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse organiseerimiseks veel palju ära teha, kuid tema alused on juba rajatud. Sotsialismimaade koostöö on saanud kapitalismi ajal mahajäänud maade kiirendatud tööstusliku kasvu ja sotsiaalmajanduslike erinevuste likvideerimise tähtsaks tingimuseks.

Poliitiline ühitus

Rahvavõimu rohkem kui kahekümne aasta vältel on sotsialismimaadel, nende kommunistlikel ja töölisparteidel olnud tegemist paljude sisemiste ja rahvusvaheliste probleemidega.

Kogemused on näidanud, et sotsialismi ja kommunismi edukaks ehitamiseks vajavad kapitalistlikust süsteemist eraldunud maad kõige tihedamat poliitilist ja sõjalist liitu.

Sotsialismimaad on omavahel koostöös selleks, et tagada kõige soodsamad sise- ja välistingimused sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks.

Üks sotsialismimaade poliitilise koostöö peaülesanne on rahu kindlustamine. Rahvusvahelisel areenil ühiseid aktsioone ette võttes ajavad nad nurja imperialistlike riikide agressiivsed plaanid.

Mingi maa eraldumine sotsialistlikust sõprusühendusest tekitab kahju niihästi sellele maale endale kui ka tervele sotsialistlike riikide süsteemile ning samuti ülemaailmsele revolutsioonilisele liikumisele. See kajastub hukatuslikult rahvuslikul majandusel, sest see jätab niisuguse maa ilma rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse kasudest ja eelistest, kutsub esile tootmise arengutempo aeglustumise ning võib kaasa tuua selle maa sõltuvuse kapitalistlikust maailmast ja sotsialismi saavutuste kaotsimineku.

Peamine poliitiline ja ideoloogiline relv, mida rahvusvaheline reaktsioon ja sisemiste reaktsiooniliste jõudude jäänused sotsialismimaade ühtsuse vastu kasutavad, on natsionalism. Vaenulikud elemendid spekulavad rahvusliku väarikuse tunnetel, kultiveerivad rahvuslikku egoismi ja muid kodanlikke eelarvamusi.

Natsionalismi alahindamine on väga ohtlik, sest ta on visa hingega, tema kandjad on üpris leidlikud, ja kui nende vastu järjekindlalt ei võidelda, siis võivad nad sotsialismi ja kommunismi huvidele rasket kahju sünnitada. Kommunistid peavad oma kohuseks kasvatada töörahvast internatsionalismi ja sotsialistliku patriotismi vaimus, õpetada neid olema valvsad igasuguste natsionalismi ja šovinismi avalduste suhtes. Astudes välja natsionalismi vastu, suhtuvad kommunistid samal ajal väga tähelepanelikult masside rahvuslikesse tunnetesse.

Sotsialismimaade kommunistlikud ja töölisparteid näevad oma patriootlikku ja internatsionaalset ülesannet sotsialistliku sõprusühenduse maade poliitilise ühtsuse kindlustamises. Sotsialistlike riikide liitumine ühtseks leeriks annab igale sotsialismimaale kindla garantii imperialistliku reaktsiooni kallaletungi vastu. Mida tugevam on sotsialistliku süsteemi ühtsus ja võimsus, seda rutem saa-

bub sotsialismi ja kommunismi täielik võit kogu süsteemi raamides.

Sotsialismimaad koordineerivad oma tegevust rahvusvahelisel areenil, vahetavad pidevalt kõige tähtsamat informatsiooni, kooskõlastavad oma välispoliitilisi aktsioone ja toetavad üksteist aktiivselt rahvusvahelistes organisatsioonides. See kõik võimaldab vennasmaadel nurja ajada sõjaõhutajate mahhinatsioonid ning aktiivselt võidelda sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks kõige soodsamate tingimuste tagamise eest.

Sotsialismimaade vahelise poliitilise koostöö tähtsaks vormiks on saanud kahe- ja mitmepoolsed läbirääkimised ning nõupidamised. Nendel läbirääkimistel arutatakse riikidevaheliste suhete tähtsaid küsimusi ning kaasaegse rahvusvahelise olukorra akuutseid probleeme. Tihedad kontaktid ja arvamuste vahetamine võimaldavad välja töötada sotsialistliku sõprusühenduse poliitilise joone ja kõrvaldada arusaamatused üksikute maade vahelistes suhetes.

Ei ole sellist üldist huvi pakkuvat suurt poliitilist probleemi, mida niihästi kahepoolsetel kui ka arvukatel mitmepoolsetel kohtumistel ja nõupidamistel ühiselt ei arutataks.

Üha olulisemat osa etendab sotsialismimaade vahelistes suhetes parteilise, riikliku ja majandusliku tegevuse kogemuste vahetamine. See võimaldab igal maal kõige täielikumalt ära kasutada sotsialistliku korra määratu suuri eeliseid.

Suure ulatuse on võtnud kultuuriväärtuste vahetamine. Raamatute tõlkimine, keelte õppimine, kunstinäituste, kinofilmide ja televisiooniprogrammide vahetamine lähendavad omavahel sotsialismimaade rahvaid ning aitavad neil paremini mõista üksteise rahvuslikke ja ajaloolisi iseärasusi.

Alaliseks on muutunud ametiühingute, põllumajanduslike kooperatiivide ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajate ning mitmesuguste teadus- ja kultuurialade tegelaste kontaktid. Sellised kohtumised soodustavad teadusliku, kultuurialase ja ühiskondliku tegevuse arengut.

Sotsialismimaade tihe poliitiline, majanduslik ja kultuuriline koostöö ning nende rahvaste kasvatamine sotsialistliku patriotismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus aitavad kaasa uue ühiskonna inimese kõrgete moraali-

sete omaduste kujunemisele ning rajavad ülemaailmse sotsialistliku sõprusühenduse ühtse kultuuri alused.

Sotsialistlike riikide vaheliste suhete sõbralik iseloom ja vastastikused kohustused, mis nad endale vabatahtlikult on võtnud, leiavad kinnitust sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingutes ning muudes lepingutes ja kokkulepetes. Sotsialismimaade vahelised lepingud väljendavad ja kinnitavad uusi suhteid kõigis ühiskonnalelu valdkondades ning avavad võimalused rahvuste järjest suuremaks lähenemiseks.

Suurt osa sotsialistliku sõprusühenduse kaitsevõimsuse kindlustamisel ja Euroopa julgeoleku garanteerimisel etendab *Varssavi Lepingu Organisatsioon*. See loodi 1955. aastal sotsialistlike riikide relvastatud võimsuse ühendamiseks imperialistliku reaktsiooni lakkamatute ähvarduste vastu. Varssavi lepingu kohaselt asuvad Saksa DV, Ungari ja Poola territooriumil ajutiselt Nõukogude väeosad, kes on nende riikide relvastatud jõududega vennalikus koostöös, rikkumata nende iseseisvust ja sõltumatust. Selle lepingu raamides toimuv sõjaväelise ettevalmistuse kogemuste vahetamine, ühised sõjaväemanöövrid ning relvastuse ja tehnika standardiseerimine suurendavad sotsialistlike armeede võitlusvõimet. Nõukogude Liidu raketi- ja tuumajõud kaitsevad kindlalt kõigi sotsialismimaade saavutusi.

Varssavi Lepingu Organisatsiooni kõrgeim juhtiv organ on Poliitiline Konsultatiivkomitee, millesse kuuluvad sotsialismimaade kommunistlike parteide keskkomiteede peasekretärid (esimesed sekretärid) ja valitsuste juhid (riigipead).

Oma tegevuses lähtub komitee sotsialistliku sõprusühenduse ühistest huvidest ning lepingu liikmesriikide sõltumatuse ja suveräänsuse põhimõtetest. Ta organiseerib konsultatsioone ühiseid huve puudutavates rahvusvahelistes küsimustes ning vaatab läbi ja lahendab kõige tähtsamaid probleeme, mis on ühenduses Varssavi lepingu liikmesriikide kaitsevõime kindlustamisega, ühendatud relvastatud jõudude organiseerimisega ning nende sõjalise ja poliitilise ettevalmistuse taseme tõstmisega.

Üks niisugune Poliitilise Konsultatiivkomitee nõupidamine leidis 1966. aasta juulis aset Bukarestis. Vennaliku sõpruse ja täieliku vastastikuse mõistmise õhkkonnas kulgenud nõupidamine võttis vastu kaks erakordselt täht-

sat dokumenti — deklaratsiooni Euroopa rahu ja julgeoleku kindlustamise kohta ning avalduse seoses USA agressiooniga Vietnamis. Deklaratsioonis on esitatud Euroopa julgeoleku eest võitlemise efektiivne programm: arendada heanaaberlikke suhteid erineva ühiskonnakorraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõtete alusel ja astuda samme sõjalise pinevuse lõdvendamiseks. Deklaratsioon kutsub üles tegema võimatuks Saksa FV juurdepääs tuumarelvale mis tahes kujul, tunnistama Euroopa riikide vahel realselt eksisteerivaid piire ning lähtuma kahe saksa riigi — Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi — olemasolu faktist.

Nõupidamisest osavõtjad mõistsid raevukalt hukka USA kuritegelikud aktsioonid ja teatasid oma täielikust toetusest vennalikule vietnami rahvale. Sotsialismimaade parteid, valitsused ja rahvad hoiatasid kõige resoluutsemalt USA valitsust selle vastutuse eest, mille ta kogu inimkonna ees endale võtab, jätkates räpast sõda Vietnamis.

Sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise leping, mis Varssavis sõlmiti, on suveräänsete ja üheõiguslike sotsialistlike riikide kaitsepakt. Need riigid on kindlalt nõuks võtnud kõik imperialistlike sõjaõhutajate plaanid nurja ajada. Sotsialismimaad on Põhja-Atlandi bloki liikmetele korduvalt teinud ettepaneku saata mõlemad organisatsioonid laiali ja luua nende asemel ühtne Euroopa julgeoleku süsteem. Kuid lääneriigid keelduvad oma sõjaliste blokkide likvideerimisest.

Kuna ei ole olemas Euroopa kollektiivse julgeoleku süsteemi, millest võtaksid osa nii Lääne- kui ka Ida-Euroopa riigid, siis jääb Varssavi leping peamiseks jõuks, mis hoiab tagasi neid, kes jultunult püüavad mängida Euroopa rahvaste saatusega. Varssavi lepingu maade kollektiivsed aktsioonid aitavad kindlustada Euroopa rahu ja julgeolekut ning tõkestavad imperialistlike jõudude agressiivseid taotlusi, kelle hulgas paistavad eriti silma Lääne-Saksa revanšistid, kes püüavad enda kätte saada aatomirelva ja revideerida praegusi riigipiire.

2. Sotsialistlike maade areng

Sellest ajast, kui tekkis sotsialismi maailmasüsteem, pole möödunud palju aastaid. Kuid selle aja jooksul on sotsialismimaades toimunud põhjalikud ühiskondlikud ümberkujundused.

**Sotsialismi-
maade rahvaste
suured võidud**

Sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemist ja kindlustumist tähistasid Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade suured saavutused kõigis majandus- ja poliitilise elu valdkondades, teaduse ja kultuuri alal. Nõukogude Liit asus kommunismi ehitama. Enamikus rahvademokraatiamaades on möödunud aastate jooksul rajatud sotsialismi alused, mõnedes neist aga toimub laiahaardeline sotsialistliku ühiskonna ehitamine.

Pärast võimu kättevõitmist kerkib töölisklassi ja kogu töörahva ette palju probleeme. Kuid kõige suurem ja tähtsam nende hulgas on rahvamajanduse sotsialistlik ümberkujundamine ja arendamine.

Teadus ja praktika on tõestanud, et sotsialismi ülesehitamise ainus tee on põhiliste tootmisvahendite ühiskonnastamine ning plaanipärane tootlike jõudude arendamine ja rahva materiaalse heaolu parandamine ajakohase tööstuse ja intensiivse põllumajanduse baasil. Sellepärast tuli niihästi industriaalmaadel (Tšehhoslovakkia, Saksa DV), industriaal-agraarmaadel (Poola, Ungari) kui ka agraarmaadel (nagu seda minevikus olid Hiina, Bulgaaria, Rumeenia ja Jugoslaavia) juba esimestest päevadest pärast revolutsiooni võitu asuda energiliselt ulatuslikule majanduslikule ülesehitustööle, kõigepealt tööstuse arendamisele.

Nüüd on maad, mida varem peeti mahajäänud, agraarmaadeks, muutunud eesrindlikeks, tööstuslikult arenenud riikideks, mis tänapäeva maailmas etendavad järjest suuremat osa. Sõjaeelse ajaga võrreldes on sotsialismimaade tööstusliku tootmise maht kasvanud umbes 8-kordseks.

Majanduslike ümberkujunduste aluseks oli tähtsaimate tootmisvahendite ühiskonnastamine. Tööstuse natsionaliseerimine lõhkus ekspuataatorlike klasside positsioonid ning andis hoobi väliskapitalile, mis oli ekspuateerinud rahva tööd ja tema rahvuslikke rikkusi. Kõigis Euroopa sotsialismimaades ühtekokku moodustab sotsialistlik sektor praegu natsionaalses tulus ligi 90 protsenti, tööstuses umbes 96 protsenti ja jaekaubanduses üle 90 protsendi.

Sotsialistlike ümberkujunduste tulemusena on muutunud ühiskonna klassikoosseis. Kapitalistide ja mõisnike klass on poliitiliselt areenilt kadunud; järele on jäänud sõbralikud klassid — tööliste ja talupoegade klass — ning samuti töötav haritlaskond.

Sedamööda kuidas arenes sotsialistlik ülesehitustöö, toimus tööliklassi kiire arvuline kasv ja suurenes tema osatähtsus. Sõjaeelses Poolas oli veidi üle miljoni tööliste. Praegu on Poola tööliklassi ridades üle 4 miljoni inimese. Ungari tööliklass on kasvanud kahekordseks.

Sotsialistlike riikide tööliklass on kõige eesrindlikum ja organiseeritum töörahva väesalk. Tema kui kõige progressiivsemate tootmismeetodite kandja ning kommunistlike ideaalide järjekindel poolehoidja on sotsialismimaades vaieldamatult saanud juhtivaks ja suunavaks jõuks.

Töötav talurahvas on enamikus sotsialismimaades muutunud väiketootjate klassist sotsialistlike töötajate klassiks, kes on seotud põllumajandusliku suurtootmisega.

Oluliselt on muutunud ka endine linna väikekodanlus. Valdav osa endisi töökodade omanikke, käsitöölisi ja väikekaupmehi töötab nüüd töönduskooperatsioonis ja sotsialistlikes ettevõtetes.

Teiseks on saanud ka haritlaskonna pale. Progressiivse meelsusega vana haritlaskond on üle tulnud sotsialismi positsioonidele. On välja kujunenud ja üles kasvanud uus, rahvaharitlaskond. Tööliklassi ja talurahva ridadest on võrsunud palju silmapaistvaid õpetlasi, kultuuri- ja kunstitegelasi, väejuhte.

Sotsialistlik kord on võimaldanud lahendada ühe kõige keerulisema probleemi paljurahvuselistes riikides — rahvusküsimuse. Suured ja väikesed rahvused on sotsialismimaades jõudnud igakülgse õitsengu teele. See on kindlustanud rahvaste sõprust ja liitnud nad tihedalt ühte prolettaarse internatsionalismi lipu all.

Viimaste aastate kõige tähtsamaks tulemuseks on see, et niihästi linnas kui ka maal on radikaalsed sotsiaalsed ümberkujundused põhiliselt lõpule viidud. Kurnajate klassid on kadunud — ei ole enam kodanlust ega mõisnikke. Talupojad kuuluvad nüüd põllumajanduslikesse tootmis-kooperatiividesse. Sellega on jäädavalt likvideeritud ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt.

Tösi, Jugoslaavias ja Poolas ei ole veel suur osa talurahvast üle läinud sotsialistlikule teele. Hiinas on säilinud üsnagi arvukas kapitalistide klass, kes saab omandi eest kompensatsiooni. Lõpuleviiduks ei saa pidada ka endiste ekspluataatorlike elementide klassilist ümberkasvatamist.

Kuid see kõik ei muuda üldpilti. Sotsialism on sügavalt juurdunud majanduses ja elus-olus, kogu ühiskonna sotsiaalses ja poliitilises struktuuris ning rahvaste teadvuses. Ta on maailmas omandanud kindla ja jäädava koha.

Industrialiseerimise edusammud Rahvademokraatiamaade sotsialistliku ülesehitustöö kogemused on taas kinnitanud, et industrialiseerimine jääb rahvamajanduses ettevõetavate sotsiaalsete ja tehniliste ümberkujunduste äraproovitud meetodiks. Enamik sotsialismimaid kasutas tööstuse kiirendatud arendamist kõikide ülejäänud majandusharude taseme tõstmise, kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamise ja tööliklassi ridade suurendamise peamise hoovana.

Sealjuures valis iga sotsialismimaa industrialiseerimise sellise vormi ja tempo, mis kõige paremini vastasid tema siseoludele, majandusele ning geograafilistele iseärasustele. Näiteks Mongoolia Rahvavabariik ja Kuuba Vabariik alustasid industrialiseerimist põllumajandust teenindavatest ja selle toodangut ümbertöötavatest tööstusharudest.

Uus kord tagas industriaalse tõusu kiire tempo. Eriti hoogsalt on arenenud masinaehitus, keemiatööstus ja energeetika. Nende osatähtsus tööstuse kogutoodangus on tunduvalt kasvanud. See on parandanud sotsialismimaade tööstuse harustruktuuri ja suurendanud nende rahvamajanduse efektiivsust.

Tööstusliku tootmise kiirem kasvutempo Bulgaarias, Rumeenias ja mitmes teises riigis — minevikus mahajäänud, peamiselt agrarmaades — annab kujukalt tunnistust sellest, et vennaliku koostöö ja vastastikuse abistamise käigus eri maade majandusliku arengu tase järkjärgult ühtlustub.

Silmapaistvad muutused on aset leidnud rahvamajanduse struktuuris. VMAN-i liikmesriikides langeb nüüd ligi kolm neljandikku kogutoodangust tööstustoodete arvele, tööstuses endas aga moodustab pool kuni kolm neljandikku metalli, seadmeid ja masinaid tootvate harude toodang, s. o. niisugune toodang, millest oleneb tootmisvahendite kasv.

Väga tähtsaks peetakse niisuguste progressiivsete tööstusharude arendamist, nagu keemiatööstus ja masinaehitus (elektroonika, elektrotehnika, aparaaditööstus, sepistamis-pressimisseadmed jne.). See võimaldab kiirendada tehnika progressi. Kiires tempos areneb energieetika, rahvamajanduse elektrifitseerimine.

Kui minevikus jäi energieetika arengutempo sotsialistlikes riikides tööstuse arengutempost mõnevõrra maha, siis nüüd areneb elektrienergia tootmine kiiremini. Viimastel aastatel on käiku lastud terve rida uusi suuri elektrijaamu.

Iseäranis tormiliselt areneb naftakeemiatööstus. Poolas on eksploatatsiooni antud võimas Plocki naftatöötlemis- ja naftakeemiakombinaat. Mõne aasta pärast hakkab see kombinaat ümber töötama 8—9 miljonit tonni naftat aastas. Saksa DV on ehitanud vabariigi suurima naftatöötlemiskombinaadi Schwedti linnas. Naftakeemiakombinaadid on rajatud Tšehhoslovakkias ja Ungaris. Rumeenias anti üksnes 1964. aastal eksploatatsiooni 60 uut nafta- ja keemiatööstuse objekti.

Kuid hoolimata kõigist edusammudest, mida sotsialismimaad on teinud, oleks vale kujutada nende arengut ladusa ja ühtlase liikumisena tõusuteed. Igal sotsialistlikul riigil on omad raskused. Ühtedes on need seotud omaaegse majandusliku mahajäämusega, teistes tooraine vähesusega, kolmandates üksikute tootmisharude ebaühtlase arenemisega. Nendest raskustest saadakse järk-järgult jagu niihästi sisemiste jõupingutuste tulemusena kui ka tänu koostööle ja vastastikusele abistamisele sotsialistliku süsteemi raames.

Sotsialismimaad võitlevad laial rindel toodangu kvaliteedi tõusu ja omahinna alanemise eest. Kõigi vennasmaade majanduse peasuunaks on hoolitsus ühiskondliku tootmise, kõigi majandusharude ja iga ettevõtte kõrge majandusliku efektiivsuse eest.

**Sotsialistlikud
ümber-
kujundused
põllumajanduses**

Kui pool maja ehitada betoonplaatidest või tellistest, teine pool aga savist, siis selline maja kaua ei seisa. Ka uut ühiskonda ei saa ehitada niimoodi, et linnas oleks sotsialistlik suurtööstus, maal aga individuaalne väikekaubatootmine. Sotsialistlik ühiskond peab olema terviklik, ühtne. See tähendab, et tootmisvahendite ühiskonnastamisest tööstuses üksipäini ei aita, tarvis on ka põllumajandus sotsialistlikel alustel ümber kujundada. Selline ümberkujundamine on sotsialismi ehitamise objektiivne vajadus. Rahvademokraatiamaade praktika on taas kinnitanud seda seaduspärasust.

Käesolevaks ajaks on põllumajanduse tootmisalane koostöö ümberkujundamine täielikult või põhiliselt lõpule viidud Bulgaarias, Ungaris, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Rumeenias, Tšehhoslovakkias, Albaanias, Hiinas, Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis, Mongoolia Rahvavabariigis ja Vietnami Demokraatlikus Vabariigis. Edukalt kulgeb talurahva koostöö ümberkujundamine Kuubas. Poolas ja Jugoslaavias toimub põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine aeglasemas tempos.

Me juba mainisime, et Euroopa rahvademokraatiamaades ning samuti Hiinas ja Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis maad täielikult ei natsionaliseeritud. Suur osa mõisnikelt, vaimulikelt ja sõjaroimaritelt äravõetud maast anti maatameestele ja vähese maaga talupoegadele nende omanduseks.

Väikemajapidamine ja maaeraomanduse ammused traditsioonid eksisteerisid teatavasti enamikus riikides. Seda asjaolu arvesse võtmata poleks olnud võimalik õigesti kindlaks määrata sotsialistlike ümberkujunduste tempo maal. Loovalt rakendades Lenini kooperatsiooniplaani ideid, valisid vennasparteid peamiseks meetodiks talurahva sujuva, järkjärgulise üleviimise sotsialistlikele rööbastele. Nad alustasid kooperatsiooni lihtsamatest vormidest (krediidi, tarbimise, varustamise ja turustamise alal), seejärel aga läksid üle kõrgemale vormile — tootmis-kooperatiividele. Koostöö ümberkujundamine toimus rangelt vabatahtlikul alusel, vastavalt sellele, kuidas talupoeg omaenda kogemuste varal veendus kollektiivmajapidamise eelistes.

Poola ja Jugoslaavia külas on tänase päevani säilinud suur hulk talupoegade individuaalmajandeid, mis töö-

viljakuse ja võimaluste poolest jäävad maha ühismajanditest. Sellest hoolimata on nende panus maa majandusse veel üsna suur. Poolas ja Jugoslaavias ergutab riik eeskätt tootmiskooperatiive, kuid abistab ka üksiktalupoegi. Samal ajal on individuaalmajanditele kehtestatud mitmesugused piiramised, mis takistavad kapitalistlike suhete tekkimist talupoegade eraomanduse pinnal.

Sotsialismimaade kommunistlike ja töölisparteide majanduspoliitika taotleb põllumajanduse intensiivsuse tõusu, toodangu suurenemist ja omahinna alanemist. Suureneb materaal-tehniline abi külale. Astutakse samme kooperatiivide organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks. Parandatakse põllumajanduse planeerimise ja juhtimise meetodeid.

Ühiskonna poliitiline organisatsioon ja tootmise juhtimise vormid

Rahvademokraatliku võimu võit mitmetes Euroopa ja Aasia maades ning Kuubas tähistas põhjalikku pööret nende maade saatuses ja ühiskonna struktuuris. Töölisklassi, talurahva, haritlaskonna ja linna

väikekodanluse laiad kihid ühinesid selleks, et ellu viia suuri sotsiaalseid ja majanduslikke ümberkujundusi. Nende poolt loodud võim sai oma klassiiseloomult üheks proletariaadi diktatuuri vormiks.

Ühiskonna poliitilise organisatsiooni aluse sotsialistlikes riikides moodustavad rahva(rahvus)nõukogud ja -komiteed. Neile kuulub kogu võimutäius.

Kõrgeimateks riigivõimuorganiteks on rahvakogud (rahvuskogud). Nad on õigusvõimelised otsustama kõiki tähtsamaid riigielu küsimusi. Nad valitakse üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Tšehhoslovakkias ja Jugoslaavias on konstitutsiooniga sisse seatud ka rahvuskogu ees aruandekohustusliku presidendi (riigipea) ametikoht.

Kohalikeks riigivõimuorganiteks on oblastite, ringkondade, rajoonide ja kogukondade rahva(rahvus)nõukogud ja -komiteed.

Suurt osa ühiskonna ühteliitmisel sotsialistlike ümberkujunduste elluviimiseks on etendanud rahva-, rahvus- ja isamaarinnete tegevus, mida juhivad kommunistlikud ja töölisparteid. Nad kujutavad endast töölisklassi, talurahva ning linna ja maa mitteproletaarsete töötavate hulkade liidu erilist organisatsioonivormi. Need ühiskondlikud

koondised etendavad tähtsat osa sotsialismimaade poliitilises elus, eri klasside ja rahvakihtide ühteliitmisel, nendes huvide ühtsuse mõistmise kujundamisel ning nende mobiliseerimisel sotsialismi ehitamise ülesannete täitmisele.

Rahvarinde organite osavõtt riiklikust tegevusest, valimiskampaaniate organiseerimisest ja läbiviimisest ning haldusaparaadi töö ühiskondlikust kontrollimisest aitab kommunistlikel ja töölisparteidel ulatuslikumalt arendada sotsialistlikku demokraatiat ning suurendada rahvahulkade poliitilist ja tööalast aktiivsust.

Rahvademokraatlikud riigid on oma iseloomult proletariaadi diktatuuri riigid. Nende põhifunktsioonid on majanduse organiseerimine, kasvatustöö ja sotsialismi ehitamiseks soodsate välistingimuste tagamine. Mahasurumise funktsioon jääb vastavalt nende maade edasiliikumisele sotsialismi teel järjest väiksemaks.

Riigielu arengu peasuund sotsialismimaades seisneb sotsialistliku demokraatia igakülguses süvendamises ja täiustamises, kodanike veelgi laialdasemas kaasatõmbamises riigivalitsemisele.

Suursündmuseks Tšehhoslovakkia, Rumeenia ja Jugoslaavia rahvaste elus kujunes nende riikide uute konstitutsioonide vastuvõtmine, nende kuulutamine sotsialistlikeks vabariikideks.

Rahvademokraatia edasiarenemist taotledes tõmbavad sotsialismimaad laiu kodanike hulki osa võtma riigiasjade vahetust otsustamisest ja suurendavad sotsialistlike parlamentide osatähtsust. Näiteks Bulgaarias tugevdas kõrgeim riigivõimuorgan — Rahvakogu — kommunistliku partei initsiatiivil oma seadusandlikku ja kontrollivat tegevust ning saavutas oma alaliste komisjonide aktiivsema tööle hakkamise. Poola Seim pikendas oma istungjärkude kestust ning suurendas alaliste komisjonide arvu; see võimaldab sügavamalt ja põhjalikumalt käsitleda aktuaalseid probleeme.

Rahvamajanduse juhtimine rajaneb sotsialismimaades demokraatliku tsentralismi põhimõttel. Selle põhimõtte praktilise elluviimise tähtsaim element on ühtne riiklik plaan. Tootmise juhtimise konkreetsetel vormidel on sotsialismimaades omad iseärasused ja erinevused. Enamikus maades toimub juhtimine tsentraliseeritult tootmisharude viisi, vastavate ministriumide või teiste keskorganite

kaudu. Selle kõrval on olemas ka muud majanduse juhtimise organid.

Viimastel aastatel on sotsialismimaade rahvamajanduse juhtimine seoses tootmismahu suurenemise ja tootmise struktuuris toimunud sügavate muutustega komplitseerunud. Mõõtmalt on tõusnud nõudmised toodangu kvaliteedi suhtes ning on püstitatud ülesanne tõsta see maailma parimate näidiste tasemele. See kõik on päevakorrale tõstnud küsimuse majanduse planeerimise ja juhtimise vormide ning meetodite ümberkorraldamisest sügava teadusliku analüüsi alusel, arvesse võttes kiiresti arenevat teaduslik-tehnilist revolutsiooni.

Paljudes maades teostatakse majandusreforme. Nende eesmärk on üks: viia majandamisvormid ja -meetodid kooskõlla sotsialistliku ja kommunistliku ülesehitustöö uue etapiga, uute, suurenenud ülesannetega. Jutt on eelkõige tootmise riikliku planeerimise teaduslikust iseloomust, ettevõtete operatiivse majandusliku iseseisvuse ja initsiatiivi suurendamisest ning töö materiaalse ja moraalise stimuleerimise tugevdamisest.

Töötajad ja ühiskondlikud organisatsioonid juhivad tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist niihästi riigorganite kui ka partei- ja ametiühinguorganisatsioonide, tootmisnõupidamiste, tehase nõukogude, töölisomavalitsuse konverentside jms. kaudu.

Tootmisnõupidamised, mis valitakse ettevõtete kollektiivide poolt, vaatavad läbi tootmistegevuse tähtsaimad küsimused: plaani täitmine, tehnoloogiliste protsesside ja töö organiseerimise täiustamine, toodangu omahinna alandamine ja kvaliteedi tõstmine, töökaitse ning ohutustehnika parandamine jne. Tootmisnõupidamistel tehtud ettepanekud peab administratsioon kindlaksmääratud tähtjaks läbi vaatama. Sel põhimõttel tegutsevad tootmisnõupidamised Bulgaarias, Rumeenias ja Tšehhoslovakkias. Saksa Demokraatlikus Vabariigis võtavad alalised tootmisnõupidamised ettevõtetes osa jooksvate ja perspektiivplaanide väljatöötamisest ning arutamisest, kuulavad ära ettevõtte administratsiooni aruanded tehtud tööst ja võtavad vastu ettevõtte töö parandamist taotlemaid otsuseid. Otsused võetakse vastu häälteenamusega ja on administratsioonile kohustuslikud.

Analoogiliselt tegutsevad käitisenõukogud Ungari riiklikes tööstus- ja põllumajandusettevõtetes. Käitisenõukogu

annab soovitusi tootmisplaani ja töötasustamise vormide väljatöötamise kohta ning lahendab tööliste ja teenistujatele väljamaksmiseks määratud kasumiosa jaotamise printsiipide ning sotsiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks ettenähtud assigneeringute kasutamise küsimused.

Poola riiklikes ettevõtetes tegutseb töölisomavalitsus. Tema organiteks on töölisomavalitsuse konverents, töölisnõukogu ja presiidium ning tsehhide töölisnõukogud. Töölisnõukogu valib ettevõtte kollektiiv salajasel hääletamisel. Töölisomavalitsuse konverents organiseerib kollektiivi osavõttu ettevõtte juhtimisest ja kontrollib administratsiooni tegevust. Konverentsi võimupiirid on üsna laialdased, kuid ei riku ainujuhtimise põhimõtet.

Suuri kogemusi on töölisomavalitsuse organiseerimisel omandatud Jugoslaavias.

Praktika on näidanud, et tootmise riikliku juhtimise ühitamine töötajate osavõtuga juhtimisest mitmesugustes vormides kannab head vilja, võimaldades täielikumalt ära kasutada sotsialistliku majandussüsteemi olemuses peituvaid eeliseid.

3. Kommunistlikud ja töölisparteid on sotsialismimaade juhtiv jõud

Nõukogude Liidus on teatavasti olemas vaid üks partei. NLKP on kõigil proletaarse revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö etappidel väljendanud mitte ainult tööliklassi huve, vaid ka kõigi tema ustavate

liitlaste, kogu meie maa töörahva huve.

Mitmetes Euroopa maades arenes sotsialistlik revolutsioon teisiti: seal tekkisid rahvusliku vabadusvõitluse käigus laialdased fašismivastaste jõudude koondised. Nendes koondistesse, mis kandsid rahva-, rahvus-, isamaa- või demokraatliku rinde nime, kuulusid kommunistlikud, sotsiaaldemokraatlikud, väikekodanlikud ja talurahvaparteid ning mitmesugused ühiskondlikud organisatsioonid.

**Poliitilised
parteid sotsia-
lismimaades**

Kui kommunistid võtsid kursi sotsialistlikele ümberkujundustele, siis mitmed töötava talurahva, haritlaskonna ja linna väikekodanlike kihtide parteid toetasid neid, peamiselt suurkodanluse ja reaktiooniliste jõududega seotud kodanlikud parteid aga astusid välja revolutsiooniliste saavutuste vastu, kompromiteerisid endid sellega ja nad likvideeriti.

Poliitilise võitluse käik näitas, et võidu oli saavutanud sotsialismi ehitamise kurss. See oligi põhjus, miks kommunistlikud ja sotsiaaldemokraatlikud parteid mitmes riigis ühinesid, moodustades töölisklassi ühtse partei, kes juhindub marksismist-leninismist.

Veendudes, et eesmärgid, mida on püstitanud kommunistid, vastavad ka nende huvidele, alustasid demokraatlikud parteid sotsialismi ehitamisel koostööd kommunistlike parteidega. Nad kiitsid oma programmides heaks sotsialistliku arengutee ja tunnistasid vabatahtlikult kommunistide juhtivat osa. Nüüd võtavad need parteid aktiivselt osa sotsialistlikust ülesehitustööst, tegutsedes põhiliselt talurahva, haritlaskonna ja mõnede linnaelanikkonna kihtide hulgas. Nendel on oma esindajad parlamentides ja kohalikes võimuorganites.

Võtame näiteks Poola Rahvavabariigi. Siin on peale Poola Ühinenud Töölispartei, kelle ridadesse kuuluvad kommunistid, Ühinenud Talurahvapartei ja Demokraatlik Partei.

Ühinenud Talurahvapartei — suuruselt teine partei Poolas — tegutseb maal, propageerides põllumajanduse järkjärgulist ja vabatahtlikku ümberkujundamist sotsialistlikel alustel. Seimis on tema esindajate käes üle neljandiku saadikukohtadest. Ühinenud Talurahvapartei tegelased kuuluvad Riiginõukogu ja Ministrite Nõukogu koosseisu.

Demokraatlik Partei tegutseb linnaharitlaskonna, teenistujate ja käsitöölise seas. Ka tema on esindatud keska kohalikes võimuorganites.

Saksa Demokraatlikus Vabariigis on viis parteid: Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei; Demokraatlik Talurahvapartei (kaitseb põhiliselt talurahva huve); Saksamaa Kristlik-demokraatlik Liit (ühendab rahu ja progressi pooldavaid usklikke kristlasi); Saksamaa Liberaaldemokraatlik Partei (esindab haritlaskonna ja väikekaupmeeste

progressiivseid ringkondi); Saksamaa Rahvuslik-demokraatlik Partei (ühendab käsitöölisi, väikekaupmehi ja oma minevikuga lõpparve teinud endisi Wehrmächti ohvitseri).

Kõigi Saksa DV poliitiliste parteide koostööloosung on: «Koos planeerida, koos töötada, koos valitseda.» Kõik viis parteid kuuluvad Demokraatliku Saksamaa Rahvusrindesse, kes võitleb sotsialismi ülesehitamise eest, kaitseb rahu, astub välja Lääne-Saksa imperialismi ja revanšismi vastu ning taotleb Saksamaa taasühendamist demokraatlikul alusel.

Tihe vennalik koostöö valitseb Bulgaaria Kommunistliku Partei ja talurahva partei — Bulgaaria Põllumeeste Rahvaliidu vahel. Viimane tunnustab kommunistliku partei juhtivat osa ja lahendab koos kommunistidega oma maa sotsialistliku ülesehitustöö põhiprobleeme. Liit toetas aktiivselt talumajapidamiste koopereerimist ja riigi industrialiseerimise kurssi. Nüüd, kus talurahva koopereerimine Bulgaarias on lõpule viidud, etendab Põllumeeste Rahvaliit endiselt tähtsat osa riigi poliitilises elus ja sotsialistlikus ülesehitustöös. Sellel parteil on Rahvakogus ligi 25 protsenti saadikukohti ja mitmed tema esindajad kuuluvad valitsusse. Kogu maal tegutsevad tema kohalikud organisatsioonid, olles tihedas koostöös kommunistidega kõigil tähtsamatel elualadel. Mitu parteid on säilinud ka Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis, Vietnami Demokraatlikus Vabariigis ja Hiina Rahvavabariigis.

Ungaris ja Rumeenias ühinesid töölisparteid üheks parteiks, väikekodanlikud ja talurahvaparteid aga on poliitiliselt areenilt praktiliselt lahkunud. Üks partei on Mongoolias, Kuubas ja Jugoslaavias.

Nii on erinevad ajaloolised tingimused viinud selleni, et ühtedes maades tegutseb üks partei, teistes aga mitu parteid. Niihästi ühel kui ka teisel juhul tagavad praegused poliitilised süsteemid edukalt sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise, sest selle ühiskonna juhtivaks ja tsementeerivaks jõuks on kommunistlikud parteid.

Kommunistlike parteide osa Kõigi sotsialismimaades teostatavate ühiskondlike ümberkujunduste juhtivaks poliitiliseks jõuks on marksistlik-leninlikud parteid. Oma eesmärkide, poliitika ja sotsiaalse koosseisu poolest on need tööliklassi revolutsioonilised parteid, tema eelvägi. Oma poliitilises tegevuses juhinduvad nad

marksismi-leninismi teooriast. Peaülesandeks peavad vennasparteid sotsialistliku ja seejärel kommunistliku ühiskonna ülesehitamist. Selle lipu all ühendavad kommunistid enda ümber töölisklassi, talurahva ja töötava haritlaskonna.

Juhtides sotsialistlikke ümberkujundusi rahva majandus- ja kultuurielus, on kommunistlikud parteid võitnud endale töötavates hulkades kindla autoriteedi ja saanud rahva tunnustatud juhiks sotsialistlikus ülesehitustöös. Arvestades ühiskonnaelu objektiivseid seadusi ning tõusujoones kulgeva majandusliku ja poliitilise arengu vajadusi, töötavad nad alati välja poliitika, mis vastab rahvahulkade põhihuvidele.

Kommunistlikud parteid ühendavad oma ridades rahva eesrindlikud, kõige aktiivsemad poliitilised ja ühiskondlikud jõud. Oma tegevuses toetuvad nad eelkõige töölisklassile, kuid avaldavad määratu suurt mõju kõigile tööraha kihtidele.

Kõige eest, mis sotsialismimaade rahvad on ühiskonnaelu ümberkujundamisel saavutanud, on nad tänu võlgu kommunistlike parteide järjekindlale revolutsioonilisele tegevusele, kes on suutnud töörahva jõupingutusi ühendada ja organiseerida võitluseks sotsialismi eest.

Kommunistlikud parteid on sotsialismimaades olnud ja jäävad kõige tähtsamate riiklike ja ühiskondlike ürituste initsiaatoriteks. Nad on majandusliku ülesehitustöö innustajad ja poliitilised organiseerijad ning etendavad tohutut osa sotsialistlike ühiskonnasuhete arendamisel ja uue inimese kasvatamisel. Üheks peamiseks ülesandeks peavad kommunistlikud parteid sotsialistliku demokraatia kindlustamist; nad taotleavad rahvahulkade järjest laiemat osavõttu riigi poliitilisest, majandus- ja kultuurielust.

Vennasparteide osa sotsialistlikus ülesehitustöös muutub järjest tähtsamaks. Nende poliitika mitmesugustel elualadel saab üha sügavama teadusliku põhjenduse, arenevad ja täiustuvad partei elu demokraatlikud põhimõtted ning laienevad sidemed rahvahulkadega.

Sotsialismimaade kommunistlike parteide organisatsioonilise ülesehituse ja siseelu juhtprintsibiiks on demokraatlik tsentralism. Parteide kõrgeimaks organiks on kongressid, kongresside vaheajal aga parteide keskkomiteed, mille täidesaatevateks organiteks on poliitilised bürood (presiidiumid) ja sekretariaadid.

Sotsialismimaade kommunistlikud parteid kujutavad endast määratu suurt jõudu. See seisab selles, et kõigi tähtsamate poliitiliste, majanduslike ja ideoloogiliste probleemide lahendamisel tuginevad need parteid teadusele, rakendavad loovalt marksismi-leninismi teooriat ning tegutsevad koos laiade rahvahulkadega.

4. Ajaloo arenemise otsustav tegur

Sotsialismi maailmasüsteem on ühiskondliku progressi peamine saavutus meie ajastul. Talle kuulub määrav osa inimkonna tõusujoones kulgevas arengus, rahu, demokraatia ja sotsialismi jõudude kindlustamisel.

Tänapäeval ei ole maailmas niisugust kohta, kus ei ilmneks sotsialismimaade revolutsioneeriv mõju.

Eeskuju võitmatu jõud Kuidas siis sotsialistlikud riigid abistavad maailma revolutsioonilist liikumist?

Nad ei abista teda teiste maadega sõdades, vaid eelkõige eeskujuga, oma edusammudega sotsialistliku ja kommunistliku ülesehitustöö rindel. Selles, millist tohutut edu on sotsialismimaade töörahvas saavutanud rahvamajanduse arendamisel, kuidas ta valitseb riiki, kuidas siin jaotatakse ainelisi hüvesid ja hoolitsetakse inimese eest, näevad rahvad suurepärasest eeskujuga, näevad selles oma tulevikku, mille eest on vaja võidelda.

«Oma eeskujuga», on öeldud kommunistlike ja töölispartei esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses, «revolutsioneerib sotsialismi maailmasüsteem kapitalistliku maailma tööinimeste teadvust, innustab neid võitlusse kapitalismi vastu ja kergendab tohutul määral selle võitluse tingimusi.»

Kui varem oli tööinimestel sotsialismi voorustest pigem teoreetiline kui praktiline ettekujutus, siis sotsialistlike riikide arenedes ja tugevnedes sai võimalikuks realselt, tegelikus elus näha, mida endast praktikas kujutavad need ideed, mille eest võitlevad kommunistid. Nüüd või-

vad rahvad sotsialistliku korra üle otsustada mitte ainult tema programmide ja loosungite järgi, vaid ka selle põhjal, milliseid hüvesid ta inimestele toob. Ja vaadelgu nad ükskõik millist ühiskonnaelu valdkonda — majandust, poliitikat või ideoloogiat —, kõikjal demonstreerib sotsialism oma suuri eeliseid kapitalismi ees.

Sotsialismi ja kapitalismi võrreldes teevad paljud noored rahvusriigid valiku mittekapitalistliku tee kasuks. Araabia Ühinenud Vabariik, Alžeeria, Mali, Birma ja mitmed teised maad teostavad poliitilisi ja majanduslikke ümberkujundusi sotsialismi maailmasüsteemi kuuluvate maade kogemusi arvestades. Nad natsionaliseerivad kapitalistlikke suurettevõtteid, tugevdavad majanduse riiklikku sektorit, piiravad erasektorit ja arendavad koöperatsiooni mitmesuguseid vorme. Need maad pühendavad suurt tähelepanu rahvahariduse arendamisele ning teravhoiu ja sotsiaalkindlustuse organiseerimisele.

Kommunistlike parteide kogemustele tuginedes loovad noorte rahvusriikide eesrindlikud jõud poliitilisi organisatsioone, mis kujutavad endast uue elu ehitamise avanardi ja töörahva juhtijat. Sotsialismimaad toetavad ja laiendavad aktiivselt poliitilist, majanduslikku ja kultuurilist koostööd endalt koloniaalike heitnud rahvastega.

Oli aeg, mil kõik või peaaegu kõik väikesed riigid pidid imperialistlike suurriikide pilli järgi tantsima, nende sõjaliste liitude ja blokkidega ühinema. Imperialism dikteeris sellal nõrgematele jultunult oma tahet, orjastas terveid maid ja mandreid ning päästis peaaegu takistamatult valla sõdu. See aeg on jäädavalt möödas. Tõsi, imperialismi jõud takistavad veel tõsiselt võrdõiguslike suhete sisseadmist riikide vahel ning ohustavad rahvaste sõltumatust, kuid neil muutub järjest raskemaks oma kursi hoidmine, nende tegevussfäär on ahenenud.

Erineva sotsiaalse korruga riikide rahulik koösekstseerimine kujuneb sotsialismi maailmasüsteemi mõjul üha kindlamaks rahvusvahelise arengu vormiks. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade mõjutusel juurduvad rahvusvaheliste suhete praktikas võrdsuse, sõltumatuse, territoriaalse puutumatus, vastastikuse lugupidamise ja vastastikuse kasuliku koostöö põhimõtted. Paljud riigid võivad nüüd sotsialistlikule süsteemile tuginedes imperialistide survele vastu seista ja iseseisvat välispoliitikat ajada.

Sotsialismimaade rahuarmastav, imperialismivastane poliitika mobiliseerib rahu ja progressi jõude kogu maa- keral, ühendab neid võitluseks imperialismi ja sõja vastu. See poliitika võidab endale ikka uusi ja uusi poolehoid- jaid. Rahvad näevad, et just sotsialistlikest riikidest tule- vad kõige progressiivsemad ülemaailmse kindla rahu loomise ideed. Just nemad on teinud tuumarelva keelus- tamise, üldise ja täieliku desarmeerimise, võõrastel terri- tooriumidel asuvate sõjaväebaaside likvideerimise jms. ettepanekud.

Sotsialistlik süsteem avaldab ülisuurt mõju rahvuslikule vabadusliikumisele. Tänu ülemaailmse sotsialismi tugev- nemisele ja tema energilisele toetusele on paljud rahvad saanud reaalse võimaluse koloniaalikest vabanemiseks ja rahvusliku iseseisvuse kättevõitmiseks.

Sotsialismi edusammude mõjul on kasvanud ja tugevne- nud töölis- ja kommunistlik liikumine. Kommunistlike parteide juhtimisel uut elu ehitavate sotsialistliku sõprus- ühenduse rahvaste saavutused soodustavad kommunistide prestiiži tõusu kogu maailmas.

Kommunistide loosungid ja ideed muutuvad seega kogu maailma laiadele töötavatele hulkadele käegakatsutavaks, nähtavaks ja mõistetavaks. See kõik paneb sotsialismi- maade kommunistlikele parteidele ja töörahvale suure vastutuse sotsialismi ja kommunismi ehitamise eest. Ei tohi arvestamata jätta ka seda, et iga loovas töös ette- tulev viga, valearvestus ja ebaõnnestumine toob ülemaa- ilmsele kommunistlikule liikumisele ja kogu maailma töö- rahva huvidele suurt kahju.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei näeb kommu- nismi ehitamises meie maal mitte üksnes sisemise iseloo- muga ülesannet, vaid ka suurt internatsionaalset üles- annet. Selle täitmine vastab kogu sotsialismi maailma- süsteemi ja progressiivse inimkonna huvidele. Rajades tundmatuid teid kommunismile, kergendab ja kiirendab nõukogude rahvas teiste rahvaste liikumist selle eesmärgi poole. Kommunismi ehitamise käigus kontrollitakse prak- tikas elu uut moodi organiseerimise vorme, selguvad raskused ja nendest jagusaamise vahendid, valitakse välja parimad töömeetodid.

Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistliku sõprusühenduse maade huvid ja poliitika langevad ühte inimkonna val- dava enamiku huvide ja püüdlustega. Sotsialistlik süsteem

viib oma eeskuju jõuga inimkonda edasi, kommunistliku korra triumfile.

**Sotsialismi
majanduslik
võistlus
kapitalismiga**

Nendes tingimustes, kus sotsialistlik ja kapitalistlik süsteem eksisteerivad kõrvalt, muutub nendevahelise võitluse peamiseks areeniks majanduslik võistlus. Rahvad otsustavad ühiskondlike süsteemide vooruste üle eelkõige reaalsete tulemuste põhjal, mis need on saavutanud majanduse ja kultuuri alal, tööinimeste ainelise heaolu parandamisel ning demokraatiat arendamisel.

Sotsialismimaade külgetõmbejõud ja innustav eeskuju on seda suurem, mida kindlam on nende majanduse olukord, mida suuremad on nende edusammud tööviljakuse tõstmisel ja rahva elujärje parandamisel. Inimesed eelistavad seda korda, mis suudab inimesele garanteerida parema elu. Selles valdkonnas, s. o. materiaalse tootmise sfääris läheneb sotsialism kindlalt võidule kapitalismi üle.

Sotsialism hakkas kapitalismiga võistlema ebavõrdsetes tingimustes. Esiteks, sotsialismil ei olnud rahvamajanduse organiseerimise kogemusi, kapitalism aga oli kui süsteem arenenud ja täiustunud mitme sajandi vältel. Teiseks, sotsialism tuli esmakordselt ilmale majanduslikult vähearenenud maal, mida pealegi sõda oli väga palju nõrgendanud.

Esimese maailmasõja eel toodeti Venemaal iga elaniku kohta malmi ja terast 11 korda vähem ning elektrienergiat 17 korda vähem kui Ameerika Ühendriikides. Sellisest mahajäämusest hoolimata näitas Nõukogude Liit juba esimestel viisaastakutel, et tal on kapitalismiga võrreldes vaieldamatud eelised ja et ta võib sellest majanduslikult ette jõuda. Kui Ameerika Ühendriikidel, Saksamaal ja Inglismaal kulus 80—150 aastat, et oma tööstuslik tootmine umbes 30-kordseks suurendada, siis Nõukogude Liit tegi seda 30—40 aastaga, arvates selle hulka ka need kaks aastakümnet, mis kulusid sõjaks välismaiste anastajatega ja rahvamajanduse taastamiseks.

Kahe süsteemi arengu kokkuvõtted näitavad, et majanduse kasvutempolt ületavad sotsialismimaad kapitalistliku maailmasüsteemi tunduvalt. Kui võtta aluseks 1937. aasta, siis olid sotsialismimaad 1964. aastaks suurendanud tööstusliku tootmise umbes 9-kordseks, kapitalismimaad aga umbes 3,2-kordseks.

Muutunud on ka sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi toodangu maht. Kui 1937. aastal valmistasid sotsialismi-maad ligikaudu 10 protsenti maailma tööstustoodangust, siis käesoleval ajal moodustab nende osa juba üle ühe kolmandiku.

Sotsialismil on kapitalistliku korraga võrreldes vaieldamatud eelised. Sotsialistliku majanduse plaanipärane arendamine võimaldab teaduslikult kindlaks määrata tema arenguperspektiivid ja -suunad ning tehnika progressi teed, organiseerida tehnika ja tööjõuressursside efektiivset kasutamist rahvamajanduses ning spetsialiseerida ja koopereerida tootmist.

Tööinimeste kasvavate aineliste ja vaimsete vajaduste rahuldamise eest hoolitsemine on sotsialistliku tootmise kõrgeim eesmärk, kommunistlike ja töölisparteide poliitika aluste alus. See innustab rahvahulki, suurendab nende loomingulist aktiivsust ning tugevdab tootmise täiustamise ja tööviljakuse tõstmise püüet.

Kapitalistlik majandus sünnitab oma stiihilise arenemise tagajärjel tootmise anarhiat ja konkurentsivõitlust, mis toovad kaasa määratu suuri tööjõu- ja materiaalsete ressursside kadusid. See avaldub kriisides, ettevõtete kroonilises alakoormatuses, tööpuuduses jne. Sotsialistlikul ühiskonnal, tänu oma majanduse plaanipärasele arendamisele, niisuguseid kadusid ei ole, ja ta saab ratsionaalsemalt kasutada oma jõude ning rikkusi.

Sotsialistliku sõprusühenduse maade majanduse kiire kasvutempo ja tähtsaimate tööstussaaduste tootmise suurenemine veenavad selles, et me ligemas tulevikus jõuame kapitalistlikust maailmasüsteemist ette tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise üldmahu poolest. Juba praegu on näiteks Tšehhoslovakkia tööstustoodangu väljalaskelt iga elaniku kohta ees niisugustest tööstuslikult hästiarenenud riikidest, nagu Prantsusmaa, Itaalia, Rootsi ja Belgia, malmi- ja tsemenditoodangult aga on ta ette jõudnud Ameerika Ühendriikidest, Inglismaast ja Prantsusmaast.

Kõige üldistavam näitaja, milles peegelduvad ühiskonnakorra voorused, on tööviljakus. «Kapitalismi saab lõplikult võita ja ta võidetakse lõplikult sellega,» kirjutas V. I. Lenin, «et sotsialism loob uue, palju kõrgema tööviljakuse.»¹

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 394.

Tööviljakuse taseme poolest tõusevad sotsialismimaad aasta-aastalt ikka kõrgemale ja kõrgemale. Näiteks 1963. aastal oli tööviljakus Nõukogude Liidu tööstuses umbes 13,2 korda kõrgem kui 1913. aastal, Ameerika Ühendriikides aga oli see sama aja jooksul kasvanud vaid 3,4-kordseks, Inglismaal umbes 2-kordseks ja Prantsusmaal 3-kordseks.

Kahe süsteemi majandusliku võistluse sõlmpunktiks on rahva elatustase, aineliste hüvede jaotamine. Varjates seda, et kapitalistlikud riigid on suhteliselt kõrge arengutaseme suurel määral saavutanud orjastatud rahvaste ekspluateerimise, röövsõdade, mittevõrdõigusliku kaubanduse ja laenudelt liigkasuvõtmise arvel, püüab kodanlik propaganda asja kujutada nõnda, nagu looks kapitalism inimesele paremad elutingimused. Kuid faktid lükkavad selle vale ümber ning näitavad aineliste hüvede jaotamise sotsialistliku põhimõtte vaieldamatuid eeliseid.

Ameerika Ühendriikides kuulub 60 protsenti rahvuslikust rikkusest 1 protsendile kogu maa rahvastikust. Suhteliselt kõrge «keskmise» elatustaseme juures on USA elanikkonna suured grupid (töötud, madalapalgalised põllutöölised, töötavad neegrid) üsnagi viletsas olukorras.

Sotsialismimaades töörahva elatustase järjest tõuseb, ehkki ta on mitme näitaja poolest kõige arenenumatest kapitalistlikest riikidest veel maha jäänud. Mis puutub aga rahva elatustaseme niisugustesse tähtsatesse külgedesse, nagu arstiabi, sotsiaalne teenindamine ning kultuuri ja hariduse arendamine, siis selles suhtes on sotsialismimaad kapitalistlikest riikidest ette jõudnud.

Seega on sotsialism kui sotsiaalne ja majanduslik süsteem ajaloolise arenemise käigus kujukalt demonstreerinud oma eeliseid kapitalismi suhtes.

Arenevate maade abistamine Olles ustavad marksistlik-leninlikele proletarse internatsionalismi põhimõtetele, on sotsialismimaad oma majandusliku ja sõjalise võimsuse ning poliitilise autoriteedi pannud rahu ja sotsiaalse progressi teenistusse. Imperialismi agressiivsete püüdluste tõkestamisega annavad nad rahvusliku ja sotsiaalse vabanemise eest võitlevatele rahvastele efektiivset abi ja toetust.

Sotsialismimaad on andnud ja annavad imperialismivastastest rahvuslikest vabadussõdadest osavõtjatele suurt moraalset, poliitilist ja materiaalist abi, sealhulgas ka rel-

vade näol. Seda abi on saanud ja saavad Vietnami, Alžeeria, Araabia Ühinenud Vabariigi, Süüria ning teiste maade rahvad. Noored rahvusriigid näevad sotsialismi maailmasüsteemis oma ustavat ja kindlat kaitsjat imperialistlike kallalekippumiste vastu.

Poliitiline iseseisvus on kindel siis, kui ta tugineb heale majanduslikule baasile. Seda arvestades annab sotsialistlik sõprusühendus noortele rahvusriikidele suurt abi majanduslikus ülesehitustöös ja majandusliku sõltumatuse kättevõitmisel. Sotsialismimaad aitavad rahvastel luua ja arendada rahvuslikku majandust, vabaneda imperialistlike monopolide rõhumise alt ning jagu saada majanduslikust mahajäämusest.

Sotsialismimaade majandussidemed arenevate riikidega muutuvad aasta-aastalt tugevamaks. VMAN-i liikmesriikide ning Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika arenevate riikide vahelise kaubavahetuse maht kasvas 1951.—1963. aastani rohkem kui 7-kordseks. VMAN-i liikmesriigid osutavad majanduslikku ja tehnilist kaasabi 45 arenevale maale rohkem kui 1220 tööstusettevõtte, ehituse, seadme ja muu objekti ehitamisel.

Imperialistlikud riigid rajasid oma suhted endiste asumaade ja poolasumaadega nõnda, et need majanduslikust mahajäämusest välja ei pääsenud. Sotsialismimaade suhtel on põhimõtteliselt teistsugune iseloom. Nad aitavad noortel sõltumatutel riikidel luua tööstust ja rahvuslikku kaadrit. Nad müüvad neile industrialiseerimiseks vajalikke seadmeid ja masinaid.

Sotsialismimaad annavad noortele rahvusriikidele soodsatel tingimustel suuri laene ja krediite (enamasti pikaajalisi). Nii on Nõukogude Liit andnud Alžeeriale pikaajalise krediidi metallurgiatehase ehitamiseks. Suuri krediite on arenevatele maadele andnud ka Tšehhoslovakkia, Poola, Hiina Rahvavabariik ja Jugoslaavia. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade krediitide üldsumma moodustab üle 4,5 miljardi rubla. Sotsialistliku sõprusühenduse maad võtavad oma õppeasutustesse arenevate riikide noori mitmesuguste majandus- ja kultuurialade spetsialistide ettevalmistamiseks.

Imperialistlikud riigid ei saa enam kasutada koloniaalse ekspluateerimise kõige jõhkramaid, avalikke vorme, nagu nad tegid varem. Paljudel juhtudel on nad sunnitud loobuma abistamise poliitilistest tingimustest, alandama

laenuprotsente, pikendama laenude kustutamise tähtaegu jne. Sellega annab sotsialistlik süsteem imperialistlikule neokolonialismi poliitikale ränga hoobi.

**Sotsialismimaade
kommunistlike
parteide ühtsuse
tähtsus**

Iga ühendus etendab seda tähtsamat osa, mida suuremad jõud tema taga seisavad. Sotsialismimaade kommunistlikud ja töölisparteid juhivad riike, mille rahvastik moodustab üle kolmandiku inimkonnast.

Vennasmaadel on määratu suur majanduslik potentsiaal. See on tänapäeva revolutsiooniprotsessi peamine materiaalne jõud.

Sotsialismimaad viivad praktikas ellu ideid, mille lipu all võitlevad kogu maailma kommunistid. Nad loovad ühiskonda, mis on terve inimkonna tulevase korra muster näidis, ja rajavad uut tüüpi rahvusvaheliste suhete aluseid. Rahvastel on selge, et kapitalistlike ja arenevate riikide kommunistide edusammud olenevad suurel määral sellest, millised on sotsialismimaade edusammud ja kui tihedasti nad on ühte liitunud.

Sotsialismimaade vennalike kommunistlike ja töölispartei koostöö tsementeerib maailma sotsialistlikku sõprusühendust ning avaldab aktiivset mõju sotsialismimaade vaheliste suhete kõigile külgedele.

Parteidevahelise koostöö alused, mis rajati juba tol ajal, kui praeguste sotsialismimaade rahvad võitlesid kodanlikfeodaalse korra vastu, arenesid Teise maailmasõja aastatel edasi. Kommunistlike parteide võimuletulekuga rikastus see koostöö kvalitatiivselt ning muutus veelgi tihedamaks. Selle peamiseks sisuks on ühise poliitika väljatöötamine, mis tagab rahvuslike ja internatsionaalsete huvide harmoonilise ühendamise, ning sotsialistliku ülesehitustöö kollektiivsete kogemuste vahetamine.

Iga kommunistlik partei on täiesti iseseisev oma programmi, sise- ja välispoliitika väljatöötamisel. Elu õpetab, et mõne partei mis tahes katse käsitada oma meetodeid ja võtteid sotsialismi ehitamisel ainuõigetena ning püüa oma vaateid teistele parteidele peale sundida kutsuvad esile arusaamatusi ja konflikte ning toovad lõppkokkuvõttes kaasa kommunistide ühtsuse nõrgenemise. Vennaspartei koostöö on võrdõiguslike, üksteise arvamusi ja kogemusi austada oskavate poliitiliste organisatsioonide tõeliselt marksistlik-leninlik koostöö.

Loomulikult on igal kommunistlikul parteil õigus

kaitsta oma vaateid, oma arusaamist sündmustest, on õigus teisi parteisid kritiseerida. Kuid sellisel kriitikal peab olema sõbralik, korrektne, konstruktiivne iseloom.

Sotsialismimaade kommunistlike parteide ühtsusel on suur tähtsus ka sellepärast, et sotsialistlik süsteem areneb keerulistes rahvusvahelistes tingimustes, mis on esile kutsutud imperialismi vastuolude teravnemisega ja tema agressiivsete taotluste aktiveerumisega.

Sotsialismimaade ühtsus on kindel garantii, et sotsialistlik süsteem kasvab ja areneb, kõik imperialistliku reaktsiooni avantüürid aga on mõistetud läbikukkumisele.

**Maailma
proletariaadi
toetus
sotsialistlikule
süsteemile**

Sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine Nõukogude Liidus ja sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine tähendasid seda, et oli teoks saanud rahvusvahelise proletariaadi ammune unistus töörahva töötatud maast.

Nüüd on ülemaailmsel kommunistlikul ja töölisliikumisel niisugune maa olemas. Sotsialismimaade rahvad ehitavad Euroopa, Aasia ja Ameerika hiiglaterritooriumidel majesteetlikku uue maailma hoonet. Sotsialistlik süsteem on innustav eeskuju inimkonna sellele osale, kes elab kapitalismi tingimustes, ning ühtlasi võimas materiaalne ja ideeline jõud, mis tohutult kergendab rahvaste võitlust rahu, demokraatia ja sotsialismi eest. Just sellepärast hoiab ja kaitseb rahvusvaheline tööliklass sotsialistlikku sõprusühendust, et ta näeb selles ülemaailmse revolutsioonilise liikumise peamist baasi.

See pole juhuslik, et agressioon, mille ameerika imperialism ühe sotsialismimaa — Vietnami Demokraatliku Vabariigi — vastu ette võttis, kogu maailmas võimsa protestilaine esile kutsus. Kapitalistlike riikide tööliklass organiseerib koos teiste demokraatlike töötavate kihtidega võimsaid poliitilisi meeleavaldusi vietnami rahva toetuseks, sadamatöölised ja meremehed keelduvad laadimast ja vedamast relvastust, mis on määratud võitluseks Vietnami vastu, Vietnami Demokraatlik Vabariik saab paljudest maadest majanduslikku ja sõjalist abi. On kujunemas tööliklassi ja teiste imperialismivastaste jõudude võimas rinne võitluseks USA agressiooni vastu.

Isëaranis hoolitseb rahvusvaheline proletariaat Kuuba eest, selle rahvavabariigi eest, kes esimesena heiskas sotsialismi lipu Ameerika mandril. «Käed eemale Kuubast,»

ütlevad töölised, talupojad ja demokraatlikud haritlased vastuseks ameerika agressorite majanduslikule blokaadile ja sõjalistele provokatsioonidele Kuuba vastu. Seda loosungit toetavad Ladina-Ameerika, USA, Kanada ja Lääne-Euroopa demokraatlikud jõud ning Aasia ja Aafrika arenevate riikide rahvad.

Sotsialistliku sõprusühenduse eesliinil seisab Saksa Demokraatlik Vabariik — rahu eelpost Euroopas. Luues sotsialistliku ühiskonna alused, tõkestas Saksa DV töörahvas tee militarismile ja revanšismile ning rajas kindla vundamendi Saksamaa arengule demokraatia ja rahu teel. Maailma proletariaat peab väga kalliks Saksamaa esimest sotsialistlikku riiki, kes avas uue ajastu saksa rahva elus. Lääne-Saksa revanšistide ja nende ameerika soosijate katsed likvideerida saksa rahva sotsialistlikud saavutused kohtavad võimsat vastuseisu mitte ainult sotsialistlikelt riikidelt, vaid ka kogu maailma laiadelt demokraatlikelt jõudelt.

Nõnda areneb ja tugevneb sotsialismimaade ja maailma tööliklassi internatsionaalne ühtsus, mida toetavad kõik progressiivsed inimesed kogu maakeral.

Küsimusi kordamiseks

1. Missugused on eri maade sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused ja iseärasused?
2. Mis iseloomustab sotsialistliku sõprusühenduse maade vahelisi suhteid?
3. Milles seisab Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu ja Varssavi Lepingu Organisatsiooni tähtsus?
4. Missugused on sotsialismimaade edusammud tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri arendamisel?
5. Missugust osa etendavad sotsialismimaades kommunistlikud parteid?
6. Miks on sotsialismi maailmasüsteem muutumas kaasaja otsustavaks jõuks?
7. Milles seisab sotsialismimaade kommunistlike parteide ühtsuse tähtsus?

RAHVUSVAHELINE REVOLUTSIOONILINE VABADUSLIIKUMINE

1. Maailma kapitalismi langus

Sotsialistlik ja kapitalistlik süsteem on teineteisele vastandid. Sotsialism kui eesrindlik, progressiivne

kord suurendab ajaloolises arenemises kindlalt oma jõudusid ning võib endale üha uusi alasid. Kapitalism läheb vastu langusele; ta jääb ilma oma positsioonidest, tema võimusefäär aheneb pidevalt ja tema ajaloolised võimalused vähenevad. Esimese maailmasõja ja Oktoobri-revolutsiooni ajast algas kapitalismi *üldkriisi* ajajärk.

Kapitalismi üldkriis

Mida tähendab kapitalismi üldkriis? On olemas majanduskriisid, mis alatasa vappuvad kapitalistlike riikide majandust. On olemas poliitilised kriisid, kus klasside võitlus mõnes riigis jõuab «punase jooneni», millest üle toimub plahvatus... Kapitalismi üldkriis haarab niihästi tema majanduse kui ka poliitika ja ideoloogia. See ei ole ajutine haigus, mis võib mööduda. See on tänapäeva kapitalismi väga raske, pidevalt süvenev tõbi. Üldkriisi iseloomustab kõikide vastuolude äärmine teravnemine. Kapitalism ei suuda enam säilitada oma võimu rahvaste üle; üksteise järel heidavad need endalt kapitalismi ikke ja asuvad avarale sotsialismi teele. Lühidalt öeldes: *kapitalismi üldkriis on kapitalistliku korra nõrgenemise ja hukkumise ning sotsialistliku korra võidu ajalooline etapp.*

Kapitalismi üldkriis on läbinud kolm põhietappi. *Esimesel etapil* kaotas kapitalism oma kunagise jagamatu võimu maailmas. Kapitalistlike riikide kõrvale tekkis uus, sotsialistlik süsteem, mis kindlalt laieneb ning tugevneb.

Sotsialism, mis enne 1917. aastat oli ainult teooria, sai pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu miljonite inimeste praktiliseks ülesandeks. Ajaloo seisukohalt ennenägematult lühikese ajaga tõstis sotsialism meie maa põlisest mahajäämusest tänapäeva sotsiaalse, tööstusliku, teadusliku ja kultuurilise arengu kõrgustele. Vabastanud endise tsaristliku Venemaa arvukad rahvad ja rahvused sajan-deid kestnud rõhumisest, andis Oktoobrirevolutsioon võimsa tõuke koloniaalrahvaste rahvuslikule vabadusvõitlusele. Praktiliselt algas just pärast 1917. aastat imperialismi koloniaalsüsteemi intensiivne lagunemine.

Kapitalistlik süsteem sai väga tugeva hoobi; kõik kapitalismi sisemised vastuolud teravnesid järsult; tema lan-guse ja roiskumise protsess kiirenes.

Üldkriisi esimesel etapil püüdis kapitalism kõigi vahen-ditega kindlustada oma siseolukorda. Ta proovis järele kõik monopolide diktatuuri vormid, ka kõige avalikumad, terroristlikud vormid (fašism Saksamaal ja Itaalias). Imperialism pidas halastamatuid koloniaalsõdu ning tahtis tule ja mõõgaga maha suruda rahvaste vabadusliikumist. Ent miski ei aidanud. Kapitalistliku korra sisemised objektiivsed vastuolud tegid oma hävitustööd edasi. Sõdadevahelistel aastatel tabasid kapitalismi äärmiselt tõsised poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed vapus-tused. Kõige rängemad neist olid seotud ülemaailmsete majanduskriisidega aastail 1929—1933 ja 1937—1938.

Kapitalismi üldkriisi *teine etapp* on seotud Teise maa-ilmasõjaga ja selle tagajärgedega. Nõukogude Liidu ja Hitleri-vastase koalitsiooni maade võit ning fašismi lüüa-saamine põhjustasid demokraatlike ja revolutsiooniliste jõudude tormilise kasvu kogu maailmas. Mitmete Euroopa ja Aasia maade rahvad heitsid endalt kapitalismi ikke ning astusid rahvademokraatia teele, sotsialismi teele. See tähendas, et kapitalismi võimufäär ahenes veelgi, sotsialism aga sai maailmasüsteemiks ja muutus väga tähtsaks rahvusvahelise elu teguriks.

Ühtaegu algas uus faas ka koloniaalsüsteemi lagunemi-ses. India, Indoneesia ja endise Prantsuse Indo-Hiina maad nõudsid iseseisvust. Ja kuidas kolonisaatorid ka vastu ei

pannud, olid nad lõppude lõpuks sunnitud taanduma rahvusliku vabastuse revolutsioonide surve all.

Tõsised muudatused toimusid kapitalistlike riikide eneste elus. Kasvas töölisklassi ja tema kommunistliku avangardi mõju. Sõja- ja fašismivastase võitluse kogemustest õpetust saanud rahvahulgad jälgisid valvsalt reaktsiooni mahhinatsioonide ning olid valmis andma vastulööki kõigile, kes oleksid katsunud uuesti tõsta fašismikirvest inimkonna pea kohale.

Kõigi nende muudatuste tõttu maailma areenil toimus oluline nihkumine jõudude vahekorras demokraatia ja sotsialismi kasuks. Selle tulemuseks aga oli kapitalistliku korra kõigi sisemiste vastuolude uus süvenemine, tema positsioonide edasine õhnestumine.

Imperialism — eelkõige kapitalismi tähtsaim riik, tema kants Ameerika Ühendriigid — tegi meeletikke jõupingutusi, et muuta sündmuste kulgu, peatada maailma sotsialismi tormilist arenemist ja suruda pihvide vahele progressiivsed jõud kapitalimaades.

Sel eesmärgil päästeti valla «külm sõda» ning loodi terve agressiivsete sõjaliste blokkide süsteem — Atlandi liit (NATO) Euroopas ja Põhja-Ameerikas, SEATO-blokk Kagu-Aasias jt. Imperialistlikud strateegid kuulutasid välja sotsialismi «tagasilöömise» poliitika. Ent möödusid aastad, kuid «tagasilöömisest» ei tulnud midagi välja. Sotsialismileer tugevnes, kõik jõupingutused teda laostada nurjusid. Ei andnud tulemusi ka laialdased kommunisti- ja töölisevastased kampaaniad kapitalimaades. Klassivõitlus muutus järjest hoogsamaks. Ainuüksi esimese kümne sõjajärgse aasta jooksul oli streikijate arv Euroopas ja Ameerikas mitmeid kordi suurem kui kahe maailmasõja vahelise 20 aasta jooksul.

Kapitalismi üldkriisi kolmas etapp algas 50-ndate aastate keskpaiku. «Selle etapi iseärasuseks on see,» öeldakse kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta Moskva nõupidamise avalduses, «et ta on tekkinud mitte seoses maailmasõjaga, vaid olukorras, kus on käimas kahe süsteemi võitlus ja võitlus, kus jõudude vahekord muutub üha rohkem sotsialismi kasuks ja teravnevad järsult kõik imperialismi vastuolud, tingimustes, kus rahuarmastavate jõudude edukas võitlus rahuliku kooseksisteerimise teostamise ja tugevdamise eest pole lasknud imperialistidel agressiivsete aktidega rikkuda ülemaailmset rahu, kus

laiad rahvahulgad järjest intensiivsemalt võitlevad demokraatia, rahvusliku vabanemise ja sotsialismi eest.»

Mis iseloomustab seda üldkriisi etappi? Esiteks iseloomustab seda uute maade edasine väljalangemine kapitalismi süsteemist, maailma sotsialismi tugevnemine ja tema võimsuse kindlustumine, sotsialismi edusammud võistluses kapitalismiga ja rahvaste kaldumine sotsialistliku arenemistee poole. Teiseks — rahvusliku vabadusvõitluse uus tõus, mis on viinud imperialismi koloniaalsüsteemi hukkumisele. Kolmandaks — kapitalismi sisetiste vastuolude edasine teravnemine.

Sotsialistlik süsteem, rahvusvaheline töölisklass, rahvuslik vabadusliikumine ja ühiskonna põhjaliku ümberkorraldamise eest võitlevad jõud — kõik need määravad praegu ära ajaloo käigu. Maailma sotsialism muutub järjest rohkem ühiskonna arengu otsustavaks jõuks.

Kapitalistliku majanduse ebakindlus, imperialismi poliitilise süsteemi kriis Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil toimunud nihked maailma arengus teevad paratamatuks kapitalistliku süsteemi edasise languse ja nõrgenemise. Imperialism mõistab seda. Ta püüab leida abinõusid, et «uuedada», osaliselt lahendada või vähemalt leevendada kõige teravamaid ja talle kõige ohtlikumaid vastuolusid. Kodanlikud ajakirjanikud ja filosoofid on raisanud palju paberit, et tõestada, nagu oleks kapitalismi «uuenemine» juba teoks saanud. Kuid see on vale. Muidugi pole tänapäeva kapitalism oma väliste avaldumisenähtuste poolest sarnane sajandi alguse kapitalismiga. Ometi on tema olemus jäänud muutumatuks: ta on ikkagi seesama ekspluataatorlik ja rahvastele võõras kord.

Tänapäeva kapitalismi erijooneks on kõigepealt kapitali hiiglaslikult suurenev kontsentreerumine ning rahvuslike rikkuste koondumine järjest kitsama ringkonna kätte. «60 perekonda» Ameerika Ühendriikides, 100 miljardäri Saksa Föderatiivses Vabariigis ja «200 perekonda» Prantsusmaal — need on nimetatud maade tegelikud peremehed. Tänapäeva monopolistlik kapital — see on kätajärg üliekspluataatoreid, kes on endid vastu seadnud kogu rahvale, kes rõhuvad kogu rahvust.

Edasi. Tänapäeva kapitalism — see on riiklik-monopolistlik kapitalism. Mida see tähendab? See tähendab, et juhtivate imperialistlike riikide monopolistlik kapital on kokku kasvanud nende riigiaparaadiga. Monopolide jõud

ja riigi jõud on ühendatud ühtseks mehhanismiks, mille juhtimise hoovad on kõige vägevamate kapitalimagnaatide käes.

Monopolid kasutavad riiki eeskätt omaenese rikastumise huvides. Riik annab neile soodsaid tellimusi ja kergendab nende maksukoormat (seda kõike muidugi töörahva arvel, keda maksupress rõhub üha suurema jõuga). Riik võtab oma ülalpidamisele ettevõtteid või tööstusharusid, mis hakkavad töötama kahjumiga ega ole erakapitalile enam tulusad või mis nõuavad siis suuri kapitalimahutusi (näiteks raudteed, söekaevandused jne.), ning ekspluateerib neid monopolide huvides.

Ühtlasi püüab imperialism just riigimehhanismi abiga leevendada kapitalistlikku korda õonestavaid sügavaid vastuolusid. Täites monopolistide sotsiaalset tellimust segab riik ennast järjest rohkem vahele majandusellu ja rakendab mitmesuguseid reguleerimisabinõusid, mis peavad jagu saama tootmisanarhiast, «ära hoidma» majanduskriise ning tagama majanduse enam-vähem ühtlase kasvu-tempo. Sotsialismi edusammud võistluses kapitalismiga sunnivad imperialismi pöörama järjest suuremat tähelepanu oma majanduse «tervislikule olukorrale».

Monopolistlik kapital püüab oma huvides ära kasutada ka teadus- ja tehnikaalast revolutsiooni, mis põhjustas olulisi muutusi tööstusliku tootmise struktuuris. Tekkisid uued tööstusharud, nagu elektroonika, aatomienergeetika, raketiehitus ja teised. See nõudis uusi hiiglaslikke kapitalimahutusi ja soodustas tootmise mõningat elavnemist.

Ent tuleb rõhutada, et kõik teaduslik-tehnilise mõtte saavutused suunab kapitalism eelkõige sõjalise tootmise vajadustele. Sõjalised assigneeringud kapitalimaades on võtnud ennenägematu ulatuse. Ja mitte vähe tähtis eesmärk, mida seejuures silmas peetakse, on püüe «piitsutada» majandust, sundida teda arenema kiiremini ja mis peaasi — ühtlasemalt.

Nagu näitavad kapitalistliku tegelikkuse igapäevased faktid, aitavad kõik need abinõud kapitalismi vähe. Kuigi tootmise kasvutempo kapitalimaades on sõjajärgsetel aastatel olnud endisest keskmiselt kõrgem, ei ole kapitalismi majandus tervikuna ometi muutunud stabiilsemaks.

Riiklik-monopolistlik kapitalism kiirendas tootmise ühiskonnastamist ning süvendas veelgi vastuolu tänapäeva tootlike jõudude ühiskondliku iseloomu ja erakapitalist-

like tootmissuhete vahel. Pole juhuslik, et vaatamata iga liiki abinõudele majanduse reguleerimise alal on kapitalism sõjajärgsel perioodil läbi elanud juba kaks suurt kriisivapustust aastail 1948—1949 ja 1957—1958. Üksikud maad saavad kriisinähtusi tunda veel sagedamini. Nii on Ameerika Ühendriikide majandust viimase 15 aasta jooksul tabanud juba neli ületootmiskriisi.

Saab järjest selgemaks, et monopolid ei suuda toime tulla hiiglaslike tootlike jõududega. Tänapäeva tehnika annab võimaluse tagada kogu inimkonnale väärikas, kindlustatud elu. Kapitalismi käes aga saab teaduslik-tehniline progress ainult ühe rakenduse: ta muutub töötajate veel julmema ekspluateerimise vahendiks ning põhjustab kasvavat tööpuudust, mis on saanud tervete riikide ja rahvaste tõeliseks nuhtluseks. Töötute arv kapitalimaades pole kunagi alla 6—7 miljoni, üksikutel juhtudel on ta aga kaugelt suurem. Miljonid talupojad, farmerid ja linna väikeettevõtjad laostuvad, raha muutub väärtusetuks ning riigivõlad kasvavad lakkamatult. Kas sellest kõigest pole selge, et tänapäeva kapitalism ei ole jagu saanud mingitest vastuoludest?

Mitte ainult majanduse, vaid ka poliitika alal on tänapäeva kapitalism kaotanud igasuguse sisemise kindluse ning elab üle sagedasi kriise. Milles see siis konkreetselt avaldub? Eelkõige ja peamiselt imperialismi üha ilmsemas võimetusel valitseda vanade, «järeleproovitud» meetodite ja võtetega.

Kui kodanlus võimule tulles võitles feodaalide vastu, olid tema loosungiteks kodanliku demokraatia loosungid: vabadus, võrdsus, vendlus. Kuid pääsenud võimule, heitis kodanlus need loosungid kõrvale. Proletaarlaste klassivõitlusele vastas ta järjest karmimate abinõudega.

Vaba konkurentsiga kapitalismi muutumine imperialismiks kutsus esile järsu pöörde tema poliitikas. Reaktsiooni tugevnemine, revolutsiooniliste ja demokraatlike jõudude jälitamine ning julm mahasurumine sai imperialistlike riikide poliitika valitsevaks jooneks; tõstis pead fašism — kõige toorem, avalikum ja terroristlikum monopolide diktatuur.

Teise maailmasõja aastail sai fašism hävitava kaotuse osaliseks. Oma kogemuste põhjal veendusid rahvahulgad, et fašism on sõda, surm ja häving, inimese kõigi vabaduste ja õiguste lämmatamine. Tänapäeval astuvad rahvahulgad

otsustavalt välja fašistlike suundade vastu poliitikas. Pii-
sab, kui meenutada prantsuse töölisklassi ja Prantsusmaa
kõigi demokraatide kangelaslikke lahinguid katsete vastu
teostada fašistlik riigipööre, mida valmistas ette selle maa
reaktsiooniline sõjaväeline kildkond, või kui meenutada
Itaalia töötajate ennastsalgavat võitlust neofašistlike kal-
laletungide vastu.

Neis tingimustes püüab imperialism tegutseda tasa ja
targu; ta väldib demokraatia mahasurumise avalikke
vorme ning paljudel juhtudel püüab oma diktaatorlikke
valitsemismeetodeid varjata parlamentarismiga, mis on
kaotanud demokraatliku sisu. Kuid kõik see ei muuda
imperialismi poliitilist põhisuunda. Monopolid püüavad
endiselt hävitada või vähemalt maksimaalselt kärpida
rahvahulkade demokraatlikke õigusi, neilt ära võtta ele-
mentaarsed vabadused. Paljud demokraatlikud organisat-
sioonid kuulutatakse väljaspool seadust olevaks ja nad
on sunnitud minema põranda alla; tuhanded töölisklassi
ürituse ja rahu eest võitlejad on heidetud vanglaisse.
Mõnedes maades märatseb edasi avalik fašistlik terror.

Kõik see tõendab selgesti, et tänapäeva kapitalismil kaob
pind jalgade alt. Jõhkra vägivallaga ei saa peatada sünd-
muste kulgu ega siluda kapitalismi lõhestavate sügavate
sotsiaalsete vastuolude teravust.

**Vastuolude
teravnemine
imperialismi
maailmas**

Kogu sõjajärgne kapitalismi ajalugu näi-
tab, et kapitalistlike riikide majandusliku
ja poliitilise arengu ebaühtluse seadus,
mille formuleeris V. I. Lenin, toimib rau-
gematu jõuga. Esimestel sõjajärgsetel
aastatel, kui Euroopa oli alles rusudes, pani Ameerika
imperialism maksma oma peaaegu absoluutse võimu kapi-
talistliku maailma majanduses. Hiljem muutus olukord
tunduvalt. Taastanud oma majanduse, asusid Lääne-
Euroopa maad ja Jaapan kapitali massilisele uuendami-
sele ning nende riikide majanduslik arenemine kiirenes
märgatavalt. Ameerika Ühendriikide majandust aga tabas
neli kriisi ja tema arenemistempo langes. Lääne-Euroopa
ja Jaapani monopolid kasutasid seda olukorda ning tegid
tõsiseid jõupingutusi, et vabaneda Ameerika hoolduse alt.
Suurel määral see neil õnnestuski.

Viimastel aastatel on Ameerika Ühendriikide majan-
duse arenemistempo uuesti mõnevõrra kasvanud. Lääne-
Euroopa riikides ja Jaapanis aga, kus mõned ajutised

sõjajärgse kasvu tegurid on ammendatud, on majanduse arenemistempo langenud. Praegu arendab Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital uut aktiivset pealetungi maailmaturul. Ameerika kapitalimahutused Lääne-Euroopas kasvavad kiiresti. Konkurentsivõitlus on tunduvalt teravnenud.

Püüdes leida raskustest väljapääsu, otsisid Euroopa monopolid abi niinimetatud integratsioonist (majandusühendusest). Loodi suletud riiklik-monopolistlikud rühmitused: kuue Euroopa riigi (Saksa FV, Prantsusmaa, Itaalia, Belgia, Hollandi ja Luksemburgi) «Ühisturg» ja sellele vastukaaluks seitsme riigi «Vabakaubanduse Assotsiatsioon» eesotsas Inglismaaga. Muidugi said «kuuiku» ja «seitsmiku» maade monopolid nendest ühendustest kindlat ja sugugi mitte väikest tulu. Nende ühenduste tõttu kujunesid ajutised täiendavad stiimulid tööstusliku tootmise, eriti aga väliskaubanduse arendamiseks. Kuid kas need maad on raskustest pääsenud? Ei, mitte sugugi.

Kõigepealt on kapitalistlik Euroopa integratsiooni tõttu lõhestatud kaheks vaenulikuks majandusblokkiks; kaubandussõda nende vahel teravneb järjest. Peale selle käib nendes moodustistes endis varjatud konkurentsivõitlus. See on korduvalt pannud niihästi «Ühisturu» kui ka «Vabakaubanduse Assotsiatsiooni» küllalt kriitilisse olukorda.

Ei lõpe kokkupõrked monopolide vahel ka teistes maailma piirkondades, eriti Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades. Majanduslikult arenenud kapitalistlike riikide kapital astub küll ühtse rindena välja töölisliikumise ja rahvusliku vabastuse revolutsioonide vastu, kuid samal ajal ei lakka selles rindes eneses võitlus mõjuvõimu pärast maakera ühes või teises piirkonnas tooraineallikate, eeskätt nafta, haruldaste ja värviliste metallide ning tuumatööstuse tooraine pärast, samuti kapitalimahutamise sfääride pärast.

Nagu näeme, on kapitalimaailm tänapäeval monopolide halastamatu võitluse maailm. See kajastub loomulikult ka imperialistlike sõjaliste blokkide saatuses, kes elavad üle (eriti agressiivne NATO-blokk) rasket sisemist kriisi.

Iseloomulik selles suhtes on Prantsusmaa positsioon, kelle valitsus otsustas NATO-st välja astuda.

Omavalitsus loodi imperialistlikud sõjalised blokid loosungi all tõrjuda tagasi Nõukogude Liidu poolt näiliselt

ähvardavat ohtu. Nüüd on raske leida Läänes inimesi, kes tõsiselt usuksid sellesse hädaohtu. Küll aga kasvavad nende read, kes saavad aru, missugusesse ohtlikku kuristikku tõukavad Ameerika Ühendriigid oma liitlasi, teostades agressiivset poliitikat.

Nii vajub tänapäeva kapitalism üha sügavamale raskuste ja vastuolude rappa. Paljusid neist raskustest pole kerge otsekohe märgata, sest neid varjavad välised tegurid, teisejärgulised asjaolud. Ent varem või hiljem annavad nad ennast tunda.

Tänapäeva kapitalismi vastuolud leiavad väljapääsu ja avalduvad kapitalismaade süvenevas klassivõitluses, Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste suurenevas vastupanus imperialistlikule rõhumisele, rahvahulkade revolutsioonilise võitluse arenemises kõikides maades, kapitalistliku maailma kõikides paikades.

2. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine

Kõige sügavamad revolutsioonilised muutused, mis meie ajal toimuvad, on eelkõige rahvusvahelise töölisklassi kangelasliku võitluse tulemus. Praeguse epohhi keskpunktis seisab rahvusvaheline töölisklass ja tema tähtsaim looming — sotsialismi maailmasüsteem.

Kapitali peamine vastane

Sotsialistliku sõprusühenduse maade vaba töölisklass ja mittesotsialistlike riikide proletariaat — need on ühtse ülemaailmse proletaarse armee kaks väesalka. Nende ideaalid ja lõppesmärk on ühised, kuid nad võitlevad erinevates tingimustes ning lahendavad erinevaid konkreetseid ülesandeid. Nende kahe väesalga tihe liit ja vastastikune toetus on nende edusammude võti, nende ühise võidu pant.

Mittesotsialistliku maailma töölisklass ei ole homogeenne. Tema koosseisu kuulub tööstuslikult arenenud kapitalistlike riikide proletariaat ja nende maade noor töölisklass, kes võitlevad rahvusliku iseseisvuse eest. Võit-

luse tingimused, vormid ja meetodid on neil loomulikult erinevad.

Industriaalmaade töölisklassi osa ülemaailmses revolutsioonilises protsessis määravad ära kaks põhilist asjaolu. Esimeseks asjaoluks on see koht, mis on antud riikidel kapitalistlikus süsteemis.

Tööstuslikult arenenud imperialistlikud riigid on tänapäeva kapitalismi tsitadell. Sinna on koondatud tema peamised majanduslikud, poliitilised ja sõjalised jõud. Sotsialistliku revolutsiooni lõplik võit ülemaailmses ulatuses pole võimalik enne, kui pole likvideeritud monopolide võimutsemine ja seejärel üldse kapitalistlik kord Põhja-Ameerikas, Lääne-Euroopas, Jaapanis ja Austraalias.

Kõik kaasaja revolutsioonilised jõud annavad oma panuse võitlusse kapitalismi vastu. Kuid igaüks neist jõududest tegutseb omamoodi, oma meetodite ja vahenditega.

Sotsialistlik maailmasüsteem on reaktsiooniliste, agressiivsete jõudude ohjeldamise otsustav tegur, ülemaailmse revolutsioonilise võitluse peamine jõud ja materiaalne baas. Teiselt poolt õõnestab sotsialistlik süsteem kapitalismi aluseid sellega, et ta demonstreerib miljonitele inimestele sotsialismi suuri eeliseid, äratav rahvahulkades sümpaatiat enda vastu ja soodustab sotsialismi ideede laialdast levikut.

Rahvuslik vabadusliikumine purustab imperialismi koloniaalsüsteemi, õõnestab kapitalistliku maailma tagalaid, jätab ta ilma müügiturgudest ja tooraineallikatest ning astub välja kolonisaatorite agressiivse poliitika vastu.

Kuivõrd võimsad need jõud iseenesest ka ei oleks, ei suuda nad ometi tagada kapitalistliku korra likvideerimist imperialistlikes riikides. Oma võitlusega loovad nad erakordselt soodsad tingimused selle ülesande täitmiseks. Selle lõplik lahendamine on aga imperialistlike riikide töölisklassi ülesanne. Ainult töölisklass liidus kõigi töötajatega, kõige laiemate rahvakihtidega võib murda monopolide võimu ja viia oma maa sotsiaalse progressi teele.

Teine asjaolu, mis tingib arenenud kapitalistlike riikide töölisklassi koha ülemaailmses revolutsioonilises rindes, on tema poolt kätte võidetud positsioonid, tema arvukus, organiseerituse aste ja revolutsioonilise võitluse kogemused.

Arvukuselt moodustab nende maade proletariaat umbes poole töölisklassi rahvusvahelisest armeest. Kodanlus ja

tema ideoloogid teevad suuri pingutusi, et vähendada proletariaadi osa ja tähtsust ühiskonnas, nõrgendada sellega tema mõju ning õõnestada usku omaenese jõusse. Nimelt sel eesmärgil väidavad Lääne kodanlikud propagandistid üha sagedamini, et proletariaadi arv meie päevil väheneb ja et ühiskonna klassilist kihistumist enam ei toimu. Kellele siis pole selge nende väljamõeldiste alusetus?

«Kapitali akumulatsioon on proletariaadi suurenemine,» kirjutas K. Marx.¹ Tänapäeva tööstuse arenemine viib kõrvalekaldumatult vabriku- ja tehaseproletariaadi arvu kasvamisele. Industriaalmeetodite juurutamine põllumajanduses suurendab põllumajandustöölise hulka ja nende töö muutub tööstustöö eriliigiks. Seoses teenindamisfääri laienemisega kasvab selle ala töötajate arv. Lõpuks intensiivistub arenenud kapitalistlikes maades teenistujate, ametnike ja isegi vabakutseliste isikute proletariseerumine, kes ühinevad tööliklassiga oma koha tõttu ühiskonnas.

Iseloomulikud on selles suhtes järgmised andmed. Neljas kõige suuremas imperialistlikus riigis — Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja Saksamaal — oli sada aastat tagasi 8,9 miljonit proletaarlast. Kahe sajandi piiril oli neid juba 29,9 miljonit, XX sajandi keskpaiku aga kolmes esimeses riigis ja Saksa FV-s juba 87 miljonit. Praegu on proletariaadi arv tööstuslikult arenenud kapitalistlikes riikides üle 200 miljoni. See tähendab, et kaks kolmandikku imperialistlike riikide isetegevuslikust elanikkonnast kuulub tööliklassi hulka. *Proletariaat moodustab tööstuslikult arenenud kapitalismaade elanikkonna enamiku.*

Kuid nagu märkis K. Marx, «arvukus otsustab asja ainult siis, kui organisatsioon liidab massi ja teadus teda juhib».²

Teatavasti olid tööstuslikult arenenud kapitalistlikud riigid organiseeritud tööliikumise hälliks. Möödunud sajandi keskpaigast peale kuni meie päevadeni on Lääne-Euroopa ja Põhja-Ameerika tööliklass omandanud kõige rikkamaid revolutsioonilise võitluse kogemusi ning kirjutanud ülemaailmse revolutsioonilise liikumise ajalukku tõeliselt suurepäraseid lehekülgi. Klassilahingute tules

¹ K. Marx, Kapital. Esimene köide, Tallinn 1953, lk. 533.

² K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, I kd., Tallinn 1957, lk. 299.

sündisid ja karastusid proletariaadi avangardlikud organisatsioonid — kommunistlikud parteid. Kommunistide arv tööstuslikult arenenud kapitalistlikes maades on nüüd mitu miljonit. Kommunistlikud parteid on saanud autoriteetseks rahvuslikuks jõuks ja nad viivad enda järel laiu töötajate kihte paljudes nendes maades.

Kommunistlike parteide kõrval tegutsevad imperialistlikes riikides sotsiaaldemokraatlikud parteid. Väga suured töötajate hulgad on ühendatud ametiühingutesse.

Kuigi sotsiaaldemokraatlike parteide ja mitmete ametiühinguorganisatsioonide parempoolsed liidrid ütlevad tegelikult lahti proletaarsest klassipoliitikast ning laskuvad sobingusse kapitaliga, võitlevad sotsiaaldemokraatlike parteide ja ametiühinguorganisatsioonide lihtliikmed aktiivselt sotsiaalsete ja majanduslike õiguste eest ning astuvad resoluutselt välja monopolide ikke vastu.

**Uued võitlus-
tingimused** Arenenud kapitalistlike riikide tööliklassi võitlus kulgeb nüüd uutes ajaloolistes tingimustes, mida iseloomustavad kaks iseärasust. Esimene seisab selles, et sotsialistliku süsteemi järkjärguline muutumine maailma arengut otsustavaks jõuks vähendab järjekindlalt imperialismi võimalusi ning piirab monopolistliku kapitali vahendite ja meetodite arsenalini niihästi rahvusvahelisel areenil kui ka sisepoliitika sfääris. Teine iseärasus on tingitud olukorra muutumisest imperialistlikes riikides enestes, nimelt riiklik-monopolistliku kapitalismi kiirest kasvust. Monopolide ja riigi kokkukasvamine on põhjustanud töötajate ekspluateerimise, seega ka klassivõitluse edasist tugevnemist.

Juhtivad monopolistlikud ringkonnad peavad silmas kasvavate klassilahingute ohtlikkust ja püüavad uue olukorraga kohaneda. Nagu mitte kunagi varem püüab kapitalism üles näidata paindlikkust. Ta rakendab uusi, enam maskeeritud ekspluateerimisvorme, püüab äratada töölistes huvi omaenese rikastumise vastu ja juurutab eriti niinimetatud «tuludest osasaamist». On käiku lastud rahvahulkade ideoloogilise ümbertöötamise rafineeritud meetodid; väga suurt tähelepanu pööratakse kommunismivastaste ja šovinistlike meeolude õhutamisele.

Kõiki neid kodanluse võtteid tuleb silmas pidada. Seda enam, et neid toetavad aktiivselt parempoolsete sotsiaaldemokraatide juhid. Kapitali manöövrivad annavad mõningaid tulemusi: lääneriikides loovad laiad töötajate kihid

endale illusioone kapitalismi suhtes ega ole veel vabane-
nud eelarvamustest sotsialismi suhtes. Kõik see teeb töö-
lisklassi võitluse muidugi keerukamaks, kuid ei suuda pea-
tada selle arengut. Vaatamata monopolide kõigile püüetele
muutub jõudude vahekord kapitalistlikus maailmas pide-
valt demokraatia- ja progressijõudude kasuks.

Mõistagi ei toimu see protsess automaatselt, iseenesest.
Ta on eelkõige töölisklassi võitluse tulemus. Uue olukorra
poolt loodud võimaluste ärakasutamine nõuab töötajate
suuremat aktiivsust ja kõikide jõudude koondamist võit-
lusse seatud eesmärkide saavutamiseks. Seepärast oman-
dab erilise tähtsuse töölisliikumise kõigi rühmade tegevus-
ühtsuse tugevdamine, töölisklassi ühtekoondamine.

Oma kollektiivsetes dokumentides rõhutavad kommu-
nistlikud vennasparteid alati, et nad on valmis tegema
kõik, mis on vajalik töölisliikumise ühtsuse taastamiseks
ja tugevdamiseks. Hoolimata ideoloogilistest ja poliitilis-
test lahkkelidest sotsiaaldemokraatide ja kommunistide
vahel astuvad Lääne-Euroopa kommunistid tähtsaid
samme, et edasi arendada tegevusühtsust võitluses rahu
eest, töötajate elatustaseme tõstmise eest, demokraatlike
reformide eest, ja hiljem ka võitluses sotsialistliku ühis-
konna ehitamise eest.

Mitmete maade sotsiaaldemokraatlikes parteides on vii-
masel ajal olnud märgata mõningaid nihkeid kommu-
nistidega ühise tegutsemise kasuks. See on sotsialismi ja
kommunistlike parteide autoriteedi ning ideede kasvava
mõju tulemus. Teiselt poolt näitab see sotsiaaldemo-
kraatia parempoolsete liidrite poliitika pankrotti. Rea-
sotsiaaldemokraadid veenduvad üha rohkem, et niinime-
tatud «demokraatliku sotsialismi» juures, mis on rajatud
töö ja kapitali «koostööle», ei ole võimalik saavutada
reaalseid võite töötajate huvide eest võitlemisel.

Paljudel juhtudel töötavad reakommunistid ja -sotsia-
listid aktiivselt koos ettevõtetes ja omavalitsusasutustes.
Mitmetes riikides arenevad edukalt kommunistlike ja
pahempoolsete sotsialistlike parteide suhted.

Ometi ei ole kommunistide ja sotsialistide tegevusüht-
suse saavutamise probleem tervikuna kaugeltki veel
lahendatud.

Kommunistlike ja töölispartei esindajate Moskva nõu-
pidamine 1960. aastal pühendas suurt tähelepanu töölis-
klassi ühtsuse probleemile. «Võib julgesti kinnitada,» öel-

dakse nõupidamise avalduses, «et paljude kapitalistlike maade töölisklass, saades jagu tekkinud lõhest oma ridades, saavutades kõigi oma rühmade tegevusühtsuse, võiks anda ränga löögi kapitalistlike maade valitsevate ringkondade poliitikale ning sundida neid tegema lõpu uue sõja ettevalmistamisele, võiks tagasi lüüa monopolistliku kapitali pealetungi ning tagada oma pakiliste eluliste ja demokraatlike nõudmiste rahuldamise.»

Võimsa monopolismivastase rinde eest Monopolid ekspuaterivad töölisklassi ning muudavad tema high ja vere uuteks kasumiljarditeks. Kuid imperialism ei rõhu ainult töölisklassi. Monopolid rõhu-

vad ja ekspuaterivad kogu kapitalimaade rahvast — talupoegi ja teenistujaid, haritlasi ja väikekaupmehi; nad lämmatavad ja laostavad keskmisi, vahel isegi suurettevõtjaid, kes ei kuulu monopolistlikesse liitudesse.

Võtame näiteks mistahes kapitalistliku riigi, kas või Ameerika Ühendriigid. Kui palju ilusaid sõnu on kapitalistliku maailma propagandistid öelnud selle maa kohta! Teda ülistatakse igati kui õitsengu näidist. Ometi elab Ameerika Ühendriikides — seda tunnistavad Ameerika juhtivad tegelased ise — 30 miljonit inimest vaesuses ning 4—5 miljonit inimest on pidevalt ilma tööta. Laostuvad farmerid, linna väikekaupmehed ja teised väikeomanikud. Ja seda nimetatakse kodanlike propagandistide keeles õitsenguks!

Vastuolu töö ja kapitali vahel jääb endiselt tänapäeva kapitalismi põhiliseks vastuoluks. Kasvavad ning teravnevad ka vastuolud monopolistliku ladviku — riiklik-monopolistliku kapitalismi «koorekihi» ja kogu rahva vahel. See aga tähendab, et objektiivselt laieneb nende jõudude rinne, kes on eluliselt huvitatud monopolide võimu likvideerimisest.

Töölisklass, talurahvas, linnaelanikkonna keskkihid ja intelligents — need on need sotsiaalsed jõud, kes võivad kuuluda monopolismivastasesse rindesse, monopolide võimutsemise vastaste koalitsiooni (liitu). Ajalugu ise on kutsunud töölisklassi seda koalitsiooni juhtima ja viima võitlusse kõige laiemad rahvahulga.

Missuguseid eesmärke järgivad jõud, kes astuvad välja monopolide vastu? Kõige lähem eesmärk on piirata monopolide võimu ja hiljem see likvideerida; ühtaegu tugevdada ning tõsta töölisklassi ja demokraatlike, monopolis-

mivastaste jõudude mõju. Kahtlemata võivad monopolide võimu likvideerimise tagajärjel tekkida demokraatlikud režiimid ning avaneda tee ühiskonnakorra edasisele demokraatiseerimisele ja võitlusele sotsialistliku revolutsiooni eest.

Nagu näeme, ei pea monopolismivastaste jõudude rinne silmas sotsialistlikke eesmärke, vaid seab enda ette piiratud ülesande: kukutada monopolide võim ning kehtestada demokraatlik režiim. Teiste sõnadega, monopolismivastane võitlus on vaheetapp teel sotsialistlikule revolutsioonile.

Monopolismivastase koalitsiooni kujunemine ning rahva enamiku ühendamine töölisklassi ümber avab proletariaadi ees uued perspektiivid. «Kaasaegsetes tingimustes,» öeldakse kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses, «on reas kapitalistlikes maades töölisklassil eesotsas oma eesmise väesalgaga võimalus ühendada rahva enamus töölis- ja rahvarinde alusel ning mitmesuguste parteide ja ühiskondlike organisatsioonidega kokkuleppe ja poliitilise koostöö saavutamise teiste võimalike vormide alusel, võita riigivõim ilma kodusõjata ja tagada põhiliste tootmisvahendite üleminek rahva kätte.»

Teisiti öeldes, vahendite arsenal, mis on praegu töölisklassi käsutada võitluses sotsialismi eest, on tohutult laienenud. Eriti kasvab võimalus teostada arenenud kapitalismimaades sotsialistlik revolutsioon rahulikul teel. Selle küsimuse ülesseadmine on kutsunud töölisliikumises esile rohkesti diskussioone. Dogmaatilised pahempoolsed elemendid peavad seda seisukohta Euroopa ja Ameerika marksistlik-leninlike vennasparteide reformistliku übersünni «tõendiks».

Marksistid-leninlased lükkavad niisuguse süüdistuse kindlalt tagasi. Vennasparteid on ühistes dokumentides täpselt ja selgelt avaldanud oma seisukoha. Selle tuum on järgmine. Kapitalismilt sotsialismile üleminek toimub igal juhul revolutsiooni teel. Revolutsiooni vorm — kas rahulik või relvastatud — oleneb klassijõudude vahekorrast, ekspuataatorite vastupanu astmest ja revolutsiooniliste rühmade ühtsusest. Kommunistid peavad paremaks revolutsiooni rahuliku vormi. Nagu V. I. Lenin, nii arvavad ka nemad, et tuleb «teha kõik, mis võimalik, et tagada revolutsiooni rahuliku arenemise «viimne» šanss». ¹

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 40.

Ühtlasi rõhutavad kommunistid, et on tarvis valmis olla mistahes vormis toimuvaks võitluseks. Marksistlik-leninlike parteide jõud seisabki selles, et nad oskavad kasutada mitmesuguseid võitlusmeetodeid, õigesti arvestada iga-suguste sündmuste pööret ja kõikides tingimustes taotleda oma eesmärgi. Ühelgi juhul ei saa üleskerkivatele küsimustele vastata või olukorra kohta hinnangut anda väljastpoolt. See on iga revolutsioonilise rühma ja tema võitlusavangardi — marksistlik-leninliku partei enda asi.

Loomulikult tekib küsimus: kas monopolismivastase koalitsiooni loomine on ainult kaugel perspektiiv või võib juba täna ütelda, missugused on reaalsed sammud selles suunas? Elu näitab, et monopolismivastane rinne kujuneb järk-järgult juba nüüd meie silmade all. Selle kindlaks tõendiks ja arenenud kapitalismimaades praegu toimuvate muudatuste peegliks võivad olla aastail 1964—1966 mitmes Lääne-Euroopa riigis toimunud parlamentide ja omavalitsusasutuste valimiste tulemused. Paljudel juhtudel said monopolidega opositsioonis olevad pahempoolsed jõud, parteid ja grupid tunduvalt rohkem häält kui varem.

Mõistagi ei ole monopolismivastase koalitsiooni formeerumine arenenud maades veel kaugel lõpule jõudnud. Monopolid teevad kõik, et takistada selle koalitsiooni kujunemist; nad püüavad töölisklassi tema loomulike liitlastega tülli ajada, neid vastuollu viia. Sellest hoolimata et töörahva vaenlaste manöövrid mõnigi kord aeglustavad sündmuste käiku, kasvavad monopolismivastased liidud ja nende jõud suurenevad. Monopolide vaenlaste read muutuvad järjest organiseeritumaks.

Proletariaat pealetungil

Kasutades uusi võimalusi ja tuginedes niihästi omaenese kui ka liitlaste jõududele, võitleb tööstuslikult arenenud kapitalistlike maade töölisklass aktiivselt oma huvide eest, demokraatia, rahu ja sotsialismi eest. See võitlus toimub mitmesuguses vormis ja haarab tööinimeste hiiglaslikke hulki. Selle võitluse ulatusest annavad ettekujutuse järgmised andmed. Streikide üldarv kogu kapitalistlikus maailmas, eriti aga majanduslikult arenenud riikides kasvab pidevalt. Kahe maailmasõja vahelise kahekümne aasta jooksul toimus arenenud kapitalimaades ligikaudu 177 000 streiki ja nendest võttis osa peaaegu 80 miljonit inimest. Sõjajärgsete aastate jooksul aga (1946—1964), s. o. vähem

kui 20 aasta kestel, oli streike juba 260 000 ja neist osavõtnuid peaaegu 250 miljonit.

Kõige ulatuslikum on streigivõitlus Prantsusmaal, Itaalias, Ameerika Ühendriikides ja Jaapanis. Viimastel aastatel on neis maades toimunud tõeliselt grandioossed töötajate väljaastumised. Prantsusmaal toimuvad igal aastal natsionaliseeritud tööstusharude tööliste ja teenistujate äärmiselt suured streigid. Itaalias on mõnedel päevadel üle miljoni streikija. Imperialismi tsitadellis — Ameerika Ühendriikides — on saanud tavaliseks sadamatööliste, raudteelaste, kaevurite ja autotööstuse töötajate pikaajalised massistreigid. Tohtu ulatuse võtavad streigilahingud Jaapanis.

Kasvab streikide arv Saksa Föderatiivses Vabariigis ja Belgias, Hollandis ja Kreekas. Ei ole praegu seesugust arenenud kapitalistlikku maad, kus ei oleks tõsiseid streigilahinguid, vaid kus valitseks ettevõtjate poolt niivõrd ihaldatud «klassirahu». Siinjuures on tähtis märkida, et ei kasva mitte ainult töötajate väljaastumiste arv, vaid laieneb ka nende rinne. Eriti iseloomulik on asjaolu, et aastast aastasse suureneb nende streikide arv, mis lõpevad töötajate võiduga.

Seni kõnelesime proletariaadi majanduslikust võitlusest. Ometi võtab käesoleval ajal peaaegu iga tööliste majandusalane väljaastumine paratamatult poliitilise iseloomu. Prantsuse kaevurid näiteks alustavad streiki, nõudes palga tõstmist, töötingimuste parandamist jne. Kellele need nõudmised esitatakse? Riigile, sest see on natsionaliseeritud söetööstuse omanik. Reas väljaastumistes nõuavad kaevurid, et viidaks läbi reformid riikliku söetööstuse juhtimise alal, revideeritaks hindade süsteemi jne. Niihästi ühel kui teisel juhul puudutavad streikijate nõudmised otse ja vahetult valitsuse tegevust, tema poliitikat. Tundes oma kasvanud jõudu, nõuab tööliklass võimukalt, et tema õigused viidaks vastavusse tema kui otsustava loova jõu tegeliku seisundiga tootmises.

Laialt levib monopolismivastase natsionaliseerimise loosung. Sageli põimub see nõudmistega, et tootmise juhtimine rajataks demokraatlikele alustele ja et seataks sisse tööliste kontroll ettevõtjate tegevuse üle.

Selle kõrval esitab proletariaat üha sagedamini ka puhtpoliitilisi nõudmisi. Need puudutavad esmajärjekorras demokraatia probleeme, demokraatlike vabaduste säili-

tamist ning kindlustamist. Praegu toimub kapitalimaades üle 60 protsendi kõigist streikidest poliitiliste loosungite all, seevastu kui 10 aastat tagasi ei olnud poliitilisi streike rohkem kui 40 protsenti streikide üldarvust.

Poliitiliste ja majanduslike nõudmiste põimumise tõttu avaldab töölisklassi streigivõitlus suurenevat mõju kõigile kapitalistliku ühiskonna elu külgedele. Ta ühineb töötajate ulatuslike demokraatlike liikumistega ja saab nende arenemist määravaks teguriks. Töölisklassi võitlus soodustab veelgi rahvahulkade aktiivseid väljaastumisi sõjaõhujajate vastu, rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise eest, rahu eest.

Mõistagi võitleb iga kapitalistliku maa proletariaat oma rahvusliku monopolistliku kapitali vastu. Oma olemuselt on see võitlus aga sügavalt internatsionaalne, kuna ta aitab edukamalt lahendada rahvusvahelise töölisliikumise üldisi ülesandeid.

3. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste rahvuslik vabadusliikumine

Nagu juba märgitud, iseloomustab kapitalismi üldkriisi kolmandat etappi hiiglasliku ulatusega rahvuslik vabadusvõitlus, mida peavad imperialismi poolt rõhutatud rahvad paljudes Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades. See võitlus on viinud imperialismi sajandite vältel kujunenud koloniaalsüsteemi hukkumisele.

Mida tähendab rahvuslik vabadusliikumine

Ekspluataatorlikule ühiskonnale, eriti kapitalismile pole omane mitte ainult sotsiaalne, vaid ka rahvuslik orjastamine. Ühed rahvused, või täpsemalt nende valitsevad klassid, rõhuvad ja ekspluateerivad teisi, nõrgemaid rahvusi. *Rahvuslik vabadusliikumine on liikumine, mille on esile kutsunud rahvuslik rõhumine ja mis seab oma eesmärgiks saavutada selle likvideerimine.*

Kõige halvem ning julmem rahvusliku rõhumise liik on koloniaalne rõhumine. Võõramaine vallutaja paneb orjas-

tatud maa üle maksma oma võimu ja valitseb seda maad spetsiaalse administratsiooni abil. Hakatakse riisuma orjastatud maa rikkusi ja tema rahvast halastamatult eksploateerima. Toome näiteks seda iseloomustava arvu. Üksnes ajavahemikul 1760—1850 pumpas Inglismaa Indiast tasuta välja kaugeltki mitte täielikel andmetel üle poole miljardi naelsterlingi. Suurelt osalt just nende rahade arvel oli mõeldav Inglise kapitalismi tõus.

Orjastatud rahvaste väarikus tallatakse jalgade alla ja nad kuulutatakse «mittetäisväärtuslikeks», «alamat liiki» rahvusteks.

Kolonisaatorid pidurdavad igati nende võimu all olevate maade majanduslikku arengut. Rahvusliku tööstuse tekkimine oleks ohtlik nende välismaiste monopolide kasumeile, kelle käes on vallutatud maade majandus ja turud. Pealegi kasvaksid siis sotsiaalsed jõud, nimelt tööliklass, samuti rahvuslik intelligents ja rahvuslik kodanlus, kes suudaksid heita väljakutse kolonisaatorite võimutsemisele.

Imperialism allutas üht või teist laadi koloniaalsele rõhumisele maakera elanikkonna tohutu enamiku. Ta lõi koloniaalsüsteemi, mis 1939. aastal haaras maid ligi poolteise miljardi elanikuga. Tänapäeval on seda raske ette kujutada, kuid alles veerand sajandit tagasi oli maailmas sotsialistlikke maid arvestamata ainult 11 Aafrika ja Aasia riiki (praegu on neid umbes 70). Seejuures sõltusid nad enamasti kõik imperialistidest. Sellises olukorras olid ka peaaegu kõik formaalselt iseseisvad Ladina-Ameerika maad.

Kõige suurem koloniaalriik oli Inglismaa. Briti impeerium laius viiel mandril. 1938. aastal moodustasid tema koloniaalvaldused üle 14 miljoni ruutkilomeetri ning tema asumaade ja sõltuvate riikide elanikkond 450 miljonit inimest. Seejuures ei ulatunud Inglismaa enese pindala isegi 250 000 ruutkilomeetrit, tema elanike arv aga oli vähem kui 40 miljonit. Peaaegu kaks kolmandikku maakera elanikkonnast, kümned ja kümned maad ei otsustanud mitte ise oma saatust, vaid seda tegid kolonisaatorid Londonis ja Pariisis, Brüsselis ja Roomas, Washingtonis ja Lissabonis.

Orjastatud rahvad ei leppinud kunagi oma olukorraga. Nad võitlesid mehiselt kolonisaatorite vastu. Asjatult ei kestnud niinimetatud India alistamine poolteist sajandit

ja Aafrika vallutamine peaaegu 100 aastat. Ent liiga eba- võrdsed olid jõud tol ajal. Maailmas valitses jagamatult kapitalism, sest veel ei olnud olemas sotsialistlikke riike; tohtu suur oli kolonisaatorite sõjaline üleolek. Ka rõh- tud rahvaste eneste väljaastumised jäid esialgu stiihiliseks ja hajutatuks. Koloniaalrežiim näis olevat vankumatu. Nii kestis see kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolüt- sioonini.

Kes võtavad osa rahvuslikust vabadusvõitlusest Kolonisaatorite ikke raskust saavad endal tunda — kuigi erineval määral — niihästi proletariaat kui ka talurahvas, rahvuslik kodanlus, linna väikekodanlus ja rahvus- lik intelligents, teiste sõnadega — kõik või peaaegu kõik orjastatud maade elanikkonna kihid. See asjaolu määrab ära nende positsiooni ning õhutab neid osa võtma rahvus- likust vabadusvõitlusest. Erandi moodustavad ainult feo- daalne suguharude ladvik, mõisnikud (neid kasutavad kolonisaatorid kui oma tuge) ja osa kohalikust kodanlu- sest, kes saab kasu välismaiste kompaniide teenindamisest. Nagu kogemused näitavad, haarab mõnikord siiski ka neid rühmi väiksemal või suuremal määral üldise patriootilise tõusu laine.

Proletariaat on kõige otsustavam ja järjekindlam kolo- niaalse rõhumise vastane, kõige püsivam rahvusliku vaba- nemise eest võitleja. Ta ei pea silmas mingeid omakasu- püüdlikke eesmärke, vaid väljendab kõige täielikumalt kogu orjastatud maa rahva elulisi huvisid. Töölisklass saab välismaiste kapitalistide poolt tunda julma eksplua- teerimist ja rassilist rõhumist. Koloniaalrežiimi juures näiteks makstakse aafriklasest töölise töö eest 20—25 korda vähem tasu kui eurooplase samasuguse töö eest.

Proletariaadi poliitiline kaal, tema võime mõjustada maa ühiskondlikku arengut on tunduvalt suurem kui ta erikaal elanikkonna hulgas. Peaaegu viiekümnel Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maal on töölisklassil juba oma kommunistlikud parteid, kes hoiavad kõrgel kolonia- lismi- ja imperialismivastase võitluse lippu.

Kõik see määrab ära töölisklassi eesrindliku osa rahvus- likus vabadusliikumises. Real juhtudel on proletariaat suutnud asuda vabadusvõitlust juhtima.

Loomulikult avaldab orjastatud maade koloniaalseisund ja sellest tingitud mahajäämus negatiivset mõju töölis- klassi formeerumisele. Üldiselt on töölisklass väikesearvu-

line. Paljudes maades, eriti Aafrika mandril, on töölisklass vaevalt alles tekkima hakanud. Üle 80 protsendi proletaarlastest tegeleb siin põllumajanduses. Aafrikas on 250-miljonilise elanikkonna juures vähem kui 4 miljonit tööstustöölist. Suur osa proletaarlast on laiali pillatud mööda väikeettevõtteid, mis sageli on käsitöönduslikku laadi ettevõtted. Paljudest töolistest ei saa kaadritöölisi. Töötanud mõned aastad linnas, lähevad nad tagasi maale põllutööd tegema.

Proletariaat on enam arenenud reas Aasia riikides ja Ladina-Ameerika maades. Siin on ta kujunenud juba kümneid aastaid ja paljudel juhtudel astub ta välja mõjuva ning organiseeritud üldrahvaliku jõuna.

Talurahvas on rahvusliku vabadusliikumise kõige arvukam põhijõud ja proletariaadi peamine liitlane. See on loomulik. Talurahvas moodustab üle kahe kolmandiku asumaade ja sõltuvate riikide elanikkonnast ning ta on võimeline tõsisteks revolutsioonilisteks väljaastumisteks. Talupoegadelt ja farmeritelt maa äravõtmine, koloniaalse administratsiooni väljapressimised ja omavoli, mõisnike ja liigkasuvõtjate võimutsemine külas — kõik see tõukab talupoegi vabadusliikumisest osa võtma.

Asumaade ja poolasumaade talurahval on oma nõrkused: poliitiline mahajäämus, peaaegu üldine kirjaoskamatuse, religioossed ja muud eelarvamused, hajutatuse ja kiltluse. Sellest hoolimata avaldab nimelt talupoegade positsioon otsustavat mõju rahvusliku vabadusvõitluse ulatusele. Kui talurahvas tõuseb võitlusele, muutub see võitlus oma olemuselt üldrahvalikuks. Talurahva ärkamine, tema massilised väljaastumised kolonisaatorite vastu on etendanud määratu suurt osa koloniaalrežiimide kukutamises. Sellest, kellega läheb kaasa talurahvas — kas töölisklassiga (seal aga, kus töölisklassi pole, revolutsioonilise intelligentsiga) või kodanlusega —, oleneb lõpuks asjaolu, kes rahvuslikku vabadusliikumist juhib ja järelikult määrab ära ka selle kulgemise ning hilisemad tulemused.

Töölisklass ja kodanlus suhtuvad talurahvasse erinevalt. Proletariaat taotleb liitu talurahvaga ja näeb temas oma seltsimeest — tööinimest, kes samuti kannatab julma eksploateerimise all. Rahvuslik kodanlus aga püüab talurahva üle maksma panna oma võimu ja ära kasutada talurahvast oma huvides.

Rahvuslik kodanlus püüab laiendada oma majanduslikku ja poliitilist mõju ning rohkem rikastuda; ta tahab enda kätte saada vastava maa turgu. Ent igal sammul kohatab ta takistusi, nimelt välismaiste monopolide hävitavat konkurentsi ja koloniaalse administratsiooni otsest vastutõotamist. Selle tõttu peab kodanlus rahulduma ainult kasumite raasukestega, samal ajal kui põhilised kasumid lähevad välismaiste kapitalistide taskusse. Marokos näiteks kuulus iseseisvuse väljakuulutamise eelõhtul kohalikele kodanlusele vähem kui 5 protsenti kapitalistlike suurettevõtete aktivatest.

Rahvuslik kodanlus näeb väljapääsu koloniaalrežiimi likvideerimises, vabanemises välismaisest sõltuvusest ja rahvusriigi loomises, mõistagi niisuguse rahvusriigi loomises, kes hakkab teenima kodanluse huve ja tagab võimaluse oma rahvast takistamatult eksploateerida. Peamiselt see asjaolu dikteeribki rahvusliku kodanluse osavõtu vabadusliikumisest. Kuid kodanlus püüab seda liikumist allutada oma kitsastele klassieesmärkidele. Samal ajal saab rahvuslik kodanlus aru, et tema kavatsused käivad otse vastu rahva soovidele. Seepärast tunneb ta hirmu rahvahulkade aktiivsuse ees. Sageli on see hirm tugevam kui vaenulikkus võõramaise orjastaja vastu. Selle tõttu on kodanluse poliitiline käitumine vastuoluline. Ta püüab kolonisaatoreid välja tõrjuda, kuid sageli pidurdab rahvusliku vabadusliikumise arengut, kuna ta kardab, et see võib tema kontrolli alt ära minna. Kodanlus saab aru kolonisaatorite väljatõrjumise vajadusest ning ta võitleb imperialistide ja nende sisemise toe — feodaalse suguharude reaktsiooni vastu, kuid samal ajal näeb ta nendes oma liitlasi rahvahulkade «liigse» aktiivsuse ja iseseisvuse vastu, rahva «ülemääraste» nõudmiste vastu ja laskub sageli kokkuleppele nende jõududega. Selline kahepalgelisus põhjustab rahvusliku kodanluse ebajärjekindlust, kõhklemisi ja argust imperialismi- ja kolonialismivastases võitluses.

Paljudes maades etendab aktiivset osa rahvuslikus vabadusliikumises *linna väikekodanlus*. See on küllalt arvukas asumaade ja poolasumaade elanikkonna kiht. Väikekodanlus on seotud eraomandusega ja selle tõttu kaldub ta tihtilugu kodanluse poole. Teisest küljest võtab ta tavaliselt ise vahetult osa tööprotsessist ja tema materiaalne olukord ei erine palju linnakehvistu olukorrast.

Kolonisaatorite ike, ekspuuteerimine ja välismaiste kompaniide, samuti kohalike jõukate vaheltkauplejate laostav konkurents tõukavad linna väikekodanlust võitlusele rahvusliku vabanemise eest.

Kuigi *rahvuslik intelligents* enamikus asumaades ja sõltuvates riikides on väikesearvuline, on tema patriootlikel ringkondadel silmapaistev koht vabadusvõitluses. Haritlastest patrioodid reageerivad kolonisaatorite rassistlikule tegevusele eriti teravalt. Intelligentsi, sealhulgas sõjaväelaste keskel on tulnud paljud juhtivad rahvusliku vabadusliikumise tegelased.

Niisugused on need sotsiaalsed jõud, kes võtavad osa rahvuslikust vabadusliikumisest. Reas orjastatud maades, kus proletariaat on juba kujunenud iseseisvaks klassijõuks, on ta võitluse juhtija. Paljudel juhtudel on võitluse juhtimise enda kätte haaranud rahvuslik kodanlus. Mõnedes maades aga, kus niihästi proletariaat kui ka kodanlus olid äärmiselt nõrgad, on võitluse etteotsa tõusnud niinimetatud revolutsiooniline demokraatia — revolutsioonilise intelligentsi esindajad.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon
Koloniaalsüsteemi avas võidukate rahvusliku vabastuse revolutsioonide ajastu. Ent kulus 20—30 aastat, enne kui laia rindena hakkas arenema pealetung koloniaalimpeeriumidele. Selle survele algas pärast Teist maailmasõda kiire koloniaalsüsteemi lagunemine.

Kaheteistkümnne sõjajärgse aasta jooksul heitis endalt ahelad peaaegu kogu orjastatud Aasia. Järgmisel kümnendil sai kolonialismivastase aktiivse võitluse areeniks Aafrika. Praegu on ennast koloniaalsest ja poolkoloniaalsest orjusest lahti rebinud üle poolteise miljardi inimese, s. t. 95 protsenti orjastatud maade elanikkonnast.

Üle kolme ja poole sajandi kujunes Briti impeerium, kuid kahekümnest aastast oli küllalt, et sellest impeeriumist jäid järele üksnes riismed. Praegu on Inglise võimu all ainult umbes 3 protsenti tema endiste valduste elanikkonnast ja 10 protsenti territooriumist. 1966. aasta jaanuariks oli Prantsusmaa kaotanud 98,8 protsenti oma impeeriumi pindalast ja 98 protsenti elanikkonnast; Hollandi vastavalt 98 protsenti ja 94,4 protsenti. Täielikult jäid oma koloniaalvaldustest ilma Belgia, Jaapan ja Itaalia.

Milles peituvad imperialismi koloniaalsüsteemi niivõrd kiire lagunemise põhjused? Neid põhjusi on mitu.

Esiteks on ennenägematult kasvanud sotsialismi võim- sus ja autoriteet, sotsialistliku maailmasüsteemi määratu suur revolutsioneeriv mõju. Sotsialistliku sõprusühenduse maad ei osuta rahvuslikule vabadusliikumisele mitte ainult tohutut otsest toetust, vaid ka oma olemasolu enesega aheldavad nad imperialismi peamisi jõudusid ja tema sõjamasinat.

Teiseks on imperialism kandnud tõsiseid materiaalseid ja ideelis-poliitilisi kaotusi. Teine maailmasõda lõppes imperialismi kõige agressiivsemate rühmade purustamisega ja enamiku võitnud kapitalistlike suurriikide tõsise nõrgenemisega. Järsult teravnes kapitalismi üldkriis, eel- kõige seoses sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimisega. Tõsiselt sai kannatada kodanliku ideoloogia prestiiž.

Kolmandaks võttis tohutu ulatuse imperialismi- ja kolo- nialismivastane liikumine, mis haaras kaasa orjastatud maade kõige laiemad elanikkonna kihid. Sõja-aastail rakendasid imperialistid asumaade materiaalsed ja inim- ressursid oma sõjaliste plaanide teenistusse ning intensii- vistasid nende ekspluateerimist. See pörkas vastu orjas- tatud rahvaste suurenevat vastupanu. Sõja ajal kasvas paljudes asumaades ja poolasumaades tunduvalt töölis- klass. Energiliselt tegutsesid kommunistlikud parteid, kes aktiveerisid rahvuslikke revolutsioonilisi organisatsioone.

Neljandaks tugevdasid kapitalistlike maade tööliklassi eesmised rühmad klassivõitlust imperialismi vastu tema keskustes. Nad astusid otsustavalt välja imperialistide koloniaalpoliitika vastu ning arendasid solidaarsust rah- vusliku vabaduse eest võitlejatega.

Viiendaks tihenesid sidemed rahvuslike vabadusliiku- miste vahel eri maades ning tugevnes imperialismi ja kolonialismi vastu võitlevate rahvaste solidaarsus.

Kuidas ka kodanlik propaganda on hoobelnud, nagu oleksid imperialistid «kinkinud» orjastatud rahvastele ise- seisvuse, on ajaloo faktid sellised, et rahvuslik iseseisvus kisti kolonisaatorite käest välja pikaajalise ja visa võitlu- sega, maailma kõigi progressiivsete inimeste võitlusega, eeskätt aga orjastatud rahvaste eneste võitlusega.

Kommunistlike ja töölispartei esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses öeldakse: «Koloniaalse orjuse süs- teemi kokkuvõtteks rahvusliku vabadusliikumise sur-

vel on oma ajalooliselt tähtsuselt teine nähtus pärast sotsialismi maailmasüsteemi tekkimist.» On tähtis silmas pidada, et see on kõigepealt sügav revolutsiooniline murrang poliitilise iseseisvuse saavutanud rahvaste eneste elus. Rahvad said tagasi õiguse määrata ise oma maa saatust. See andis nende loovatele jõududele võimsa tõuke. Vabanenud rahvaste ees avanesid avarad perspektiivid tõeliseks sotsiaalseks progressiks, kisendava majandusliku mahajäämuse likvideerimiseks, inimväärse elu tagamiseks ja rahvusliku kultuuri taassünniks ning edasiarendamiseks.

Endiste asumaade ja poolasumaade rahvad ühinevad maakeral uue elu loojate ridadega. On iseenesest mõistetav, kui tähtis on see ülemaailmse revolutsiooni edasisele arenemisele.

Koloniaalsüsteemi lagunemine avaldab tõsist positiivset mõju rahvusvahelistele suhetele. Koloniaalimpeeriumide lagunemise tagajärjel tekkinud rohkem kui 60 noort rahvusriiki moodustavad suure jõu rahvusvahelises elus. Enamik neist on imperialismivastasel positsioonil ja see aitab veelgi vähendada imperialismi mõju maailma poliitikas.

Rahvaste imperialismivastase võitluse ajaloolised võidud on vaieldamatud. Kuid kas see tähendab, et rahvusliku vabastuse revolutsioone enam ei toimu ja et kolonialismile on nüüdsest peale lõpp tehtud? Ei, asi ei ole nii lihtne.

Maailmas on veel olemas asumaid. Kolonisaatorite otsese võimu all vaevlevad endiselt Angoola, Mosambiigi, Lõuna-Rodeesia, «Portugali» Ginea ja mõned teised rahvad, kes peavad mehist võitlust oma vabanemise eest.

Edasi. Rea endiste asumaade ja poolasumaade iseseisvus on jäänud suures osas formaalseks. Tõsi küll, siin on välja kuulutatud sõltumatus, on kaotatud koloniaalrežiim ja likvideeritud koloniaalne administratsioon; on välja viidud — kuigi kaugeltki mitte kõikjal — välismaised väed ning riigitööri juurde on asunud sellesama päritolu ja nahavärviga inimesed, mis on põliselanikel. Ometi dikteerivad nendes maades poliitika suuna endiselt imperialistikud jõud. Ainult nüüd tegutsevad nad kulisside taga. Kuid nende maade rahvad jätkavad võitlust, mis paljudel juhtudel on relvastatud võitlus, et likvideerida neokolonisaatorite rõhumine ja kõrvaldada võimu juurest impe-

**Rahvusliku
vabanemise
uus etapp**

rialismisõbralikud marionetid. Kasvavad Kagu-Aasia maade patriootide löögid Ameerika kolonisaatorite ja nende kannupoiste pihta. Inglise imperialismi ja selle teenrite vastu võitleb Lõuna-Araabia rahvas. Raskustest hoolimata ei pane relvi maha Kongo patrioodid. Järjest ulatuslikumaks muutub partisanitegevus imperialismisõbralike diktatuuride vastu mõnedes Ladina-Améerika maades.

Ka nendes maades, kes on saavutanud poliitilise iseseisvuse tegelikult, mitte sõnades, — selliseid maid aga on enamik — pole rahvusliku vabastuse revolutsioon lahendanud kõiki oma ülesandeid, pole täielikult likvideerinud sõltuvust imperialismist. Poliitilise iseseisvuse kättevõtmine ei tähenda veel vabanemist rängast pärandist, mille on endist järele jätnud kolonisaatorid.

Imperialistide propaganda lemmikmotiiviks on targutused imperialistide kui tsiviliseerijate osast asumaades. Nende targutuste järgi nagu oleksid kolonisaatorid teinud orjastatud rahvastele suure heateo. Ent pruugib ainult pöörduda faktide poole ja sellest sõnadetegemisest ei jää enam jälgegi järele. Faktid kinnitavad, et kõiki endisi asumaid ja poolasumaid iseloomustab tihtilugu väga sügav sotsiaalne ja majanduslik mahajäämus. Hariduse andmine Inglise asumaa Kullaranniku (nüüdse Gaana) põliselanikele on koloniaalvõimude eneste tunnistuse järgi arenenud niisuguses tempos, et kirjaoskamatusse täielikuks likvideerimiseks läheks tarvis kolm ja pool tuhat aastat. Kongos ei olnud pärast Belgia kolonisaatorite 60-aastast võimutsemist ühtegi arsti, advokaati, inseneri ega veterinaararsti kohalike elanike hulgast.

Endistes asumaades ja poolasumaades elab üle kahe kolmandiku mittesotsialistliku maailma elanikkonnast, kuid nende kohta tuleb ainult 5 protsenti terasetoodangust, 6 protsenti malmi toodangust, vähem kui 8 protsenti elektrienergia ning 10 protsenti jalatsite ja tekstiilitoodangust. Isegi põllumajandussaadusi toodetakse neis agraarmaades iga elaniku kohta mitu korda vähem kui industriaalriikides.

Orjastatud maade majanduse kohandasid imperialistid oma riikide vajaduste järgi. Need maad pidid andma metropolidele tööstuslikku ja põllumajanduslikku toorainet: naftat, rauamaaki, teemante, kulda, värviliste metallide maake, puuvilla, maapähklit, kakaoube, kohvi,

banaane ja apelsine. Sundspetsialiseerumise tagajärjeks oli üldiselt kõige ebardlikum olukord: iga maa oli vaid ühe-kahe produktiliigi hankija. Nii moodustas 1961. aastal 70 protsenti Boliivia ekspordist tina, 87,9 protsenti Libeeria ekspordist kautšuk ja rauamaak, 88 protsenti Gambia ekspordist maapähkel ja 67,3 protsenti Birma ekspordist riis.

Samal ajal veeti kõik või peaaegu kõik vajalikud, sealhulgas ka kõige lihtsamad tööstustooted sisse imperialistlikest riikidest.

Ent ka see pole veel kõik. Pärast seda, kui endised kolooniad on kätte võitnud poliitilise sõltumatuse, säilitavad imperialistid oma valitsevaid positsioone nende maade majanduses ja püüavad neid positsioone laiendada. Imperialistide käes on sageli otsustavad ja kõige tulutoovamad majandusharud: mäetööstuse, töötlemistööstuse ja kommunaallettevõtted, kindlustuskompaniid jne. Aastail 1950—1961 veeti majanduslikult nõrgalt arenenud maadest ainult kasumite ja protsentide näol välja üle 20 miljardi dollari.

Seega ei tähenda poliitilise sõltumatuse kättevõitmine kogu tema tohutu tähtsuse juures veel rahvusliku vabastuse revolutsiooni lõpulejõudmist. See revolutsioon astub uude etappi. Tema peamine eesmärk on *majanduslik vabanemine* imperialismist.

Kapitalismile või sotsialismile? Mida tähendab vabaneda imperialismist majanduslikult? See tähendab kõigepealt välja kiskuda imperialismi mõju majanduslikud juured, kätte võita majanduslik sõltumatus ja luua rahvuslik majandus. Edasi tähendab see luua eeldused selleks, et likvideerida vabanenud maade majanduse mahajäämus ja ühekülgne agraarseks toorainebaasiks spetsialiseerumine ning alustada tootlike jõudude tõsist arendamist. Lõpuks tähendab see luua omaenese rahvuslik kaader, kes oleks võimeline juhtima kõiki poliitilise, majandusliku ja vaimse elu alasid ning vastutama nende eest.

Et neid eesmärke saavutada, on vaja välismaistelt monopolidelt ära võtta juhtivad positsioonid majanduses ning koondada need riikliku sektori kätte, sest ainult riiklik sektor suudab monopolidele kindlalt vastu seista ja olla rahvusliku majanduse loomise efektiivseks vahendiks; on vaja lahendada agraarküsimus talurahva huvi-

des; vabastada ühiskondlik elu feodaalsete ja feodalismieelsete suhete kammitsaist; asuda rahvusliku tööstuse arendamisele; luua rahvahariduse süsteem, mis avab hulkadele tee õppimisele ja kultuurile; rakendada abinõud ühiskondliku elu demokratiseerimiseks ja rahva elatus taseme tõstmiseks; asuda rahvusvahelistes asjades kindlale imperialismivastasele seisukohale, et tagada soodsaid välispoliitilisi tingimusi iseseisvaks progressiivseks arenguks.

Kogu nende põhjalike ühiskondlike ja majanduslike ümberkujunduste summa moodustabki revolutsiooni *üld-demokraatliku programmi* revolutsiooni uuel arenemisetapil.

Tekib siiski küsimus, kuidas neid probleeme lahendada ja missugust teed valida: kas jääda kapitalismi juurde või heita ta kõrvale? Enne Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, kui kapitalism sammus tõusuteed ja valitses maailmas jagamatult, ei tekkinud ega saanudki niisugust küsimust tekkida. Nendele maadele, kes olid saavutanud rahvusliku iseseisvuse ja saanud võimaluse ise oma saatust määrata, oli tollal avatud ainult üks tee — kapitalistlik tee. Tänapäeval on võimalik ka teine arenemisliin — sotsialismi suunas. Rahvusliku vabastuse revolutsiooni uuel etapil selgubki, missugune nendest kahest tendentsist saavutab ülekaalu.

Nagu näitavad kogemused, ohustab kapitalistlik arenemistee endiste asumaade ja poolasumaade majandusliku vabanemise perspektiive, takistab ülesaamist nende maade ühiskondlikust ja majanduslikust mahajäämusest ning tekitab veel sügavamaid ja teravamaid vastuolusid. Selle tee valinud maades on imperialistlikel monopolidel nende endised või isegi tugevamad positsioonid ja üha laiem on nende koostöö rahvusliku kodanlusega. Kuigi feodaalsed ja feodalismieelsed suhted on piiratud, püsib nende jõud ühel või teisel määral. Talurahvas lülitatakse uude sõltuvussüsteemi — nüüd juba sõltuvusse kasvavast külakodanlusest, kulaklusest. Saavutatakse mõningat edu tööstuse arendamisel. Kuid valitsev kodanlus ei suuda tagada tõsist majanduslikku tõusu ega asuda laiahaardeliselt rahvusliku majanduse loomisele. Tähtis on siinjuures märkida, et nendes maades, kus on juurdunud kapitalism, on niigi madal majandusliku arengu tempo viimastel aastatel veelgi langenud. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni and-

mete põhjal läheb näiteks Indiale tema praeguse arengu- tempo juures tarvis umbes 140 aastat, et jõuda Jaapani tänapäevasele tasemele.

Milles on siin asi? Asi on eelkõige selles, et kapitalismi areng noortes rahvusriikides suurendab sõltuvust maailma kapitalistlikust majandusest, kus vabanenud maad on käsualuse olukorras. Niihästi selles majanduses endas kujunenud suhted — seal valitseb tugev nõrga üle — kui ka kapitalistlike monopolide aktiivne tegevus süvendavad vabanenud maade sõltuvusolukorda veelgi. Seejuures on nendes riikides praktiliselt suletud tähtsad teed, mida kapitalism omaenese tõusuks kasutas, nimelt sõjad, mak- sud võidetud maadelt ja eriti koloniaalne riisumine.

Edasi. Vabanenud maade peamine sotsiaalne jõud, kes on huvitatud kapitalistlikust arenemisest, on rahvuslik kodanlus. Kuid see on veel äärmiselt nõrk. Pealegi on rahvuslik kodanlus oma kahepalgelisuse tõttu kõikuv ning ebajärjekindel ja eelistab sageli imperialistlike monopoli- dega ja feodaalsete ringkondadega koos töötada, mitte aga nende vastu välja astuda.

Tuleb silmas pidada ka asjaolu, et vabastada endisi asumaid ja poolasumaid sügava mahajäämuse ja viletsuse pihtide vahelt on väga raske ülesanne. Et seda ülesannet lahendada, on tarvis rahvahulkade tugevat toetust, nende entusiasm ja vabatahtlikku valmisolekut anda kõik jõud selle ürituse heaks.

Iseenesestki mõista hülgevad kõik progressiivsed, revo- lutsioonilised patriootlikud jõud kapitalistliku tee ja astu- vad välja rahvusliku vabastuse revolutsiooni lõpuleviimise eest, sotsialismile viiva arengu eest. Nende seisukoht leiab rahvahulkades üha suuremat toetust.

Olenevalt ühiskondlike suhete iseloomust ja konkreet- setest tingimustest ühtedes või teistes endistes asumaades või poolasumaades võivad sotsialismile ülemineku teed olla mitmesugused. Tänapäeva tingimustes on paljudel või koguni enamikul vabanenud maadel võimalik valida mittekapitalistlik arenemistee.

K. Marx, F. Engels ja V. I. Lenin märkisid, et kapita- lismilt sotsialismile üleminekul ülemaailmses mastaabis ei pea mahajäänud maad kohustuslikult läbi tegema kapi- talistlikku arenemisstaadiumi. Kui neid toetavad võitnud proletariaadi riigid, võivad nad sotsialismile üle minna kapitalismi *vahele jättes*.

Muidugi on selline tee sotsialismile suuresti omapärane. Tarvitseb ainult ütelda, et sellel teel likvideeritakse feodaalsete ja teiste kapitalismieelsete ekspluateerimisvormide jäljed; luuakse tõeliselt rahvuslik majandus ja tänapäeva tootlikud jõud tööstuses ning põllumajanduses; kujuneb rahvus; formeerub tööliklass ja kasvab tema tähtsus ühiskondlikus elus; tugevnevad teadusliku sotsialismi positsioonid; kasvatatakse rahvusliku intelligentsi kaader. Teiste sõnadega — tehakse ära ka see ajalooline töö, mis praegustes imperialistlikes riikides tehti kapitalismi perioodil. Kõik see valmistab ette ülemineku järgmisele, veel kõrgemale arenemisetapile, kus lahendatakse peamiselt sotsialismi ülesandeid. Mõistagi on mittekapitalistlikule teele üleminekuks vaja võimu, mis väljendab töötajate huvisid ja muudab ühiskondlikud suhted nendele huvidele vastavaks. Mittekapitalistliku arengu käigus muutub ka see võim ise: kõrvalekaldumatult kasvab temas kujuneva tööliklassi mõju.

Mittekapitalistlikku teed mööda läksid sotsialismile Nõukogude Kesk-Aasia ja Mongoolia Rahvavabariik. Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimine ja imperialismi nõrgenemine loovad eriti soodsad rahvusvahelised tingimused endiste asumaade ja poolasumaade mittekapitalistlikuks arenemiseks.

Nagu märgiti NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII kongressile, oli viimaste aastate tähtsaks sündmuseks mitme vabanenud maa asumine progressiivse sotsiaalse arengu teele. Seega leidis praktikas kinnitust kommunistlike ja töölisparteide esindajate Moskva 1960. aasta nõupidamise seisukoht: rahvahulga «veenduvad, et põlise mahajäämuse likvideerimise ja nende elutingimuste parandamise parimaks teeks on mittekapitalistliku arenemise tee». Araabia Ühinenud Vabariigis, Malis, Gineas, Kongos (Brazzaville'is) ja teistes maades, kes on valinud mittekapitalistliku arenemise tee, on toimunud tõsised sotsiaalsed ja majanduslikud ümberkujundused.

Araabia Ühinenud Vabariigis näiteks on täielikult nationaliseeritud välismaiste monopolide omand; riigi käes on 75 protsenti maa tööstusest.

Paljudes vabanenud maades viiakse läbi agraarreformid, asutatakse riiklikke ja kooperatiivmajandeid, seatakse sisse progressiivne ühiskondlik ja tööseadusandlus,

suurendatakse eeldusi töörahva poliitilise mõju tõhustamiseks.

Maad, kes on võtnud kursi sotsialismile, teostavad aktiivset imperialismivastast välispoliitikat ja toetavad rõhutatud rahvaste vabadusliikumist; nad on sõbralikes suhetes sotsialistlike riikidega ja toetuvad viimastele oma võitluses iseseisva ja progressiivse arengu eest. Revolutsioonilis-demokraatlikud parteid arendavad sidemeid Nõukogude Liidu Kommunistliku Parteiga ja teiste marksistlik-leninlike parteidega.

On täiesti mõistetav, et endiste asumaade ja poolasumaade mittekapitalistlik arenemine on keerukas ja raske protsess. Revolutsioonilise võimu ja progressiivsete jõudude ees ei seisa ainult vajadus põhjalikult muuta olemasolevaid omandussuhteid ja ühiskonna vaimset elu. Neil tuleb ära teha ka tohutu töö tootlike jõudude loomisel ja arendamisel ning püüda ühtaegu parandada töötajate olukorda. Nende ülesannete lahendamisel põrkavad noored riigid tõsiste majanduslike raskuste vastu.

Nagu iga revolutsiooniga, nii kaasneb ka mittekapitalistliku arenemisprotsessiga terav klassivõitlus. Imperialism ja kohalik reaktsioon ei loobu mõttest need maad kapitalismi teele tagasi pöörata; nad püüavad kompromiteerida riigi kapitalismivastaseid abinõusid ja tõestada, et riigi vahelesegamine majandusellu «ei olewat efektiivne». Vaenulikud jõud tekitavad majanduslikke raskusi ja püüavad sellega esile kutsuda rahvahulkade rahulolematust. Võitluses revolutsioonilise võimu vastu kasutab reaktsioon ulatuslikult töötajate õige laiade kihtide praegu veel madalat poliitilise teadlikkuse taset, suguharuvaenu ning religioosseid ja natsionalistlikke eelarvamusi. Lõpuks on reaktsioonilised ringkonnad valmis ka relvi haarama. Seejuures loodavad nad sageli imperialismisõbralikele elementidele armees, kuna armeed kui kõige organiseeritum jõud etendavad vabanenud maades tähtsat osa.

Sellest hoolimata näitavad kogemused, et kui rasked sotsiaalse progressi ülesanded vabanenud maades ka ei oleks, võib neid edukalt lahendada, kui nende teostamisele mobiliseeritakse rahvahulgad ning kui demokraatlikud ja revolutsioonilised jõud on ühtsed. Suur tähtsus on seejuures kommunistidel, kes seisavad kõikide sotsialismi pooldajate eesotsas.

Nagu rõhutati NLKP Keskkomitee aruandes partei

XXIII kongressile, on kommunistid «ennastsalgavad võitlejad imperialismi vastu ja rahva huvide eest. Kus seda unustatakse ja kommuniste isegi taga kiusatakse, seal tekitatakse kahtlemata kahju rahvusliku sõltumatus ja vabaduse kindlustamisele». Kommunistid on relvastatud marksistlik-leninliku ideoloogiaga ja näevad hästi vabadusliikumise arenemisteid.

Imperialism jääb peamiseks vaenlaseks Nagu varemgi avaldab imperialism rahvuslikule vabadusliikumisele ägedat vastupanu. Imperialism jääb Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste peamiseks vaenlaseks. Võim sadade miljonite inimeste üle, tohutute rikkuste üle, laialdaste sõjalis-strateegiliste platsdarmide üle — see kõik libiseb ära imperialistide käest, ja nad ei taha sellega leppida.

Imperialistid klammerduvad igati oma allesjäänud kolooniate külge. Nad püüavad kinni hoida oma säilinud positsioonidest, kuid vähimagi võimaluse korral lähevad üle vasturünnakutele ja kipuvad kallale rahvaste juba saavutatud võitudele. Imperialistid ei taha arvestada nende maade poliitilist iseseisvust, kus koloniaalrežiim on likvideeritud. Nad püüavad seda iseseisvust muuta mingiks fassaadiks, mille varjus võiksid kolonisaatorid edasi peremehetseda. Selle eesmärgi saavutamiseks käsutatakse kõiki kolonialismi tavalisi vahendeid, nagu seda on oma käsilaste võimuleupitamine ja mittevõrdõiguslike lepingute pealesurumine, sõjaline okupatsioon ja riigipöörded, äraostmine, väljapressimine ja petmine, progressiivsete liidrite tapmine, suguharuvaenu, rahvustevaheliste lahkemiste ja usutülide õhutamine.

Kolonisaatorid ei peatu ka relvastatud agressiooni ees. Ameerika imperialism peab kuritegelikku sõda Indo-Hiinas. Inglise relvastatud jõud peavad röövsõda Lõuna-Araabia rahva vastu.

Kui imperialistid ainult saaksid, orjastaksid nad tule ja mõõgaga tingimata kõik Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika võitlevad rahvad. Kuid asi on selles, et kaasaegse rahvusvahelise olukorra juures ei ole võimalik välja minna üksnes või peamiselt sellele, et otseselt sõjaga rahvaste vabadus maha suruda.

Imperialistid otsivad uusi teid ja vahendeid; nad on sunnitud manööverdama ning tegema järeleandmisi. Neid tõukab sellele ka teine asjaolu. Kahe maailmasüsteemi

olemasolu ja nende võitluse tingimustes on imperialismi üheks peamiseks ülesandeks säilitada maailma kapitalismi orbiidis endised asumaad ja poolasumaad. Seepärast ei pea imperialistlikud riigid nüüd vabanenud maadega suhtlemisel silmas mitte ainult otsest majanduslikku ja poliitilist kasu, vaid ka oma ülemaailmse strateegia huvisid, püüet takistada nende maade üleminekut sotsiaalse progressi teele. Nende mitmekesiste uute meetodite süsteemi, mida imperialism on rakendanud vabanenud maade alluvusolukorras hoidmiseks, nimetatakse neokolonialismiks.

Tänapäeva kolonialismi peamiseks kantsiks on Ameerika Ühendriikide imperialism. Nimelt Ameerika imperialistid teostavad neokolonialismi poliitikat kogu endise koloniaal- ja poolkoloniaalmaailma ulatuses. Kõikjal, kus kolonisäätorid püüavad rahvuslikku vabadusliikumist maha suruda ja takistada vabanenud maade iseseisvat arenemist, on näha Ameerika Ühendriikide imperialismi kätt. Nimelt Ameerika imperialismil lasub vastutus veriste sõdade eest, mis käivad tänapäeval Indo-Hiinas, Angoolas ja teistel territooriumidel. Nimelt Ameerika imperialism oli Kongo ja Dominikaani Vabariigi rahvaste vabaduse lämmataja. Kõige laialdasem sõjaliste baaside — kolonialismi eelpostide võrk Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades on Ameerika baaside võrk. Kõige suuremad välismaised väekoondised võõrastel territooriumidel on Ameerika väed. Ameerika Ühendriikide sõjalaevad hoiavad oma kahurisihiku all noori suveräänseid riike. Ei keegi muu kui Ameerika militaristlik kildkond lõi spetsiaalsed väeosad karistusoperatsioonideks rahvaste vastu, kes on tõusnud võitlusele oma vabanemise eest.

Ameerika imperialistide armastatuim viis on teostada koloniaalpoliitikat, kuid varjata seda demokraatlike fraasidega ja võtta sealjuures antikolonialismi eest võitlejate poos.

Ameerika propaganda väidab, nagu ei oleks Ameerika Ühendriigid koloniaalriik. Tegelikult on ta ainuke riik, kes koloniaalimpeeriumide lagunemisel anastas võõrad maad ja surus nende rahvastele peale oma võimu. Ilma Ameerika Ühendriikide toetuseta oleksid ammu kokku varisenud viimased koloniaalrežiimid Aafrikas ja teistes maa-keras piirkondades. Orjanduslikus sõltuvuses Ameerika imperialismist on paljud formaalselt suveräänsed Ladina-Ameerika riigid. Ühendriikide Esindajatekoda oma spet-

siaalses resolutsioonis otse deklareeris Ameerika Ühendriikide «õigust» relvastatud vahelesegamisele läänepoolkera maade siseasjadesse.

Neokolonialismi poliitikat teostavad ka Inglismaa, Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Jaapan ja teised imperialistlikud riigid.

Ustavad sõbrad ja liitlased

Tänapäeva rahvuslikul vabadusliikumisel ei tule imperialismi vastu võidelda üksinda. Teda toetab sotsialistlik maailmasüsteem ja selles on tema suur eelis. Maailma sotsialismi toetus — see on põhilisi allikaid, kust pärineb rahvusliku vabadusliikumise järsult kasvanud jõud ning tema võime imperialismile edukalt vastu panna. Ilma selle toetuseta ei oleks Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvastel olnud võimalik koloniaalsüsteemi purustada. Ilma selle toetuseta poleks neile avanenud reaalne võimalus vabandada imperialismist majanduslikult ja ise valida endale edasise arengu tee. Mõistagi on rahvusliku vabadusliikumise toetamine sotsialistlike riikide poolt seda efektiivsem, mida tihedam ja kooskõlastatum on nende tegevus.

Millest on tingitud, et Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid on Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste ustavad sõbrad ja liitlased? Seda tingivad sotsialistliku ideoloogia põhimõtted, meie ühiskonnakorra sotsialistlik iseloom ja sellest kõigest tulenevad imperialismivastased huvid. Kogu Nõukogude riigi elu, tema sise- ja välispoliitika rajaneb sotsialistlikel alustel. Sotsialistlik ideoloogia on leppimatult vaenulik igasugusele klassi- ja rahvuslikule rõhumisele.

Missugusel teel toetavad sotsialistlikud riigid rahvuslikku vabadusliikumist?

Esiteks annavad sotsialistlikud riigid igakülgset reaalselt abi nende maade rahvastele, kes pole veel saavutanud poliitilist vabanemist ja võitlevad koloniaalrežiimi vastu, imperialistide poolt pealesurutud marionetliku diktatuuri vastu.

Teiseks toetavad sotsialistlikud maad noori rahvusriike kõikidel aladel, niihästi poliitilisel, sõjalisel, majanduslikul kui ka ideoloogilisel alal.

Poliitilisel alal on sotsialistlike riikide ja vabanenud maade koostöö suunatud imperialismi katsete vastu ära võtta nendelt maadelt võimalus ise, ilma võõramaise vahelesegamiseta määrata oma arenemisteed. Sotsialismi-

maad toetavad aktiivselt noorte rahvusriikide võitlust nende poliitilise iseseisvuse kindlustamise eest. Koos nende riikidega astuvad sotsialismimaad välja kõigi mittevõrdõiguslike suhete vastu maailma poliitikas, imperialistide kõigi diktaadikatsete vastu.

Sõjalisel alal aitavad sotsialistlikud maad noortel rahvusriikidel tugevdada oma kaitsevõimet ning luua rahvuslikud relvastatud jõud kättevõidetud iseseisvuse kaitsmiseks ja rahvuslike huvide tagamiseks.

Majanduslikul alal toetavad sotsialistlikud riigid igati endiste asumaade ja poolasumaade võitlust, et likvideerida nende sõltuvus imperialismist. Nad annavad neile maadele otsest majanduslikku ja tehnilist abi. Sotsialistlikud riigid aitavad ette valmistada inseneride, tehnikute ja kvalifitseeritud tööliste rahvuslikku kaadrit, aitavad arendada teadust, kultuuri ja tervishoidu. Nõukogude Liidu kaasabil on arenevates maades ehitatud või ehitamisel üle saja õppe- ja meditsiini-asutuse (instituudid, tehnikumid, keskkoolid, õppekeskused); ligi 40 asutust juba töötavad.

Majanduslik koostöö sotsialistlike riikidega avaldab väga suurt mõju arenevate maade suhetele imperialistlike riikidega: kapitalistlikud riigid on sageli sunnitud tegema tõsisid järeleandmisi. Tänapäeva tingimustes etendab seesugune sotsialismimaade kaudne abi küllalt tähtsat osa.

Ideoloogilisel alal aitavad sotsialistlikud riigid patriootlikel jõududel võidelda imperialistide poolt läbiviidava vabanenud maade «vaimse vallutamise» kampaania vastu. Sotsialistlike riikide kaasabi kaadri ettevalmistamisel ja hariduse edendamisel aitab edukamalt teostada kultuuri-revolutsiooni nendes maades.

Meie suhted noorte rahvusriikidega on rajatud täielikule võrdõiguslikkusele ja vastastikusele austamisele. Meile on täiesti võõrad igasugused katsed ette kirjutada oma tahet, peale suruda oma ideoloogiat või oma ühiskonnakorda. Eriti tihedad ja sõbralikud sidemed on loodud sotsialistlike riikide ja nende maade vahel, kes on läinud põhjalike ühiskondlike ja majanduslike ümberkujunduste rada ja valinud endale mittekapitalistliku arenemistee.

Mõistagi osutab rahvuslik vabadusliikumine omakorda tõsist toetust Nõukogude Liidule ja kogu ülemaailmsele sotsialismile. Ta õõnestab imperialismi majanduslikke, poliitilisi ja ideelisi positsioone ulatuslikes maakera piirkondades. NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII

kongressile rõhutati: «Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei näeb oma internatsionaalset kohust selles, et ka edaspidi teha kõik võitluse toetuseks, mida rahvad peavad koloniaalsest ja neokoloniaalsest rõhumisest lõpliku vabanemise eest.»

4. Kommunism — meie ajastu lipp

Kõigest pool sajandit on möödunud 1917. aasta oktoobri mälestusväärsetest päevadest. Ent kui palju on muutunud selle aja jooksul! Vaatleme vana maailmakaarti. Tohutud territooriumid on värvitud imperia-

listlike riikide värvi. Aasia ja Aafrika — need on Londoni ja Pariisi, Berliini ja Brüsseli imperialistide koloniaalreservuaarid... Nüüd aga heidame pilgu praegusele kaardile. Veerandi maismaast võtavad enda alla sotsialistliku süsteemi riigid. Neid on niihästi Euroopas kui ka Aasias ja Ameerikas. Koloniaal territooriumid tänapäeval on nagu väikesed saarekesed, mis kaovad peamiselt viimasel aastakümnel sündinud sõltumatute, iseseisvate riikide ookeani...

Kindel tee on sotsialismi tee Maailm on muutunud ja muutub ka edaspidi. Ta liigub kindlalt sotsialismi poole. See suur liikumine on ühiskonna arenemise seaduspärasus.

Põhjalikud muutused tänapäeva ühiskonnas on ühiskonna objektiivsete arenemise seaduste toimimise tulemus. Kuid need seadused ei toimi automaatselt. Nad tulevad ilmsiks inimeste, rahvahulkade aktiivse teadliku tegevuse käigus.

Meie ajastu silmapaistev iseärasus seisabki selles, et rahvahulgad on praegu pidevas liikumises ning võtavad aktiivselt osa võitlusest uue elu eest. Alles pool sajandit tagasi oli maailmas piirkondi, mis poliitiliselt näisid uinuvat. Isegi 20 aastat tagasi eksisteerisid riigid, kelle kohta kapitalistid rääkisid, et need on nende kindlad kantsid ja et neis riikides ei ole ega saagi olla mingeid revolutsioone.

Praegu ei ole ühtegi kontinenti, mitte ühtegi maad, kus ei käiks rahvahulkade revolutsiooniline võitlus ühes või teises vormis. Sotsialismi loosungid levivad üha laiemalt. Sotsialism on tõepoolest saanud sajandi ideeks, ja isegi tema kõige suuremad verivaenlased, kes püüavad maskeerida oma reaktsioonilisi plaane ja varjata neid rahvaste eest, kuulutavad ennast sageli sotsialismi pooldajateks.

Kuid mitte kõikjal ja alati ei kulge võitlus sotsialismi lipu all. Sellest võitlusest võtavad ju osa kõige erinevamad ühiskondlikud jõud, kellest igaüks peab silmas oma eesmärgi ja kellest igaühel on oma ettekujutus progressi ideaalidest. Kuid asi on selles, et objektiivselt annavad kõik need jõud kapitalile hoope. Missugust elu külge ka ei vaataks, igal pool on kapitalism saanud piduriks, peamiseks takistuseks progressi teel. Kõik meie sajandi ühiskondlikud liikumised, mille eesmärgiks on kaitsta vabadust, demokraatiat kõigis selle vormides ja isikuõigusi, aitavad lõppeks kaasa võitlusele meie planeedi revolutsioonilise ümberkujundamise eest.

«Sotsialistlikud revolutsioonid, imperialismivastased rahvusliku vabastuse revolutsioonid, demokraatlikud rahvarevolutsioonid, laialdased talurahvaliidumised, rahvahulkade võitlus fašistlike ja teiste türanniarežiimide kukutamise eest, ülddemokraatlikud liikumised rahvusliku rõhumise vastu — kõik see liitub ühtseks ülemaailmseks revolutsiooniliseks protsessiks, mis õõnestab ja purustab kapitalismi,» öeldakse Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis.

Ülemaailmne kommunistlik liikumine Kaasaja revolutsiooniliste jõudude juhtivaks lüliks, revolutsioonilise võitluse avangardiks on ülemaailmne kommunistlik liikumine. Ta väljendab kõige eesrindlikumaid vaateid ning suunab võitlust inimkonna põlise unistuse — kommunismi saavutamiseks.

Ülemaailmne kommunistlik liikumine on võrdlemisi noor. Ta on kestnud kõigest veidi üle saja aasta. Kuid selle sajandi jooksul on ta läbi käinud määratu suure ajaloolise tee ja saavutanud silmapaistvat edu. Nagu Gorki kangelane Danko, kes oma südametulega näitas inimestele teed valguse poole, nii näitavad ka kommunistid kogu inimkonnale teed kapitalismist vabanemiseks ja uue ühiskonna ehitamiseks.

Mitte ühegi teise poliitilise voolu ees ei ole kunagi olnud niisuguseid keerukaid ja uusi probleeme, nagu seda on kommunismil. Kommunistid asuvad pidevalt vaenlase tule all. Alati ei lähe kommunistidel korda otsekohe üle saada kõigist ajaloo tekitatud raskustest. Ent määravaks momendiks kommunistliku liikumise arengus on asjaolu, et ta läbi kõikide takistuste läheb kindlalt edasi.

Marksism-leninism on kommunistliku liikumise jõu ja elulisuse tähtsaim allikas, Marksistlik-leninliku õpetuse sajandipikkune ajalugu on veenvalt näidanud, et see on osutunud ainukeseks õpetuseks, mis suudab õigesti ära määrata ühiskonna arenemise peateed ja liikumapanevad jõud. Arengu üldiste seaduspärasuste teoreetilise analüüsi põhjal orienteerivad kommunistid töölisklassi kõikides konkreetsetes tingimustes ja leiavad isegi kõige raskemas olukorras õige vastuse elu poolt ülesseatud küsimustele. Kommunistlikud parteid on ainuke jõud maailmas, kellel on teaduslikult põhjendatud strateegia ja taktika võitluseks revolutsiooni eest, ühiskondliku progressi võidu eest. Selle strateegia ja taktika jõud seisab selles, et ta võimaldab töötajatel pidada efektiivset võitlust igasugustes tingimustes ning arvestada kõiki muutusi konkreetsetes ajaloolises olukorras.

On veel üks väga tähtis kommunismi jõu allikas — see on proletaarne internatsionalism. Oma olemuselt on ta eri maade tööliste põhiliste huvide ühtsuse kõrgemaks väljenduseks ning kommunistide rahvusvahelise poliitika loomulikuks aluseks.

Aastakümneid on kodanlus võitluses töölisklassi vastu kasutanud kodanliku natsionalismi mürgist relva. Just natsionalismi abil püüdis ta isoleerida töölisliikumise üksikuid rühmi ja õonestada proletariaadi ridade internatsionaalset ühtsust. Kodanlik natsionalism on olnud ja jääb kapitali põhiliseks ideoloogiliseks relvaks imperialistlike sõdade ettevalmistamisel. Sellele mürgisele relvale seavad töölisklass ja kommunistid vastu proletaarse internatsionalismi.

Tänapäeval kätkeb proletaarne internatsionalism endas kõigi revolutsiooniliste rühmade solidaarsust ühises võitluses imperialismi ja reaktsiooni vastu, demokraatia, rahvusliku sõltumatus ja sotsialismi eest. Proletaarne internatsionalism näeb ette, et revolutsioonilise töölisliikumise

iga rahvuslik rühm teeb kõik, mis võimalik, et toetada revolutsiooni arenemist teistes maades. Proletaarne internatsionalism on see baas, millel areneb sotsialistlike maade vennalik vastastikune abistamine, maailma sotsialismi abi rahvuslikule vabadusliikumisele ja proletariaadi revolutsioonilise armee kõikide rühmade igakülgne üksteise toetamine. Proletaarse internatsionalismi lahutamatuks koostisosaks on rahu kaitsmine ja võitlus maailmasõja ohu vastu. Tänapäeval on proletaarse internatsionalismi kõige tähtsamaks nõudeks kaitsta marksistlik-leninlikku ideoloogiat kui kommunistliku liikumise internatsionaalset ideoloogiat ning võidelda kõigi revolutsiooniliste jõudude ühtsuse eest, kommunistliku liikumise monoliitsuse tugevdamise eest marksismi-leninismi printsiipidel.

Tänapäeva kõige mõjuvõimsam jõud Kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta Moskva nõupidamisel vastuvõetud avalduses märgitakse, et ülemaailmne kommunistlik liikumine on tänapäeva kõige mõjuvõimsam poliitiline jõud. Meie ideelised vastased Läänes püüavad sageli seda seisukohta ümber lükata ja näidata seda eksliku seisukohana. Nad vihjavad seejuures mõningatele raskustele, mida kommunistlik liikumine viimastel aastatel üle elab.

Jah, raskusi on ja need on tõsised raskused. NLKP XXIII kongress avaldas sügavat kahetsust, et seni pole üle saadud lahkeliidest, millest saavad kasu ainult meie ühised vaenlased. See olukord ei vasta meie partei arva-tes ei ühegi vennaspartei huvidele ega ka kommunistliku liikumise üldistele huvidele.

Kas aga võib asja kujutleda nii, nagu laostaksid olemasolevad lahkeliidid kommunistlikku liikumist kui tänapäeva kõige mõjuvõimsamat poliitilist jõudu? Muidugi ei! Vaatamata läbielatatavatele raskustele kasvab suure kommunistliku armee võimsus veelgi. Kommunistliku liikumise positsioonid kaasaegses maailmas ning tema koha maailma poliitikas määravad täielikult ära konkreetsete tegurid, mille toime kindlalt kasvab.

Mis tegurid need on?

Kommunistliku liikumise positsioonid kaasaegses maailmas määrab ära kõigepealt asjaolu, et see liikumine väljendab töötajate huvisid ja et ta on tõeliselt rahvusvaheline, ülemaailmne poliitiline jõud, kõige võimsam ja teistest tugevamalt kokkuliidetud ühtne tervik. Praegu

on kommunistlikud parteid olemas peaaegu 90 riigis ja nende ridadesse kuulub ligi 50 miljonit inimest.

Kommunistliku liikumise arenemisdünaamika üle võib otsustada järgmiste arvude põhjal. Sõjajärgsetel aastatel on kommunistide read kasvanud peaaegu 2,5-kordseks. Veel 1957. aastal oli maailmas 75 kommunistlikku ja töölisparteid. Neisse kuulus tollal 33 miljonit inimest. See tähendab, et üksnes viimase kaheksa aasta jooksul on kommunistide arv kasvanud rohkem kui 15 miljoni inimese võrra.

Kommunistlikud parteid on sotsialistlike maade juhtivad parteid. See asjaolu on kommunistliku liikumise võimsuse tähtsaim allikas. Kommunismi ja sotsialismi edukas ehitamine sotsialistliku sõprusühenduse maades suurendab maailma kommunismi jõudusid ja soodustab vennasparteide mõju kasvamist kogu maailmas. Arusaadavalt paneb see asjaolu erakordse vastutuse sotsialistlike maade kommunistidele, kelle iga samm avaldab ühel või teisel viisil, ühes või teises suunas mõju maailma revolutsioonilisele arenemisele.

Paljudes kapitalistlikes maades on kommunistlikud parteid muutunud nüüd suureks rahvuslikuks jõuks. Loomulikult ei ole nad seni veel saanud otsustavaks, juhtivaks poliitiliseks jõuks, kes suudab määrata oma riigi aremissuunda. Ometi on nende mõju oma maa elule järjest ilmsem ja neis riikides, kus kommunistlikud parteid on tugevad (Itaalia, Prantsusmaa, Soome jne.), on praktiliselt kujunenud olukord, et valitsevad ringkonnad on sunnitud arvestama kommunistide seisukohta kõige tähtsamate rahvuslike probleemide lahendamisel. Kommunistide mõju kasvust kapitalistlikus maailmas kõneleb ka see fakt, et suureneb valimistel kommunistlike parteide poolt antavate häälte arv.

Rahvusliku vabadusliikumise tsooni maades võitlevad kommunistlikud parteid rahvaste lõpliku rahvusliku vabastamise ja nende sotsiaalse progressi eest. Ja kui rahvusliku vabastamise jõud hakkavad proletaarse, teadusliku sotsialismi vastu järjest suuremat huvi tundma, siis on kommunistlikel parteidel selles osas määratu suur teene.

Maailma kommunistide kuulsusriikas peres omandab üha tähtsama koha Ladina-Ameerika kommunistide võitlusrühm. Selle kontinendi kommunistlikud parteid, eeskätt sellised nagu Argentiina, Tšiili, Uruguai, Kolumbia,

Venetsueela ja teised parteid, on kasvanud suureks poliitiliseks jõuks. Ägedates lahingutes võõramaise ja sisemise reaktsiooniga karastuvad Ladina-Ameerika kommunistid ning loovad sihikindlalt imperialismi- ja feodalismivastaste revolutsioonide poliitilist armeed.

Üks tähtsamaid objektiivseid tegureid, mis määrab ära rahvusvahelise kommunismi jõu, seisab lõpuks selles, et kommunistid astuvad välja kui kõige järjekindlamad ja ennastsalgavamad võitlejad töölisklassi ning kõigi töötajate huvide eest, kajastavad kõige täielikumalt inimkonna parimaid püüdlusi — püüdlusi rahule, vabadusele ja isiksuse igakülgsele arenemisele. Eriti suurt osa aga etendab siin asjaolu, et kommunistid võitlevad kõige järjekindlamalt sõjaohu vastu ja maailmasõja ärahoidmise eest.

Imperialistlik kodanlus tunneb kommunistliku liikumise jõudu ja võtab tema suhtes tarvitusele kõige rängemad repressioonid. Peaaegu 40 riigis tegutsevad kommunistlikud parteid illegaalselt. On teada need kohtulikud jälitamised, mida reaktsioon on organiseerinud Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei vastu. Sellistes maades nagu Hispaania ja Portugal püütakse kommunistide tegevust maha suruda verise terroriga. Ometi ei saavuta kodanluse repressioonid soovitud eesmärki. Ka põrandalustes tingimustes tegutsevad kommunistlikud parteid aktiivselt edasi, koondavad enda ümber järjest laiema aktivistide ringi ning organiseerivad võitlust töötajate õiguste eest, demokraatlike vabaduste ja rahu eest.

Inimkonna üleminek sotsialismile on keerukas ja raske tee, ägedate klassilahingute tee, tugeva ja ohtliku vaenlase vastu võitlemise tee.

Astunud sellele teele, on rahvad juba paljugi saavutanud. Kommunistlik liikumine läheb kindlalt edasi ja juhib tänapäeva revolutsioonilisi jõudusid. Igaüks neist jõududest annab oma panuse suurde maailma ümberkujundamise üritusse. Nende hoobid kapitalismi pihta kasvavad päevast päeva. Ja me oleme kindlalt veendunud: progressi lõplik võit reaktsiooni üle, sotsialismi võit kapitalismi üle ei ole mägede taga.

Küsimusi kordamiseks

1. Milles seisab kapitalismi üldkriis? Missugused on tema põhi-
etapid?

2. Missugused on töölisklassi revolutsioonilise liikumise tingi-
mused ja ülesanded arenenud kapitalistlikes riikides?

3. Missugused on rahvusliku vabadusvõitluse liikumapanevad
jõud? Mida annab rahvastele mittekapitalistlik arenemistee?

4. Milles avaldub sotsialistlike riikide abi koloniaalsest rõhu-
misest vabanenud riikidele?

5. Mispärast on ülemaailmne kommunistlik liikumine täna-
päeva kõige mõjuvõimsam poliitiline jõud?

Armas lugeja!

Te keerasite raamatu viimase lehe. Sissejuhatuses ei tootanud autorid teile kerget lugemist ja seetõttu te ka lihtsalt ei lehitsenud seda raamatut, vaid õppisite teda. Te süvenesite tekstisse, koostasite konspektid, kirjutasite välja kõige tähtsamad teesid ja tulite läbiloetu juurde korduvalt tagasi. Kulub palju aega ja vaeva, enne kui teile selgus, kuivõrd harmoonilise süsteemi moodustavad marksistlik-leninlikud vaated ühiskonnale ja selle elu ning arenemise seadustele. Meenutame lühidalt, missuguseid teadmisi te saite käesolevast õpikust.

Teil on nüüd palju selgem ettekujutus ajaloo protsessi materiaalsest alusest, klassidest ja klassivõitlusest, ühelt ühiskonnatüübilt teisele ülemineku seaduspärasustest, sotsialistlikust revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist.

Raamatu lehekülgedel elustusid kõige eredamad momendid meie kodumaa ajaloost. Te saite teada, kuidas tekkis ja tugevnes revolutsiooniline liikumine Venemaal, kuidas loodi leninlik partei ja kuidas ta viis tööraha Oktoobri võidule ning sotsialismi suurtele saavutustele.

Kahtlemata avardusid teie kujutlused nõukogude sotsialistliku ühiskonna majanduslikest ja poliitilistest alustest, NSV Liidu rahvamajanduse organiseerimise ja juhtimise teaduslikest põhimõtetest, meie saavutuste allikatest majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös.

Rikastusid ka teie teadmised kommunistlikust parteist, partei kui nõukogude inimeste maailmaajalooliste võitude juhi ja organiseerija osast ning tema teoreetilise ja praktilise tegevuse printsiipidest.

Selgem näib meie suur eesmärk — kommunism: tema hiiglaslikud tootlikud jõud ja täiuslikud tootmissuhted,

tema harmooniliselt arenenud inimene ja tema ühiskonna kõrge organiseeritus.

Te teate nüüd rohkem sotsialistlikust maailmasüsteemist: tema tekkimisest ja arenemisest, tema ja kapitalistliku süsteemi majandusliku võistluse 'perspektiividest, sotsialistliku sõprusühenduse maade koostööst ja vastastikusest abistamisest.

Te hakkasite paremini aru saama rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise ning rahvusliku vabadusliikumise keerukatest probleemidest, nende liikumiste allikatest ja liikumapanevatest jõududest, raskustest, saavutustest ja lahendamata küsimustest.

Täiendanud õppimisel oma poliitiliste teadmiste varusid, tundsite te, et rikastusid teie kujutlused elust, ühiskondlikest nähtustest ja välismaailmas toimuvatest protsessidest. Te tegite tingimata veel ühe järelduse: teooria ja teadmised muutuvad kasutuks, kui neid ei seostata eluga; kui aga teooria on praktikaga lahutamatult ühtne, muutub ta võimsaks jõuks, annab kindlust, aitab orienteeruda ümbritsevates sündmustes ja mõista nende põhjusi. Piltlikult öeldes — te nagu oleksite tõusnud uuele kõrgendikule, kust näeb kaugemale, kus silmapiir on avaram ja perspektiivid selgemad. Selline elustav jõud on eesrindlikul revolutsioonilisel teoorial — marksistlik-leninlikul maailmavaatel!

Õppuse käigus omandasite te teatavad harjumused ühiskonnateaduste õppimiseks. Te tegite kindlasti oma järeldused selle kohta, kuivõrd tähtis on loovalt läheneda marksistlik-leninliku teooria õppimisele ja kuivõrd kahjulik on tsitaatide ja teeside tuupimine, nende mehaaniline päheõppimine. Te saite aru, kui vajalik on üksikute osade, peatükkide ja teemade õppimisel järjekindlus, järgivus ja kui tähtis on regulaarne töö õppematerjali kallal. Me ei räägi siin puhtpraktilisest vilumusest, niisugusest vilumusest, nagu seda on oskus raamatuga iseseisvalt töötada ja loetut konspekteerida.

Te kogusite nüüd teadmisi ja harjumusi, mis on heaks eelduseks, et ka edaspidi jätkata inimõtte suurima saavutuse — marksistlik-leninliku teaduse õppimist. Poliitiline algkursus andis vaid alused teadmistele ühiskonnast. Meie sajandil, teaduse ja tehnika tormilise progressi sajandil, mil maailmas toimuvad suured sotsiaalsed muutused, nendest teadmistest kommunistidele muidugi ei

piisa. See, kes oma teadmisi ei täienda, vaid arvab, et talle aitab sellestki, mida ta teab, jääb kahtlemata elust maha, jääb oma poliitilises arengus seisma.

Järgmine aste pärast algastme poliitkooli on marksismileninismi aluste kool. See annab põhjalikumaid teadmisi marksistlik-leninlikust teooriast. Koolis omandatakse teadmisi NLKP ajaloost ning marksistlik-leninliku filosoofia ja poliitilise ökonomia alustest.

Marksistlik-leninlikul teadusel on see erakordne omadus, et sedamööda, kuidas temaga tutvutakse, ärkab huvi minna edasi, õppida tundma palju keerukamaid probleeme, koguda üha rohkem teadmisi, selleks et nendega varustatult võidelda maakeral kõige eesrindlikuma ja progressiivsema korra — kommunismi kinnistamise eest.

Suur teadlane ja töömees Karl Marx, kes avas inimkonnale ühiskondliku elu seadused, kirjutas: «Teaduses ei ole laia maanteed ja ainult see, kes väsimust kartmata ronib üles tema kiviseid radu mööda, võib jõuda teaduse säravatele kõrgustele.» Me usume, armas lugeja, et need suure Marxi sõnad on teile teetähiseks edaspidisel revolutsioonilise teooria õppimisel.

Lugejale	3
<i>Esimene peatükk. KUIDAS ÜHISKOND ARENEB</i>	7
1. Materiaalne tootmine kui ühiskonna arenemise alus	7
2. Klassivõitlus ja selle osatähtsus ühiskonna arengus	14
3. Proletaarne revolutsioon kui seaduspärane üleminek kapitalismilt sotsialismile	30
4. Kommunistlik partei kui ühiskonna suur ümberkujundav jõud	38
Küsimusi kordamiseks	46
<i>Teine peatükk. SOTSIALISTLIKU ÜHISKONNA ÜLESEHITAMINE NSV LIIDUS</i>	47
1. Töölisliikumise arenemine Venemaal ja proletariaadi uut tüüpi partei asutamine	47
2. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon	61
3. Sotsialismi võit	75
Küsimusi kordamiseks	105
<i>Kolmas peatükk. NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND ON KOMMUNISMI ESIMENE FAAS</i>	106
1. Nõukogude ühiskonna majanduslik alus	106
2. Leninlikud rahvamajanduse juhtimise printsiibid	115
3. Nõukogude ühiskonna poliitiline alus	121
4. Kommunistlik Partei on nõukogude sotsialistliku ühiskonna juhtiv jõud	133
Küsimusi kordamiseks	137
<i>Neljas peatükk. SOTSIALISMILT KOMMUNISMILE</i>	138
1. Kommunismi materiaalne-teenilise baasi loomine	138
2. Kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemine	153
3. Töötajate kommunistlik kasvatus	161
4. Rahu säilitamine ja kindlustamine	167
5. NLKP juhivad kommunistlikku ülesehitustööd	179
Küsimusi kordamiseks	186

Viies peatükk. SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM	187
1. Sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine	187
2. Sotsialistlike maade areng	208
3. Kommunistlikud ja töölisparteid on sotsialismimaade juhtiv jõud	216
4. Ajaloo arenemise otsustav tegur	220
Küsimusi kordamiseks	229
Kuues peatükk. RAHVUSVAHELINE REVOLUTSIOONI- LINE VABADUSLIIKUMINE	230
1. Maailma kapitalismi langus	230
2. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine	239
3. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste rahvus- lik vabadusliikumine	248
4. Kommunism — meie ajastu lipp	266
Küsimusi kordamiseks	272
Lõppsõna	273

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ. Учебное пособие для
начальных политических школ системы партийной учебы
На эстонском языке

Обложка: Э. Тали

Издательство «Ээсти Раамат», Таллин, Пярнуское шоссе. 10

*

Toimetajad M. Kalde ja H. Šeping. Kunstiline toimetaja L. Kruusmaa.
Tehniline toimetaja L. Kann. Korrektorid A. Kiho ja E. Toots.

Laduda antud 1. XI 1966. Trükkida antud 27. XII 1966. Paber 54×84, 1/16.
Trükipoognaid 17,5. Tingtrükipoognaid 14,7. Arvestuspoognaid 15,80. Trüki-
arv 6000. Tellimise nr. 3041. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk t. 40/42.
Trükipaber nr. 2 — Kohila Paberivabrik.

Hind 54 kop.

1-2-4

A-28290

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00446550 8